UČITEĽSKÉ NOVINY

27/2013, 12. september 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Načo nám je škola

V súvislosti s touto témou si spomínam na historku, ktorú mi rozprával otec. Jeden jeho spolužiak na otázku učiteľa: „A ty za čo pôjdeš, Jožko?“ odpovedal: „Pán učiteľ, ja len za ministra.“ Išiel za farára. A ešte jeden z triedy. Keby môjmu dedovi, sedliakovi ako repa, gepeľ neodtrhol nohu, ktovie, možno by som sa narodila ako farárska dcéra. Otec však ani na veľké naliehanie učiteľa nemohol ísť na štúdiá. Ale to bolo dávno. Ešte v časoch, keď platilo: kto má školu, je pán.

Môj otec to celý život pociťoval ako krivdu. Aj preto svoje nenaplnené ambície vkladal do mňa. Som mu za to vďačná. Nie, nechápte to ako prázdne slová, ja som vďačná škole, ktorá mi dala vzdelanie a naučila ma poctivo robiť moje učiteľské remeslo. A robím ho s láskou už pekných pár rokov, aj keď nemá zlaté dno. Pre mňa má inú hodnotu. Teším sa z toho, že z mojich rúk ešte stále vyrastá pekné ovocie.

Dnes je podstatne iná situácia. Ani status učiteľa už nie je ten, čo býval. Časy sú iné, aj zmýšľanie sa zmenilo. Dnes mnohí mladí ľudia s obľubou hovoria, načo chodiť do školy, keď všetko nájdu na webe. Za týmito slovami je veľa nevypovedaného. Nechcem poúčať, iba sa zamýšľam. Zmenil sa aj učiteľ? Neostal tým starým učiteľom, ktorý žiakom len tlmočí obsah učebníc? Nie je práve on príčinou toho, prečo sa z vedomia žiakov vytráca význam školy?

Zvykáme si na to, že podľa istých výsledkov vzniká hodnotenie, poradie škôl . Čo ja robím pre to, aby tá moja bola najlepšia? Lebo dnes idú „na odbyt“ školy s menom. Od základných až po univerzity. Že aj z malých škôl vyšli veľkí ľudia, na to sme zabudli.

Jedna moja bývalá študentka mi v rozhovore povedala: „Mnohí mi doteraz vyčítajú, že s mojím potenciálom som išla študovať žurnalistiku do Ružomberka, nie do Bratislavy. Áno, Univerzita Komenského má meno a prístup k najväčším slovenským médiám, ale myslím si, že to, či z vás bude dobrý novinár, neurčuje, či dostanete titul z Univerzity Komenského, alebo Katolíckej univerzity.“

Nie je v tom kus pravdy? Veď nie iba škola a učiteľ sú dôležití. Nemenej dôležitý je žiak. Osobnosť žiaka, jeho túžba po vzdelaní, kultúre. Škola je prostriedok, ktorý mu to umožňuje. Ja ako učiteľ ho musím vedieť získať a naučiť to, čo v živote bude potrebovať. Musím ho najmä pripraviť na život. Žiak musí cítiť dotyk mojej osobnosti. A to mladí na webe nenájdu. Žiadna stránka nenahradí osobnosť učiteľa, opakujem: Osobnosť.

Jedným z kritérií úspešnosti gymnázií je úspešnosť prijatia na vysoké školy. Ale čo tí, ktorí s maturitným vysvedčením odchádzajú do života, tí sú menej úspešní?

Iný môj vynikajúci, nadaný študent s dušou rebela mal veľké plány. Chcel sa stať spisovateľom alebo maliarom, chcel študovať na súkromnej zahraničnej škole. Sám nevedel, čomu by sa chcel venovať viac. Napokon svoje rozhodnutie zmenil. Bez vysokej školy, ale s odhodlaním dokázať sebe i svetu, že som tu, pozrite, toto som ja, vybral sa do sveta. Odišiel s oným šte-

(pokračovanie na strane 2)

Kvalitné vzdelanie je základnou hodnotou, ktorou môžeme aj my prispieť k lepšej Európe i Slovensku. ***Foto František ŠÍPKOVSKÝ***

Európsky rok občanov

Rok 2013 bol Európskou komisiou vyhlásený za Európsky rok občanov. Tí sú v centre európskych politík v oblasti slobody, bezpečnosti, spravodlivosti, pričom cieľom Európskej únie je stratégia „budovania Európy občanov“.

Cieľom tejto aktivity je okrem iného v súlade s cieľmi stratégie Európa 2020 podpora všetkých pozitívnych zásad budovania spoločnej Európy. Aj pre školy a školské zariadenia v celej Európe poskytuje vhodnú možnosť na zviditeľnenie občianstva únie a jeho konkrétnych prínosov pre jednotlivcov. Prostredníctvom preukázania konkrétneho vplyvu politík únie možno vyzdvihnúť význam prínosu občanov k hmatateľnému uplatňovaniu svojich práv a všeobecnejšie k formovaniu európskeho projektu. Školy by mohli v rámci svojich aktivít aj u nás zvýšiť informovanosť svojich žiakov o fungovaní Európskej únie a najmä o ich právach a ich uplatňovaní.

Pozitívne občianstvo sa viaže nielen na práva, ale aj na vysokú mieru zodpovednosti všetkých občanov za prosperitu vlastného štátu, ale aj celého európskeho spoločenstva.

Kľúčovým právom občanov demokratickej únie je právo na slobodný pohyb a pobyt. Roku 2009 žilo odhadom okolo 11,9 milióna občanov únie v inom členskom štáte, ako je ich vlastný členský štát, a toto právo by mohlo v určitom období svojho života využiť ešte omnoho viac občanov. Výskum Eurobarometra ukázal, že viac ako tretina (35 %) európskych občanov uvažuje o práci v inom členskom štáte únie. Ako sa však v rámci toho istého prieskumu ukázalo, každý piaty Európan vidí príliš mnoho prekážok, ktoré tomu bránia. Medzi najvýznamnejšie patrí nedostatok informácií spolu s jazykovými ťažkosťami. Práve v tomto smere môžu školy urobiť veľa užitočného na zlepšenie komunikácie medzi Európanmi.

Hoci sú Európania vo všeobecnosti informovaní o svojom postavení občanov únie, chýbajú im konkrétne vedomosti o presnom význame práv spojených s týmto postavením. Iba 43 % z nich pozná význam pojmu „občan Európskej únie“ a takmer polovica európskych občanov (48 %) uvádza, že nie je dobre informovaná o svojich právach.

Voľakedy našich národovcov charakterizovala ako možno najdôležitejšia vlastnosť či hodnota ich činorodosť. Preložené do dnešného jazyka – nebolo to nič iné, ako aktívny prístup a tvorivá práca k všetkému, čo sa ich týkalo ako občanov a príslušníkov národa, ktorý to nemal v dejinách ľahké. Dnešná doba taktiež potrebuje činorodých ľudí. Aj v školách môžeme k ich rastu pomôcť výrazným spôsobom. Zvlášť, ak si uvedomíme viaceré ohrozenia. K tým najvážnejším patrí súčasná vysoká miera nezamestnanosti v Európe a na Slovensku zvlášť. Tento fenomén súvisí mimoriadne úzko s kvalitou a obsahom vzdelania človeka, ktoré mu poskytuje škola a jeho učitelia.

(pokračovanie na strane 2)

DVD s problematikou pre kozmetikov a vizážistov je už v školách

(I. časť)

V rámci národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* vzniklo ďalšie multimediálne vzdelávacie DVD pre stredné odborné školy. Tentoraz pomôže majsterkám odbornej výchovy v odboroch zameraných na kozmetiku a vizáž praktickými ukážkami toho, ako najlepšie pripravovať študentov tejto profesie do praxe. DVD vzniklo v Strednej odbornej škole na Svätoplukovej ul. v Bratislave, ukážkovú hodinu pripravila spolu so svojimi žiačkami majsterka odbornej výchovy Emília Motyčková.

Pani Motyčková, vaša škola pripravuje a vychováva dievčatá aj chlapcov pre zaujímavé profesie podľa vlastných školských vzdelávacích programov v dennom aj externom štúdiu. Vaši žiaci sa pravidelne zúčastňujú medzinárodných a celoslovenských výstav a súťaží, kde úspešne reprezentujú školu. Ukážková hodina na vzdelávacom DVD pre stredné odborné školy (SOŠ) s rovnakými študijnými odbormi je ďalšou vašou úspešnou prezentáciou. Za základnú tému ste zvolili prvotné ošetrenie pleti.

Základná starostlivosť o pleť je dnes nielen štandardom v kozmetických salónoch, ale aj podstatou zdravej a čistej pleti. Téma sa zdá byť len na prvý pohľad veľmi jednoduchá, preto si povedzme, čo základná procedúra ošetrenia pleti v sebe zahŕňa. Dôležité je správne a dokonalé odlíčenie, čistenie podľa druhu pleti, či už manuálne, alebo zvlhčovaním. Dôraz kladieme aj na *peeling*, prácu s ultrazvukom. Súčasťou základného ošetrenia pleti je aj masáž alebo maska a záverečné nanesenie krému. Študentky už vedia, že aj použitie konkrétneho typu a značky kozmetiky si vyžaduje istú úvahu, určité skúsenosti, lebo závisí najmä od druhu pleti. A v praxi vieme, že aj od preferencií klienta. Základné ošetrenie pleti komplikuje presná a exaktná diagnostika, kde treba presne určiť typ pleti, teda, či ide o citlivú, suchú, zmiešanú, či mastnú, zrelú, alebo starnúcu pleť – každá si vyžaduje ošetrenie špeciálnymi kompletnými programami. Známe je napríklad trojfázové ošetrenie zmiešanej a mastnej pleti. Témy ukážkovej hodiny v študijnom odbore kozmetička a vizážistka sme si však nevyberali sami, s návrhom prišiel režisér DVD a spolu sme vybrali aj študentky, ktoré sa zúčastnili natáčania ukážkovej hodiny.

Vaše študentky si uvedomujú, že dokonalý vzhľad a vzdelanie je cestou k úspechu, pričom jedinečný prístup k starostlivosti o krásu a zdravie si vyžaduje vysokú od-

(pokračovanie rozhovoru na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Prienik do hlbín riaditeľovej duše

Strana 4

Aj školy majú svoje dejiny

Strana 5

Kniha v rodine a škole

Skúsenosti z Francúzska

Strana 8

Na každú chorobu jestvuje liek – aj na slabých žiakov

Rozhovor s Mgr. Františkom Balohom

Strany 9 – 11

Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania

(dokončenie)

Strany 25 – 32

Popularizácia vedy je motiváciou k vzdelávaniu

PROJEKT

Centrum vedecko-technických informácií (CVTI) Slovenskej republiky, ktoré je priamo riadenou organizáciou rezortu školstva, realizuje národný projekt *PopVaT – Popularizácia vedy a techniky na Slovensku* zameraný na popularizáciu vedy. Vďaka nemu bude širokej verejnosti predstavená veda atraktívnymi spôsobmi – napríklad prostredníctvom multimediálnych prezentácií, 3D animáciami, interaktívnymi výstavami, ale aj ďalšími formami, napr. posilnením spolupráce medzi školami, výskumnými pracoviskami a inovatívnymi firmami.

„Ambíciou nášho projektu je zvýšiť povedomie o význame vedeckých poznatkov a aktívne predstavovať atraktívne stránky vedeckých procesov a technologických postupov širokej verejnosti, ale predovšetkým žiakom končiacich ročníkov základných škôl a žiakom stredných škôl," približuje zámer riaditeľ CVTI SR Ján Turňa. Od projektu zároveň očakáva posilnenie spolupráce medzi školami, výskumnými pracoviskami a inovatívnymi firmami. „Pre študentov tak bude jednoduchšie hľadať a získať odborné stáže a zapájať sa do rôznych inovatívnych projektov," dodáva.

Podľa ministra školstva Dušana Čaplovača „centrum vedy, ktoré bude na Slovensku v rámci projektu vybudované, má motivovať mladých ľudí k štúdiu prírodných a technických vied a ukázať im, že veda má svoje čaro aj praktickú podobu pre každodenný život".

V rámci projektu budú organizované aj popularizačné semináre, prednášky, vedecký filmový festival či súťaže a ocenenia za vedu a techniku. Na zvýšenie informovanosti o vede a technike sa využije aj potenciál sociálnych sietí. Popularizácia vedy a techniky bude aktívne komunikovaná, propagovaná a zdieľaná na všetkých populárnych sociálnych sieťach.

Financie z eurofondov získané na tento národný projekt budú využité predovšetkým na rozsiahlu mediálnu prezentáciu vedy a techniky v spoločnosti vo forme spotov, filmov, reklám či špecializovaných relácií. Návratnosť vynaložených prostriedkov bude zabezpečená formou lepšej informovanosti a zvýšeného záujmu verejnosti, najmä mládeže, o profesionálne pôsobenie v oblasti vedy a techniky. Rozpočet projektu, ako aj schválená výška nenávratného finančného príspevku je 14 949 307,90 €.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

Rezort nakupuje knihy a zošity za viac ako milión eur

UČEBNICE

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky na základe požiadaviek zo škôl zabezpečuje nákup učebníc a pracovných zošitov. Rezort školstva nakúpi 66 titulov, čo predstavuje 434 050 kusov učebníc a pracovných zošitov od 11 vydavateľstiev a prepisy ďalších 5 titulov reformných učebníc do Braillovho písma vrátane elektronickej verzie pre žiakov so zrakovým postihnutím.

Rezort školstva postupne vyhodnocoval požiadavky škôl na reedície učebníc a pracovných zošitov. Po sumarizácii požiadaviek ministerstvo pristúpilo k obstarávaniu formou priameho rokovacieho konania s vydavateľstvami pôvodných učebníc a pracovných zošitov. Cieľom rokovacích konaní bolo dohodnúť čo najvýhodnejšie finančné podmienky na nákup dotlače učebníc a pracovných zošitov a termíny ich dodania.

Po celkovej administrácii tohto procesu sme pristúpili k podpisu zmlúv s 11 vydavateľstvami, ktoré momentálne zabezpečujú dotlač. Následne bude zabezpečená distribúcia do konkrétnych škôl.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

Európsky rok...

(dokončenie zo strany 1)

Podľa oficiálnych údajov štatistického úradu Európskej únie Eurostat sa v decembri 2012 zvýšila nezamestnanosť v medziročnom porovnaní v 20 štátoch únie. Najvyššiu mieru nezamestnanosti s viac ako 26 percentami má Grécko a Španielsko. Na Slovensku predstavuje miera nezamestnanosti taktiež hrozivý údaj 14,7 %. V decembri 2012 bolo v celej Európe bez práce takmer 26 miliónov obyvateľov.

Európa sa snaží spolupracovať, hľadá riešenia, krajiny sa navzájom podporujú, vyrovnávajú sa rozdiely ekonomík. V nasledujúcom finančnom období rokov 2014 – 2020 napríklad Slovensko odvedie do európskeho rozpočtu 7 miliárd eur a v tom istom období z neho dostane podporu viac ako 20 miliárd. Naši predkovia sa nikdy nenechali „vydržiavať" inými ľuďmi. Preto je aj na školskej výchove a vzdelávaní, aby sme pripravili generáciu, ktorá bude „žiť za svoje". Tých 13 miliárd, ktoré Slovensko dostane darom od iných občanov Európy, nás zaväzuje, aby sme s nimi naložili čo najhospodárnejšie a najmúdrejšie. V prepočte na každého obyvateľa štátu dostaneme ročne zhruba 344 eur, čo nie je vôbec malá čiastka.

Posledné štyri mesiace Európskeho roka občanov dávajú impulz aj školám a učiteľom, aby vnímali svoju prácu a najmä jej výsledky v celoštátnych, ale aj európskych súvislostiach.

Rok 2013 je teda rokom európskeho občianstva. Je treba, aby sme si aj v školách viac uvedomovali dimenziu našej širšej vlasti v Európe – nielen z hľadiska ekonomiky, ale aj hodnôt. Prosperujúca eurozóna bude aj naším úspechom. Neúspešné Slovensko by bolo aj neúspechom Európy...

František ŠÍPKOVSKÝ

ANKETA

Čo zmeníte vo svojej práci v novom školskom roku?

Mgr. Kristína Horňáková, 1. Základná škola Senica:

„V novom školskom roku plánujem pri výučbe nemeckého jazyka u začiatočníkov využiť novšie učebnice. Dnes máme mnoho kvalitných moderných učebníc, zameraných nielen na gramatiku, ale aj na rozvoj komunikačných zručností v cudzom jazyku, stačí si len správne vybrať. Podľa môjho názoru je veľmi dôležité vedieť sa dohovoriť v cudzom jazyku, a to si vyžaduje neustále rozširovanie slovnej zásoby pomocou bežných komunikačných situácií. Žiaci si radi overujú svoje schopnosti vo vzájomných dialógoch. Preto by som rada vyskúšala niečo nové.

Ďalej by som chcela začleniť do výučby cudzieho jazyka nové vyučovacie formy a metódy. Neustále sa snažím hľadať spôsoby, ako žiakov efektívne motivovať k učeniu sa. Nie vždy je to jednoduché. V nasledujúcom školskom roku by som rada vo väčšej miere využila skupinovú prácu a projektové vyučovanie. Myslím si, že žiaci sú schopní učiť sa vzájomne jeden od druhého a pomáhať si. Treba im však poskytnúť dostatočný priestor, aby sa mohli aktívne zapojiť do vyučovacieho procesu, aby každý mohol využiť svoje schopnosti, a tým prispieť k spoločnému výsledku.

Verím, že sa mi podarí úspešne zrealizovať všetky moje plány a že budú prínosom nielen pre mňa, ale najmä pre mojich žiakov."

Ing. Milan Duroška, riaditeľ Strednej odbornej školy v Starej Turej:

„V každom novom školskom roku robíme mnohé veci po predchádzajúcich skúsenostiach, ale v súlade s novými úlohami. Niektoré zmeny sú vyvolané legislatívou alebo riešením problémov, niektoré vlastnou iniciatívou robiť veci inak a lepšie. Aj v našej škole plánujeme rôzne zmeny a novinky, ktoré ovplyvnia prácu všetkých pracovníkov i moju riadiacu. Prvoradou úlohou je ďalšia optimalizácia práce a zníženie finančných nákladov, diktované potrebou šetriť vo všetkých oblastiach fungovania školy. Verím však, že tieto úspory neovplyvnia negatívne kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu.

K úsporám energií smeruje rekonštrukcia kotolne, ktorú máme už dlhšie naplánovanú, a dúfam, že sa čo najskôr uskutoční. Okrem šetrenia nákladov zlepší kvalitu prostredia v škole aj v školskom internáte vykurovanie a teplá úžitková voda. Pri ďalších úlohách, ktorými zlepšíme kvalitu životného prostredia v škole, sme získali podporu a aktívnu pomoc aj od žiackej školskej rady. Pripravujeme zlepšenie odpadového hospodárstva (separovaný zber) a skrášlenie okolia školy, výzdobu fasády a podobne.

Keďže sme najmä technická odborná škola, ďalšou úlohou je udržať veľmi dobrú úroveň materiálno-technického zabezpečenia výučby, zlepšiť učebné pomôcky a dobudovať laboratóriá a odborné učebne. Tieto úlohy chceme financovať výhradne sponzorsky a spoluprácou s firmami a so zamestnávateľmi.

Pri spolupráci so zamestnávateľmi chceme uskutočniť výraznú zmenu – maximálne využiť všetky legislatívne možnosti a kvalitnú výučbu zabezpečovať aj prostredníctvom tejto spolupráce. Ide o produktívne práce v rámci odborného výcviku alebo praxe, prax žiakov priamo vo firmách. Pomoc firiem chceme využiť aj pri nábore žiakov, pretože, žiaľ, záujem o štúdium náročných strojárskych aj elektrotechnických odborov je stále malý. Budeme s nimi spolupracovať pri zabezpečovaní moderných pomôcok na výučbu."

PaedDr. Dušan Husár, riaditeľ Strednej odbornej školy technickej v Zlatých Moravciach:

„Čo by som chcel zmeniť na svojej práci? Získať viac finančných prostriedkov z mimorozpočtových zdrojov ministerstva školstva a jeho priamo riadených organizácií a zlepšiť propagáciu školy ako vzdelávacej inštitúcie smerom k širokej verejnosti. V novom školskom roku 2013/2014 sa chceme ako škola uchádzať o podporu v národnom projekte, ktorého vyhlasovateľom je Národný ústav celoživotného vzdelávania. Projekt má názov *Ďalšie vzdelávanie a poradenstvo pre dospelých ako nástroj lepšej uplatniteľnosti na trhu práce* a je už zverejnený finálny zoznam profesií, kde možno žiadať podporu. My sa o ňu budeme uchádzať v troch oblastiach – v automobilovom priemysle, strojárstve a elektrotechnike. Projekt sa bude realizovať prevažne na stredných odborných školách. Už sme absolvovali prvé pracovné stretnutie s tútorom poradenského centra pre Nitriansky samosprávny kraj. V tomto projekte vidíme možnosť získania finančných prostriedkov pre školu z mimorozpočtových zdrojov. Samozrejme, v novom školskom roku sa v záujme krytia našich výchovno-vzdelávacích potrieb a zároveň znižovania prevádzkových nákladov budeme uchádzať aj o ďalšie projekty, ktorých vyhlasovateľmi sú rôzne nadácie, fondy a podobne."

Mgr. Alena Kubašková, Gymnázium Michala Miloslava Hodžu v Liptovskom Mikuláši:

„V čase, keď žiaci plnými dúškami vychutnávali prázdninové dni, sa mi ako učiteľke otvoril aj priestor na zamyslenie. Po strávení aj menej stráviteľných častí učiteľského chlebíka som si položila otázku, čo sa mi v uplynulom školskom roku podarilo a čo, naopak, nielen musím, ale aj chcem zmeniť. Zmeny v mojej práci podnietilo viacero skutočností. Jednak to boli nevšedné zážitky, niekoľko zaujímavých kníh i stretnutí, ale aj jeden začiatok a jeden koniec ľudského života. Do istej miery sa stali pre mňa inšpiráciou, aby som sa pokúsila pár vecí vo svojej práci zmeniť. Uvádzam tri príklady.

Prvý z nich – divadelný víkend v Liptovskom Mikuláši. Divadlo Klauniky Brno tu predstavilo svoju mimoriadne úspešnú hru *Don Quijote de la Ancha*. V rámci tejto didaktickej klaunikyády režisér Boleslav Polívka spojil známy román s myšlienkami Jana Amosa Komenského. Hlavné postavy predstupujú pred divákov s vedomím, že dnešná spoločnosť je poznačená dekadenciou a nedostatkom ideálov. Na javisku sa objaví aj niekoľko z prítomných divákov. Aká náhoda zariadila, že práve ja som držala za ruku umierajúceho Dona Quijota? V duchu jeho odkazu i názorov Komenského chcem viac experimentovať, do vyučovania vniesť hru a spontánnosť a priniesť žiakom učivo v atraktívnejšej forme.

Ďalšiu inšpiráciu mi priniesli Majstrovstvá sveta vo vodnom slalome juniorov a do 23 rokov. V Areáli vodného slalomu O. Cibáka v Liptovskom Mikuláši sa

(pokračovanie ankety na strane 3)

Načo nám je ...

(dokončenie zo strany 1)

fánikovským: ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem. Aj sa prebil. S neskrývanou pýchou som prijala pozvanie na prezentáciu jeho knihy. A bola som aj hosťom na jeho vernisáži v Bruseli. Nedávno mi prišiel od neho pozdrav z Japonska, kde vystavoval svoje obrazy. Ešte aj dnes počujem slová jeho listu, ktoré mi čítali pri oceňovaní učiteľov, na ktorých sa nezabúda.

Nuž, aj na to nám je škola.

Mária ŠKULTÉTYOVÁ, Gymnázium Janka Jesenského Bánovce nad Bebravou

SÚŤAŽ

Pre tých, čo sa nestratia v preklade

Stredné školy môžu do 20. októbra prihlasovať svojich žiakov do súťaže v preklade, ktorú od roku 2007 organizuje Európska komisia. Juvenes Translatores je jedinou súťažou, v ktorej si môžu sedemnásťroční študenti vyskúšať svoje prekladateľské zručnosti v ktoromkoľvek z úradných jazykov Európskej únie. Jej cieľom je priblížiť mladým ľuďom prácu prekladateľov, ako aj zviditeľniť prekladateľskú profesiu a jazykové vzdelávanie. Spätná väzba od učiteľov a žiakov svedčí aj o tom, že súťaž je pre nich zároveň uvoľnením a zábavou a jej popularita rastie. **Ingrid LUDVIKOVÁ**

KRÁTKO

Dušan Čaplovič ocenil generálneho biskupa ECAV na Slovensku

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR odovzdal v nedeľu 8. septembra 2013 Malú medailu sv. Gorazda generálnemu biskupovi Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku Milošovi Klátikovi za jeho prínos k rozvoju vzdelávania v SR. **(mi)**

UČITEĽSKÉ NOVINY

Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo.pomichal@chello.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 12. 9. 2013.

EV 2461/08

S europrojektmi na základných školách sa učíme pre zajtrajšok

ASFEU

Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Každý rok po prvýkrát zasadne do školských lavíc viac ako päťdesiattisíc žiakov. Najbližších deväť rokov ich – a tisíce ďalších – budú vzdelávať a formovať základné školy. Hlavným cieľom je, aby žiaci nadobudli základné vedomosti, znalosti a vypestovali si záujem o celoživotné učenie sa, mali záujem a potrebu učiť sa aj mimo školy, ako aj osvojili si komunikačné spôsobilosti a mali zodpovedný vzťah k sebe a svojmu okoliu. Hoci ide o štandardne definované zámery základných škôl, mnohé z nich vytvorili a vytvárajú pre žiakov reálne podmienky na ich splnenie. Príkladom sú základné školy-prijímatelia nenávratného finančného príspevku, ktoré prostredníctvom projektov zvyšujú vzdelanostnú úroveň žiakov a zavádzajú nové formy vyučovania tak, že sa stávajú predprípravou na budúce povolanie žiakov. Nenávratné finančné príspevky na realizované projekty získali školy z Európskeho sociálneho fondu cez operačný program Vzdelávanie.

Už dnes myslím na zajtrajšok

Základná škola v Dobšinej získala na projekt, ktorý realizovala v rokoch 2010 a 2012, nenávratný finančný príspevok vo výške 108-tisíc eur. Škola ho zamerala na zvýšenie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít (MRK), čo dosiahla tromi hlavnými aktivitami: zriadením nového kurzu s názvom *Spoločenská výchova*, zavedením nových kurzov ako predprípravy na budúce povolanie a uľahčením prístupu žiakov k štúdiu na strednej škole pomocou doučovacích kurzov. V rámci nich sa žiaci z MRK naučili základom slušného správania, hygieny, obliekania a stolovania, keďže mnohým deťom prichádzajúcim do prvého ročníka tieto základné poznatky chýbajú. Pre žiakov II. stupňa boli pripravené rôzne besedy na tému rodinnej výchovy. Druhá aktivita bola zameraná na poskytnutie základných manuálnych zručností prostredníctvom kurzov maľovania, varenia, šitia, stolárstva, murárstva. Cieľom tretej aktivity bolo upevniť vedomosti žiakov nadobudnuté v základnej škole s cieľom zvýšiť ich šance na štúdium na strednej škole.

Kurz nazvaný Tvoriví umelci.

Aktivita Píšťalôčka moja alebo príroda spieva v dreve.

Moderná škola – základ plnohodnotného života

Základná škola na Limbovej ulici v Žiline pristúpila v projekte k zavádzaniu nových foriem vyučovania a využívaniu informačno-komunikačných technológií. V rokoch 2009 a 2011 realizovala v projekte, na ktorý získala 165-tisíc eur, viacero netradičných aktivít, napr.: *Zaznamenávanie a spracovanie zvuku*, *Tvorivá dramatika*, *Stretnutia s ľudovou rozprávkou*, *Cykloturistikou za poznaním prírody*, *Píšťalôčka moja alebo príroda spieva v dreve*, *Pohyb myšlienok a tela*, *Poznávanie kultúrneho dedičstva predkov* a ďalšie. Azda najväčší záujem u detí vzbudila aktivita *Zdravý životný štýl a relax v čajovni Šáločka*, v rámci ktorej sa v priestoroch novozriadenej vlastnej školskej čajovne zúčastnili prednášok, degustácií, zaujímavých ukážok z prípravy čaju, bol im predstavený tradičný čínsky čajový obrad *kung fu ča* a tradičný japonský čajový obrad *sodó*, počúvali relaxačnú hudbu, oddychovali a budovali prosociálne vzťahy prostredníctvom spoločenských hier. Zážitkové edukačné aktivity v priestoroch školskej chodby vzbudzovali netradičnými metódami a technikami, tvorivými dielňami záujem žiakov o radosť z učenia sa; učili žiakov chápať a akceptovať hendikepovaných rovesníkov, vychovávali k tolerancii cez zážitkové vyučovanie o bariérach, rozvíjali empatiu a kooperáciu. Žiaci si vytvorili chodbu podľa vlastných predstáv, na ktorej budú tráviť prestávky, časť edukačného procesu a mimoškolské činnosti.

Odbor informovania a publicity ASFEU

ANKETA

(dokončenie ankety zo strany 2)

na divokej vode stretol rekordný počet mladých športovcov. Pre Gymnázium Michala Miloslava Hodžu mali tieto majstrovstvá zvláštnu príchuť. Jednak preto, lebo absolventom našej školy je Michal Martikán, ale aj preto, že horúcim favoritom bol aj náš súčasný žiak. Medzi fanúšikmi sa tak objavil hojný počet žiakov i učiteľov. Spoločne sme sledovali jazdy Jakuba Grigara, ktorý napokon získal titul majstra sveta. Spolu s ním sme si vychutnali tóny našej štátnej hymny. V tej chvíli som však myslela aj na jeho rovesníka z Chile, ktorý bol ako jediný spomedzi 83 pretekárov v tejto kategórii diskvalifikovaný a po nedokončenej prvej jazde mimoriadne pozorne sledoval počínanie úspešnejších rovesníkov. A ako to súvisí s mojimi predsavzatiami? V novom školskom roku chcem naučiť seba i žiakov nebáť sa túžiť dosahovať vysoké ciele, viac sa tešiť z úspechov a vnímať svoje prehry ako cennú skúsenosť.

Tretí impulz na zmenu ponúkla kniha. Počas leta mi ich prešlo rukami viacero. Pár bolo určených detskému čitateľovi a s úryvkami z nich budem v nasledujúcom roku pracovať. Niektoré sa mi dostali do rúk náhodne, iné už dlhšie čakali na svoju chvíľu. Jednou z nich bol román Petra Høega *Deti chovateľov slonov*, v ktorom sa píše: ‚Väzenie, o ktorom hovorím, je život nás všetkých a spôsob, akým ho žijeme. Nejde o väzenie z kameňa, ale zo slov a z myšlienok.' I ja sama som jedno také väzenie vytvorila. Zviazala som sa cieľovými požiadavkami, sledujem, či moji žiaci majú šancu s úspechom zvládnuť externú časť maturitnej skúšky, mám strach, aby niečo podstatné zo štátneho vzdelávacieho programu nechýbalo v tom školskom, aby som nevynechala niektorý pojem či nejakého autora, aby... Namiesto objavenia slobody našla som nové mantinely. A pritom o pár strán ďalej čítam: ‚... neexistujú problémy, iba zaujímavé výzvy.' A preto chcem nastávajúci školský rok vnímať práve týmto spôsobom."

Mgr. Paul Kindji,
Gymnázium Andreja Kmeťa
Banská Štavnica:

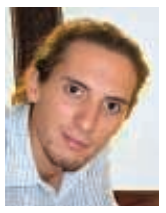

„Vzhľadom na moju nedlhú pedagogickú prax – v gymnáziu pôsobím po absolvovaní vysokej školy od roku 2012 – chcem zmeniť predovšetkým seba. A svoju akademickú kvalitu. Oboje v pozitívnom zmysle slova. Pretože si myslím, že je toho ešte veľa, čo potrebujem zdokonaliť, aby som dokázal byť pre mojich žiakov vzorom a inšpiráciou. Potom je to i manažment môjho času, organizácia práce pedagóga. Je toho veľa, čo musí dobrý učiteľ postíhať. Prípravy, opravy, mimoškolské aktivity, (do)vzdelávanie sa a poznanie... A zároveň – skĺbiť prácu so svojím súkromným životom. To sú celkom adresne zacielené aktivity.

Na druhej strane sú však aj plány. Čo by som chcel, akú zmenu ešte zaznamenať... Plánujem zmeniť najmä pohľad žiaka na školu a na učiteľov. Bol by som veľmi rád, keby naši žiaci boli hrdí na našu školu a na to, že sú jej žiakmi. Myslím si, že to je veľmi dôležité. Pretože od toho sa následne odvíja aj ich pozitívny prístup k učeniu sa a poznaniu, od čoho je len krôčik k lepším, respektíve výborným výsledkom. Keď tieto základy budú dobre vybudované, škola a jej žiaci budú mať veľmi dobré predpoklady na úspešnú budúcnosť (a to nielen akademickú a spoločenskú, ale aj osobnú). Len sebavedomý, hrdý, rozhľadený a rozmýšľajúci človek môže totiž uspieť v konkurenčnom svete, ktorý zúri okolo nás."

Milan SOUKUP
Foto autor a archív účastníkov ankety

DVD s problematikou pre kozmetikov...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)

bornosť a profesionalitu, ako aj špičkovú technológiu a najmodernejšie dermatokozmetické prístroje. Ako zohľadňuje vaša ukážková hodina spomínané atribúty?

Presne tak, personál, moderné vybavenie a príjemná atmosféra, to sú základné atribúty kozmetického centra, ak chce získať klienta. Naše študentky, ako aj študentky ďalších SOŠ sa vďaka ukážkovej hodine na DVD nosiči naučia poskytovať také služby a starostlivosť, ktoré prevýšia akýkoľvek luxus v kozmetických salónoch. Učíme ich, ako dosiahnuť vzhľad podľa predstáv klienta, ako znovu nadobudnúť sebavedomie, pocit spokojnosti a vnútornú harmóniu. Ukážková hodina ponúka profesionálny pohľad na krásu vôbec, pričom nielen v rámci DVD nosiča, multimediálnej pomôcky pre pedagógov, ale vôbec na praktickom vyučovaní zdôrazňujeme našim žiačkam význam a opodstatnenosť hygieny. Priamy dotyk s jemnou pokožkou, pleťou, výber správnych prípravkov na danú pleť a na daný typ, to všetko sa ďalej odvíja od dôkladnej a precíznej diagnostiky.

Môže kozmetička nesprávnou diagnostikou pleti klientovi aj uškodiť? Vyskytli sa pri nahrávaní ukážkovej hodiny na tému základného ošetrenia pleti aj takéto otázky? Viem, že súčasťou každého vyučovania sú pri výklade aj mnohé otázky.

Áno, bolo to tak aj pri nahrávaní tohto DVD nosiča, diagnostike pleti sme venovali čas, ktorý si zaslúži, lebo aj keď jednorazovým použitím nesprávne zvolenej kozmetiky klientku zásadným spôsobom nepoškodíme, na druhej strane však nebude spokojná, lebo sa nedostaví pozitívny účinok ošetrenia pleti. Klientka nedostane to, čo by jej pleť naozaj potrebovala. Tu treba vychádzať aj z toho, že študentky už majú základné teoretické vedomosti aj v rámci diagnostikovania pleti, a tak na mnohé otázky hľadajú odpovede v teórii. Každé praktické vyučovanie totiž predchádza teória, s čím sme pri natáčaní našej ukážkovej hodiny aj počítali. Každý, kto si pozrie DVD, uvidí, akými bohatými teoretickými vedomosťami už študentky disponujú.

V rámci praktického vyučovania vám nesporne pomáha existencia vášho dobre vybaveného školského kozmetického salónu. Majú však takéto podmienky na prácu a na štúdium aj v ďalších SOŠ s podobným zameraním? Kde všade sa môžu majsterky odbornej výchovy inšpirovať vašou ukážkovou hodinou a témou základného ošetrenia pleti?

V našom prípade je veľmi dobré, že máme v škole kozmetický salón, kde naše študentky môžu uplatňovať teoretické vedomosti v praxi. Môžu tak komunikovať s dámami i pánmi vo všetkých vekových kategóriách, už v škole sa stretnú s rôznymi problémami pleti, v praxi vidia, že inú pleť majú mladé ženy, inú staršie dámy a v neskoršom veku už možno viditeľne pozorovať, že pri starnutí miznú elastické vlákna. Študentky sa vedia lepšie zorientovať, lebo je rozdiel ošetrovať zrelú a starnúcu pleť.

A pokiaľ ide o otázku, do akej miery sa môžu inšpirovať DVD nosičom v iných SOŠ s podobným študijným zameraním, môžem povedať, že vo všetkých školách môžu pracovať rovnakým spôsobom, ako sme zvyknutí v našich podmienkach, s tými istými maskami a prístrojmi, líšime sa len kozmetickými značkami, ktoré preferujeme. Všetky však obsahujú dôležité látky na hydratáciu proti starnutiu pokožky, mnohé prípravky majú rozjasňujúce účinky a vo všetkých školách ich študentky na praktických hodinách aj bežne využívajú.

Do akej miery sa zhoduje vaša ukážková hodina zameraná na problematiku čistenia pleti a vizáž s bežnou vyučovacou hodinou a bežným vyučovacím dňom?

Ukážková hodina na DVD zodpovedá základným požiadavkám vyučovacej hodiny. Rovnako žiakov ráno privítame, venujeme sa dochádzke, potom teoretickej časti dňa, stanovíme si ciele, povieme si, o čo nám v podstate ide, čo nás čaká v praktickej časti vyučovania, v našom prípade v súvislosti s témou, ktorú preberáme. Ak majú študentky nejaké otázky, majú možnosť ihneď konzultovať, čo im nie je jasné v praxi, s majsterkami odbornej výchovy. Na druhej strane my zasa máme možnosť vidieť, ako sme učebnú látku podali a ako ju žiačky pochopili. Samozrejme, aj tu treba zdôrazniť, že učivo sa neustále utvrdzuje opakovaním, pretože témy spolu navzájom súvisia a pedagóg a žiak spolu neustále komunikujú a správnej komunikácii učíme študentov aj v súvislosti s klientom. Na našom DVD možno vidieť, že žiačky dobre ovládajú diagnostiku pleti, ako základ jej správneho ošetrenia.

Dostávame sa k druhej téme ukážkovej hodiny v rámci novej multimediálnej vzdelávacej pomôcky, a tou je líčenie pleti, ktoré logicky nadväzuje na tému diagnostiky a povrchového ošetrenia pleti.

Áno, témy navzájom súvisia, aplikovať ďalšie nadstavbové ošetrenia v podobe rôznych vitamínových kokteilov má totiž význam len na zdravú a čistú pleť. Dôležitá je aj každodenná starostlivosť o pleť a dennodenné líčenie, ktoré zvýrazní krásu a pôvab pleti. V rámci ukážkovej hodiny sme pracovali v rovnakej zostave. Dvojice si len vymenili úlohy a žiačky, ktoré boli aktívne pri ošetrovaní pleti a základnej starostlivosti o ňu, sa stali figurantkami.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ,
manažérka publicity národného projektu

(Pokračovanie rozhovoru k novej modernej multimediálnej vzdelávacej pomôcke, ktorá bola vytvorená v rámci národného projektu Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov, prinesieme v ďalšom vydaní UN.)

Prienik do hlbín riaditeľovej duše

MOBBING

Keď dostal pán profesor Miron Zelina otázku, čo by najradšej zakázal iným, povedal okrem iného aj toto: „Zakázal by som neprejaviť sa múdrym ľuďom. Zakázal by som zbabelosť ľuďom, ktorí by mali hlasno kričať, keď vidia, ako niekto robí niečo zlé. Zakázal by som mlčať, kde sa musí hovoriť. Zakázal by som nečinnosť, keď sa má konať.“

Zrejme nie je sám, kto by toto všetko zakázal. Dvaja kolegovia nedávno neváhali a vyvinuli iniciatívu, ktorú nesmierne oceňujem. Mgr. Crmoman, učiteľ Spojenej školy na Novohradskej ulici v Bratislave, a Mgr. Farárik, učiteľ na Gymnáziu F. V. Sasinka v Skalici, vyvinuli nasledovaniahodnú aktivitu v prospech košického kolegu Mgr. Žarnaya z Obchodnej akadémie na Polárnej ulici. Spôsob, akým sa rozhodli vstúpiť do svedomia učiteľom, ktorí sa mlčky, nečinne pozerali na to, ako arogantné vedenie nezmyselne prepúšťa ich kolegu, je obdivuhodný.

Každý vynikajúci líder zaiste vie, že ak si chce udržať dobrých, múdrych, charakterných ľudí vo svojej organizácii a zároveň zabezpečiť, aby podávali vysoký výkon, musí uspokojovať ich citové potreby, ku ktorým patrí sloboda (samostatnosť, nezávislosť, možnosť sebarealizácie), ďalej spätosť (zviazanosť so širším spoločenstvom, začlenenie sa do komunity ľudí s rovnakými cieľmi, záujmami, princípmi a spoločnými hodnotami) a napokon spolupatričnosť (previazanosť, účinná spolupráca s inými). Každý človek potrebuje slobodu, nezávislosť, čiže uspokojenie potreby byť užitočným, môcť vyniknúť a získať uznanie na základe svojich špecifických vlastností a výkonov. Okrem toho vyžaduje uspokojenie potreby spätosti, spojitosti, čiže potreby byť súčasťou väčšieho jednoliateho celku, zomknutého kolektívu. Napokon cíti potrebu vzájomnej previazanosti, spolupatričnosti s produktívnym tímom, ktorý má možnosť fungovať v príjemnom, bezpečnom, harmonickom prostredí.

Priestor pre učiteľa

Vážené vedenia škôl, položte si v súvislosti s uspokojovaním citových potrieb vašich zamestnancov nasledujúce otázky: Zameriavame všetku svoju pozornosť a energiu na to, aby sa naši zamestnanci cítili v škole, ktorú riadime, výborne? Podporujeme a rozvíjame dostatočne ich kreatívne myslenie? Dávame priechod pozitívnej energii a oddanosti? Umožňujeme hladký priebeh účinnej spolupráce, vzájomnej previazanosti, spolupatričnosti? Dávame zelenú rozhodnutiam, čo treba a ako to treba urobiť? Môžeme o sebe smelo vyhlásiť, že umožňujeme svojim zamestnancom v dostatočnej miere skúšať a robiť pritom aj chyby, pretože iba tak sa učia, nadobúdajú vedomosti a cibria si úsudok? Alebo naopak, máme v tomto smere určité, ba dokonca výrazné rezervy, na ktorých je nevyhnutné popracovať? Vážené vedenia škôl, zaiste si plne uvedomujete, že jednou z vašich hlavných úloh je poskytovať priestor ľuďom, ktorí vo vašej škole pracujú, aby sa každá ich získaná skúsenosť zužitkovala pre úspech vašej školy a jej budúci rozmach. To si, samozrejme, vyžaduje sústredené počúvanie, primerané reakcie a flexibilnosť vo vzťahu ku každému jednotlivcovi.

V istej strednej škole, v ktorej sa v minulosti uskutočňovali školenia učiteľov v oblasti využívania digitálnych technológií, obvinilo nové vedenie svojho učiteľa, že bez jeho vedomia zorganizoval akreditovaný vzdelávací kurz pre učiteľov. Vedenie školy odmietlo poskytnúť na tento kurz výučbové priestory, ako aj počítačovú techniku, ktorú škola získala darom v rámci projektu *Počítače pre školy* v dvojnásobnom počte v porovnaní s ostatnými školami práve z dôvodu, že počas predchádzajúceho vedenia realizovala mnohopočetné aktivity pre učiteľov základných a stredných škôl. Spomínaný dar mal slúžiť vzdelávaniu a poznávaniu. Vedenie školy neprejavilo ochotu ústretovej komunikácie s koordinátorkou vzdelávacieho programu. Na jej ústretový prístup: „Budem rada, ak mi napíšete vaše podmienky a predstavy, budeme určite hľadať spoločnú dohodu, prípadne hneď aj vystavíme objednávku a pošleme vám ju,“ reagovalo odmietavým stanoviskom. Učiteľovi, ktorý pre negatívny postoj vedenia školy uskutočnil vzdelávanie v inej škole (podotýkam, že v mimopracovnom čase), udelilo pokarhanie za hrubé porušenie pracovnej disciplíny a odobralo mu osobné ohodnotenie. A neskôr mu dokonca dalo neoprávnenú výpoveď.

Spravodlivosť, objektívnosť

Byť objektívnym, používať pri hodnotení rovnaký meter, posudzovať výkony zamestnancov na základe tých istých kritérií by malo patriť k nevyhnutnej výbave každého riadiaceho pracovníka. Je neprípustné, aby dve kvalitne odučené vyučovacie hodiny hodnotil riaditeľ rozdielne. Je neférové, ak na pedagogickej porade zhodnotí priebeh jednej z nich slovami: „Bola to krásna hodina, ako dobre, že máme v škole tohto učiteľa,“ zatiaľ čo druhú odbaví slovami: „Bolo to slušné, každý z nás však dokáže predviesť ukážkovú hodinu.“ Ak riaditeľ žiadosti jedného učiteľa o zrušenie triednictva vyhovie, zatiaľ čo druhému jeho žiadosť zamietne, a neakceptuje pritom ani odborný posudok lekára, vypovedá to o jeho neprofesionalite, absencii elementárnych hodnôt, ku ktorým rozhodne patrí aj schopnosť vážiť si ľudské zdravie.

Ak sa riaditeľ rozhodne, že určitý postoj alebo reakciu bude hodnotiť ako pedagogické zlyhanie učiteľa, mal by mu tiež poskytnúť odpovede na jeho otázky:

- V čom konkrétne zlyhal?
- Čo bolo na jeho postupe nesprávne?
- Ako by vzniknutú situáciu bol riešil na mieste učiteľa on?
- Akými účinnými opatreniami by odporúčal v budúcnosti vzniknutej situácii predchádzať?
- Hodnotí vysoké percento neprospievajúcich žiakov maturitných ročníkov ako pedagogické zlyhanie učiteľov alebo zlyhanie žiakov?

Svetoznáma historka zakladateľa firmy IBM Thomasa J. Watsona hovorí o tom, ako si pán Watson zavolal mladého viceprezidenta, ktorý minul 10 miliónov dolárov na výskumný projekt, ktorý mu nevyšiel. Mladý človek sa ospravedlnil a ponúkol svoju rezignáciu. Thomas Watson však jeho rezignáciu neprijal a mladému viceprezidentovi povedal: „Prečo by som vás mal vyhodiť? Práve som investoval 10 miliónov do vášho školenia. Poďme sa baviť o ďalšej úlohe.“ Pán Watson si plne uvedomoval, aké dôležité je maximalizovať silné stránky a minimalizovať slabiny svojich zamestnancov. Vedel, že jednou z hlavných úloh lídra je povzbudzovanie do najlepších výkonov. Jeho zamestnanci si ho preto nesmierne vážili a neustále sa usilovali o zlepšenie.

Na nedávnej konferencii *Mobbing a bossing v slovenskom školstve*, ktorú usporiadali Nové školské odbory, odznel aj jedinečný príspevok prodekanky Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici prof. PhDr. Sone Karikovej, PhD. Bol zameraný na problematiku výskytu násilia (*mobbingu*) medzi učiteľmi. Jeho súčasťou boli aj empirické zistenia výskumu realizovaného na vzorke učiteľov slovenských škôl a školských zariadení. Výskum, ktorý možno považovať za určitú vstupnú sondu do skúmanej problematiky, priniesol tieto poznania:

- ***Mobbing*, resp. *bossing* sa v slovenskom edukačnom prostredí vyskytuje približne v 15 %.** Voči výskumným zisteniam na nešpecifických reprezentatívnych vzorkách v zahraničí je miera výskytu *mobbingu* v slovenskom edukačnom prostredí skôr vyššia (napr. Fínsko: 3 %, Nemecko: 3 – 6 %, Veľká Británia: 11 %). Na druhej strane, pri porovnaní zistení o výskyte *mobbingu* u špecifických vzoriek (porovnateľných so slovenskou) sú výsledky rozporuplné (napr. Fínsko – univerzitní zamestnanci: 17 %, Nórsko – učitelia: 6 %, Švédsko – učitelia v materských školách: 6 %, Veľká Británia – verejný sektor: 11 %). Zdá sa vám 15 % málo alebo veľa? Ak si predstavíte, že vo vašej rodine je 20 rodinných príslušníkov zamestnaných v rezorte školstva, potom traja z nich zažili na svojom pracovisku šikanovanie! Takéto zistenie zaiste nemôže nikoho tešiť. Naopak, malo by podnecovať do hľadania riešení, ako tomuto negatívnemu javu predchádzať.
- **Najvyšší výskyt *mobbingu* (50 %) bol zistený v školských kluboch detí,** nasledovali materské školy s 19-% výskytom a stredné školy s 18-% výskytom *mobbingu*. Najnižšia prevalencia *mobbingu* bola zistená v základných školách (I. stupeň: 4 %, II. stupeň: 9 %). Podľa názoru 38,5 % respondentov sa *mobbing* v školách vyskytuje, resp. vyskytuje často.
- **V slovenskom edukačnom prostredí sa najčastejšie vyskytujú nasledujúce prejavy *mobbingu/bossingu*:**
  - časté **poverovanie suplovaním** (28,4 %),
  - poverovanie **úlohami nezodpovedajúcimi kvalifikácii** (27,77 %),
  - **náhle sa končiace rozhovory** pri vstupe do miestnosti (20,75 %),
  - **neposkytnutie pomoci** pri pracovných problémoch zo strany kolegov (16,8 %),
  - neoprávnené **pripisovanie chýb** (14,2 %),
  - **zatajovanie dôležitých informácií** (12,96 %),
  - **šírenie klebiet** o osobe respondenta (12,18 %),
  - **nemožnosť vyjadriť sa** (11,73 %),
  - neodôvodnené **kritizovanie práce** respondenta (9,87 %),
  - nutnosť **učiť predmety, ktoré iní odmietajú** (7,5 %).
- **Učitelia, ktorí boli obeťou *mobbingu*, udávali v priemere nižšiu životnú spokojnosť ako učitelia, ktorí sa necítili ako obete *mobbingu*.** Učitelia, ktorí neboli obeťou *mobbingu*, boli výrazne spokojnejší aj s oblasťou financií, voľného času, partnerstva, so sebou samými i so svojimi priateľmi a známymi. Testovanie štatistickej významnosti rozdielov však potvrdilo len významnosť rozdielu v celkovej životnej spokojnosti a v oblasti zdravia a pracovnej spokojnosti.

Nie nadarmo sa hovorí, že dobrý dirigent nemôže mať zlý orchester. Nálada, morálka a dôveryhodnosť v akejkoľvek organizácii sa nerodí ľubovoľne, z ničoho nič, ale preniká zhora nadol. Práve dirigent udáva správny tón a rytmické tempo členom orchestra. Dirigent je tou podnecujúcou iskrou vynachádzavosti, dômyselnosti, rozletu, kľúčovým elementom harmónie, bezpečnosti, spokojnosti a spolupráce. Ak je v niektorej škole vysoký odlev učiteľov, ktorí dlhodobo dosahovali vynikajúce pracovné výsledky, je to jasný dôkaz toho, že s riadením v tejto škole nie je niečo v poriadku. Ak vedenie školy prepúšťa kreatívnych učiteľov, držiteľov viacerých ocenení, nepriamo tým odkrýva svoju nezdvorilosť, neschopnosť podporovať, pomáhať, povzbudzovať, poskytovať konštruktívnu a pozitívnu spätnú väzbu, vážiť si prácu talentovaných zamestnancov. Odkrýva tiež svoju nevedomosť, že tí najlepší chcú zostať a pracovať pre ich inštitúciu čo najdlhšie. Vedenia škôl by mali mať vždy na pamäti, **že ak začnú venovať maximum pozornosti udržaniu si najlepších ľudí, budú napredovať a rásť. Stanú sa lepšími lídrami, úspešnými motivátormi, ktorí dokážu viesť vysoko výkonný tím motivovaných ľudí!**

PaedDr. Erika PETRAŠKOVÁ, PhD.

Ilustračné foto stock.xchng

Aj školy majú svoje dejiny

RECENZIA

Začnem na prvý pohľad „od veci“. Profesor Zelina nedávno písal učebnicu dejín školstva a pedagogiky pre stredné pedagogické školy. Keďže vie, že som dejepisár, spýtal sa ma, či nemám znalosť, kde by sa dali získať podklady k dejinám nášho školstva a pedagogiky za posledných 25 rokov. Niečo síce získal od prof. Žibritovej, prof. Pšenáka, ale tí sa nevenovali systematicky mapovaniu dejín toho, čo sa dialo v našom školstve v posledných rokoch. Profesor Zelina učebnicu napokon napísal, ale otázka nášho vzťahu k budovaniu a uchovávaniu spomienok na to, čo sa deje a dialo v našom školstve, zostáva. Mimochodom, ak by ste sa pokúsili niekde nájsť podrobný rozpis, ako a kto viedol slovenské školstvo z úrovne ministra napríklad za prvej republiky či dokonca pred ňou, ocitnete sa v problémoch.

Aj z naznačených dôvodov je vždy hodné ocenenia, ak sa na niektorom mieste objaví dielo, ktoré mapuje dejiny škôl, školstva a učiteľov. Stavia sa tak malý pomník našim predkom a súčasne buduje identita nášho stavu a našej úlohy učiteľov v pohnutých dejinách Slovenska a Slovákov.

V uplynulých dňoch sa z tlačiarne „vyštverala“ na svetlo sveta zaujímavá pamätnica *Zabudnuté osudy škôl Starej Turej*, za ktorej prípravou je neúnavná propagátorka dejín **Ing. Eva Tomisová**. Keď som sa o knihe dopočul, mal som predstavu, že vyšla útla knižočka s pár zmienkami o školách a školstve v jednom kúte západného Slovenska. V momente, ako som dostal knihu do rúk, som si musel svoju mienku poopraviť.

Autorke spolu s ďalšími nadšencami sa podarilo vydať reprezentatívnu publikáciu (graficky, rozsahom, kvalitou papiera i obsahu), ktorá zostane svedectvom o dejinách školstva a škôl v Starej Turej na dlhé desaťročia.

Ako sa píše v predslove, autorka v diele doslova kliesni cestu po zarastených chodníčkoch osudov početných škôl v Starej Turej a po jej rozľahlých kopaniciach. Veď ony boli prvotnými centrami vzdelanosti a kultúry našich predkov.

Kniha toto konštatovanie skutočne potvrdzuje. Fotografie, záznamy z kroník, spomienok, nájdené archívne informácie privádzajú ku konštatovaniu – je až neuveriteľné, koľko obetavých a skvelých ľudí a osobností tu pôsobilo. Autorka knihu pripravila a venovala, ako píše, všetkým učiteľom z lásky. Lebo nie je len kronikou, ale aj dokumentom dokazujúcim pracovitosť a lásku našich predkov k vzdelanosti. Dielo dokumentuje, za akých ťažkých a zložitých podmienok museli pracovať učitelia začiatkom minulého a v predminulom storočí či ešte v časoch pred týmto obdobím. Prežili ťažké obdobie maďarizácie, hrôzy vojen, hospodárske a politické búrky, prevraty. Vždy museli vyjsť pred svojich žiakov, aby ich dokázali zorientovať v dianí, aby im znova a znova ponúkali a dávkovali bohatým priehrštím nové a nové vedomosti, ktoré im dláždili cestu k úspechu a lepšiemu životu.

Ako píše za vydavateľa knihy RNDr. Anna Bieniková, ktorá je sama absolventkou jednej zo staroturianskych škôl – táto publikácia je pozoruhodným pamätníkom húževnatosti a príčinlivosti našich krajanov, našej miestnej histórie, na ktorú môžeme byť právom hrdí.

Kniha je doplnená množstvom fotografického materiálu. Autorka získala aj fotografie už nejestvujúcich starých škôl, ale zdokumentovala aj budovy tých, kde školy naďalej sú či boli, alebo tie, ktoré dodnes stoja, aj keď už slúžia iným ako školským účelom. Súčasťou knihy je aj pomerne obsiahly katalóg učiteľov.

Školy v Starej Turej a ich dejiny autorka nečlení podľa historických rokov, ale podľa názvov, pričom pri jednotlivých školách mapuje celú ich históriu tak, ako sa jej ju podarilo zdokumentovať. Vzácne sú fotografie prvých učiteľov, riaditeľov a, samozrejme, aj ich nasledovníkov. Keď si ich prezeráte, vidíte noblesné osobnosti, sebavedomých nositeľov kultúry a vzdelanosti. Aj z týchto fotografií možno čítať, aké postavenie učitelia mali, akú požívali úctu v mieste svojho sídla i v spoločnosti vôbec.

Nezabúdajme na dejiny našich škôl, nezabúdajme na históriu a posolstvo našich kolegov, ktorí tu učili pred nami a tvorili našu súčasnosť, veď raz sa staneme súčasťou histórie s našimi dnešnými osudmi aj my. A určite by nás potešilo, ak by sme zanechali stopu, o ktorej budú raz písať naši nasledovníci ako o dôležitej a významnej činnosti a aktivite.

Možno sa stane táto kniha výzvou aj pre ďalších, aby spísali dejiny svojich škôl v obciach, mestách, regiónoch i na celom Slovensku. Aby raz, keď bude niekto písať dejiny školstva a pedagogiky začiatku 21. storočia, mal dostatok kvalitných podkladov a materiálov, v ktorých zostane stopa po našich snaženiach a práci.

Pár citátov z knihy Zabudnuté osudy škôl v Starej Turej

- Prvá škola v Starej Turej bola pravdepodobne na začiatku 17. storočia pri fare pod návrším Chríb, kde bol postavený prvý kostolík. Po postavení katolíckeho kostola roku 1748 a evanjelického kostola roku 1784 si obe cirkvi pri svojich farách zriadili i školy. Keďže však Stará Turá mala rozsiahle kopanice a pre deti bolo veľmi obťažné dochádzať do týchto škôl, obe cirkvi sa rozhodli, že z cirkevných peňazí postavia školy i na kopaniciach. V tom čase žilo najviac evanjelických detí na Papradi, Černochovom vrchu a v dolinách Durcech, Drgonovej, Bielčikovej. Preto sa evanjelická cirkev rozhodla postaviť školu práve na Papradi. Stalo sa tak roku 1852.
- Ján Drobný, bývalý evanjelický farár v Starej Turej, ktorý pod pseudonymom Janko Dobreznámy uverejňoval v Považských hlasoch *Kroniku Starej Turej*, v čísle 16/1927 napísal toto: „Na poli osveta vyzískala si vavrín slávy Stará Turá tým činom, že ona prvá na celom Slovensku postavila riadnu školu a povolala riadneho diplomovaného učiteľa do školy na kopaniciach.“
- Školu postavili z nepálenej tehly, jej múry boli široké 80 centimetrov. Škola pozostávala z jednej triedy 7 x 6 metrov, jednej izby, kuchyne, komory, zo šopy a z maštaľky. V kuchyni bol pôvodne komín s otvorenou pieckou. Prvým učiteľom sa stal roľník Klimáček. Po ňom už nastúpil na školu riadny učiteľ Daniel Neumann. Učil tam 10 rokov až do roku 1863. Za jeho pôsobenia bola škola 6. septembra 1860 vysvätená Jozefom Miloslavom Hurbanom, nitrianskym konseniorom a farárom v Hlbokom. Učiteľ Daniel Neumann spomínal, že za jeho pôsobenia ešte neboli oceľové perá, a tak musel žiakom vyrábať perá brkové. Neboli ani linajkové písanky, v školách i úradoch sa používal len staroturiansky papier, vyrábaný v papierni v Topoleckej, a menšie deti písali grifľom na tabuľky. Vo svojej kronike, ktorú už písal vo svojej starobe, Daniel Neumann uvádza, že celá škola bola nedláždená, iba udupaná zem. Miesto školských lavíc boli stoly zbité z dvoch dosák a na sedenie mali žiaci okresané brvná so štyrmi nohami. Takýto „nábytok“ bolo vídať iba v krčmách.

Zaujímavé bolo známkovanie žiakov (*notae*), ktoré sa neudávalo číselným vyjadrením pri každom predmete, ale latinským slovom, ktoré charakterizovalo celkové schopnosti žiaka. Toto hodnotenie slúžilo určite len vlastnej potrebe pedagóga. Z ďalej uvedeného „známkovania“ pochopíme, prečo bolo zaznamenávané latinsky, mala sa tým zachovať diskrétnosť, ako to poznáme z lekárskej praxe pri označovaní diagnóz.

Dobré hodnotenie: *accuratus* – pozorný, *diligens* – usilovný, *bene* – dobrý, *habilis* – schopný, *optimus* – vynikajúci.

Uspokojivé hodnotenie: *medio* – prostredne, *parum* – málo, *transit* – prechádzajúci, *aptus* – primeraný, *utcumque* – ako-tak.

Zlé hodnotenie: *ignavus* – lenivý, *negligens* – nedbanlivý, *tardus* – tupý, *ineptus* – hlúpy, *hebetissimus* – najhlúpejší.

- Štvrtý február 1968 bol posledný deň vyučovania v bývalej starej evanjelickej škole. Obyvatelia ju neskôr prerobili na kultúrny dom, usporadúvali tu kultúrne podujatia, svadby, rôzne oslavy. Určitý čas bol v najstaršej časti i hostinec, dnes je tam klubovňa a knižnica. V škole sa celkovo vyučovalo 116 rokov.
- V zápisnici z 10. júna 1936 sa uvádza, že školský inšpektor urobil obhliadku katolíckej školy U Búzikov a uvádza tieto nedostatky: lavice nevyhovujú svojím typom, školská tabuľa je malá, chýba skriňa na učebné pomôcky, nie je založená školská knižnica, záchody sú nedostačujúce, v škole chýba nápis so štátnym znakom a zadný múr je vlhký.
- Je veľmi chvályhodné, že vyučovacím jazykom na staroturianskych evanjelických školách bol materinský jazyk. Ku cti slúži cirkvi i to, že od slovenčiny vo svojich školách neodstúpila ani v čase najtuhšej maďarizácie. Bol v tom i kus odvahy. Na cirkevných školách sa vyučovali predmety predpísané občianskym zákonom a cirkvou. V čase vzniku boli cirkevné školy triviálne, učilo sa čítanie, písanie, rátanie a náboženstvo. Neskôr sa začali vyučovať i ďalšie predmety, ktoré dnes poznáme pod názvom dejepis, zemepis, fyzika. V nižších triedach deti písali na tabuľky grifľom a väčšie deti brkom a atramentom na papier.
- Chodíme do múzeí pozerať všelijaké niekoľkotisícročné vykopávky, ktoré nie sú ani z nášho regiónu, ale nevážime si veci, písomnosti, ktoré používali alebo aspoň videli naši priami predkovia! Cestujeme po celom svete, ale nepoznáme najbližšie okolie Starej Turej! Videli sme rôzne múzeá po svete, ale nie to naše v Starej Turej... V škole sme sa učili dejepis a zemepis celého sveta, ale nenaučili sme sa nič o histórii mesta, v ktorom žijeme!
- Kto sa snaží dozvedieť čo najviac o svojich predkoch, obohatí tým život svoj i svojich potomkov.
- Hneď na začiatku školského roka 1965/1966 prišlo do Starej Turej 121 žiakov, 7 učiteľov a 6 vychovávateľov z dedinky Iža z južného Slovenska. Iža bola zatopená a skoro zničená následkom prietrží ochranných hrádzí Dunaja. Ubytovaní boli v rôznych chatách na Dubníku, ZDŠ im vyčlenila na vyučovanie 5 tried a staroturianske deti sa učili v náhradných miestnostiach, napr. v šatniach pri telocvični. Iba dve deti z Iže navštevovali slovenské vyučovanie. Deti z Iže, hovoriace po maďarsky, mali šancu za rok, ktorý tu strávili, naučiť sa po slovensky. Lenže učitelia ich držali bokom od staroturianskych detí. Oni sami asi nevedeli po slovensky, lebo sprostredkovateľa im robil bývalý učiteľ Juraj Lenz, ktorý maďarčinu ovládal. Chirana, mesto Stará Turá a ZDŠ urobili všetko, čo bolo v ich možnostiach, aby uľahčili ich ročný pobyt v Starej Turej.

Ľubomír PODLUŽIANSKY

DIGIPEDIA

Nová éra zdieľania informácií v rezorte školstva

Nasadenie Rezortného informačného systému (RIS) v rezorte školstva vstupuje do finálnej etapy. Očakávame, že prinesie do rezortných informácií jednoznačnosť údajov v registroch a uľahčí prácu s evidenčnými a so štatistickými údajmi na všetkých stupňoch riadenia rezortu.

Sekcia informatiky v spolupráci so sekciou regionálneho školstva Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR začiatkom tohto roka stanovila novú stratégiu zavedenia RIS, ktorý má slúžiť na konsolidované evidovanie a spracovanie informácií o regionálnom školstve týkajúcich sa primárne evidencie:

- škôl a školských zariadení,
- zriaďovateľov,
- detí/žiakov/poslucháčov,
- zamestnancov,
- štátnych/školských vzdelávacích programov,
- vzdelávacích programov školských zariadení.

Nová stratégia zavedenia RIS má za cieľ využiť existujúce údaje v školských informačných systémoch a vyhnúť sa zaťaženiu vedenia škôl a školských zariadení novými úlohami v tejto oblasti.

Nový prístup na konsolidovanie údajov v registroch rezortu a získavanie údajov zo škôl získal aj podporu Asociácie riaditeľov štátnych gymnázií SR a Združenia samosprávnych škôl Slovenska.

Prvým realizačným krokom v zmysle novej stratégie bolo testovanie funkčnosti na vybraných pracoviskách rezortu v priebehu minulého školského roka a následné postupné nasadzovanie registra škôl a školských zariadení a registra zamestnancov.

V rámci funkčného testovania bolo odskúšané prepojenie s vybranými školami a školskými informačnými systémami (aScAgenda a eŠkola) a vykonané získavanie údajov zo školských informačných systémov z viac ako 100 pilotných škôl, vybraných ako reprezentatívna vzorka.

Overená integrácia RIS so školskými informačnými systémami zjednodušuje poskytovanie aktuálnych údajov zadávaných v prostredí školského informačného systému len raz, čo je proces dôverne známy zamestnancom škôl.

V záujme znižovania byrokratického zaťaženia bude RIS spolupracovať s informačnými systémami iných rezortov. Preto sme údaje o približne 4 500 zamestnancoch škôl získané v rámci pilotného testovania spárovali s Registrom obyvateľstva SR, prevádzkovaným Ministerstvom vnútra SR, na odskúšanie prepojenia s touto evidenciou. Prepojenie s Registrom obyvateľov SR sa bude v budúcnosti využívať na jednoznačné pridelenie detí, žiakov, poslucháčov do rezortných inštitúcií, ako aj umožnenie následného prepojenia s ostatnými inštitúciami verejnej správy (napr. so Sociálnou poisťovňou, s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, atď.). Po plnom zavedení bude RIS slúžiť na medzirezortnú výmenu garantovaných informácií (napr. register štátnych a školských vzdelávacích programov, číselník titulov, register študijných a učebných odborov), ako aj na poskytovanie informácií v rámci rezortu (funkčné oblasti maturity, Testovanie 9, výsledky vzdelávania, atď.).

Rezortný informačný systém nahradí súčasný zber dát zo škôl a školských zariadení, čo podstatným spôsobom zjednoduší komunikáciu škôl, zriaďovateľov a ministerstva oproti súčasnému systému zberu štatistických dát (Eduzber). Zároveň systém zautomatizuje časť administratívy a umožní cielenejšie riadenie a financovanie škôl a školských zariadení.

Aktuálne v RIS

Posledný augustový týždeň sekcia informatiky MŠVVaŠ SR zaslala žiadosť o poskytnutie údajov zo školských informačných systémov na všetkých 3 745 škôl regionálneho školstva. Poskytnuté údaje sú priebežne verifikované, čistené a zapisované do RIS a budú tvoriť základ databáz tohto systému.

Sekcia informatiky MŠVVaŠ SR

Dúfam, že ma bude minister vítať v škole podaním ruky každý deň.

Boli sme s ministrom na otvorení nového školského roka na Kysuciach

NIEKOĽKO ZASTAVENÍ

Nový školský rok má svoje prvé dni už úspešne za sebou. V školách si žiaci prebrali s učiteľmi svoje prvé úlohy, urobil sa zasadací poriadok, povedali sa opäť pravidlá života v škole, žiaci sa zoznamujú s novými učiteľmi, tešia sa z tých, ktorých poznajú z minulého či predchádzajúcich rokov. Rysujú sa kontúry nového vzdelávacieho obdobia.

Začiatok školského roka bol asi na každej slovenskej škole poznamenaný slávnostnou atmosférou, zvítaním sa spolužiakov, detí s učiteľmi, ale, samozrejme, aj pedagogických kolektívov, keď niekde pribudli noví členovia, inde sa zloženie trochu pomenilo.

Za miesto oficiálneho otvorenia školského roka si vybral tento rok minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič dve obce na Kysuciach – Rakovú a Starú Bystricu. Cesta do týchto končín je v súčasnom období sprevádzaná najmä ráno silnou hmlou, ktorá sa usídlila medzi kopcami. Cez Bytču, Kotešovú, Veľké Rovné, Vysokú nad Kysucou, Turzovku a Staškov (s rodným domom Jozefa Kronera) sa tam po kľukatých, takmer prázdnych cestách dostanete za niekoľko desiatok minút. Kraj, z ktorého sa najmä v medzivojnovom období odchádzalo do sveta často len s drotárskou krošňou na ramenách a pecňom chleba v kapse, je dnes predsa len iný. Aj keď množstvom roboty neoplýva dodnes. Aj preto je vzdelanie cenenou hodnotou a nástupišťom k úspechu.

Zastávka prvá: Raková

Raková je obec, ktorá sa často spomínala pred siedmimi rokmi, keď sa na strechu telocvične miestnej školy „navalilo“ toľko snehu, že nevydržala nápor.

Správa z tlače:

Dňa 3. 1. 2006 o 14.45 hod. pod prívalom ťažkého snehu sa zrútila strecha telocvične pri ZŠ Ústredie. Telocvičňu využívalo 543 žiakov ZŠ Ústredie (368 žiakov) a Cirkevnej ZŠ J. Palárika (175 žiakov). V poobedňajších hodinách a v čase voľna telocvičňu využívali žiaci na krúžkovú činnosť a taktiež občania obce. Pracovali tu krúžky futbalový, hokejbalový, krúžok volejbalu, stolného tenisu. Trénovalo tu 5 mužstiev futbalového klubu TJ Polom, volejbalové družstvo a skupina aerobiku. Táto jediná telocvičňa v obci sa využívala i na usporadúvanie športových turnajov a kultúrnych podujatí. Telocvičňu sme postavili v akcii „Z“ a dali do prevádzky roku 1988.

Obec sa nachádza na rozhraní Javorníkov a Turzovskej vrchoviny. Roku 2001 mala 4 939 obyvateľov, čo je zhruba raz toľko ako roku 1784.

V obci sa roku 1822 narodil národný buditeľ, dramatik, spisovateľ a katolícky kňaz Ján Palárik. Na jeho počesť sa v obci každoročne uskutočňuje viacero kultúrno-spoločenských podujatí, najmä Paláriková Raková, celoslovenská súťažná prehliadka ochotníckych divadelných súborov.

Základná škola je miestom kultúrnych, spoločenských i športových aktivít. Presnejšie, v obci sú dve základné školy – Základná škola (ZŠ) Milana Mravca a Cirkevná základná škola Jána Palárika, o ktorej platí spomenutá charakteristika.

Riaditeľ školy v Rakovej Mgr. Jozef Haviar.

Minister sa v diskusii s učiteľmi v Rakovej vyjadroval k situácii v školstve veľmi otvorene.

Návšteva ministra nebola v poslednom období jedinou z významných. V stredu 24. júla tohto roku v obci privítali napríklad Benjamina Williama Mkapu, exprezidenta Tanzánie, s manželkou a so 4-člennou osobnou ochranou. Tú náš minister nepotreboval. Pred školou sa od rána schádzali žiaci, ale aj rodičia a spolu vytvorili naozaj pestrú, rozmanitú skupinu, ktorá si prišla pozrieť súčasného ministra rezortu školstva a vypočuť jeho príhovor.

Minister sa však ešte pred oficiálnym otvorením školského roka stretol v školskej jedálni ZŠ Milana Mravca s pedagogickým zborom. S učiteľmi diskutovali (a treba povedať, že veľmi kultivovane) o situácii v školstve a kľúčových problémoch dneška v rezorte.

Riaditeľ školy Mgr. Jozef Haviar vo svojom príhovore povedal, že jeho škola má 361 žiakov v 19 triedach. Od minulého roka nesie čestný názov po Milanovi Mravcovi, slovenskom výtvarníkovi a umelcovi. „Máme radi Andersenove noci, pokusy z fyziky, lyžiarske a plavecké výcviky, recitačné a spevácke súťaže, pozorovanie a spoznávanie prírody, radi spievame, hráme sa, kreslíme aj športujeme.“

Minister Dušan Čaplovič na začiatku svojho stretnutia s učiteľmi povedal niekoľko myšlienok, v ktorých zhrnul súčasnú situáciu, v akej sa rezort i on ako minister nachádza. Okrem iného povedal: „Učitelia sú pre spoločnosť, a nebojím sa povedať, že aj pre vládu Slovenskej republiky, skutočne nenahraditeľní.

Ja som sa stal ministrom v zlom čase. Problém je v tom, že musíme robiť konsolidáciu finančných prostriedkov a celú Európu zasiahla silná ekonomická kríza.

Slovenskí odborári urobili analýzu, ako sa od roku 2000 napĺňali zámery *Milénia* a prečo nebolo *Milénium* každé dva roky, ako bolo stanovené na ministerstve, kontrolované a vyhodnocované.

Keď som prišiel na rezort, začal som sa *Miléniom* vážne zaoberať. V ňom bolo jasne stanovené, ako bude v spoločnosti postupne zvyšovaný plat učiteľa. Poviem to otvorene – ak by sa dodržiavalo *Milénium*, ako ho jednotliví moji predchodcovia nedodržiavali, najmä v čase, keď bol lepší ekonomický vývoj v štáte, lepšia tvorba HDP na Slovensku, boli tu veľké šance, aby sa učitelia s platmi posunuli tam, kam naozaj patria. Roku 2011 mal byť priemerný plat učiteľa na Slovensku okolo 1 200 eur. Takto to *Milénium* projektovalo, ale nesplnilo sa to. O to mám dnes ťažšiu situáciu. Nevyhováram sa, ale v týchto ťažkých časoch musím peniaze vybojovať, aby som zlepšil finančné postavenie učiteľov a zlepšil aj celkové prostredie na prácu škôl.

V mnohom sa musíme vrátiť ku Komenskému, lebo v nedávnej minulosti sme sa neraz naučili napodobňovať zahraničné vzory, pričom sme mali kvalitné školstvo a často sme sa vôbec nemuseli chodiť nič učiť do zahraničia. Práve naopak, zahraničie sa mohlo často učiť od nás.

Toto sú kľúčové problémy, ktoré stoja pred nami. Ja sa im nevyhýbam, je to moja zodpovednosť a moja misia, ktorú mám, a snažím sa ju čo najlepšie napĺňať. Myslím si, že učitelia patria k odborníkom, ktorí často nepotrebovali robiť tie známe kredity, ktoré sme si do systému zaviedli. Každý jeden učiteľ, ktorý šiel nie do tohto povolania, ale do tejto svojej profesijnej misie, chápal, že musí zlepšovať svoje poznanie, skvalitňovať sa bez toho, že by to muselo byť nejako regulované.

V tomto roku dávame na kredity 36 miliónov eur. Táto suma od roku 2010 postupne stúpa. Začalo sa so siedmimi miliónmi a teraz sme už na sume 36 miliónov eur. Ja to považujem za jedinú možnosť, ako si učiteľ môže legitímne, v súlade so zákonom vylepšiť svoj plat. Časom sa však z toho stala ‚kreditománia‘.

Nejdem rušiť kredity, chcem ich zachovať v rámci osobného ohodnotenia, ale túto

Triedy už čakali nových prváčikov.

Prváci sa asi poriadne čudovali tomu množstvu ľudí v ich novej triede.

Po príchode do Starej Bystrice sa minister poslušne zaradil medzi prvákov (vo funkcii je totiž tiež len nejaký rok).

V Starej Bystrici vítali ministra staroslovensky.

motiváciu musíme vyšpecifikovať inak. Uvedenú tému veľmi úzko konzultujem so Združením samosprávnych škôl Slovenska, s Asociáciou riaditeľov štátnych gymnázií SR i Asociáciou stredných odborných škôl Slovenska. Chcem, aby bol pri tejto téme, podobne ako pri ostatných dôležitých otázkach, využitý hlas ľudu, hlas učiteľov.

Teraz hľadáme riešenie, ako nastaviť financovanie v rezorte i smerom k učiteľovi. Pre mňa je rozhodujúce navýšenie tarifných platov učiteľov. Ak učiteľ nebude mať stabilitu tarifného platu, na ktorý mu nemôže nikto siahnuť, ak nestabilizujeme učiteľský stav, nemôžeme postúpiť s kvalitou školstva ďalej.

Usilujem sa o to, aby mal do roku 2016 učiteľ 1,2-násobok priemerného platu u nás, a to napriek tomu, že sa pohybujeme v zložitej ekonomickej situácii v štáte. Ak sa mi to podarí, bude to aj pre mňa veľké víťazstvo. Všetko to však treba vybojovať."

V krátkej diskusii sa ešte hovorilo o situácii s telocvičňou a o tom, ako by sa mala riešiť otázka kreditov a ich postavenia. Minister školstva učiteľov ubezpečil, že všetky námety diskusie sú predmetom rokovaní a analýz odborníkov v rezorte školstva a permanentne sa nimi zaoberajú. Potom už nasledovalo slávnostné otvorenie školského roka pred budovou školy. Pred vchodom do školy sa zhromaždilo okolo 400 žiakov, rodičov a učiteľov. V krátkych prejavoch sa im prihovorili riaditeľ školy Jozef Haviar a po ňom aj minister školstva Dušan Čaplovič.

Riaditeľ školy žiakom pripomenul, že ich všetkých opäť čaká svet objavovania, svet vedy a techniky, ale aj miesto človeka v ľudskej spoločnosti, poznávanie cez prácu, ale aj krásu poézie materinského jazyka. Čaká ich vyučovanie anglického jazyka, spomienky na predkov, zvyky regiónu, nové projekty, v ktorých budú môcť každodenne prejavovať svoju kreativitu.

Svoje vystúpenie pred žiakmi a ich rodičmi zakončil želaním: „Prajem vám, milé deti, aby ste v našej škole vždy našli človeka, ktorý vás podporí, pomôže vám, vysvetlí, čo nepochopíte, a podá, keď treba, pomocnú ruku. Úprimne vám želám, aby naša škola, tak ako doteraz, fungovala ako úspešná výchovno-vzdelávacia inštitúcia, ale zároveň mala svoju dušu. Tá naša škola má 361 žiakov a 40 zamestnancov. Prajem vám všetkým zdravý, pohodový a úspešný školský rok!"

Minister školstva prezradil, že chodí rád a pravidelne do regiónov. Minulý školský rok zavítal na otvorenie školského roka do Dobšinej, v tomto roku padla voľba na Rakovú a Starú Bystricu. Ako povedal, tieto regióny si zaslúžia, aby si ich pozrel, spoznal podmienky v nich a aj na základe toho rozhodoval a nebol ovplyvnený len tým, čo je napísané na papieri.

V jeho príhovore k žiakom, rodičom a učiteľom zaznelo viacero želaní, ako to na začiatku školského roka býva dobrým zvykom: „Verím, že vám škola poskytne nové zážitky, priateľstvá, radosť z úspechu, vzájomnú inšpiráciu a aj súťaženie v rôznych oblastiach. Výchova v rodine a škole musí byť súzvučná. Veď, ako hovorí klasik: dieťa vzdelané iba školou je nevzdelané dieťa! Osobitne si myslím, že naše deti treba učiť zdvorilosti k starším, rodičom, starým rodičom a, samozrejme, aj učiteľom.

Učiteľovi sa už oddávna pripisovala vážnosť a schopnosť pracovať s deťmi. Samozrejme, nie je to ľahká práca. Mnohí zvonku ju vnímajú len cez prázdniny a dovolenky. Ja musím na tejto pôde povedať, že učiteľské povolanie nie je len povolaním, je to misia, ktorú plníte za malé peniaze, malé zdroje v najnáročnejšom prostredí.

Nedávno napísal môj priateľ knihu, ktorá sa volá *Učitelia patria do neba*. Úžasná pravda. Skláňam sa pred vami, panie učiteľky a páni učitelia, a ďakujem vám za to, čo robíte pre naše deti. Naozaj, v týchto ťažkých časoch za vašu prácu, nedocenenú prácu, patríte do neba!"

Na podobné „strihanie pásky" pri otváraní novej telocvične ako v Starej Bystrici si budú musieť Rakovčania ešte nejakú chvíľu počkať.

Zastávka druhá: Stará Bystrica

Táto obec je známa predovšetkým viacerými úžasnými kultúrnymi pamiatkami a ako jediná na Slovensku má aj svoj orloj so slovenskými národovcami. Aj v druhý septembrový deň ho obkolesovali skupiny turistov, ako býva pravidlom aj po iné dni.

Kysucká obec Stará Bystrica leží na severozápadnej hranici Slovenska v okrese Čadca. Jej počiatky siahajú prinajmenšom do 15. storočia, v súčasnosti má viac než 2 600 obyvateľov. V blízkosti Starej Bystrice sa nachádza Národná prírodná rezervácia Veľká Rača, národopisná expozícia kysuckej dediny v prírode vo Vychylovke a v nej svetový unikát – úzkokoľajová úvraťová železnička, Vodné dielo Nová Bystrica či chránený riečny prírodný výtvor Vychylovské prahy. V blízkosti Starej Bystrice sa nachádza aj rodisko legendárneho slovenského hrdinu Juraja Jánošíka Terchová.

Ministra čakala na školskom ihrisku celá škola na čele s riaditeľkou Základnej školy s materskou školou v Starej Bystrici Mgr. Annou Kalužnou. Po obligatórnych prejavoch pani riaditeľky i ministra školstva prišlo na rad uvítanie nových prváčikov. Každý z nich, podobne ako prváci z Rakovej, dostal od ministra malý darček ako spomienku na prvý deň v škole.

Pri tejto príležitosti sa zároveň slávnostne otvorili priestory zrekonštruovanej telocvične, na ktorú Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR prispelo sumou 100-tisíc eur. Po prehliadke priestorov telocvične odpovedal učiteľom základnej školy na ich otázky minister na spoločnej priateľskej besede. Spomínali sa problémy s učebnicami i náročnou pedagogickou dokumentáciou. V rámci diskusie bol stručne oboznámený aj s aktivitami projektu *Inovujeme vzdelávanie moderne, aktívne a tvorivo*, ktorý sa v škole uskutočňuje a jeho hlavným cieľom je modernizácia vyučovacieho procesu.

Ľubomír PODLUŽIANSKY
Foto Ľubomír PAJTINKA

Knižka v lone rodiny a školy

FRANCÚZSKO

Rozprávky a detské príbehy sú naďalej súčasťou spoločného programu rodičov a potomkov, aj keď sa zvyčajne obmedzujú na dvadsať minút pred spánkom... Francúzske školstvo venuje nezanedbateľnú pozornosť výberu odporúčanej literatúry pre základné školy a nižšie stredné školy (kolégiá), čo učitelia vnímajú ako oporný bod pri zostavovaní učebného plánu. Aké možnosti uplatňujú, aby sa vyhli formálnemu výkladu?

Chvíle strávené nad knižkami v lone rodiny nestrácajú význam napriek pochmúrnym predpovediam a skutočnosti, že čoraz menšie deti si sadajú k televíznym programom a počítačovým hrám. Podľa prieskumu na reprezentatívnej vzorke 314 parížskych rodín (207 rodičov, 107 starých rodičov a 104 troj- až šesťročných detí) sa knižky ocitli na štvrtom mieste z najobľúbenejších činností (30 % hračky, 26 % televízia, 21 % počítač a 19 % knižky). Rodičia (častejšie než starí rodičia) dožičia potomkom aj televízor a počítač (vo francúzskej metropole ich rodiny vlastnia najviac), ale nepodceňujú knižné rozprávky ako dôležitý výchovný prostriedok.

Karieristky s knižkou v ruke

(Starí) rodičia najčastejšie čítajú deťom večer pred spaním, čo uviedlo 60 % detí; drvivej väčšine sa po vypočutej rozprávke dobre zaspáva, hoci ju rady sledujú aj na televíznej obrazovke. Najčastejšie chytajú do rúk rozprávkovú knižku Parížanky (priemerne hodinu týždenne), hoci si vyslúžili povesť karieristiek, permanentne zavalených prácou. Z prieskumu vyplýva, že tejto činnosti sa venujú prevažne matky, čo sa dá sčasti vysvetliť materinským citom. Zrejme preto čítajú v pubertálnom veku radšej dievčatá než chlapci, ktorí túto záľubu pokladajú za „babský výmysel“. Nie je však úplnou zriedkavosťou, že otcovia zasväcujú svojich synov do dobrodružných príbehov.

Rozprávačskú palmu víťazstva si síce odniesli (staré) matky, keďže v tejto role ich uprednostňuje 69 % detí, ale 31% predsa len získali otcovia, vzhľadom na častú zaneprázdnenosť a o to vzácnejšiu prítomnosť. Deti zbožňujú rozprávky, v ktorých vystupujú spanilí princovia a princezné a všetko sa šťastne skončí navzdory mnohým peripetiám, no nepohrdnú ani zvieracími bájkami a poučnými príbehmi, v ktorých vystupuje do popredia hrdina so vzácnymi charakterovými vlastnosťami.

Adolescentky zákonite presúvajú záujem na dievčenské romány, v ktorých hlavná hrdinka prežíva romantickú lásku. Do tejto kategórie patrí Fieldingovej sfilmovaný *Denník Bridget Jonesovej*, bacuľatej hrdinky, ktorá bojuje nielen o milovaného muža, ale aj s kilogramami, a Cabotovej desaťzväzková séria noviel známych pod názvom *Princeznin denník* s hlavnou hrdinkou newyorskou dievčinou, ktorá sa dozvie, že je korunnou princeznou fiktívneho európskeho kráľovstva Genovie. Druhé miesto v mládežníckej literatúre zaujíma magická fantasy s bizarnými postav(ičk)ami škriatkov, hobitov, trpaslíkov, elfov, ale aj s nebezpečnými monštrami drakov, upírov, vlkolakov, obrov. Najžiarivejší príklad tvorí Tolkienov *Pán prsteňov*, ktorý sa stal stredobodom záujmu po úspešnom *Harrym Potterovi*. Tretiu priečku obsadili japonské komiksy zvané *manga*, medzi ktorými si najväčšiu obľubu získali *Naruto*, *Bleach*, *Full Metal* a romanticky ladená *Nana* alebo *Fruit Basket*.

K najpredávanejším mládežníckym knihám patril aj vo Francúzsku sedemzväzkový román *Harry Potter*, sága Stephenie Meyerovej *Súmrak* o upíroch, ktorú ukončila *Úsvitom*, a séria dobrodružstiev *Smaragdových rytierov* od Anne Robillardovej, quebeckej autorky fantasy. Neutíchajúcemu záujmu sa však teší aj literatúra odporúčaná ministerstvom školstva, predovšetkým *Malý princ* od Antoina de Saint-Exupéry, *Šiesta trieda* od Susie Morgensternovej, americkej autorky píšucej po francúzsky, *Malý Nicolas* od Reného Goscinnyho s ilustráciami Jeana-Jacqua Sempého a *Jednooký vlk* od Daniela Pennaca.

Vďaka štedrej ponuke vydavateľov, ktorá sa za pätnásť rokov skvalitnila, upravili mladí čitatelia svoje návyky. Dnešná mládež sa už nehrozí hrubých kníh a rodičia ich kupujú radšej ako nevyspytateľné počítačové hry. Na druhej strane rastie ponuka komiksových vydaní, ktoré sa už roky tešia všeobecnej obľube.

Prierez históriou

Druhá polovica 19. storočia sa vo všeobecnosti považuje za zlatý vek literatúry pre mládež a začiatok 20. storočia charakterizuje produkcia poučných príbehov a populárno-vedeckých diel, nehovoriac o časopisoch pre deti. V poslednom období sme zaznamenali pozoruhodný nárast rozmanitej literatúry pre deti a mládež, ktorá odzrkadľuje súčasnú (nielen francúzsku) umeleckú tvorbu a potvrdzuje status najmladšej generácie v spoločnosti, resp. v škole. Zároveň sa však dvíhajú hlasy varujúce pred nezmyslami a hlúposťami, čo kníhkupci ponúkajú deťom, pred chabými literárnymi odvarmi, ktoré sú im vlievané do hlavičiek.

Francúzske vydavateľstvá sa usilujú sprehľadniť výber vhodnej literatúry aj patričnou propagáciou svetových klasických autorov; nezaškodí si teda odskočiť do histórie. Francúzsky vydavateľ Pierre-Jules Hetzel sa už roku 1843 snažil založiť detskú edíciu a vyzval spisovateľov Charlesa Nodiera, Louisa Viardota, Honorého de Balzac, Amandine Auroru Dupinovú, píšucu pod mužským pseudonymom George Sand, či ilustrátora Jeana-Jacqua Grandvilla, aby začali tvoriť pre deti; po návrate z exilu roku 1864 otvoril dvere Julesovi Verneovi, aj u nás známemu autorovi dobrodružných a vedecko-fantastických diel, ktorému vydal prvý román *Päť týždňov v balóne*. Na dôvažok sám písal pod pseudonymom P.-J. Stahl a zadaptoval pre mládež román *Štyri dcéry doktora Marcha* podľa námetu americkej spisovateľky Louisy May Alcottovej.

Vydavateľ Louis Hachette založil roku 1860 edíciu *Ružová knižnica*, v ktorej dievčenskými románmi zaznamenala úspech Sofia Fiodorovna Rostopčina, ergo grófka de Ségur. Neváhal adaptovať pre mládež diela zo zlatého fondu anglickej literatúry, medziiným dobrodružstvá námorníka z Yorku *Robinsona Crusoea* od Daniela Defoea a cestopis Jonathana Swifta *Gulliverove cesty*; po smrti svojho konkurenta Hetzela kúpil roku 1914 vydavateľstvo od jeho syna.

Už vtedy sa francúzski vydavatelia zameriavali na poučné diela, v ktorých nechýbali ani zábavné prvky. V tejto súvislosti stojí za zmienku didaktický rozmer „verneoviek“, ktoré už vtedy rozvíjali v mládeži záujem o vedu a techniku vzhľadom na nevídaný vedecko-technický pokrok. Lepší prístup ku knihám mali, prirodzene, deti zo zámožnejších rodín, aj keď od roku 1862 sa začali budovať verejné a školské knižnice. Neoddeliteľnou súčasťou kníh pre deti a mládež boli ilustrácie od význačných výtvarníkov, ktoré mali pritiahnuť pozornosť začínajúcich čitateľov; v reprezentatívnom vydaní vyšli Perraultove *Rozprávky husej matere* a ďalšie bohato ilustrované knižky.

Široká tematická škála

Po prvej svetovej vojne nadišlo nové obdobie rozmachu a na knižnom trhu sa objavili vlastenecké diela. Pedagógovia sa zamerali na metódy rozvoja tvorivosti dieťaťa a opierali o pedagogické a psychologické príručky. Paul Faucher, píšuci pod pseudonymom Paul François, priekopník novodobého vzdelávania, ktorý sa inšpiroval modernými princípmi českého pedagóga Františka Bakuleho a oženil s jeho asistentkou Lídou Durdíkovou, neskoršou autorkou kníh pre mládež, založil edíciu detskej literatúry *Père Castor* vo vydavateľstve Flammarion, v ktorej vychádzali kvalitné knižky s prvotriednou grafickou úpravou, s pozoruhodnou kongeniálnosťou textov a obrázkov rozvíjajúcich detskú fantáziu.

Po druhej svetovej vojne sa rozšírili rady mladých čitateľov aj vzhľadom na povinnú školskú dochádzku predĺženú do šestnástich rokov; rodičom ležala na srdci budúcnosť potomkov a neváhali ich zásobovať knižkami primeranými ich veku a húfne zapisovať do knižníc, ktoré sa množili ako huby po daždi a súčasne špecializovali na odbory i vekové kategórie. Rastúce nároky čitateľov uspokojovali význační spisovatelia (Michel Tournier: *Palčekov útek*, *Zlatofúz*, či Jacques Prévert: *Rozprávka pre neposlušné deti*, *Vtáčí kráľ*), ktorí neváhali písať pre deti a mládež. Hodnotná kniha pre mladých čitateľov začínala vážne zaujímať aj ich rodičov, čo nádherne ilustruje *Malý princ* od Antoina de Saint-Exupéry. Nenadarmo sa francúzsky vydavateľ François Ruy-Vidal uchýlil k výroku: *„Nerozoznávam literatúru pre deti, mládež a dospelých, len literatúru, ktorú môžu čítať aj deti... a taká mi najviac vyhovuje.“*

V 70. rokoch sa opäť významne obohatil úsek pre deti a mládež o ilustrované humoristické knižky Pierra Elieho Ferriera, založené na slovných hračkách, komiksy o *Corentinovi* od Paula Cuveliera alebo *Doktorovi Dogovi* od Babetty Coleovej. Iní význační autori (Claude Ponti, François Place) založili svoje rozprávanie na imaginárnych postavách a snoch; dievčenské postavičky strácali na konvenčnosti a snažili sa presadiť. Americký autor Maurice Sendak opisuje v klasickom ilustrovanom titule *Max a maximonštrá* imaginárne dobrodružstvá chlapca Maxa, ktorý má do činenia s viacerými obludami. Hrdinovia detských a mládežníckych diel už nereprezentovali vzorné deti niekdajších čias, čoraz častejšie sa búrili proti sústavnému zápasu s protivenstvami, aj keď na konci predsa len prekonali všetky prekážky, čo si nevyhnutne vyžadoval útly vek čitateľov. Autori sa pozvoľna odvažovali zakomponovávať do deja aj chúlostivejšie situácie (rozvod, smrť) a krušnejšie časy (vojnu), hoci ich zákonite vyvažovali typickým happy endom.

Knihy pre mládež začínali zachytávať reálny svet, ergo temnejšiu stránku života, postupne sa v nich ujímal detektívny žáner, science-fiction a fantasy. Len čo si získali široké čitateľské zázemie v knižniciach, prenikli na pôdu základných škôl. To je aj prípad už spomínaného Harryho Pottera, ktorý prebudil v mladej generácii radosť z čítania. Vydavatelia ponúkajú v špeciálnych edíciách príbehy z tradičného prostredia, ktoré sa prelína s lákavým svetom (tanečných škôl, jazdectva), aby sa mladí čitatelia mohli vznášať na vlnách fantázie. V tomto zmysle učitelia zohrávajú pri výbere vhodného čítania pre žiakov pasívnu úlohu, ale zdráhajú sa zasahovať do ich poklesnutého vkusu a vnucovať im náročnejšie tituly, aby ich nebodaj neodradili; akiste dúfajú, že príde čas, keď sa ich podarí prilákať k hodnotnej klasike.

Voľná interpretácia textov

V učebných plánoch na kolégiách sa vplyvom názoru súčasného filozofa Paula Ricœura ocitli diela filozofického charakteru, čo rozprúdilo reflexívne diskusie na tému včasnej iniciácie žiakov do filozofických otázok. Francúzsky fenomenológ Ricœur odmietal formalistický prístup k dielam a poukazoval na lingvistický a poetický charakter filozofických úvah; taliansky lingvista Umberto Eco kladie dôraz na radosť z čítania, na zmysel, krásu a komplexnosť diel, na stavbu mentálnej knižnice. V tomto duchu francúzska profesorka filozofie Edwige Chirouter pripisuje v diele *Detská literatúra bránou k filozofickým otázkam* značný význam ranej skúsenosti detí s literárnymi dielami, ktoré *„pomáhajú lepšie poznať seba samého i svet“*. Aplikačné metódy francúzskych učebných plánov výslovne nabádajú pedagógov, aby so žiakmi diskutovali o prečítanej literatúre, vďaka ktorej spoznávajú svet, a zdôrazňovali jej jasnosť a zrozumiteľnosť. *„V nijakom prípade nejde o rozmanité formálne výklady naratívnych postupov a štylistických formulácií, lež o kolektívne úvahy a potenciálne interpretačné návrhy... Už v materskej, resp. základnej škole dokáže dieťa premýšľať nad textom a svojsky ho interpretovať, čo sa odvíja v podobe voľných debát o estetickej, psychologickej, morálnej a filozofickej stránke diela,“* pripomína Edwige Chirouter, autorka viacerých filozofických knižiek pre deti, vychádzajúcich v nezávislom vydavateľstve *Les petits Platons*, nazvanom podľa starogréckeho filozofa Platóna.

Knihy pre deti s výrazným filozofickým podtónom, ktoré spĺňajú základné literárne kritériá, ponúkajú najmladším čitateľom prostredníctvom metaforických obrazov krásu, citlivosť, dôvtip, bystrosť a najmä možnosť prístupu k sebe samému a iným. V súvislosti s dielom *Rozruch v domácnosti pani K.* od nemeckého autora Wolfa Erlbrucha, ktoré vyvoláva implicitné otázky o iracionalite, existenčnej úzkosti a kľukatej ceste k slobode, možno povedať, že *„interpretácia textu sa krúti okolo postavenia ženy, výchovy, rodinných vzťahov a ich zmyslu pre život“*, ako uvádza francúzsky filozof bulharského pôvodu Tzvetan Todorov v štúdii *Literatúra v nebezpečenstve*. Rozprávka *Vták Ohnivák* od Jacoba a Wilhelma Grimmovcov podnecuje ku kľúčovým otázkam: Je priestupok fatálnym omylom alebo nevyhnutnou podmienkou prístupu k poznatkom? Kto určuje status ženy? Pod dojmom knižky *Ja a nič* od belgickej autorky Kitty Crowtherovej, kde dievčatko čelí skonu svojej matky za pomoci imaginárneho priateľa, možno nastoliť tému smrti.

Didaktické metódy v literatúre a filozofii poľahky vyúsťujú do jedného prúdu a dodávajú zaujímavý ráz vyučovacej hodine, aby sa nezvrtla na formálny výklad naratívnych postupov a štylistických formulácií. *„Filozofia v spojitosti s literatúrou objasňuje skutočnosť, ľudskú existenciu živými, autentickými slovami a ponúka špecifický prístup k realite, fikcii a jazyku,“* pripomína francúzsky filozof Michel Tozzi v štúdii *Boj s mýtmi v škole*. Inými slovami, súčinnosť literatúry a filozofie vedie k interpretácii deja a zároveň k úvahám o prečítanom texte.

V tomto zmysle by už základné školy mali podporovať pravidelné diskusné krúžky o vybranej literatúre na filozofickom základe, ktoré na jednej strane umožňujú učiteľovi zistiť, či žiaci pochopili text, a na druhej strane zvoliť iný pohľad na svet a nastolené problémy. V zozname diel by nemali chýbať tituly *Kto načúva za dverami* (Claude Ponti), *Všetko sa mení* (Anthony Browne), *Veľkáč a malkáč* (Grégoire Solotareff), *Tajomný rast* (Carl Norac), *Palček* (Charles Perrault) a *Plačúca obryňa* (Wolf Erlbruch), aby sa dala rozdiskutovať nosná téma: Prečo treba rásť? V čom sa odlišuje dospelý človek od detí? Malí diskutéri postupom času získavajú prehľad o kultúrnom odkaze, rozširujú si znalosti, učia sa pozerať na problémy z viacerých zorných uhlov a z náležitého nadhľadu, aby si vedeli utvoriť názor a najmä cibrili filozofický štýl, čo v konečnom dôsledku obohacuje ich skúsenosti.

Z *Cahiers pédagogiques* spracovala
Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto Ľuba ZEMANOVÁ

Na každú chorobu jestvuje liek – aj na slabých žiakov

Nazvali ho majstrom pedagogiky. Chlap, ktorý zviazal svoj osud s dedinou na Horehroní – Závadkou nad Hronom. Pedagóg skutočne každým „cólom“. Z učiteľa, ktorý začal učiť roku 1972, sa postupne vypracoval na riaditeľa školy. Bol a je stále poriadne nepokojná povaha. Stále premýšľa, čo by sa dalo zveľadiť, urobiť lepšie, múdrejšie. Nemá rád polovičatosť. Hovorí, že na každý problém sa dá nájsť riešenie. Len treba veľa premýšľať a tvrdo pracovať. Prednedávnom vydal s kolegyňou Mgr. Annou Gorduličovou vlastným nákladom knihu s názvom *Škola, ktorej sme dali srdce*. Písali sme o nej aj na stránkach Učiteľských novín. Mgr. František Baloha mal odvahu a priniesol s kolegami do vidieckej školskej praxe nové prvky inšpirované waldorfskou pedagogikou, ktorej sa mnohí u nás boja „ako čert kríža“.

Kam siahajú vaše pedagogické začiatky, čo vás zlákalo vydať sa na cestu učiteľstva?

Tak ako všetky deti, i ja som mal ľahké rozhodovanie, keď som končil deviaty ročník na „zédeeške“ v Pohorelej. Spolu s rodičmi som sa rozhodol, že pokračujem v štúdiu na strednej škole. Čo ďalej? Nebol som vyhranený typ, okrem letca ma nič nelákalo, a veril som, že počas troch rokov na strednej škole zmúdriem. Nestalo sa tak, spolužiaci sa stali lekármi, inžiniermi, no ja som sa rozhodol pre štúdium učiteľstva. Život som prežil medzi mládežou, a tak som ani nezbadal, ako som sa ocitol v jeho záverečnej fáze. Tak ako ministri doteraz hľadajú cieľ nášho školstva, ani ja som ešte múdrosť nenašiel.

Akých ste mali učiteľov?

Často spomínam na učiteľov zo základnej školy. Nie preto, že som učiteľ, ale preto, že od každého som dostal veľmi veľa. Na prvom stupni učiteľky Perichtová a Chlebušová boli nám dedinským deťom vlastne druhými materami. Z pamäti sa nedá vymazať ich pohladenie, pritúlenie k sebe. Práve malé deti to potrebujú, ale naše školstvo sa odosobnilo, nerado to vidí. Alebo iba ja som sa s takýmito prejavmi človečenstva nestretol?

Učitelia na druhom stupni školy boli prísni, no spravodliví. Ako žiaci sme z nich mali obavy, ale nebránilo nám to vykonávať rôzne nezbednosti pred vyučovaním.

Stalo sa, že v zime, pred hodinou ruštiny, sme do pece hodili gumu. Ten smrad sa nedal vydržať. Učiteľovi to však neprekážalo, dal nám pootvárať okná a veselo sa učilo. Mrzli sme, ale o to sme si koledovali. Aké scény by robili učitelia v dnešnej škole? Škoda sa zamýšľať.

Často spomínam aj na učiteľa, ktorého vzor nie je hodný nasledovania. V deviatke nám povedal, aby sme si na hodine robili, čo chceme, len nech sme potichu. Keby prišiel riaditeľ, mali sme povedať, že sa učíme. Prečo to dovolil, neviem – možno mal nejakú dôležitú prácu, no možno si myslieť aj niečo iné. V danom momente nám to vyhovovalo, no v dospelosti som to posudzoval inakšie. Zamýšľam sa, či aj teraz sa takíto učitelia v škole ešte vyskytnú. Neviem, no nevylučujem to. Verím, že v drvivej väčšine sú takí, ako bol učiteľ matematiky Pavol Kukula a učiteľ telesnej výchovy Jozef Schiller. To, čo som vyštudoval, bolo najmä ich zásluhou.

Spomínam si, keď bol raz pán učiteľ Kukula u nás večer na návšteve, dal mi vypočítať pred rodičmi príklad. Keď som ho zvládol, napísal mi do žiackej knižky jednotku. Pred polročným hodnotením sa nás v triede pýtal, akú známku si zaslúžime na vysvedčení. Ja som sa ohodnotil na jednotku. Okamžite ma zavolal k tabuli a zadal príklad o funkciách. Nevedel som, tak prišlo to, čo som nečakal. Dobré vyťahanie za „huncútky“ a dvojka. Červená tvár, nie tak od bolesti, no tá urážka majestátu, veď som patril k najlepším v škole.

> „Komenský tvrdil, že žiaden záhradkár nenúti stromy násilím rásť ani im nepredpisuje, aký druh ovocia majú rodiť, ale tiež ich nenecháva rásť tak, ako samy chcú. Úloha učiteľa preto spočíva v sprevádzaní a usmerňovaní dieťaťa pri jeho učení sa. Dieťa dozrieva postupne.“

Telocvikár Schiller bol jeden z tých, akých základná škola už ťažko bude mať. Zanietený za telesnú výchovu a ruštinu. Vychoval veľké množstvo športovcov, objavoval skrytý talent v nás. Počet pretekov, ktoré pre nás zorganizoval, popoludňajšie tréningy a čas, ktorý nám venoval – to sa veru ani nedá zrátať.

K športovaniu nás doviedol tak, že sme si sami v zime urobili klzisko, na jar vykopali doskočisko na skok do diaľky. Aj trojskok bol veľmi dôležitou súťažnou disciplínou. Výkony sme si zapisovali a sledovali svoje zlepšenia. Skok o žrdi sme skákali na „rudášoch“. Boli to žrde, asi trojmetrové, na ktorých sa prenášalo seno. Rekord bol okolo 250 cm, úctyhodný výkon na školákov. Učiteľ nás viedol k všestrannosti. Viacerí z jeho žiakov sa stali učiteľmi telesnej výchovy. Škoda už hovoriť o nových tretrách, ktoré som dostal pred pretekmi a skúšal som ich tak, že som v nich behal po dedine a takmer som ich zodral, čo mi bolo aj patrične vytknuté.

S veľkou úctou a vďakou spomínam aj na profesora Jozefa Furiela, pokojného učiteľa matematiky na strednej škole v Brezne, a nemôžem nespomenúť môjho „metodika matematiky“ docenta Ondreja Gábora z Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. Musím len konštatovať, že akí učitelia, takí žiaci.

Prečo ste si vybrali špecializáciu s matematikou?

Každý mladý si myslí, že je najmocnejší, no život ho z takejto namyslenosti vylieči. Niekoho skôr, inému to trvá dlhšie. Ja som si v mladosti myslel, že v živote sa uplatnia len múdri a mocní ľudia. Mal som vzácne dobrých učiteľov, tak som sa orientoval na telesnú výchovu a matematiku. Veď tá je základom, abecedou všetkých prírodných vied. Ukazuje nám, že sú veci, ktoré si v živote ľudia nevedia vysvetliť, ale môžu existovať. V matematike je stále mnoho tajomného, a práve ono mnohých láka, tajomnom môžu uhasiť svoju túžbu po dobrodružstve.

Zdá sa, že vašou „slabosťou“ sú „defavorizované“ deti. Sami ste s manželkou vychovali sluchovo postihnutého syna. Vo vašej škole dostali šancu práve tí najslabší a najzaostávajúcejší žiaci, najmä rómske deti. Naozaj máte slabosť pre tých, ktorí to majú v živote ťažšie?

Áno, mladší syn je nepočujúci, je vyučený stolár. To, že nevie, aké nerastné bohatstvo je v tej či onej krajine, mu nechýba. Je majster, ktorý práci s drevom rozumie a robí ju kvalitne. A je fanatik do áut. Hráva šach a s ním aj pochodil Európu. Svoj školský život strávil v Levoči. Nemám dobrú mienku o internátnej výchove a pobyte malých detí mimo domova, svojich rodičov. Čo zlé sa dá v internátoch získať, to sa aj získa, a neskôr to deti sprevádza v dospelosti. Nie nadarmo sa hovorí, že čo sa v mladosti naučíš, v starobe akoby si našiel. Preto je dôležité, aby každé dieťa v škole zažilo radosť z toho, že niečo dobré dokázalo, niečo sa naučilo. Verím, že je potrebné dieťa naučiť predpísané učivo, ale dôležitejšie je naučiť ho učiť sa. A my sme sa nevenovali len slabším žiakom či žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia. Vyučovanie bolo vedené tak, aby každý žiak šiel vlastným tempom, aby šiel na hranicu svojich možností. Umožnili sme každému žiakovi, aby si z vyučovania odniesol svoje maximum. V našej dedinskej škole bolo veľmi veľa talentovaných detí. Po vyštudovaní opustili obec a uplatnili sa na rôznych pozíciách v mestách. Mnohí pracujú v zahraničí. Pre obec je to tragédia, pretože ju opúšťa intelektuálna špička. Aj mnohí rodičia z obce hľadajú pre svoje deti „lepšie“ základné školy – a tie sú podľa nich v meste.

Jeden príbeh z mnohých: rodičia si mysleli, že talentované dievčatko dostáva na svoj rozvoj v našej škole málo. Do tretieho ročníka nastúpilo do mestskej školy. V zime, pri návrate zo školy, vystúpilo z autobusu a na druhej strane cesty uvidelo svojho otca. Prebehlo cez cestu, no k otcovi nedobehlo. Zrazilo ho auto. Kóma, pobyt v nemocnici, dlhodobé liečenie a nakoniec návrat do našej školy. Aj ako vozičkárka bola dobrá, no talent sa stratil. Koho viniť?

Príbeh chlapca, ktorý skončil obchodnú akadémiu, je iný. Narodil sa s detskou mozgovou obrnou – kvadruspastická forma. Bol prijatý do prvého ročníka našej školy. Osobnú asistentku mu robila matka. Sledovali sme jeho pokroky, možno sme boli skôr zdržanliví. To,

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

FRANTIŠEK BALOHA

Rozhovor s osobnosťou

Na každú chorobu jestvuje liek – aj na slabých...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)
čo mládenec dokázal, bolo neočakávané. Skončil deviatu triedu, obchodnú akadémiu. Učiteľku na prvom stupni prekvapil aj tým, že sám, bez cudzej pomoci, prišiel za jej chrbát, keď písala na tabuľu. O takýchto deťoch panuje vo všeobecnosti názor, že sú nevzdelávateľné a patria do ústavnej starostlivosti. Som šťastný, keď sa vďaka nesmiernej odolnosti a sebazapreniu uplatnia v bežnom živote. Kto má právo zobrať takýmto deťom šancu na lepší život? To je dôvod, prečo im naša škola podala pomocnú ruku.
Ostáva nám pracovať len s tým „materiálom“, ktorý máme. Že je viac Rómov? Pokiaľ chcú niečo v živote dokázať, dokážu to. Ale bolo dosť takých, ktorí nové zošity roztrhali a robili z nich lietadielka, chodili na vyučovanie len vtedy, keď sa im chcelo. Aj toto tvorí obraz krutej reality súčasného klasického školstva, a to nie iba na Slovensku. S radosťou sledujem čoraz silnejúcejšie hlasy po zmenách v klasickom školstve – Ken Robinson, Gever Tulley, John Taylor Gatto...

Kde a ako došlo k vášmu pedagogickému prerodu? Za vecou je vraj projekt Zmena, ktorý na Horehroní a v Banskej Bystrici a okolí spustili v polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia pedagógovia z Holandska. Ako to teda bolo?
Áno, v októbri 1994 som sa prvýkrát priamo stretol s inou pedagogikou a inými učiteľmi na kurze, ktorý zorganizovala Základná škola Mazorníkovo Brezno. V diskusii im bola položená otázka, ako rozvíjajú morálno-vôľové vlastnosti žiakov. Nechápali zmysel otázky. Pýtajúci sa priblížil otázku príkladom behu na 1 500 metrov. Tam musí dieťa prekonať samo seba a tak rozvíja svoje morálno-vôľové vlastnosti. Ako to, že takí dobrí učitelia nerozvíjajú deti v tomto smere? Aj to bol jeden z dôvodov, prečo sme v skupine riaditeľov škôl chceli v kurzoch pokračovať. Nasledovalo pozvanie do škôl v Holandsku, ďalšie kurzy na Slovensku. Keďže nebolo mysliteľné, aby medzi nami neboli aj zástupcovia úradov, k riaditeľom pribudli inšpektori, zástupcovia univerzít aj školskej správy. Až tu sa zrodila skupina Zmena.

Naozaj potrebuje naša pedagogika podnety zo zahraničných školských systémov?
Komenský bol len jeden. Aj on však veľkú časť svojho života prežil v cudzine a v nej je aj pochovaný. Rovnaký osud majú aj talenty, ktoré odchádzajú z rôznych dôvodov za hranice štátu a tu chýbajú. Chýba nám ich tvorivosť, múdre myšlienky. V tejto krajine je ešte stále veľa rozhľadených, čestných ľudí – pedagógov, psychológov... No aj keď vypracujú koncepciu rozvoja výchovy a vzdelávania, vždy sa nájdu sily, ktoré ju zmietnu zo stola, respektíve na jej uvedenie do života nebola politická vôľa. V zahraničí je hlas reformátorov školstva zrejme silnejší alebo politici sú prinútení počúvať ho, lepšie mu rozumieť a riadiť sa ním. Ich názory je čoraz lepšie počuť aj u nás, čo treba len privítať. Myslím, že hlas zdola, hlas učiteľov tejto krajiny, je veľmi slabý. Asi sme zvyknutí len plniť príkazy a nariadenia vrchnosti. Preto sú potrebné podnety zo zahraničia.

Zavádzanie prvkov waldorfskej pedagogiky do výučby našlo odozvu najmä u vás a pani učiteľky Gorduličovej. Ako spomínajú niektorí kolegovia zo Zmeny, vraj to bola ťažká vojna s nepriazňou. Čo prekážalo „klasikom“ na vašich snaženiach?
Rutina. Ťažko si predstaviť učiteľa, ktorý pätnásť a viac rokov stál za katedrou a naraz má zmeniť svoj štýl práce. Ako prvá sa mu preženie hlavou myšlienka: To som doteraz učil zle? A navyše, keďže sme boli neustále utvrdzovaní v názore o vysokej úrovni nášho školstva, nie je vôľa stavať sa proti nemu.
Áno, naši žiaci sa mohli pýšiť obrovským množstvom vedomostí. Vedeli sme ich využiť? Nie, a ani teraz nevieme. Napríklad úlohy o percentách a úrokoch sú v základnej škole bežné. Napriek tomu sa v bankách zadlžujeme na dlhé roky. Neuvažujeme o tom, že sa meníme na vazalov. A školstvo, učitelia zrejme nevedomky tento trend podporujú.
Áno, v škole sme viedli, obrazne povedané, tichú vojnu, ale mnoho pozitívneho sa prenieslo aj do ostatných tried. V škole sme neboli sami, na prvom stupni sme mali waldorf až v troch ročníkoch. Popri pani učiteľke Gorduličovej takto pracovali aj panie učiteľky Balážová a Kubicová. Na druhom stupni sme striedali v blokoch iba slovenský jazyk a matematiku. Panie učiteľky Hrevušová, Mecková – slovenčinárky – a ja sme vyučovali v triede svoj predmet prvé dve hodiny počas dvoch týždňov. Bol som optimista, keď som si myslel, že dobrým príkladom, dosiahnutými výsledkami presvedčím aj ostatných o vhodnosti uplatňovaného.

Užili ste si naozaj ťažké chvíle?
Užili, no teraz na to nerád spomínam. Najťažšie boli chvíle pred zápisom prvákov do školy. Rodičia váhali, či môžu veriť „novotám“. Argumentovali tým, že ich deti už poznajú písmená, že vedia čítať. Čo teda budú robiť v „sprostej“ triede? Najhoršie bolo, že zaručené správy typu „waldorf je iba pre sprosté deti“ šírili po obci a okolitých školách ľudia, čo o tejto metodike iba niečo úchytkom počuli. Ilúzie som stratil na rodičovskom združení v materskej škole. Tam sme chceli s pani učiteľkou Gorduličovou osloviť rodičov pre tento spôsob vyučovania a vysvetliť im pozitíva waldorfu. Dve učiteľky z kolektívu učiteľov školy, prišli ako matky, však spravili negatívnu reklamu. Čo môžete v takej chvíli urobiť?

Čo by ste dnes povedali kolegom či kolegyniam, čo boli proti zavádzaniu noviniek?
Že dobre neodhadli situáciu.

Zlomovou osobou pre váš pedagogický rast bol Holanďan Jan Net. Kto to je a čo vo vás zanechal?
Áno, šesť rokov viedol nás, najmä pani učiteľku Gorduličovú, a keď usúdil, že sme už na tom dobre, šiel do inej krajiny. Ako učiteľ waldorfskej školy propaguje tento vzdelávací systém – ale len tam, kde ho chcú počúvať a majú záujem. Po nás pôsobil v moldavskom Kišineve a v Sofii v Bulharsku. Možno povedať, že má otvorenú myseľ a je nenapraviteľný optimista. Napriek tomu si nemyslí, že túto pedagogiku prijmú všade. Mňa prinútil k uvažovaniu o zmysle toho, čo robím a pre koho to robím. Ak myšlienka niekde nie je priechodná, netreba mrhať svoj čas a energiu na zmenu ľudí, treba sa obrátiť na iných, iným smerom. Málokedy sa stane, že zmena bude privítaná celým kolektívom.

Kto vás ešte vo vašom novom smerovaní výrazne ovplyvnil?
Bol to náš vedúci v skupine Harry Meulenkamp. Povedal a ukázal, ako pracovať pri vedení žiaka v škole. Keď si spomeniem, že som túto tému podceňoval, musím sa pousmiať, pretože obsahuje množstvo aktivít, o ktorých som nemal ani tušenie – na pedagogickej fakulte nám o nich nehovorili. A mám pocit, že ani dnešní absolventi učiteľstva o nich veľa nebudú vedieť, no možno sa mýlim. Pri návšteve jeho pracoviska nám vo svojej pracovni ukázal záznamy o problémových žiakoch, s ktorými pracoval. V skupine sme potom vytvárali HDLZ – Harryho diagnostický list Zmena.
Holanďania nás upozorňovali na rozdiel medzi slovami „potrebné“ a „dôležité“. Stále ide o nepochopenie tvorcov podobných materiálov, že nie všetko, čo je dôležité, je aj potrebné. Takto sa učiteľ v minulosti stretával s diagnostickým listom žiaka, ktorý mal aj päťdesiat strán a na nich mnoho zbytočností. Zabudlo sa na to, že skutočný problém dieťaťa sa v množstve údajov stráca. My sme v škole používali náš HDLZ. Pokúšal som sa zaviesť do našej praxe to, čo nám Harry ukázal. Vyskytol sa však problém. Počet žiakov, ktorých učitelia označili za problémových, neustále narastal. Ale boli to banálne problémy, ktoré sa ani ako problém nedali označiť. Na to, koho označiť za problémového žiaka, musia prísť učitelia sami. A majú to byť skutočné problémy dieťaťa, ktoré sa musia riešiť odborne, v spolupráci so psychológmi. To, že žiak na hodine vykrikuje, nemá úlohu, posiela spolužiakom papieriky, musí učiteľ riešiť sám. Výrazne ma ovplyvnila ešte profesorka Bronislava Kasáčová.

Waldorfská pedagogika je na Slovensku v nejednom kolektíve strašiakom. Ako by ste argumentovali pochybovačom o jej pozitívnom význame? Čo znamená pre vás?
Je toho viac. Jej najväčší prínos vidím v tom, že umožňuje každému žiakovi v maximálnej miere využiť svoje schopnosti na svoj rozvoj. A potom je tu organizácia vyučovania, najmä činnosť od príchodu žiakov do triedy do desiatej hodiny. To sú prvé dve vyučovacie hodiny, ktoré sme nazývali blok. Ten trval deväťdesiat až sto minút. Počas neho mali žiaci iba matematiku, respektíve slovenský jazyk. A počas dvoch vyučovacích hodín sa dá urobiť so žiakmi viac ako počas dvoch klasických jednohodinoviek.
Veľkú úlohu hrá aj motivácia žiakov na vyučovanie. Vieme, že žiak pri prechode z domáceho prostredia nedokáže, tak ako dospelý, zahodiť za hlavu svoje starosti. Teda, vieme to, ale rešpektujeme to aj? Vo waldorfe sa blok začínal hrou na flaute, spevom či podobnými činnosťami. Takto boli žiaci pripravení venovať sa ďalším vzdelávacím aktivitám. Na začiatku vyučovania bola činnosť zameraná aj na koordináciu častí tela a spoluprácu v kolektíve. Vyslovujem sa za zrušenie jednohodinoviek napríklad hudobnej výchovy, telesnej výchovy na prvom stupni. Tieto činnosti boli každý deň v týždni na začiatku vyučovania. Obratnosť, hody a chytanie predmetov, spev, hra na flaute vysoko presahujú požadované. A navyše, deti to robia kratší čas, nie je potrebné umelo hľadať náplň hodiny, a keďže je táto činnosť každodenná, stáva sa pre deti návykom. Ale o výhodách tejto pedagogiky sa dá hovoriť veľmi dlho.

Počul som, že má niektoré zaujímavosti – okrem iného pracuje s vysokou mierou trpezlivosti. O žiadnom žiakovi učiteľ nevyhlási, že je „hlupáčik“, ale definuje si ho ako žiaka, ktorý má pred sebou ešte dlhú cestu rozvoja. Je to skutočne tak?
Áno. Každé dieťa potrebuje na zvládnutie problémov čas. Ten je individuálny. Komenský tvrdil, že žiaden záhradkár nenúti stromy násilím rásť ani im nepredpisuje, aký druh ovocia majú rodiť, ale tiež ich nenecháva rásť tak, ako samy chcú. Úloha učiteľa preto spočíva v sprevádzaní a usmerňovaní dieťaťa pri jeho učení sa. Dieťa dozrieva postupne. Pre učiteľa je dôležité poznať, kedy dieťa nevládze, vtedy treba hľadať spôsoby na pomoc, a kedy z lenivosti nechce. Tu by som použil aj istú formu nátlaku. Učiteľovi pomáha, keď sa dobre vyzná v temperamentoch (psychologická typológia), no v každom prípade musí byť trpezlivý.

Jedným zo základných prvkov waldorfu je nastavenie žiakov aj učiteľov na sebarozvoj. Žiaľ, u nás mnohí žiaci, ale ani učitelia nemajú pocit, že by sa mali ešte rozvíjať. Čo s tým robiť?
Žiakom veľmi pomáha, keď do učenia sa môžu zapájať čo najviac zmyslov. Vtedy im to ide hravo. Sebarozvoj dieťaťa sa začína už v prvej triede, hoci dieťa sa rozvíja od narodenia. Ak učiteľ položí dobrý základ, dieťa na ňom bude stavať celý život. Myslíte si, že prváčik je schopný sedieť celú vyučovaciu hodinu v lavici a učiť sa? Naše skúsenosti hovoria, že deti nepotrebujú prestávku v činnosti, ktorá je zaujímavá, a vydržia v nej počas celého bloku. Teda až do veľkej prestávky. Urobiť činnosť zaujímavou však môže iba učiteľ. A že je to náročné? Učiteľ, v ktorého práci prevláda rutina, neuspeje. Musí pracovať na sebarozvoji. A je veľmi náročné uniknúť pred vlastnou pohodlnosťou.

Jan Net sa bol po rokoch pozrieť na výsledky vašej práce. Čo vám povedal?
Jan sa vracia tam, kde ho majú radi. A k nám chodí dosť často. Vždy ho zaujíma, ako napredujú naši bývalí žiaci a ako sa darí nám. Má radosť z každého úspechu mladého človeka, na ktorého formovaní sa podieľal aj on. Našu situáciu nekomentuje. Človek nie je nenahraditeľný.

V čase vašich inovatívnych inovácií sa robili nové učebnice, nové pomôcky, nástroje. Bolo to veľmi odvážne, ale prinieslo to úspechy vo vzdelávaní žiakov. Ako to prijímal kolektív, zriaďovateľ?
Myslím si, že význam učebníc sa preceňuje. Treba dobre zvážiť, aké učivo a v akom rozsahu majú obsahovať. Zabúda sa na skutočnosť, že nikdy nenaučíme každého a nenaučíme ho všetko. Je zbytočné zachádzať do detailov, učiť deti riešiť úlohy, v ktorých môžu byť chytáky. Tých máme v slovenčine aj matematike dosť.
My sme používali klasické učebnice v najmenšej možnej miere. Väčším problémom bolo rozvrhnutie učiva v prvom až štvrtom ročníku, veď sme sa chceli klasickým triedam na konci štvrtého ročníka vyrovnať. Dosiahli sme to. Svojpomocne, bez akýchkoľvek financií sme si pripravili poličky do prvej triedy, kocky rôznej veľkosti na matematiku, vrecúška naplnené ryžou alebo obilím na koordináciu pohybu. Na prvé flauty sme dostali peniaze z grantu. Keďže ich nebol dostatok, niektorým deťom zakúpili flauty rodičia. A na vyučovanie nám stačilo to, čo sme mali. V triede sme mali veľký koberec, kde sa deti mohli uvoľniť. S malou dušičkou sme čakali na odozvu zo strany inšpektorov. A oni boli u nás často. Nestalo sa, aby mali nejaké pripomienky. Možno povedať, že návštevník sa pri žiakoch a činnosti v triede nenudil. Nemáme spočítané návštevy v triede, ale bolo ich toľko, že žiaci boli prekvapení, keď k nim nik neprišiel.
Na dve návštevy si však budem vždy spomínať – na prvom stupni nás poctila svojou prítomnosťou pani ministerka školstva Slavkovská. Spomenul som waldorfskú triedu v škole, ona triedu bez disciplíny a vedomostí. To bol dôvod na prekvapenie žiakov a učiteľky. Prekvapenie sa nekonalo iba u žiakov. Aj keď do triedy prišlo mnoho ľudí, deti boli pokojné, zaspievali, zahrali na flaute, pani ministerka si poprezerala zošity a so želaním úspechov odchádzala z triedy. Pripomenul som, že to, čo sa deti naučia, aj disciplína v triede závisí od učiteľa. Druhá návšteva bola organizovaná

Kniha Škola, ktorej sme dali srdce si našla viacerých priaznivcov už pri jej uvedení do čitateľského života.

„Na to, koho označiť za problémového žiaka, musia prísť učitelia sami. A majú to byť skutočné problémy dieťaťa, ktoré sa musia riešiť odborne, v spolupráci so psychológmi. To, že žiak na hodine vykrikuje, nemá úlohu, posiela spolužiakom papieriky, musí učiteľ riešiť sám.“

odborom školstva v Brezne pre riaditeľov škôl okresu v našej triede na druhom stupni. Musím povedať, že riaditeľov v nej bolo viac ako žiakov. Tak ako každý blok, aj vtedy sme ho začali spievaním, hrou na flaute. Jeden riaditeľ pri rozbore povedal, že mal pocit, že je na hodine hudobnej výchovy. A to bol na matematike.

V škole v Závadke nad Hronom ste mali a máte veľa rómskych detí, ktoré sa zvyčajne trápia s matematikou. Vo vašej metodike sa pred hodinou matematiky hralo na flaute. Prečo?

Deti sa stretali s matematikou iba dva týždne v mesiaci, druhé dva týždne bola slovenčina. Ak sa pýtate, či počas dvoch týždňov, keď sa deti s jedným z predmetov „nestretli", učivo nezabudli, odpoveď je jednoduchá. Ak aj zabudli, ide o produktívne zabúdanie a stačil iba deň, aby sa vrátili na predchádzajúcu úroveň. Hra na flaute patrila na začiatok bloku a jednou z jej úloh, okrem rozvoja sluchu, zlepšenia dýchania a koordinácie pohybu prstov, bolo aj odpútanie dieťaťa od jeho problémov – či už v rodine, alebo s kamarátmi – a navodenie pracovnej atmosféry v triede. Ak aj deti boli nejakým spôsobom rozptýlené, po tejto časti hodiny sme mohli efektívne pracovať s učivom.

Po rôznych rutinných činnostiach prichádzala každodenná desaťminútovka samostatnej práce. Tu dieťa dostalo list s úlohami na vyriešenie nácvičných úloh z preberanej témy. Každé vypracovalo toľko úloh, koľko bolo schopné. Po uplynutí času som práce pozbieral. Nezáležalo na tom, koľko úloh žiak vyriešil, záležalo na tom, aby vedel, čo a prečo robí. Nácvičný list bol určený na niekoľko dní a ani najlepší žiak ho nestihol zvládnuť naraz. Ak dieťa niečo nevedelo, prihlásilo sa a dostalo sa mu pomoci – buď som k nemu prišiel ja a objasnili sme si cestu, ako úlohu vyriešiť, alebo k nemu prišiel určený žiak. V triede boli na takúto činnosť určení traja žiaci, takzvaní vedúci skupín. Že bol v tejto časti vyučovania v triede šum či ruch, je prirodzené. Pracovalo sa a takýto ruch som vítal. Ukazoval záujem žiakov o preberanú tému. Ak dieťa skončilo prácu na jednom nácvičnom liste, dostalo iný. Takto bola rozvíjaná potreba detí učiť sa a pritom využiť vlastné danosti. Preto nebolo možné v triede hovoriť o rómskych deťoch ako o slabých. Učivo zvládali všetci.

Ako prijali vaše nové metódy rodičia žiakov?

Ešte v prvom, druhom ročníku sa stretávali s rodičmi, ktorí im kládli otázku, prečo dali dieťa do „sprostej" triedy. Bolo to pre nich ťažké. V štvrtej triede na rodičovskom združení, na ktorom bol prítomný aj Jan Net, sa jednoznačne vyjadrili, že neľutujú, že ich deti boli v takejto triede a boli takto vedené. Keď som ich vyzval, aby to povedali aj iným, dostal som odpoveď v tom zmysle, že na začiatku nevedeli, do čoho dávajú svoje deti, tak nech to skúsia aj druhí. Viac som na podobné aktivity nevyzýval, mali kus pravdy.

Matematiku ste robili cez pohyb. Geometriu robili deti nohami, veľa sa tancovalo. Tá istá otázka – prečo?

Nielen matematika sa robila cez pohyb. Ten dominoval najmä na prvom stupni, a to počas celého vyučovania. Takto sa využívala energia detí, ktorú by si vybili ináč. V prvom ročníku deti písali tlačené písmená najskôr jednou, potom druhou rukou do vzduchu, v sede jednou nohou aj oboma, písali ich rukou na chrbát spolužiaka, počítali pomocou pohybu. Čím viac zmyslov do učenia zapojíme, tým ľahšie a trvalejšie si ho deti osvoja. Pomocou krokov deti vytvárali geometrické útvary a pochopili, čo to je obvod. Na druhom stupni stačí iba pokračovať v tom, na čo sa deti pripravili, čomu sa naučili. Musím upozorniť, že pohybu je vo vyšších ročníkoch vždy menej. A ako a pri ktorom učive sa pohyb využije, v tom je majstrovstvo učiteľa. Nie všade sa dá a je potrebné využiť ho.

Dnes má vaša škola v Závadke viacero vysokoškolákov aj z problémových rodín. Je to naozaj výsledok zázraku s menom waldorf? Na ktorých svojich absolventov si dodnes spomínate? Aké najväčšie pedagogické zázraky sa vám podarili?

Nepovedal by som, že je to zázrak. Áno, v tejto triede bolo mnoho žiakov, ktorí by neskončili klasickú deviatu triedu základnej školy. Tvrdím, a nie iba ja, že im veľmi pomohol iný spôsob práce v triede, iná štruktúra hodiny. Jan Net viackrát pripomínal, že waldorf nie je spôsob vyučovania slabších žiakov, je určený všetkým žiakom. A aj im všetkým prospieva. V porovnaní s klasickým vyučovaním tu všetci žiaci získajú viac, najmä v umeleckých činnostiach. Študentov aj absolventov vysokých škôl z tejto triedy je dosť. Podstatné je, že aj ostatní sa vedia uplatniť v živote. Spomeniem len niektorých: Lucka Bukovská – titul bakalár, Svetlanka Štievková – zastáva významnú funkciu v bankovom sektore, Janko Hruška – študuje v Nórsku s ďalšími ambíciami, a tak ďalej. Viacerí pracujú v Čechách, vo Francúzsku... Áno, s niektorými z triedy sa počítalo, že budú absolventmi niektorej vysokej školy, no až s toľkými nie. Dôležitú úlohu pritom zohrala skutočnosť, že deťom sa od prvej triedy umožnilo učiť sa vlastným tempom a že dostali dobrý základ. Na dobrom základe má stavať nielen školstvo, ale aj šport. To je príčina našich neúspechov.

Pokračuje sa v škole v Závadke nad Hronom vo vašej pedagogickej ceste?

Nie.

Na koho si z projektu Zmena najčastejšie spomínate, ste s niekým v kontakte?

Často spomínam práve na Harryho a jeho spolupracovníčku Chaju Deenovú. Darmo, dokázali nás usmerniť a – čo je pre mňa najdôležitejšie – neliečili „prejavy choroby" žiakov, hľadali a odstraňovali príčiny ich zlyhania. Žeby naši odborníci o tomto postupe nevedeli? Alebo ľahšie je poruchu utlmovať? Pomerne veľa detí, aj v našej škole, bolo tlmených liekmi. Kontakt s ostatnými ľuďmi z projektu bol prerušený, potešila ma však ich prítomnosť na uvedení našej knihy do života v Brezne.

Kde v súčasnosti pôsobí vaša kľúčová „spoluhráčka" Anna Gorduličová?

Po odchode zo Závadky nad Hronom si našla miesto učiteľky v Základnej škole v Šumiaci, po roku dlhého cestovania zmenila pôsobisko a vyučovala na Špeciálnej základnej škole v Polomke, mieste svojho bydliska.

V minulých mesiacoch ste spolu s ňou dali na papier vašu cestu za novátorstvom v knihe *Škola, ktorej sme dali srdce*. S akým ohlasom sa stretla?

Nezaznamenali sme žiaden ohlas. Milšie by nám bolo, keby sme dostali spätnú väzbu, no nič sa nedeje. Pripisujeme to tomu, že učiteľská verejnosť možno musí najskôr riešiť vlastné existenčné problémy a nejaká kniha nie je pre ňu dôležitá.

Ako vnímate vývoj v našom školstve v posledných rokoch?

Speje to k niečomu lepšiemu? Hľadá sa cieľ nášho školstva? A kto ho vlastne hľadá? Neviem odpovedať na otázky, ktoré si sám už dlhý čas kladiem. Situácia nielen u nás, ale aj vo svete volá po radikálnej zmene školského systému. V mesačníku pre rodičov a učiteľov Rodina a škola číslo 5 je výzva na diskusiu o budúcnosti školstva. Mám pocit, že redakcia už má desiatky ohlasov, návrhov, kritických pripomienok. Tak by to malo byť. Ak to tak nie je, svedčí to o pasivite ľudí, a teda nekvalite buď školského systému, alebo organizácií štátnej sféry.

Mám pocit, že premena krajiny z kultúrnej na nekultúrnu netrvá dlho. Stačí zanedbať oblasť poľnohospodárstva a stanoviť, že nosným priemyslom v tejto krajine bude pornopriemysel, herne na každom kroku... Absencia pozitívnych vzorov z radov vedcov, lekárov, poddávanie sa záujmom developerov, veľkokapitálu, vtĺkanie do hláv občanov, že za prácou sa musíme pravidelne sťahovať a práca je trestom, premena takmer všetkých médií na bulvár – to svedčí o tom, že niekto chce túto krajinu, jej obyvateľov vrhnúť do priepasti. Do priepasti zabudnutia. Svedčí o tom aj sťahovanie sa vedcov, športovcov do krajín prvého sveta. Istý politológ pred rokmi vyhlásil, že ruský národ debilnie – vplyv vysťahovalectva a alkoholizmu. Nemožno to isté povedať o Slovensku? Majú politické strany záujem na pozdvihnutí Slovenska alebo majú správy o nezvratnom vývoji vo svete a už sa nedá nič urobiť, takže sa snažia iba priživiť na situácii? V takom prípade sa pýtam: Je potrebné školstvo ešte reformovať a zlepšovať?

Aký by mal byť podľa vás dobrý učiteľ?

Netreba na to veľa, stačí spravodlivosť, vcítenie sa do žiaka, poznanie jeho ambícií. Ak dieťa na niečo nemá, prečo má trpieť? Učiteľ si má uvedomiť, že dieťa treba za vzdelávanie zapáliť, no nesmie nútiť slona liezť na strom. Učiteľ je dobrý vtedy, ak o sebe vie, že aj on je nedokonalý.

Kde vidíte najväčšie rezervy na úrovni samotných škôl?

Každá škola žije svojimi problémami. Niekde je to kvalifikovanosť učiteľov, inde stav školských budov, niekde sociálne prostredie. Príčinou všetkých sú financie. Staré, nevyhovujúce priestory mnohých škôl – ministerstvo školstva ešte priznáva existenciu suchých záchodov, zastarané vybavenie, prestarnuté učiteľské kolektívy. Mladí absolventi učiteľstva sa uplatňujú v dobre platených zamestnaniach, pretože platy učiteľov sú nedostatočné a len málo sa líšia od minimálnej mzdy, a do škôl nenastupujú. Keď sme sa v škole pýtali Jana Neta na jeho plat učiteľa v Holandsku, odpovedal, že načo nám to bude, že keď nám to povie, stratíme aj my chuť pracovať. Stále mi znejú v ušiach slová bývalého štátneho tajomníka, ktoré nám pri otázke na financovanie škôl povedal: Riaditeľ školy musí byť kúzelník.

Ak by ste mali možnosť, čo by ste poradili ministrovi školstva na zlepšenie stavu výchovy a vzdelávania u nás? Ako to vidíte z vášho bydliska v Závadke nad Hronom?

Aby tlačil na politickej scéne na politikov, nech sa konečne vyjadria, či je škola služba, alebo vzdelanie je tovar, za ktorý budeme platiť. V každom prípade by mal zobrať ekonómov na školenie z počtov, pretože rušenie málotriednych škôl pre nedostatok peňazí je gól vo vlastnej bránke.

Pred rokmi som bol na konferencii o rómskych žiakoch v Košiciach. Padali návrhy na dĺžku školskej dochádzky. Jeden návrh bol do 16 rokov veku žiaka, pri prepadaní bude žiak v základnej škole. Autor myšlienky už nedomyslel, ako vynútiť dochádzku, čo so školáčkami-matkami. Rovnako viac problémov ako osohu prinesie aj návrh na likvidáciu málotriedok.

Hovoríte o sebe, že ste vychovaný na Winnetouovi, hrdinstvách Troch mušketierov, na hodnotách a príbehoch, kde dobro víťazilo nad zlom, kde mala navrch spravodlivosť. Čo chýba vo výchove dnešných detí?

Už som spomenul, že najviac deťom chýba pozitívny príklad. Absentuje v televízii, médiá sa skomercionalizovali, správajú sa trhovo a vyhovárajú sa na to, že čitateľ, divák uverejnené nechutnosti a pikantnosti chce. Dokonca aj tlač pre deti ide týmto smerom. Internet sa stáva miestom pre anonymné vulgarizmy jedincov. Ako učiteľ telesnej výchovy som zanevrel na šport. Štadióny sa stali miestom beztrestného vyčíňania jednotlivcov – hovoria im fanúšikovia. Chodil som na štadión preto, aby som videl športovcov pri rytierskych súbojoch. Čo mi teraz ponúkajú najpopulárnejšie športy futbal a hokej? Iba množstvo faulov, tie vraj patria k hre, zákernosti, ktoré so športom nemajú nič spoločné, bitky na klzisku a povzbudzovanie bitkárov divákmi. Majitelia klubov tvrdia, že chcú do hľadísk prilákať divákov, hráči po zlom zápase hovoria, že pred málo divákmi ich nebaví hrať. Ale aký divák dnes príde do hľadiska? Rodina s deťmi určite nie, prichádzajú tam len vandali, výrastkovia, ktorí sa v anonymite vybúria, zničia, čo môžu. Zákroky polície sa hradia zo štátnej kasy. Myslíte, že moji hrdinovia by sa správali takýmto spôsobom a konali nečestne? Veď zo slovníka sa dnes vytratili slová, ako hrdosť, česť, poctivosť, slušnosť. Bolo by toho viac, čo vo výchove chýba, no mladým sa nemožno čudovať, veď ani ministri či pracovníci ich kancelárií mi doteraz nedokázali odpovedať na otázku, aký je význam slov demokracia, pravda, sloboda, morálka, civilizovaná krajina.

Ako vnímate súčasné dianie v školstve, ako vnímate situáciu medzi učiteľmi?

Stav ako pred výbuchom. Myslím, že minister to nemá jednoduché a robí, čo môže, aby napätie stlmil a riešil množstvo problémov. Ako sa mu to podarí, ukážu najbližšie dni a mesiace. No ako sa mu podarí ďalej pracovať s nespokojnosťou učiteľov vo vzťahu k rodičom a žiakom, ktorí fyzicky napádajú učiteľov aj na pôde škôl, je známe možno iba úzkemu okruhu ľudí. Problémy majú učitelia aj s drogovaním žiakov v školách. Oveľa viac stojí odstraňovanie následkov ako eliminácia príčin. Budú si musieť učitelia pomôcť sami?

Čomu sa venujete v súčasnosti? Aké máte ďalšie plány do budúcnosti?

Nemám veľké plány do budúcnosti. Teším sa z každého dňa, do ktorého sa prebudím. Občas za mnou prídu žiaci, ktorým robí problém matematika a potrebujú pomoc. Keď počúvam ich vyjadrenia, bolí ma – obrazne povedané – hlava. Veď žiačka strednej školy sa bojí dať na moju otázku odpoveď. Prečo? Ak v triede odpovie zle, nedostane druhú šancu. K čomu sú títo žiaci vedení? K neomylnosti? Podobných príkladov je viac, všetky hovoria o zlej pozícii učiteľa. Kým budem môcť, budem pomáhať tým, ktorí to potrebujú. Oveľa jednoduchšia je práca s drevom, a tej sa v ostatnom čase aj venujem.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto autor

„Už som spomenul, že najviac deťom chýba pozitívny príklad. Absentuje v televízii, médiá sa skomercionalizovali, správajú sa trhovo a vyhovárajú sa na to, že čitateľ, divák uverejnené nechutnosti a pikantnosti chce. Dokonca aj tlač pre deti ide týmto smerom. Internet sa stáva miestom pre anonymné vulgarizmy jedincov."

„Ak dieťa na niečo nemá, prečo má trpieť? Učiteľ si má uvedomiť, že dieťa treba za vzdelávanie zapáliť, no nesmie nútiť slona liezť na strom. Učiteľ je dobrý vtedy, ak o sebe vie, že aj on je nedokonalý."

František Baloha s prednostkou Mestského úradu v Brezne PhDr. Ing. Ivanou Kružliakovou, PhD.

Vzdelávanie – súčasť misie sv. Cyrila a Metoda

O PRÍNOSE KONFERENCIE MPC

O čom svedčí nižšie zvýraznený text Dušana Třeštíka? Veľkomoravské knieža píše list byzantskému cisárovi. Čo si pamätáte zo školy o sv. Cyrilovi a Metodovi alebo Veľkej Morave? Že trvala od polovice 9. storočia do roku 906 alebo 907, čo bol dosť krátky časový úsek, určite si pamätáte Pribinu, povesť o Svätoplukových prútoch. Možno menej si viete predstaviť, aký bol život na našom území, keď sem prišli Konštantín a Metod. Ich príchod, ako aj obdobie Veľkej Moravy patrí k nášmu kultúrnemu dedičstvu, a preto je súčasťou vzdelávania v základnej aj strednej škole. Vedia sa žiaci orientovať v takej zložitej situácii, aká bola v polovici deviateho storočia na našom území, a predstaviť si, čo sa v tomto období udialo a v akých súvislostiach?

„My Slověni prostá čaď, i ne imam iže by ny nastavil na istinu i razum skazal, to dobry vladyko pošli tak muž, iže ny ispraviti vúsaku pravúdu.“

(Třeštík, 2002)

Na obdobie misie sv. Cyrila a Metoda sme sa chceli pozrieť aj z pohľadu vzdelávania. Rozhodli sme sa učiteľom priblížiť toto obdobie prostredníctvom dvojdňovej vedeckej konferencie, na ktorej bol dostatočný priestor venovať sa týmto témam, ktoré ovplyvnili našu kultúru, z rôznych uhlov pohľadu. Nechceli sme sa uspokojiť len s tým, že zorganizujeme konferenciu, cieľom bolo charakterizovať toto obdobie a osobnosti Konštantína a Metoda, zamyslieť sa, aký odkaz pre súčasnosť si z tohto obdobia môžeme zobrať a ako ho preniesť do súčasného vzdelávania, ktoré je zamerané na konštruovanie poznatkov, vyhľadávanie a hodnotenie informácií, rozvoj kritického myslenia.

Konferenciu sme pripravili v dňoch 3. – 4. júla v kaštieli v Mojmírovciach. Konala sa pod záštitou Dušana Čaplovača, ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR, a jeho excelencie Mons. Františka Rábeka, ordinára Ordinariátu ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky. Za podporu zorganizovať konferenciu ďakujeme generálnej riaditeľke Metodicko-pedagogického centra (MPC) Ing. Henriete Crkoňovej a riaditeľovi Regionálneho pracoviska (RP) MPC Bratislava Ing. Petrovi Dubovanovi.

Na misiu Konštantína a Metoda môže byť viacero názorov. Niektoré vyzdvihujú ich činnosť, iné názory sú vo svojich vyjadreniach opatrné, niektorí ju označujú ako mýtus. Našou snahou je vniesť do vzdelávania možnosť pozerať na tieto udalosti objektívne, kriticky, využívať informácie, analyzovať ich a argumentovať. Práve preto, že existuje viacero názorov, umožňuje to zaviesť do vyučovania nové metódy a formy jeho organizácie, aby sa žiaci naučili hodnotiť fakty. Pri správnom využití a dostatku podporných materiálov sa na vyučovacích hodinách môže uplatniť projektové vyučovanie, diskusné metódy, modelové situácie, hranie rolí, analýza historických dokumentov, metódy kritického myslenia, práca s mapou.

Prečo názov konferencie *Vzdelávanie – súčasť misie sv. Cyrila a Metoda*

Hlavnou činnosťou MPC je vzdelávať učiteľov, prinášať im nové podnety, viesť ich

Profesor Richard Marsina patrí k našim najlepším odborníkom na slovenské dejiny.

k novému spôsobu vyučovania. Určitým spôsobom vidíme paralelu medzi tým, ako pôsobili sv. Cyril a Metod a ako pôsobíme my. Aj keď nás delí 1 150 rokov, stále je pre nás najaktuálnejšie nájsť vhodný spôsob, ako učiť, ako vypracovať materiály, ktoré budú zrozumiteľné pre tých, ktorým sú určené.

Misiu Konštantína a Metoda vnímame vo viacerých dimenziách – duchovnej, kultúrnej, politickej i právnej. Pre nás učiteľov je však najzaujímavejšia vzdelávacia dimenzia ich misie.

Komu bola konferencia určená

Konferenciu sme pripravili pre učiteľov základných a stredných škôl. Zameraná bola na štyri tematické okruhy:

1. Výchovná a vzdelávacia činnosť sv. Cyrila a Metoda.
2. Sv. Cyril a Metod ako sprostredkovatelia byzantskej kultúry na Veľkej Morave.
3. Dedičstvo sv. Cyrila a Metoda ako súčasť duchovnosti nášho národa.
4. Aktuálnosť odkazu sv. Cyrila a Metoda.

Cieľom konferencie bolo pripraviť didaktické podklady pre učiteľov stredných a základných škôl, ktoré sa týkajú problematiky sv. Cyrila a Metoda, pretože učebné zdroje na túto tému v školskom systéme absentujú alebo nie sú rozpracované v dostačujúcom rozsahu. Preto bolo nutné zapojiť odborníkov z viacerých oblastí – história, archeológia, literatúra, umenie, kultúra, pedagogika, sociológia, psychológia, religionistika a ďalšie. Svojím dielom k naplneniu spomenutého cieľa prispeli profesionáli zo známych a z renomovaných inštitúcií z celého Slovenska.

Na konferencii odznelo veľa podnetných príspevkov. Pri akých témach sa môžeme vo vzdelávaní zastaviť?

Zastavenie prvé

Prečo Rastislav napísal list byzantskému cisárovi?

Aký dopad malo napísanie listu, ktorým knieža Rastislav pozýval z Byzancie učiteľov? Rastislavovi nevyhovovala podriadenosť veľkomoravskej cirkvi pasovskému biskupstvu, ktoré bolo nástrojom politického vplyvu a expanzie Východofranskej ríše. Vo vtedajšej civilizovanej Európe mali najväčšie slovo veľmoci, ktoré sa považovali za dedičov Rímskej ríše – Franská ríša a Byzantská ríša. A zrazu v tomto geopolitickom priestore vzniklo niečo, čo malo síce odlišnú, ale jasnú štátoprávnu legitimitu. Veľkomoravskú ríšu bolo ťažko nerešpektovať. A do nej prišli solúnski bratia, ktorí svojím písmom a vzdelávaním prinášali ríši samostatnosť a vzdelanosť. Geografické a geopolitické usporiadanie Európy v polovici 9. storočia, vzťahy Veľkej Moravy s okolitými štátnymi útvarmi sú témy pre geografiu, dejepis, slovenský jazyk a literatúru. Veľký priestor v tejto časti je venovaný práci s historickými mapami, vyznačiť sa dajú možné cesty príchodu misie pomocou Google Maps.

Zastavenie druhé

Prečo sa v Byzancii rozhodli práve pre Konštantína a Metoda?

O misii Konštantína a Metoda nie je v byzantských materiáloch veľa záznamov, čo znamená, že Byzancii až tak veľmi na tomto území nezáležalo. V Byzancii biskupské zhromaždenie hovorilo o veľko-

Morálny apel solúnskych bratov v zrkadle národného sebavedomia

CYRILO-METODSKÝ ODKAZ A SLOVENSKOSŤ

Ak hovoríme v kontexte kresťanského posolstva, obsahového významu a myšlienkových poryvov, kolorujúcich 1 150. výročie príchodu solúnskych bratov na územie niekdajšej Veľkej Moravy (a nielen na jej súradnice, ale v následných stopách, príbehoch a historicko-archeologických objavoch, odhaleniach a vykopávkach s cennými artefaktmi, súvisiacich s pôsobením kniežaťa Pribinu, jeho syna Koceľa a ich žiakov, nachádzajúce vyjadrenie aj v geopriestore od Veľkej Moravy cez Podunajsko a Panóniu až kamsi po súčasné Štajersko a Korutánsko), o aspekte poznávania, vzdelávania a historickej sebaúcty, núka sa nám, potomkom Slovienov (resp. Slovenov, ba podľa výkladu profesora Matúša Kučeru „starých Slovákov“), vo vzťahu k Cyrilovi a Metodovi i ďalšia dimenzia. Viac ako naliehavá.

Odmysliac si postuláty kresťanských insígnií, symbolov či samotného kríža, duchovný majestát tejto výzvy je ukotvený v etických hodnotách, morálnom rozsahu, všeplatnosti humanistických ideálov, láske k človeku. Pričom presahujúcej prah individuálnosti a vo všeobjímajúcom poňatí vyjadrujúcej vzťah k pospolitosti, determinujúcej sa najprirodzenejším znakom a symbolom – rečou, jazykom národa. Veď najmä ten, napriek voľnosti sveta a čochvíľa priestoru bez hraníc (hoc nevedno, ako si raz aj v naoko civilizovanej Európe ďalšie generácie s touto „vymoženosťou“ poradia), bude stále vyčnievať nad akokoľvek marketingovo vyšperkovanými „cennosťami“ demokratického svetoobčianstva, dúhového pseudoliberalizmu či iných „-izmov“.

Národné sebavedomie a povedomie v rozmanitosti prejavov slovenskosti v roku 1 150. výročia misie Cyrila a Metoda na významnej územnej súčasti dnešného Slovenska sa pri rôznych pripomienkach aj patrične rozozvučalo, zahúdlo na emotívnu strunu. O čo dojímavejšou hrdosťou zvlhli oči a rozochvel sa hlas, ak sa pocta velikánom vzdelanosti, písma i múdrosti vzdávala v historickom priestore mimo našej vlasti, avšak aj vďaka pevnému morálnemu, duchovnému i kultúrno-vzdelanostnému zástoju Slovákov, predstavujúcich národnostnú menšinu v štátnom zväzku nášho južného suseda.

Takúto sviatosť i s posolstvami podporujúcimi a posilňujúcimi slovenského ducha v Maďarsku zažil v čase letných pripomienok slávy solúnskych bratov aj historický Blatnohrad – na súčasnej mape Maďarska vyznačený názvom Zalavár.

Deň po letnom slnovrate ako vyšitý na prijímanie darov. Čistá jasná obloha, od Balatonu iba sem-tam poryv vánku zmiernil znoj na tvárach v tridsaťstupňovej páľave. Zalavárom, obcou v juhomaďarskej župe Zala, v slovanskej a slovenskej historiografii nazývanej aj Blatnohradom, v starobylých časoch hrdého sídla Pribinu v tejto oblasti, sa s nezvyčajnou frekvenciou ozývala slovenčina. Prišiel čas splácania dlhov. V ústrednom pláne uprostred čestných stráží s maďarskými a slovenskými symbolmi na podstavci bielym plátnom zahalené sochárske dielo. Verná zmenšenina originálu súsošia Cyrila a Metoda, ktoré sa pyšní v areáli Nitrianskeho hradu, dielo akademickej sochárky Ľudmily Cvengrošovej, čakala v slávnostnom okamihu na odhalenie.

Symbolicky, v roku 1 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na územie súčasného Slovenska, sa vďaka dobrej vôli a patričnému ľudskému, duchom slovenskosti a národnej hrdosti predchnutému vlastenectvu tých, ktorí sa na príprave aktu podieľali svojím vkladom a odhodlaním, dočkalo Slovensko, a najmä slovenská národnostná menšina v Maďarsku. Kým stĺpové artefakty, ktorým tu na počesť sv. Cyrila a Metoda požehnali postupne Bulhari, Rakúšania a Slovinci, predstavujú v ich obsahovo-umeleckom stvárnení jednoduchosť a strohosť línií s historickým odkazom, slovenský príspevok, vzniknuvší vďaka flexibilnej spolupráci a súčinnosti miestnej samosprávy obce Zalavár, Slovenskej samosprávy Budapešti, Veľvyslanectva SR v Maďarsku, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Matice slovenskej, napĺňa od 22. júna tohto roku celý areál umeleckosťou technickej a remeselnej precíznosti a historickej hodnovernosti prezentovaného diela prestížnej slovenskej akademickej sochárky.

Keď roku 2007 Juraj Migaš, vtedajší veľvyslanec Slovenskej republiky v Maďarsku, osadil v areáli historického hradiska základnú tabuľu pre pamätník Cyrila a Metoda tak, aby následne inštalovaný stĺpový artefakt, podobný tým, ktoré tu postupne odhalili Bulhari, Rakúšania a Slovinci, konvenoval štýlovo i myšlienkovo vzájomnému prepojeniu odkazu solúnskych bratov, ku ktorých určeniu i posolstvu sa hlásia spomínané národy, málokto tušil, že až po dlhých šiestich rokoch tu aj Slováci napokon sprítomnia svoj podiel.

Prečo Cyril a Metod práve v Blatnohrade?

Každému národu je vlastná túžba po šťastí a slobode. Žili ňou aj starí Slováci, Sloveni v 9. storočí, keď si budovali svoj štátny útvar – Veľkú Moravu. Mojmír I. pri zjednocovaní dvoch kniežatstiev vyhnal roku 833 knieža Pribinu z Nitry a ten začal od roku 839 vytvárať v okolí Blatenského jazera nové kniežatstvo – Blatnohrad. Opevnené hradisko na mieste terajšieho Zalaváru bolo centrom kniežatstva Pribinu a jeho syna Koceľa, ktoré až do príchodu starých Maďarov tvorilo rozsiahle územie: od rieky Drávy na juhu po mesto Veszprém na severe, od Dunaja na východe až do oblastí Štajerska (mesto Leibnitz), Korutánska a Slovinska (mesto Ptuj) na západe. Pribina a jeho syn dávali stavať kostoly, roku 850 bol vysvätený kostol zasvätený Panne Márii a do konca svojho života roku 861 dal Pribina vystavať a vysvätiť ďalších 12 kostolov.

Zjednotená Veľká Morava sa aktívne rozvíjala, nadobúdala rešpekt susedov, zajedno posilňovala aj ambície k ďalším etapám zvrchovanosti a samostatnosti. Jej kráľ Rastislav spolu so Svätoplukom posiela roku 862 vyslancov k byzantskému cisárovi Michalovi III., kde, začínajúc slovami *„A my Sloveni prostá čad...“*, žiadajú o poslanie učencov, ktorí by vychovali kňazov a jeho ľud naučili pravej viere. Cisár Michal III. posiela roku 863 na Veľkú Moravu bratov Konštantína, teda svätého Cyrila, a Metoda, vierozvestcov, ktorí nám pred 1 150 rokmi priniesli na naše územie zrozumiteľné evanjeliá v staroslovenčine, nové písmo – hlaholiku, európsku kultúru, vedu a vzdelanosť, v neposlednom rade aj zapojenie Veľkej Moravy do vysokej politiky a diplomacie.

Na Veľkej Morave vychovali sv. Cyril a Metod množstvo kňazov pre kristianizačný a organizačný program. Pri ceste sv. Cyrila a Metoda do Ríma ich roku 867 Pribinov syn Koceľ zastavil na pol roka v Blatnohrade a dal im vyučiť ďalších vyše 50 žiakov vrátane seba, keď sa naučil aj čítať a písať v staroslovenskej hlaholike. Misia solúnskych bratov na území Veľkej Moravy, ktorá zasiahla aj Blatenské kniežatstvo počas ich cesty do Ríma roku 867, mala aj širší kontext. Obrátenie našich predkov v strednej Európe na kresťanskú vieru ich napojilo na ostatnú vyspelú kultúrnu Európu. Preto sa na tento

moravskom kresťanstve, že je barbarské, surové, pohanské. Tak to aspoň vyplýva z niektorých zachovaných textov staroslovienskeho písomníctva. Vo vnútri spoločnosti sa uplatňovali aj napriek pokrsteniu pohanské mravy, uplatňovali sa tradície slnovratových a iných slávností. Byzancia na Veľkú Moravu preto nevyslala vyššiu cirkevnú reprezentáciu, rozhodla sa vyslať na misiu osvedčeného mladého pedagóga a diplomata Konštantína. Konštantín dobre poznal slovanský jazyk, taktiež bol vynikajúcim filológom a už dlhší čas sa spolu so svojimi žiakmi snažil vyjadriť sloviensku reč aj graficky, t. j. písmom. Pre Slovanov vytvoril nové písmo, hlaholiku. Hlaholika, cyrilika, význam písma, Byzantská ríša verzus Veľkomoravská ríša, vývoj Veľkomoravskej ríše, vzdialenosť medzi oboma ríšami – témy pre slovenský jazyk a literatúru, umenie a kultúru, dejepis.

Účastníci konferencie hľadali odpoveď na otázku, akým spôsobom priblížiť dnešnej generácii slávne udalosti spred viac ako tisíc rokov.

Zastavenie tretie

Aký význam má písmo pre národ?

Uvažujme o tom, aký význam má písmo pre nás a pre každý národ. V texte pozývacieho listu sa kladie dôraz na to, aby cisár poslal na Veľkú Moravu takých učiteľov, ktorí budú ľud učiť zrozumiteľným jazykom.

Konštantín po cisárovej výzve, aby prijal vedenie byzantskej misie na Veľkú Moravu, prejavil ochotu, no za závažnú ťažkosť svojho poslania pokladal to, že veľkomoravskí Slovania nemajú vlastné písmo. Filozof povedal cisárovi: „I ustatý som, i chorý telom, ale s radosťou tam pôjdem, ak majú písmená pre svoj jazyk.“ A povedal mu cisár: „Ded môj i otec môj a mnohí iní pátrali po tom, ale nič nenašli, ako teda ja môžem nájsť?“ Filozof povedal: „Kto môže reč na vodu napísať?“

V liste cisára Michala III. Rastislavovi sa píše: „A tak sme ti poslali toho, komu ich Boh zjavil, ctihodného a pravoverného, veľmi učeného filozofa. Nože prijmi dar väčší a hodnotnejší nad všetko zlato, striebro, drahé kamene, pominuteľné bohatstvo.“

Termín učiteľ tu má osobitný význam zvláštneho úradu a poslania legálnej apoštolskej stolice pre slovanské kraje.

Ako veľmi si v Byzancii vážili vzdelanosť, učiteľov a písmo? Byzantská vzdelanosť – téma pre etickú výchovu, slovenský jazyk a literatúru, dejepis.

Zastavenie štvrté

Čo urobili ako prvé, keď prišli na Veľkú Moravu?

Prvou prácou byzantskej misie na Veľkej Morave bolo zriadenie školy na prípravu duchovných, schopných slúžiť liturgiu v staroslovienskom jazyku, v ktorom sa malo vyučovať čítanie a písanie a formovať duchovenstvo domáceho pôvodu. Z tých čias sa zachovalo (v neskorších odpisoch) aj niekoľko diel pôvodnej veľkomoravskej literatúry. K najznámejším patrí *Proglas*. Za to, že môžeme hovoriť o kultúre Veľkej Moravy, vďačíme predovšetkým založeniu slovanského učilišťa. Jeho literárny význam má pôvod v zavedení hlaholského písma a vytvorení kultúrnej formy slovanského jazyka. Písomné pamiatky z tohto obdobia tvoria predovšetkým cirkevné texty preložené z gréčtiny. Analýza diel, čítanie s porozumením, to sú inšpirácie pre umenie a kultúru, slovenský jazyk a literatúru, dejepis.

Zastavenie piate

V čom bola vzdelanosť?

Konštantín, Metod a ich žiaci sa bezpochyby zaslúžili nielen o upevňovanie kresťanstva, ale aj o veľký rozvoj kultúry a jej plnohodnotné zapojenie do európskej kultúry. Misiou Konštantína a Metoda na Veľkej Morave naši predkovia získali neoceniteľné bohatstvo. Popri Konštantínom vytvorenom novom písme hlaholike solúnski bratia dosiahli počas návštevy u pápeža Hadriána II. v Ríme (roku 868) aj schválenie staroslovienčiny ako jazyka, v ktorom sa mohli vykonávať kresťanské obrady, popri latinčine, gréčtine a hebrejčine. Táto skutočnosť, ako aj titul arcibiskupa, ktorý Metodovi udelil pápež Hadrián, svedčí o úspešnosti misie. Analýza diel z tohto obdobia, používanie staroslovienčiny a latinčiny sú témy pre slovenský jazyk a literatúru a dejepis.

Zastavenie šieste

V čom je odkaz sv. Cyrila a Metoda pre súčasnosť?

Môžeme uvažovať o tom, čo je dedičstvom v súčasnosti. Aj napriek tomu, že hlaholika na našom území neprežila, fakt, že sa týmto písmom mohli dorozumievať Slovania, je výhrou v rámci celej vtedajšej Európy.

Konštantín a Metod za svojho tri a polročného pôsobenia na Veľkej Morave založili školu, ktorá zrejme mala pokračovať aj po ich odchode, vyhotovili slovanské preklady najdôležitejších bohoslužobných kníh, čím vybudovali základy slovanskej liturgie. Vytvorili preklady zbierok, niektorých právnych predpisov, ktoré mali regulovať udržiavanie nového spoločenského poriadku, rozširujúceho sa spolu s kresťanstvom.

Činnosť obidvoch bratov netrvalo dlho. Aj napriek tomu ich pôsobenie malo dôsledky, ktoré určujú niektoré prvky kultúrnej situácie v Európe dodnes. Misia síce nebola významnou z pohľadu Byzancie, a ani na našom území nie sú žiadne zvláštne stopy byzantského pravoslávia, ani cirkevná architektúra nebola pod byzantským vplyvom, niektoré byzantské vplyvy zasiahli predsa aj Slovensko.

Za najdôležitejší odkaz sv. Cyrila a Metoda pokladáme snahu o samostatnosť a vzdelanosť. A tú sú námety na vyučovanie v predmetoch umenie a kultúra, výtvarná výchova, dejepis, slovenský jazyk a literatúra, náboženská výchova.

Zastavenie siedme

Cyril a Metod v súčasnom školskom vzdelávaní

Využívanie námetov v školskom vzdelávaní na všetkých stupňoch škôl nie je nutné nasilu zapracovávať, ale v spomínaných témach je množstvo inšpirácií, ktoré môžu viesť k pochopeniu kultúrnych tradícií, uvedomeniu si významu písma pre ľudí, významu informácií a ich spracovávania spôsobom, ktorému ľudia rozumejú. Geopolitický vývoj Veľkej Moravy ako ríše v strednej Európe prebiehal v kontexte s dejinami iných štátnych útvarov. Na príkladoch textov z tohto obdobia si môžeme utvoriť obraz o spôsobe života našich predkov, o krajine, v ktorej žili, ako ich ovplyvňovala a ako oni ovplyvňovali ju budovaním hradísk, poľnohospodárskou činnosťou, stavbou budov, pohrebísk, vzťahmi medzi ľuďmi, spoločným životom – a to všetko s mapou a dobovými zdrojmi. Všetko sú to témy pre slovenský jazyk a literatúru, geografiu, etickú výchovu, dejepis.

Záverom

Aj napriek obmedzenému času na prípravu konferencie sa jej zúčastnil veľký počet pedagógov a lektorov. Konferencia nám pomohla lepšie si uvedomiť, v akom čase a priestore sa Veľkomoravská ríša nachádzala, aký mala vtedy význam z geopolitického hľadiska, ako ovplyvnili život ľudu Konštantín a Metod a ich misia. Možností, ako implementovať tieto významné udalosti do vzdelávania, je veľa, každý učiteľ si témy spracuje pre svoj predmet. Možno pomôže aj zborník z konferencie a metodické materiály, ktoré vyjdú v MPC ešte roku 2013.

RNDr. Mária NOGOVÁ, PhD.,
RP MPC Bratislava
Foto Nataša SLAVÍKOVÁ

---

medzník odvolávali štúrovci, preto bola táto misia inšpiráciou tvorby Adama Františka Kollára, Juraja Fándlyho, Antona Bernoláka, Jána Hollého, Štefana Moysesa či Karola Kuzmányho a mnohých iných, preto je duchovné dedičstvo misie sv. Cyrila a Metoda pevne zakotvené v Ústave Slovenskej republiky, preto je patriarchálny dvojkríž, s ktorým prišli vierozvestcovia na Veľkú Moravu, trvalou súčasťou nášho štátneho znaku a preto si na pamiatku deň ich príchodu k nám uctievame štátnym sviatkom.

Misia sv. Cyrila a Metoda bola jedným z prvých jednotiacich prvkov na území nášho kontinentu, a to najmä medzi ostatnými slovanskými národmi. Aj to bol dôvod, že prvý slovanský pápež Ján Pavol II. na konci roku 1980 vyhlásil sv. Cyrila a Metoda, spolu so sv. Benediktom, za spolupatrónov Európy.

Cyril a Metod nespochybniteľne na Blatnohrade, teda na mieste terajšieho Zalaváru, boli. Pôsobili tu a zanechali plody svojho ducha. Boli to obdivuhodní muži, ktorí rozhodujúcu časť svojho života venovali našim predkom, nehľadeli na obrovskú námahu, na pohodlie, dokonca ani na svoje zdravie, doslova obetovali svoje životy na pozdvihnutie tu žijúcich ľudí, aby na večné veky zanechali pre budúce pokolenia stopy svojej práce.

Blahorečením a zároveň novým impulzom oduševnenia – najmä Slovákov žijúcich v Maďarsku – nech poslúži fakt, že v slávnostnej chvíli odhalenia súsošia sv. Cyrila a Metoda sa v Zalaváre mohli objať a v úprimnosti sviatosti si zablahopriať Jana Laššáková, podpredsedníčka Národnej rady Slovenskej republiky, jeho excelencia Peter Weiss, veľvyslanec Slovenskej republiky v Maďarsku, a Zuzana Hollósyová, predsedníčka Slovenskej samosprávy Budapešti. Bola to práve ona, bývalá pedagogička a v súčasnosti horlivá podporovateľka folkloristiky, slovenského zborového spevu a záchrany slovenského kultúrneho a duchovného dedičstva v Maďarsku, ktorá sa s dojímavosťou vyznala: „Tento okamih sme si veľmi približovali, túžili sme po ňom. Súsošie sv. Cyrila a Metoda práve na tomto historickom mieste je pre slovenskú národnostnú menšinu v Maďarsku novým mocným impulzom, motiváciou, aby sme sa zomkli aj v duchu odkazu vzdelanosti, ktorý sa odteraz v Zalaváre viaže na našu, slovenskú prítomnosť v areáli zasvätenom solúnskym bratom. Sú pre nás inšpiráciou, aby sme aj posolstvo slovenskosti a hrdosti na Slovensko, domovinu našich predkov, ktorú si ctíme a vzťah k nej chránime ako jednu z najsvätejších cenností, rozvíjali najmä vo vedomí našich detí, najmladšej generácie. A so všetkými Slovákmi naprieč Európou i svetom komunikovali v tom duchu, aby sa sv. Cyril a Metod aj sprostredkovane cez inštalované súsošie cítili v týchto miestach dobre, aby sme my všetci – aj Slováci, aj Maďari – sem prichádzali s úctou a vedomím zásluh týchto dvoch veľkých šíriteľov viery, vzdelanosti a písma,“ a vyslovila nádej, aby sa areál v Zalaváre stal pre Slovákov akýmsi pútnickým miestom a dokladom toho, že aj uprostred Maďarska má duch slovanstva a slovenskosti v nadväznosti na kultúru a vzdelanosť svoje miesto i opodstatnenie: „Napísali sme pamätný deň. Od 22. júna 2013 zanecháva Slovensko a Slováci žijúci v Maďarsku svoju večnú stopu na území, ktoré svojho času hájili a blahorečili svojím učením sv. Cyril a Metod, následne knieža Pribina a Koceľ, inspirujúci poslovia nášho slovanského duchovného a kultúrneho dedičstva. Dielo, o ktorom sme doteraz iba snívali, sa podarilo!“

Prečo a ako neobísť Blatnohrad

Blatnohrad bol postavený na prirodzenej vyvýšenine, resp. ostrove medzi močiarmi a pozostával z troch väčších častí: z opevneného zemepanského hradiska, centrálne umiestenej cirkevnej časti, kde sa nachádzal aj pútnický kostol, a z obytnej štvrte, latinsky zvanej *suburbium*. Väčšina budov, medzi nimi aj arcibiskupská rezidencia, ktorej pozostatky boli odkryté v rokoch 2000 až 2007, bola postavená z dreva. Keramický úlomok s hlaholským nápisom sa našiel v najhlbšej časti tri metre hlbokej priekopy, ktorá kedysi delila niekdajšie hradisko od cirkevnej časti. Na základe vrstiev nad ním nemožno tento nález datovať do neskorších čias ako okolo roku 870. Doposiaľ známe hlaholské nápisy pochádzajú z 10. – 11. storočia, preto je blatnohradský nález osobitý a historicky výnimočný.

Roku 2009 veľký rozruch vyvolal nález črepu, na ktorom je čitateľný zlomok textu písaného hlaholikou. Na nápise črepu, pochádzajúceho z džbánu alebo fľaše, jasne vidno písmená „i“ a „o“ (zvané *iže* a *on*), čiže spolu „io“. Môže to byť napríklad časť nejakého mena. Zatiaľ sa nedá presne určiť, o aký jazyk ide. V objasnení možno pomôžu bádatelia z krajín používajúcich cyriliku. Tento nález má mimoriadnu hodnotu pre slovanskú kultúru. Ide totiž o najstaršie zachované písmená v hlaholike. Nie je dokonca vylúčené, že ich písal samotný Metod, prípadne niektorý z jeho žiakov, pretože v rokoch 866 – 867 sa zdržiavali práve v Blatnohrade.

Mnoho Slovákov, a najmä tí, ktorí cestujú cez maďarský Balaton ďalej do Chorvátska, ani netuší, že prechádzajú oblasťou, v ktorej kedysi vládol nitriansky knieža Pribina a jeho syn Koceľ. Asi dva kilometre od mesta Nagykanizse je križovatka, na ktorej sa dá odbočiť smerom na kúpeľné mesto Zalakaros. Približne po pätnástich kilometroch, keď prejdete obce Garabonc, Nagyradu a Zalaszabar, si všimnete hnedú orientačnú tabuľu v maďarskom a anglickom jazyku. Bude vás navigovať do obce Zalaváru, odkiaľ je iba niekoľko minút cesty autom k areálu pamätníka sv. Cyrila a Metoda.

Ľudo POMICHAL, foto autor

Pod Paradajsom postriebrili nostalgiu štiavnickej slávy

INTERNÁTNE IMPRESIE POD KALVÁRIOU

Dolu kopcom – hore vŕškom... Až odkiaľsi spopod lesa na Kutnohorskej na Glanzenbergu nad majestátnou Trojicou cez voňavú Botanickú záhradu, kde tak príjemne šteklila ostýchavosť prvých lások, po schodíkoch, ktorými merali svoju výnimočnosť Mikovíni, ba možno i Hellovci, cez Akademickú, minúc pestrofarebnosťou kvitnúci „herbár" Andreja Kmeťa a v pamäti starý dobrý Grand, ktorý „na balkóne" nikdy nesklamal, po kľukatiacich sa chodníkoch Dolnej až hen Križovatkou na štiavnický symbol internátnych príbehov – Povrazník. Naprieč celou pozlátenou a postriebrenou slávou stáročí. Pred školou či po nej. V piatok – či vo sviatok.

Veru aj týmto obrazom z niekdajších sýtych študentských štiavnických čias som si sprítomnil nálady približujúcej sa jesene s predzvesťou slnečného babieho leta utkaného do ledabolo sa vznášajúcich bielych pavučín. Pretože intenzita, s akou vtedy budúci banskí inžinieri, lesnícki mechanici, ale aj chemickí laboranti, budúci diplomati, výskumníci, novinári, pedagógovia, atómoví fyzici – teda v dobrom nezanedbateľná časť intelektuálnej a profesijnej elity Slovenska – pred tromi-štyrmi desaťročiami dennodenne počnúc septembrom až do posledných júnových dní zaplavovali typickou spontánnosťou, výmyselníctvom, ba občas aj kúskami na hrane paskudníctva mesto, pripomínajúce si v tomto roku 20. výročie hrdého zápisu do Svetového dedičstva UNESCO, bola priam výnimočná. Kto ju zažil, precítil, ba vychutnal si príchody a odchody „sestričkami" legendárnej štiavnickej Anče kľukatými stráňami, stúpaniami a zrázmi po vrstevniciach Štiavnických vrchov na pioniersko-romantických koľajniciach Trate mládeže, aby potom z Hronskej Dúbravy ďalej šiel po tom svojom „domicilovom" vektore všetkými stranami Slovenska, nik mu nenahovorí inšie.

Časy sa minuli. Píšeme tretie tisícročie. Dávno je po zlatom veku. Nech už bol akokoľvek diskutabilný. Aj aktívni pamätníci s nostalgiou premárnených šancí na „lepšie zajtrajšky" si pod štiavnickými tajchami usrkávajú zo „štajgerských" pollitrákov nahorkastú príchuť s pomyslením, že horšie to byť už nemôže. A vraj – dobre už bolo. Ešteže na štiavnickom trotuári sa možno chytiť aj iných pomyslení počas zmrzlinového pookriatia v Zlatom dvore.

Ale či je tomu naozaj tak? Nemáme skôr sklony podliehať „mediálnou demokraciou" nabudenému bulváru, jeho tónu a prioritám, že iba – povedané čítankovou žurnalistickou teóriou, ktorá, žiaľ, zodpovedá aj pravdivému desu tohto sveta – senzácie, sex a sadizmus sú dnes i zajtra, ba aj pozajtra tým jedinečným a pomaly až zdrvujúco „úžasným", čo sa počíta?! Skrátka a jasne: načisto sme osprosteli? Alebo je to predsa len inak? Či ešte existuje vo všeobecnom globálnom spoločenskom marazme, ktorý deprimuje, ponižuje a permanentne navodzuje stavy dezilúzie, aj niečo povznášajúce, nádejné?

A ak už sme rovnými nohami i s víziou jasnozrivej mysle vhupli do prostredia jedného z najskvostnejších klenotov našej vlasti: jesto ešte šanca, že po pretretí si očí pri vyjdení zo štiavnického tunela v meste, ktoré na železničnej stanici – pýche a cieli hmatateľnej, nie virtuálnej obrody ducha našich otcov či dedov – zamenilo poctu hoci desaťročiami vyblednutých, no nepominuteľných „čakárenských" fotografií Martinčeka či Kállaya za hepeningové „čáry-máry-fuck", bude ešte svetlo?

Nuž, radšej vojdime.

Učebňa pre odbor kuchár – čašník vznikla zo zváračskej haly.

Vôbec nebude smutný. Naopak. Po bezmála päťdesiatich rokoch, počas ktorých sa stal útočiskom a doslova druhým domovom desiatok tisícov stredoškolákov z celého Slovenska, nadobudne nový obsah i občiansky význam v rámci rozširovania bytového fondu mesta Banskej Štiavnice. Program projektu nového pohľadu na sociálne bývanie má koncepčnú hlavu a pätu, racionálne i ekonomické opodstatnenie. V dvoch

Vedúci odboru BBSK M. Martiš (vpravo) a poslanec Zastupiteľstva BBSK M. Zimmermann.

osempodlažných obytných domoch sa rekonštrukciou vyprofiluje 88 nájomných bytov (jedno-, dvoj- i trojizbových), pričom z objektov stravovacej prevádzky sa vytvorí postačujúca sieť obchodov a služieb, ktoré v danej lokalite absentujú.

Možno nie najtradičnejší úvod do slávnostného otvorenia školského roku na jednej zo stredných škôl v meste, ktoré aj vďaka profesionálnemu i ľudskému prístupu primátorky, jej investično-ekonomickému fortieľu a „funkcionárskej a zajedno i funkcionalistickej anticipácie" (nech mi pani Mgr. Naďežda Babiaková prepáči tento nie obvyklý a zaužívaný novotvar, avšak je vari najviac vystihujúci vzťah jej postojov k mestu a ľuďom, ktorí jej dali dôveru...) jednoducho pookrieva. A pondelňajšie ráno 2. septembra – vrátane nezvyklého, avšak príjemného pohľadu na Kolpašskej „zdola i zhora" na súvislosti štiavnickej študentskej prítomnosti i vízií – mi viac ako rukolapne dalo za pravdu.

Už pred ôsmou sa pred vynoveným internátom Spojenej školy na Kolpašskej ulici s organizačnými zložkami Strednou odbornou školou (SOŠ) obchodu a služieb a SOŠ Ľudovíta Greinera zhlukovali v neusporiadaných viacstupoch študenti, obývajúci po osemmesačnej dôslednej rekonštrukcii budovy internátu i priestorov školy ledva „vyvetrané" komfortné izby vysvetleného a oku lahodiacimi pastelovými farbami príjemne pôsobiaceho študentského domova. Veselosť i vrava napovedali, že v meste ich ambícií a očakávaní – aj v kontexte nového rozmeru kvality študentského života – sa zišli pozitívne naladení. Napokon, zážitkom z prázdnin, ktoré v debatách internátnych izieb doznievajú i v tomto čase, nebude akiste ešte zopár týždňov konca. Čo nové im zmena, ktorá poteší, prinesie? Aké niveau im poskytne internát, ale aj škola, ktorá ich má vypraviť do života profesijne a ľudsky, odborne a zároveň aj intelektuálne na primeranej úrovni, teda aspoň dôstojne?

Na Kolpašskej znovu študent zapískal...

Z balkóna školského internátu pri Spojenej škole na Kolpašskej 9, ktorý je súčasťou celého komplexu výchovno-vzdelávacieho areálu (v istom čase z nepochopiteľných dôvodov vydaného napospas, a teda aj kántreniu materiálnych hodnôt, „podnikateľským blúzneniam pohodlných sedačiek" – nie o tom tu však chce a má byť reč...), sa z nadhľadu príjemne díva nielen na okolité vrchy vrátane povesťami opradeného Sitna, ale aj na údolie pod železničnou stanicou. Úspešne dokončenou rekonštrukciou priestorov a budovy našich hostiteľov práve tam, pozvoľnou cestou k paráde svätoantonského kaštieľa Coburgovcov, začína písať niekdajšia pýcha štiavnických internátov – Domov mládeže na Povrazníku – svoj epilóg.

Za komfortom štúdia i relaxu

Všetko je nové, opäť sa znova začína... S akými vnuknutiami mysle, emóciami? Veď najmä pedagógovia, o riaditeľoch škôl či pedagogických a výchovných pracovníkoch v internátoch nevraviac, sú doslova fyzičnom zrastení a duchovno zžití dňom i nocou so školou, s domovom mládeže?

Nie div, že PhDr. Viera Gregáňová, riaditeľka Spojenej školy v Banskej Štiavnici, neskrývala nadšenie zo sťahovania školy, ale aj internátu, v ktorom síce v menšej časti, ale predsa žijú počas vyučovacieho týždňa aj žiaci jej školy: *„Prirodzene, že všetka táto novota, ktorá nás obklopuje, vyvoláva iba povznesené, optimistické nálady. To je v tejto slávnostnej chvíli otvorenia nového školského roku to príjemné, inšpiratívne. Ale iste prídu postupne aj problémy rôzneho charakteru. Jedným z nich je už samotný fakt, že pedagógovia sa budú musieť prelúskať cez nový systém vyučovania – prechádzame totiž na predmetové triedy. Bude to zlom vo vyučovacom procese, ale verím, že sa s ním vyrovnáme, dôverujem môjmu pedagogickému tímu. Všetci sme pripravení na to, že si to bude vyžadovať väčšiu pozornosť, koncentráciu na prípravu, viac vnímavosti zo strany učiteľov vo vzťahu k študentom. Hneď v prvom roku sa však vynasnažíme s maximálnym nasadením vychytať plusy a mínusy, zžiť sa s novým vyučovacím systémom. Som presvedčená, pretože dokonale poznám kvalitu učiteľov našej školy, že si s tým poradíme aj k spokojnosti žiakov a rodičov."*

A čo si sľubuje riaditeľka školy od atmosféry vo vynovenom prostredí internátu? *„Keď som sa s celým naším pedagogickým tímom zhovárala tesne pred prvým zvonením – hoci v ešte nie úplne zariadenej zborovni, všetkých učiteľov i nepedagogických zamestnancov školy a internátu mimoriadne motivujú svieže a novotou rozvoniavajúce triedy, kabinety, špeciálne učebne. Je celkom prirodzené, že tak učiteľovi, ako aj žiakovi ulahodia presvetlené miestnosti s pastelovými farbami, nový nábytok, lavice, stoly, doplnky."* A zaujímavý postreh pridala riaditeľka aj v kontexte, či takáto „vonkajšia" atmosféra, istý obal a kontúry prostredia, v ktorom sa odvíja výchovno-vzdelávací proces, môže mať vplyv na ľudský potenciál učiteľa – emócie, náladu, dispozície, nebodaj aj výkonnosť: *„Mám pocit, že s rekonštrukciou a novým dizajnom interiéru školy a internátu akoby vznikalo aj medzi učiteľmi pozitívne konkurenčné prostredie. Každý sa snažil upútať nápadom, estetickým i funkcionalistickým myslením tak, aby pripravil svoju učebňu v čo najpríťažlivejšom obraze. Nepochybne aj preto – v kontexte takejto nie celkom zvyčajnej tvorivosti pedagógov a ich prístupu – si od nového školského roka sľubujem vďaka novej kvalite prostredia, v ktorom sa žiaci budú učiť a potom aj prežívať svoj voľný čas mimo vyučovania, naozaj veľa."*

Skutočnosť, že oveľa kultivovanejšie prostredie s patričným komfortom vylepšuje

nielen objektívne vonkajšie podmienky, ale takýto faktor veľmi blahodarne vplýva aj na psychiku študentov, ich prejavenie sa a nálady, mi potvrdil aj Marián Palášthy, od nového školského roku už bývalý zástupca riaditeľky školy pre školský internát. Sprevádzajúc počas prehliadky nových priestorov internátu svoju nasledovníčku, poverenú zástupkyňu riaditeľky školy pre internát Milenu Sentinekovú, s príjemným nádychom sentimentu poznamenal: *„Zo svojich 42-ročných skúseností z práce s mladými ľuďmi, žiakmi a študentmi v internátoch mám cenné poznatky o tom, ako vľúdne prostredie, inšpiratívny duch lokality, samotná atmosféra mesta, jeho duchovno a historický kontext v súzvuku slovenských dejín dokáže zaujať mladých ľudí. Nevraviac o prírodnej scenérii, ktorá konkrétne práve Banskú Štiavnicu vyzdvihuje, doslova znásobuje jej zmyselnosť a emotívne pôsobenie na mladých. Počas mojej profesijnej kariéry pedagogického pracovníka a vychovávateľa som prišiel k poznaniu, že ideálom je rovnováha medzi tým, čo mladým dávame, a tým, čo od nich očakávame. Preto aj teraz, keď si na dôchodku začínam viac užívať záľubu k mojim včelstvám v úľoch, by som azda nasmeroval moje prianie tejto generácii mladých ľudí, študentov, ktorí si odomkli dvere izieb svojho vynoveného internátu: buďte pozorní, pracovití a dôslední ako včely. Rovnako i súdržní vo všetkej svojej mladíckej zodpovednosti, ku ktorej prídete len postupnými krokmi aj vďaka pochopeniu učiteľov a vychovávateľov, ktorí – hoci ich pričasto vnímate ako ufrflaných mentorov – vám vari vždy chcú vyslať iba to najlepšie posolstvo.“*

Tak, možno aj trochu filozoficky, ale rokmi pedagogických skúseností podkutý Marián Palášthy, ktorého syn Andrej i nevesta pôsobia v Spojenej škole v Banskej Štiavnici, oslovil symbolicky na diaľku svojich niekdajších zverencov v Domove mládeže na Povrazníku i na Kolpašskej.

Prirodzene, že počas obhliadky zrekonštruovaných priestorov školy i internátu sa nešetrilo chválou, postrehmi, možno i novými nápadmi. Všetko doslova naleštené, vyblýskané. Od priestorov internátnej kuchyne, výdajne jedla, vkusne usporiadanej jedálne, klubovní, knižnice, telocvične až hoci po izby v klasickom „bunkovom štýle“ 2 + 2. Nuž a novučkú sanitu v sprchovacích kabínach a toaletách by tomuto internátu mohli veru závidieť aj hotelové či turistické zariadenia. Nevraviac o nových „prebudovaných“ priestoroch, ktoré dostala spojená škola v rámci rekonštrukcie niekdajších podnikateľských priestorov v budove školy: zváračská hala sa ako v rozprávke s čarovným prútikom zmenila na špeciálnu učebňu pre žiakov v odbore kuchár – čašník, podobným duchom zmien prešla miestnosť technického zabezpečenia a vzduchotechniky, v ktorej je vkusne a účelne umiestnená kancelária riaditeľky školy Viery Gregáňovej. A takto by sme mohli ísť krok za krokom.

Čo bude na obed? V debate s kuchárkou internátu (zľava) M. Palášthy, M. Zimmermann a N. Babiaková.

Riaditeľka školy Viera Gregáňová otvára nový školský rok.

Investícia, ktorá dvíha sebavedomie

Návratnosť vložených financií sa obyčajne meria časom, možno ďalšími ekonomickými ukazovateľmi. Často sa pritom zabúda na sociálno-psychologické faktory, ducha a kultúru mesta, historický kontext hmotného i nehmotného posolstva, ktoré vďaka takýmto hodnotám mestu a jeho obyvateľom zostávajú, formujú ich. A rôznym spôsobom oduševňujú, inšpirujú, v ľudských postojoch i vo vzťahu k mestu pestujú lokálny patriotizmus.

Možno pre podaktorých, najmä z mladšej „ponovembrovej“ generácie, hrach na stenu, dokonca – žargónom tínedžerov – haluz... Ale veď tí, ktorí s nimi zdieľajú dennodenne spoločné chvíle pod štiavnickou Kalváriou – učitelia a vychovávatelia – vedia svoje...

Ale prečo aj na túto tému? Možno medzi riadkami slov, ktoré vyslovil Ing. Miroslav Martiš, vedúci odboru vzdelávania a kultúry Banskobystrického samosprávneho kraja, sa ľahšie hľadá pádna odpoveď... *„Som veľmi rád, že tento areál znova ožil mladým duchom, študentskou vravou a aktivitou. Možno aj preto, že som ho zažil ešte v časoch, keď bol celý vzdelávaco-internátny komplex svojho času ešte iba vo výstavbe. Bol som riaditeľom konkurenčnej školy, keď sa tu vtedy paralelne budovali dve školy. Táto a ešte ďalšia. A vždy vládla ústretovosť a pochopenie – potrebné finančné prostriedky z rozpočtu rezortu pôdohospodárstva išli na túto školu. Aj preto chcem študentom predoslať, aby boli na svoju školu vždy patrične hrdí. Možno aj preto, že sa vrátili znovu do priestorov, ktoré, žiaľ, pred rokmi začali chátrať. To je však už, našťastie, za nami. S návratom študentov sem na Kolpašskú by sme aj na Banskobystrickom samosprávnom kraji vrele uvítali ďalšiu revitalizáciu stredného školstva v Banskej Štiavnici. Úprimne nám na ňom záleží. Aj preto sme sa rozhodli preinvestovať na projekt rekonštrukcie Spojenej školy a internátu na Kolpaškej ulici 2,21 milióna eur, aby areál znova ožil, aby cítil duch študentstva. Zostáva mi už iba zaželať učiteľom a žiakom krásny a úspešný nový školský rok v nových priestoroch. Aby sa im v nich čo najlepšie študovalo – a keď ich raz budú opúšťať, aby im za školou i internátom bolo aj úprimne ľúto.“*

V nabitom programe slávnostného dňa nového školského roku si so záujmom spoločne s poslancom Zastupiteľstva Banskobystrického samosprávneho kraja Ing. Mariánom Zimmermannom pozrela vynovené priestory školy a internátu aj Mgr. Nadežda Babiaková, primátorka Banskej Štiavnice: *„Je to naozaj skvelý pocit, keď vidíme, že na vysokej odbornej úrovni zrekonštruované priestory internátu i školy môžu naplno slúžiť svojmu účelu hneď od začiatku školského roku. Je to dôležité pre žiakov i učiteľov, pre plynulosť výchovno-vzdelávacieho procesu. Nový školský rok sa odjakživa spája aj s novými povinnosťami. Som presvedčená, že sa určite budú zvládať ľahšie a príjemnejšie v priestoroch, v ktorých cítiť nielen novotou rozvoniavajúce steny, ale aj praktickosť a estetický vkus interiéru učební a kabinetov školy a priestorov zrekonštruovaného internátu. Som nesmierne rada, že po rokoch, keď tento areál v našom meste chátral, znova ožil študentmi a zapĺňa sa školskými povinnosťami. Znova sa sem vracia škola, študenti a najmä pestrosť študentského života so všetkými jeho neodmysliteľnými príchuťami. A to je dobre. Tak pre školstvo v Banskej Štiavnici, ktoré tu malo odjakživa bohatú tradíciu, ako aj pre mesto samotné. Študentov malo odjakživa rado, liplo k nim a verím, že aj mladí ľudia z rôznych kútov Slovenska, ktorí u nás študujú, si k Banskej Štiavnici nachádzajú vzťah, úprimné väzby. Vždy je mojím prianím, aby sa tu, v kraji pod Sitnom, cítili ako doma. A toto želanie platí aj pre všetkých študentov štiavnických stredných škôl, pre ktorých je v tomto internáte dostatočná kapacita, približne až 300 lôžok v komfortných dvojmiestnych izbách: Cíťte sa vo vašom vynovenom internátnom prostredí skutočne ako doma v rodinnom kruhu!“*

Dvojstranu pripravil
Ľudo POMICHAL, foto autor

Z histórie štiavnických „kalamárov“

EXKURZ ŠTIAVNICKÝM ŠKOLSTVOM

Pred historickou budovou štiavnického mestského úradu je na múre s bielym podkladom obrazmi, tvarmi a sugestívnou tvorbou akademického maliara Vladimíra Oravca, spojivšieho svoju tvorbu i život v súzvuku s punktuálne načasovaným hlásnikom od Nového zámku – neodňateľným štiavnickým spoločníkom, zvestujúcim zakaždým, keď odbije celá, správu, že „mesto žije a dýcha“ (a už sa nemusí, ba ani nemôže do baní...) – znázornený vizuálny a aj emotívny historický i ľudský príbeh zázraku drahokamu. Spája sa s mnohými, už staročiami etablovanými epitetami: osvieteneckým obdobím cisárovnej Márie Terézie a jej syna Jozefa II., Hellovými a Mikovíniho technickými objavmi, ako aj ďalšími historickými sekvenciami. Rovnako i s pietou a úctou niekdajšiemu primátorovi Banskej Štiavnice Mariánovi Lichnerovi, významne sa zaslúživšiemu o zápis štiavnických hodnôt do dedičstva UNESCO, ale aj s prapôvodom slávy, vysoko čnejúcej nad všetkým i nad všetkými – najmä príbehu pastiera a oslnivého blýskavého zázraku zlatom i striebrom poprášených jašteričiek. Nuž a ak neopomeniem Sládkovičovými básnickými strofami ospievanú nehynúcu Marínu, zhmotnivšiu sa vďaka jej veky pretrvajúcemu odkazu v zámkoch lásky na múre Pischlovcov obďaleč v tieni Kostola sv. Kataríny, postupne sa aj pohľadom hore na Trojičné námestie dostávame k budovám vrátane škôl, napríklad evanjelického lýcea, ktoré dodávali Banskej Štiavnici odjakživa punc vzdelanosti.

Začiatky školstva v Banskej Štiavnici siahajú až do 13. storočia, keď tu pôsobil dominikánsky rád. Zmienka o potrestaní žiaka Pavla z roku 1275 dokazuje existenciu školy neznámeho typu. Takisto neskoršia zmienka o farskej škole z roku 1500 hovorí o vyššej organizovanej škole pod patronátom mesta, v ktorej sa vyučovalo po latinsky. Cirkevné školy sa postupne menili na mestské.

V 17. storočí vznikli školy vyššieho typu cirkevného charakteru. Roku 1649 vznikla jezuitská vyššia škola (gymnázium). Gymnázium bolo najprv 4-ročné, neskôr až 6-ročné. Po odchode jezuitského rádu roku 1773 prebrali školu piaristi. Vyučovalo sa v latinskom jazyku až do roku 1845, keď bol nahradený maďarčinou. Roku 1909 sa v už 8-ročnom gymnáziu konali prvé maturitné skúšky. Maďarské kráľovské katolícke piaristické gymnázium skončilo svoju činnosť v marci 1919.

Evanjelická vyššia škola vznikla ešte skôr, roku 1587, ale večný odpor jezuitov mal za následok prerušenie jej činnosti a neskôr zmenu na nižšie gymnázium. Až roku 1777 bola povýšená na úplné gymnázium, potom na dištriktuálne gymnázium s finančnou podporou banského dištriktu. V škole pôsobili aj významní pedagógovia – Ján Severini, Martin Hamaliar, Daniel Lichard, Pavol Dobšinský a ďalší. Študovali tu významní literáti, ako Andrej Sládkovič, Alexander Petőfi a Koloman Mikszáth. Pre zastavenie štátnej podpory evanjelické lýceum roku 1919 zatvorili. Pri evanjelickom lýceu bola roku 1880 zriadená tzv. preparandia, ktorá nadväzovala na lýceum a pripravovala budúcich učiteľov. Po osamostatnení sa evanjelického učiteľského ústavu roku 1908 tento slúžil svojmu výchovno-vzdelávaciemu účelu až do roku 1952. Ako učitelia tu pôsobili Jaroslav Augusta, Ivan Čičmanec, Samuel Kupčok, František Votruba, Ferdinand Krafta, Jozef Vášáry a ďalší.

Základné školy. V 18. storočí pôsobila v Banskej Štiavnici mestská škola, slovenská katolícka a evanjelická základná škola vydržiavaná a spravovaná baníckym bratstvom. V 19. – 20. storočí v Banskej Štiavnici bola v činnosti rímskokatolícka dievčenská škola, rímskokatolícka chlapčenská škola, evanjelická dievčenská škola, evanjelická chlapčenská škola a židovská škola.

Učňovské školy. Roku 1876 bola založená kupecká učňovská škola pre učňov obchodnej činnosti, roku 1884 remeselná učňovská škola, ktoré sa neskôr roku 1946 zlúčili a premenovali na štátnu učňovskú školu. V školách sa spolu vyučovalo až 30 odborov (napr. zámočník, kováč, hodinár, murár, kamenár, maliar, sklenár, čalúnnik, fotograf, knihár, krajčír, obuvník a ďalšie), neskôr sa ich počet znížil na 14. Od roku 1946 tu pôsobilo aj stredné odborné učilište banícke a od roku 1961 stredné odborné učilište lesnícke.

Stredné školy. Banícka škola v Banskej Štiavnici vznikla na základe dekrétu Dvorskej komory roku 1735. Na čele školy stál platený profesor, ktorým sa stal významný polyhistor a geometer Samuel Mikovíni. Odborné predmety vyučovalo 8 banských odborníkov, ktorí boli zároveň činní vo výrobnom procese, čím veľmi úzko spojili teóriu s praxou. Vyučovalo sa pol roka počas 6 zimných mesiacov, neskôr, od roku 1821, iba v sobotu. Školu reorganizovali a štúdium sa predĺžilo na dva a pol roka až roku 1873, následne sa stala štátnou školou a zanikla roku 1918.

Roku 1921 vzniká štátna priemyselná škola, ku ktorej sa pripojila odborná škola banícka a učebná dielňa na spracovanie dreva. O tridsať rokov neskôr sa odčlenilo baníctvo a vzniká vyššia priemyselná škola banícka a vyššia priemyselná škola chemická. Po rôznych zmenách od roku 1996 niesla škola názov Stredná priemyselná škola J. Stankovianskeho. Stredná priemyselná škola banícka sa roku 1995 premenovala na Strednú priemyselnú školu Samuela Mikovíniho.

Štátne československé reálne gymnázium Andreja Kmeťa bolo zriadené roku 1919. Od roku 1973 až do roku 1990 bolo pri gymnáziu zriadené jednoročné prípravné štúdium (4. maturitný ročník) na vysokoškolské štúdium v zahraničí na takmer 70 vysokých školách bývalého ZSSR, Maďarska, NDR, Poľska, Rumunska a Bulharska. Prípravné štúdium počas jeho existencie ukončilo v Banskej Štiavnici okolo 4 000 maturantov-budúcich absolventov vysokých škôl v zahraničí. Od roku 1999 je premenované na Gymnázium Andreja Kmeťa. Katolícke gymnázium sv. Františka Assiského pôsobí v Banskej Štiavnici od roku 2000. Roku 1994 začala svoju činnosť Súkromná hotelová akadémia Slovakia, ktorá v rôznych formách, obmenách i pod rôznymi názvami a miestami pôsobenia pretrvala dodnes. Ústav pre výchovu a vzdelávanie lesného a vodného hospodárstva vznikol roku 1973 so sídlom vo Zvolene. Jeho stredisko v Banskej Štiavnici pôsobilo od roku 1991.

Ak sumarizujeme podiel stredných škôl na výchovno-vzdelávacom systéme školstva v Banskej Štiavnici, aktuálne pôsobia na území mesta nasledujúce stredné školy:

- Gymnázium Andreja Kmeťa na Ul. Gwerkovej-Göllnerovej 6,
- Katolícke gymnázium na Kammerhofskej ul. 1, org. zložka Spojenej katolíckej školy sv. Františka Assiského,
- Stredná odborná škola lesnícka na Akademickej ul. 16,
- Stredná priemyselná škola Samuela Mikovíniho na Akademickej ul. 11,
- Stredná odborná škola obchodu a služieb na Kolpašskej ul. 9, org. zložka Spojenej školy,
- Stredná odborná škola Ľudovíta Greinera na Ul. E. Maróthyovej-Šoltésovej 5, org. zložka Spojenej školy,
- Súkromná hotelová akadémia na Drieňovej ul. 12.

Košickí gymnazisti sa dotkli histórie v Budapešti

PROJEKT REMEMBER EUROPE

Posledné augustové dni sú v novodobej slovenskej histórii spojené s dvoma udalosťami – s okupáciou roku 1968 a s SNP. Dnešní študenti – vrátane žiakov Gymnázia na Poštovej ulici v Košiciach – poznajú toto obdobie len zo spomienok starých rodičov, a preto sme uvítali možnosť dozvedieť sa o histórii 20. storočia netradičnou formou v letnom tábore mladých v Maďarsku.

Desať študentov Gymnázia na Poštovej ulici v Košiciach spolu s vyučujúcimi RNDr. S. Görcsösovou a PhDr. J. Petrekovou reprezentovalo Slovenskú republiku v medzinárodnom projekte *Remember Europe*. Projekt je určený pre stredoškolákov z krajín Vyšehradskej štvorky. Jeho cieľom je nielen spoznať históriu a kultúru štyroch stredoeurópskych krajín, oboznámiť mládež s komunistickou totalitou a pokusmi o nastolenie demokracie v Maďarsku, Poľsku a Československu, ale aj nadviazať nové priateľstvá a rozvíjať schopnosť komunikovať v angličtine. Program projektu bol rozdelený na vzdelávaciu a relaxačnú časť, realizoval sa v Budapešti a v Ľudovej vysokej škole v Lakiteleku.

Päť dní poznania i relaxu

V rámci vzdelávacej časti v Budapešti študenti navštívili maďarský parlament, kde ich prijal jeho podpredseda Sándor Lezsák. So záujmom sa následne stretli so zástupcami Slovenského inštitútu v Budapešti – jeho riaditeľom Gáborom Hushegyim a pracovníkom Petrom Tomčíkom. Veľmi sugestívne na žiakov zapôsobila návšteva Múzea teroru, ktoré zachytáva zločiny nyilašovskej a komunistickej diktatúry v Maďarsku.

Vo vzdelávacom zariadení v Lakiteleku bol jeden deň venovaný kultúre a histórii jednotlivých štátov. Naši študenti prezentovali slovenské zvyky a tradície, Košice ako Európske hlavné mesto kultúry, Gymnázium na Poštovej ulici a dôležité udalosti slovenskej histórie. Veľa nových poznatkov sa mládež dozvedela z prednášok významných historikov Andrása Ribu (Katolícka univerzita Petra Pázmaňa v Budapešti) na tému *Rok 1956 v Maďarsku*, prof. Waldemara Parucha (Univerzita Marie Curiovej-Sklodowskej v Lubline) na tému *80. roky a Solidarita v Poľsku* a prof. Martina C. Putnu (Karlova univerzita v Prahe) na tému *Roky 1968 a 1989 v Československu*. Vzdelávacia časť vyvrcholila celodenným výletom do maďarského národného parku v Ópusztaszeri a Múzea roku 1956 v Kiskunmajse.

Náročný program bol doplnený o relaxáciu formou volejbalu, stolného tenisu, kultúrnych večerov, diskoték a kúpania sa. Po piatich dňoch spoznávania sa nebol problém vytvoriť ani „medzinárodné kuchárske družstvo“, ktoré pripravilo obed pre všetkých, nacvičiť spoločnú tanečnú choreografiu a zasúťažiť si v táborovej olympiáde. Tento projekt dokázal, že vedomosti sa dajú získavať zaujímavou formou aj počas prázdnin. Vďaka organizátorom z Nadácie Deti Budapešti 1956 sme v Maďarsku prežili nezabudnuteľný týždeň a dúfame, že o rok sa v Lakiteleku stretneme zas.

PhDr. Judita PETREKOVÁ, foto autorka

Zelená škola vo Veľkých Levároch uchvátila žiakov

ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA HROU

S prvými dňami nového školského roku v laviciach i na chodbách ožívajú tu a tam ešte spomienky na uplynulých desať školských mesiacov. Pred očami žiakov i pedagógov sa premietajú okamihy, ktoré im aj pre ich nevšednosť, zážitkovosť i inšpiratívnosť utkveli v pamäti tak silno, že sa k nim celkom prirodzene vracajú. Výnimkou nie sú ani žiaci a pedagógovia Základnej školy s materskou školou vo Veľkých Levároch. Napokon, zástupkyňa riaditeľa školy Otília Hájková nám do redakcie Učiteľských novín poslala mailom aj takéto príbehové svedectvo...

Zazvonil školský zvonec a prázdninám je koniec. Žiaci sa vrátili do školských lavíc a hodnotia prázdniny. Najčastejšie výrokom – bolo super. Spomienky sem-tam ešte zaletia na koniec školského roka. Naši „environmeňtáci“ majú ešte v živej pamäti 13. jún. V tento deň platilo staré dobré: „V našej škole neučí sa, neskúša sa. Zelená škola hodnotí sa. Na jednotky nevieme, päťky nechceme, Zelenú školu si hájime. Dva roky tvrdej práce ovocie prináša. Vlajka Zelenej školy bude opäť naša!“

Od abecedy biopotravín po rýmovačky a hádanky

V škole to bolo ako v mravenisku. Žiaci mali plné ruky práce. Behali, lepili, pripravovali nástenky, pripomienkovali program, všetko dolaďovali. Musíme to pripraviť tip-top. Environmentálny akčný plán (EAP) plnili celé dva roky. Prioritná téma na dvojročné obdobie znela: Rozširovanie zelene a ochrana prírody. Vypisovať a hodnotiť všetky akcie je nemožné. Pootvorenými dverami vstúpte do našej školy na záverečné hodnotenie.

Ráno sme privítali koordinátorku programu Zelená škola Mirku Piláriková a Michala Tomeka. Celé kolégium sa zišlo v novej čajovni. Bylinky rozvoniavali, deviataci všetkých naučili novú hru Cesta začarovaným lesom a pozvali prítomných na šálku čaju v pútavej prezentácii.

V družnej debate s kolégiom sa Mirka Piláriková dozvedela všetko o našej práci. Žiaci hostí sprevádzali po škole a okolí. Triedne kolektívy sa pýšili svojou prácou. Svoje aktivity komentovali.

Deň Zelenej školy mal program pre mladších a starších žiakov. Mladší žiaci si ráno vypočuli prezentáciu o biopotravinách, mnohé aj ochutnali. Niektorí poznamenali mňam, iní im zasa nemohli prísť na chuť. V kultúrnom dome si žiaci pozreli divadelné predstavenie Domček, kto v tebe býva, *ktoré nacvičili naši Malí divadelníci. Po príchode do školy sa zvieratká z divadelnej hry spolužiakom predstavili v plnej paráde. Kostýmy mali ušité na mieru – a tá nádhera!*

Potom už čakala na triedne kolektívy zaujímavá úloha. Vtipnou formou opísať zvieratká. Deti listovali v encyklopédiách, študovali čo-to o zvieratkách a skladali vtipné básničky o mravčekovi, vlkovi, líške... Z vytvorených prezentácií je zaujímavá výzdoba chodby. Ako vidia deti mravce? „Mravce, mravce, mravčeky, stavajú si kopčeky... keď niektorý nemôže, hneď mu druhý pomôže.“ Teraz dve hádanky: „Kto obchádza kurín, chlievy? Kto sa húskam líška? Je to zlodej prefíkaný, vlastným menom...“ Neprezradíme. Tu je ďalšia: „Prišla kmotra na besedu, obed nám zožrala a chvostom za sebou pozametala. Kto je to?“ Predsa líška.

Mirka Piláriková, koordinátorka programu Zelená škola.

„sekuriťáka“ – ochrancu zelenej plochy. To boli nápady... Môžete si ich pozrieť na webovom sídle našej školy.

Celý deň prísnym okom hodnotila naša návšteva. Hodnotitelia boli na všetko zvedaví, pýtali sa na všetky aktivity a na všetko možné okolo Zelenej školy. Blížilo sa poludnie

Žiaci sa prekonávali v zručnosti

Starší žiaci si vo svojich triedach pripravili nástenky o ochrane prírody. Potom ich čakala zaujímavá cesta Zelenej školy. Na prvej zastávke si vypočuli všetko „naj“ o biopotravinách. Ochutnali, zhodnotili, komentovali. Na druhom stanovisku s Mgr. M. Konopovou z Vojenských lesov a majetkov Malacky diskutovali na tému ochrany prírody. Ako sa správať v lese, všetci dobre vieme, poznáme živočíchy a vieme, čo je biodiverzita. Ďalšie dve úlohy boli náročné na zručnosti žiakov. Triedne kolektívy zhotovili znak Zelenej školy z odpadového materiálu. V poslednej úlohe si chlapci zmerali sily z pracovného vyučovania. Mali vyrobiť a svoj cieľ sme sa snažili splniť do poslednej bodky. Každý priložil ruku k dielu. Ak si nalistujete našu školskú webstránku, v Eko-okienku a aktualitách sa dozviete všetko dôležité. Teraz sa vás opýtam: Uhádnete, čo bolo magnetom pre všetky deti? Predsa maľovanie na tvár. Spoza rohu vyskočila na vás mačka, tam zase ceril zuby tiger či lienka hľadala lístoček, na ktorý si sadne. Tí starší siahli po tetovačkách. Prezradím, že veru im to aj seklo. Čas nám ubehol. Triedne kolektívy splnili úlohy, ako najlepšie vládali. Hodnotitelia sa rozlúčili s kolégiom Zelenej školy. Zvládli sme to, vydýchol si nejeden žiak. Bola to síce „makačka“, ale zároveň aj super deň!

Mgr. Otília HÁJKOVÁ
Foto Mgr. Milan HRUBOŠ

ŠKOLSTVO ODBORNE

27/2013, 12. september 2013 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Nepomlčte!

Učiteľské noviny smerujú do záverečnej fázy národného projektu, po polročných prázdninách budeme v jeho rámci pripravovať posledné čísla. Pri redigovaní sekcie Školstvo odborne *si preto stále nástojčivejšie uvedomujem, že mimo môjho redaktorského zreteľa ostanú mnohé odborné školy, ktoré by si zaslúžili širšiu pozornosť. Opakovane preto vyzývam, že sme otvorení príspevkom teoretikov, analytikov, praktických pedagógov a majstrov odbornej prípravy na mnohoraké témy súvisiace s odborným vzdelávaním v stredných školách. No zakaždým si sadám k počítaču s vedomím, že ďalších osem novinových strán treba pripraviť bez bohatej autorskej účasti, či aspoň vecných reakcií na to, čomu sa v novinách venujeme.*

V takejto klíme sa násobí pocit vzájomného deficitu. Dosť ma trápi, že v UN popri pragmatickej obsahovej náplni ostáva málo priestoru na konkrétnu prácu pedagógov, hoci práve oni vykonávajú nenahraditeľnú misiu aj v súčasnej spoločenskej klíme, keď sa do popredia pretláčajú celkom iné hodnoty, než je celistvý systém vzdelávania. Učitelia sa stále častejšie dostávajú pod tlak jednostranných názorov vplyvných médií, narastajúcich požiadaviek rodičov, negatívnych hospodárskych trendov či celkovej spoločenskej klímy, kde sa výchova vo vzdelávaní dostáva akoby na vedľajšiu koľaj. Verejný, osobitne súkromný sektor, ktorý vytvára pracovné príležitosti, očakáva čo najpragmatickejšiu prípravu svojich potenciálnych zamestnancov. Zahraniční investori sa na našom pracovnom trhu zákonite riadia čo najvyššími ziskami spoločností, rátajú s významnými finančnými stimulmi štátu, pričom nebývajú výnimkou hrozby, že v prípade „nesplnenia požiadaviek" presunú výrobu do iného štátu. V takejto situácii naše školstvo nemôže žiadať, aby firmy v dostatočnom predstihu predkladali koncepčné požiadavky na kvalifikovanú prípravu absolventov s konkrétnou praktickou a technickou výbavou. Ak regionálni zriaďovatelia vzdelávacích inštitúcií nedostanú od ministerstiev čo len strednodobú hospodársku koncepciu rozvoja v jednotlivých rezortoch, sú predovšetkým v pozícii administratívnych správcov škôl, od ktorých verejnosť očakáva neraz viac, ako je v ich reálnych možnostiach.

Jednou z nosných otázok tejto témy je, aké skúsenosti riaditeľov a pedagógov stredných odborných škôl môžeme v UN tlmočiť našim čitateľom. Pripravil som rozhovory s viacerými riaditeľmi aj preto, aby sa ich názory dostali na spoločnú diskusiu, na vzájomnú výmenu skúseností ďalších pedagógov. V neposlednom rade som mal pritom na zreteli, aby sami upozorňovali na spoločenskú vážnosť svojho profesionálneho stavu. Nepoznám na Slovensku periodikum, ktoré by ponúkalo taký veľkorysý priestor, aký je v týchto novinách. Môj editorský čas v nich sa kráti, o to väčšiu radosť budem mať, ak nebudú mlčať učitelia. Nie sú takí osamotení, ako sa môžu sami cítiť, keď sa dostávajú pod zlomyseľnú verejnú kritiku. Stačí, aby vedeli a chceli diskutovať o svojej práci tam, kde majú (mohli by mať) svojich vnímavých čitateľov.

Dušan MIKOLAJ

Súkromná hotelová akadémia v Starej Turej patrí medzi nové školy a jej pôsobenie možno charakterizovať na jednej strane ako výsostne regionálne, na druhej ako otvárajúce absolventom cestu k praktickému uplatneniu sa či vyššiemu vzdelaniu. Jej štatutárny zástupca (vľavo) priniesol na otvorenie školského roka klasický školský zvonec, na spoločnej fotografii žiakov a pedagógov ho drží riaditeľka vzdelávacej inštitúcie. ***Foto Dušan MIKOLAJ***

Regionálna škola s národným presahom

Žiaci a pedagógovia Súkromnej hotelovej akadémie (SHA) v Starej Turej začínali nový školský rok v hoteli Lipa. Nachádza sa v susedstve školy a je popri agropenzióne Adam v Podkylave, myjavskom hoteli Štefánik a ďalších zariadeniach miestom, kde žiaci vykonávajú odbornú prax počas denného päťročného štúdia odboru hotelová akadémia a štvorročného štúdia cestovný ruch.

Riaditeľka SHA v Starej Turej PaedDr. Mária Melicherová verejne poďakovala komornému pedagogickému osadenstvu za aktívnu účasť pri príprave nového školského vzdelávacieho programu. Za krátke šesťročné obdobie bol už tretí v poradí, aj pri koncipovaní najnovšieho programu však mali náročnú prácu, ktorá im v závere prázdnin ubrala z času neodkladne potrebného na celkovú organizačnú prípravu pred otvorením nového školského roka. Vo svojom príhovore zdôraznila: „Na úseku výchovy sa budeme snažiť nielen učiť, ale aj naučiť, byť nároční aj ľudskí, aby naši absolventi boli múdri aj dobrí ľudia."

Pri reakcii na zavádzanie prvkov duálneho vzdelávania poznamenala, že kombinácia teórie s praxou je cnostným pilierom školy: „V spolupráci so zmluvnými partnermi sa odborné vzdelávanie v našej škole stáva tradíciou, na ktorej môžeme stavať, ďalej ju rozvíjať a zdokonaľovať."

Na slávnostnom otvorení školského roka SHA v Starej Turej Mária Melicherová privítala aj Ing. Vojtecha Tĺčika, PhD., štatutárneho zástupcu tejto vzdelávacej inštitúcie, ktorá práve na základe jeho osobnej iniciatívy pôsobí v myjavskom regióne od 1. septembra 2006. Vo svojom príhovore k žiakom, osobitne prvákom, vychádzal z osobnej dlhoročnej praktickej skúsenosti hospodára a podnikateľa. Odporučil im, aby sa dobre rozhodovali každý deň, aby si dobre rozmysleli, ako si ho rozdeliť. „ Aby ste si určili čas na spánok, čas na štúdium, a ešte dôležitejšie, aby ste si počas dňa nechali čas aj na relax, na oddych, zábavu a huncútstva. Určite si musíte nechať čas na priateľov a na priateľky, to už patrí k vášmu veku. A, prirodzene, na svojich rodičov. Aby váš deň nebol monotónny, napríklad iba relax a zábava," dodal odľahčene a zároveň s plnou vážnosťou. My sa do tejto školy vrátime samostatným príspevkom.

Dušan MIKOLAJ

Regionálne potreby, európske partnerstvá

Zastupiteľstvo Bratislavského samosprávneho kraja (BSK) prerokovalo na konci minulého školského roka návrh *Regionálnej stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách v Bratislavskom samosprávnom kraji na roky 2013 – 2018*. BSK má vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti 57 stredných škôl. Z nich je 36 odborných škôl, tri spojené školy, 14 gymnázií, dve jazykové školy a dve konzervatóriá. V uplynulom školskom roku v týchto školách študovalo takmer 20-tisíc žiakov. V tomto školskom roku v nich otvorili viac ako 150 nových tried. Potešiteľné je, že v Bratislave pribudli viaceré študijné odbory reagujúce na aktuálne potreby trhu práce. Najviac ich je v Strednej odbornej škole (SOŠ) informačných technológií na Hliníckej ul.: elektromechanik – telekomunikačná technika, elektrotechnika – elektronické zariadenia, mechanik-elektrotechnik, elektromechanik – oznamovacia a zabezpečovacia technika. V SOŠ automobilovej na Ul. J. Jonáša je to mechanik strojov a zariadení a mechanik-mechatronik, v SOŠ na Farského ul. otvorili odbor výroba potravín, SOŠ obchodu a služieb S. Jurkoviča zas obchodné a informačné služby – medzinárodné obchodné vzťahy, služby a súkromné podnikanie – marketing. V Škole úžitkového výtvarníctva J. Vydru začínajú s výučbou odboru dizajn – priemyselný dizajn. V Senci v SOŠ na Kysuckej ul. otvorili odbor mechanik hasičskej techniky a v Spojenej škole v Ivanke pri Dunaji služby v cestovnom ruchu.

V koncepcii formovania školstva v rozlohou najmenšom kraji v Slovenskej republike na nasledujúcich päť rokov sa konštatuje, že ťažisko ekonomických aktivít sa významne presúva do priemyslu a služieb. Iba v bratislavskom regióne sa sektor obchodu a služieb podieľa na tvorbe HDP väčším rozsahom ako sektor priemyslu. Najväčšími prispievateľmi sú hotely, obchod, doprava a telekomunikácie (27 %), finančné a poisťovacie spoločnosti (23 %), priemysel tvorí z celého objemu HDP 22 %, poľnohospodárstvo iba jedno percento.

„Pri stanovení priorít Bratislavského samosprávneho kraja vychádzame z predpokladu, že v oblasti riadenia vzdelávania a výchovy v Slovenskej republike je nevyhnutná ďalšia decentralizácia riadenia z centrálnej úrovne štátu na regionálnu úroveň, rešpektujúc potreby regionálneho trhu práce a vstupy sociálnych partnerov do odborného vzdelávania a prípravy," uvádza sa v jednom z bodov *Regionálnej stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách v BSK na roky 2013 – 2018*. Tá má na zreteli ekonomicko-sociálne špecifiká, na základe ktorých treba budovať funkčnú, efektívnu, hospodárnu a kvalitnú sieť stredných škôl a školských zariadení tak, aby reagovali na „potreby regiónu, na európske trendy vo výchove a vzdelávaní a bezproblémovo kooperovali so svojimi európskymi partnermi". **(aj)**

Čo prináša nový školský rok

Strany 18 a 19

Bez zásahu regulátora nemôžeme očakávať pozitívne zmeny

Hovoríme s riaditeľom SOŠ technickej v Michalovciach Ing. Jaroslavom Kapitanom

Strany 20 a 21

Európske skúsenosti vo floristickom päťlístku

Strana 21

Úspešná škola, záruka úspechu absolventa

Strany 22 a 23

Nevychovávame neraz pre úrady práce?

Špecialista na odborné školstvo Ján Hoško o príprave žiakov

Strana 23

Čo prinesie nový školský rok?

So začiatkom každého školského roka sa objavujú predsavzatia a činy na každom úseku v oblasti školstva. V tomto čísle sa pozrieme, čo plánujú, resp. v prvý deň školského roku zrealizovali niektoré samosprávne kraje, ktoré sú zriaďovateľmi väčšiny stredných škôl na Slovensku.

Nové centrá odborného vzdelávania

ŽSK

Bránami školských zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja (ŽSK) v novom školskom roku 2013/2014 prešlo 6 124 novoprijatých uchádzačov. Toto číslo predstavuje mierny nárast oproti ročníku 2012/2013. Z hľadiska dlhodobých štatistík však aj naďalej pretrváva trend mierneho poklesu študentov, čo je ovplyvnené najmä nepriaznivým demografickým vývojom. V novom školskom roku by malo školy v zriaďovateľskej pôsobnosti ŽSK navštevovať spolu 29 510 žiakov, čo predstavuje v porovnaní s predchádzajúcim školským rokom pokles celkového počtu žiakov o 1,8 %. „Cieľom ŽSK je neustále napredovať v poskytovaní kvalitného vzdelávania, ale i podmienok prípravy študentov a pracovného prostredia pre zamestnancov. V rámci tejto vízie budeme aj v tomto školskom roku pokračovať v podpore odborného vzdelávania a prípravy, kde k už existujúcim centrám odborného vzdelávania a prípravy pribudnú ďalšie," uviedla riaditeľka odboru školstva ŽSK Dana Mažgútová.

V septembri začne svoju činnosť Centrum odborného vzdelávania a prípravy (COVP) pre stavebníctvo pri Strednej odbornej škole (SOŠ) stavebnej na Tulipánovej ulici v Žiline a v priebehu školského roka by malo otvoriť svoje brány COVP pre gastronómiu pri Spojenej škole (SŠ) na Hlinskej ulici v Žiline a COVP pre lesníctvo a drevárstvo pri SOŠ lesníckej Jozefa Dekreta Matejovie a SOŠ drevárskej v Liptovskom Hrádku.

K skvalitneniu vzdelávania by mali prispieť i pripravované grantové programy. Tento rok sa žilinská župa zamerala na podporu realizácie preventívnych aktivít v programe *Škola bez tabaku, alkoholu a drog*, na podporu rozvíjania športu v Žilinskom kraji slúži program *Vráťme šport do škôl* a národné povedomie žiakov stredných škôl a školských zariadení prehlbuje program pod názvom *Poznaním histórie rozvíjame vlastenectvo a národné povedomie*.

Spojená škola na Hlinskej ul. v Žiline sa v tomto školskom roku stane centrom odborného vzdelávania a prípravy pre gastronómiu v ŽSK.

Okrem posilňovania samotného vzdelávania pristúpil ŽSK aj k rozsiahlym rekonštrukciám svojich škôl. „Veľmi ma teší, že postupne sa nám darí napĺňať naše plány aj na poli školstva. Momentálne prebiehajú rozsiahle rekonštrukcie v 16 školských zariadeniach v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja v celkovej hodnote viac ako dva milióny eur," zhodnotil predseda ŽSK Juraj Blanár. Vo väčšine prípadov sa rekonštrukčné práce začali v priebehu letných školských prázdnin, aby nerušili proces výučby. Hlavným zámerom je odstránenie havarijných stavov a zníženie nákladov najmä v oblasti finančných výdavkov v tepelnom a energetickom hospodárstve. Snahou ŽSK je zaisťovať kvalitný výchovno-vzdelávací proces v priestoroch s moderným materiálno-technickým zabezpečením a zároveň podporovať aktivity, ktoré prispievajú k rozvoju osobností mladých ľudí.

Hana DANOVÁ
Foto archív školy

Trnavská obchodná akadémia patrí k najlepším slovenským stredným odborným školám.

Brány škôl otvárali čelní predstavitelia kraja

TTSK

Na niekoľkých stredných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti Trnavského samosprávneho kraja (TTSK) bol začiatok nového školského roka slávnostnejší. Školský rok otvárali predstavitelia TTSK.

Predseda TTSK Tibor Mikuš v sprievode riaditeľa sekcie verejnej správy TTSK Štefana Murárika navštívil ako prvú Obchodnú akadémiu v Trnave. Riaditeľka školy Marta Bačíková sa mohla pochváliť, že akadémia sa v TOP rebríčku najlepších stredných odborných škôl (SOŠ) na Slovensku roku 2013 umiestnila na druhom mieste. Údaje zohľadňujú maturity zo školského roka 2011/2012. Rebríček na základe výsledkov zostavuje Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy. V príhovore predseda TTSK okrem iného povedal: „Teší ma, že táto škola patrí medzi elitné školy na Slovensku. Je to dlhodobý výsledok pedagogickej práce vedenia školy, ale aj samotných žiakov. Želám vám preto, aby ste aj vy svojím štúdiom potvrdili, že

Prax možná aj prácou pre zriaďovateľa

KSK

Nový školský rok sa 2. septembra začal v 64 stredných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja (KSK). V školskom roku 2013/2014 by v nich malo študovať približne 27 400 žiakov denného štúdia. Výchovno-vzdelávací proces bude zabezpečovať takmer 4 250 pedagogických a nepedagogických zamestnancov. Prvácku školskú lavicu si vyskúša 6 175 žiakov denného štúdia a do záverečného ročníka vkročí 6 780 žiakov denného štúdia. Presné štatistické údaje budú známe po 15. septembri, keď každá škola nahlási presné počty svojich žiakov. No už teraz je jasné, že v novom školskom roku počet žiakov poklesne približne o tisícku.

Demografická krivka smeruje nadol

V zriaďovateľskej pôsobnosti KSK je 64 stredných škôl, z toho 19 gymnázií, 2 konzervatóriá, 2 spojené školy a 41 stredných odborných škôl (6 obchodných akadémií, 2 hotelové akadémie, 5 stredných priemyselných škôl, 4 stredné zdravotnícke školy, 1 škola úžitkového výtvarníctva, 23 stredných odborných škôl). V zriaďovateľskej pôsobnosti kraja sú aj 2 jazykové školy a 5 školských zariadení (3 školské internáty, 1 centrum voľného času – regionálne centrum mládeže, a 1 škola v prírode).

Na väčšine škôl pokračuje trend poklesu žiakov v dennej forme. Na gymnáziách by malo byť o 525 žiakov menej, na stredných odborných školách (SOŠ) o 431 menej. Nárast sa očakáva len na niektorých SOŠ. „Pokles demografickej krivky prináša, žiaľ, aj znižovanie počtu tried a následne nevyhnutnosť prispôsobovať týmto počtom stav zamestnancov. Pre nikoho to nie je príjemná situácia, no každá škola musí reagovať na realitu. Pokles demografickej krivky by sa mal podľa štatistík zastaviť až roku 2016, ale aj tu vidíme ohrozenia, pretože očakávame nárast počtu žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Ak pôjde doterajším tempom, nemusí sa nám podariť poskytnúť vzdelávanie všetkým týmto skupinám žiakov. Veríme, že jednotlivé školy, ktoré majú možnosť poskytovať vzdelanie práve im, sa budú aktívnejšie angažovať, aby aj mladým ľuďom zo znevýhodneného prostredia dali možnosť pripraviť sa na uplatnenie v praxi," skonštatoval na úvod roka predseda KSK Zdenko Trebuľa.

Racionalizácia i očakávania

V novom školskom roku ubudla jedna škola – SOŠ pôšt a telekomunikácií v Košiciach. Jej 140 žiakov a časť učiteľov pokračuje na nástupníckej škole, ktorou je Stredná priemyselná škola dopravná v Košiciach. Demografický vývoj môže priniesť zmeny v sieti škôl aj v ďalších rokoch, zriaďovateľ sa preto bude snažiť vytvoriť efektívnu sieť žiadaných odborov, o ktoré majú zamestnávatelia v kraji záujem.

O konkrétnych návrhoch zmien sa zatiaľ neuvažuje. Od roku 2002, keď bolo na KSK delimitovaných 118 škôl a školských zariadení, kraj postupne realizoval tri etapy racionalizácie. Znížil počet stredných škôl o 36, teda 35,64 %. Pôvodne v nich fungovalo 983 odborov, až 343 z nich sa však v posledných troch rokoch nepodarilo naplniť. Po úpravách dnes funguje 614 odborov.

Regionálna samospráva už niekoľko rokov cíti dôsledky ekonomickej krízy. Napriek tomu sa z vlastných prostriedkov kraja i z dotácií z eurofondov poda-

Všetci školou povinní

BBSK

Banskobystrickí stredoškoláci a gymnazisti otvorili školský rok netradične. Nie v školských laviciach, ale spevom a tancom priamo na Námestí SNP v Banskej Bystrici. Podujatie *My všetci školou povinní* sa konalo 3. septembra a zorganizovala ho Rada študentov mesta Banskej Bystrice.

O kultúrny program sa postarali stredoškoláci, ktorí reprezentovali svoje školy prednesom poézie, tanečnými kreáciami, vystúpením živej kapely, ale aj ukážkami líčenia. „Posledné mesiace sme premýšľali nad tým, ako skrášliť prvé školské dni a spraviť ich v našom meste výnimočnými. Zhodli sme sa, že pre deti a mládež je oveľa zaujímavejšie zabávať sa na námestí ako sedieť za lavicami," hovorí Jaroslav Dodok, predseda Rady študentov mesta Banskej Bystrice.

Bystrické námestie v druhý deň školského roku ožilo mladými.

Cieľom akcie však nebolo iba spoločne otvoriť školský rok. Gymnáziá a stredné školy z Banskej Bystrice mali možnosť prezentovať sa tohtoročným deviatakom. Každá škola mala k dispozícii informačný stánok. Záujemcovia v nich našli nielen potrebné informácie o študijných programoch, ale i praktické ukážky z činností jednotlivých škôl. „Preto sme zároveň na toto podujatie pozvali aj všetky základné školy. Pre tohtoročných deviatakov sa tak naskytla veľká príležitosť začať s výberom svojej budúcej školy," informuje Lenka Sršňová, hlavná organizátorka podujatia.

Podujatie *My všetci školou povinní* je súčasťou projektu *Berte nás vážne*, ktorý je financovaný s podporou Európskej komisie, a konalo sa pod záštitou Banskobystrického samosprávneho kraja (BBSK). Ambíciou organizátorov je pripraviť podobné aktivity aj v iných mestách nášho kraja.

Monika PASTUCHOVÁ
Foto archív BBSK

ste pevnou súčasťou tejto školy, a želám vám úspešný školský rok.“

Druhou navštívenou bola SOŠ obchodu a služieb v Trnave. Pre žiakov sú podľa riaditeľa Miroslava Ryšku pripravené viaceré novinky. Škola má zabezpečené stravovanie za najnižšie ceny s tým, že všetko jedlo pripravujú samotní žiaci. „Úroveň školy nie je daná tým, aké má budovy a vybavenie, ale tým, akí žiaci ju navštevujú a čo si z nej odnesú vo vedomostiach. Majte preto úctu k svojim učiteľom, pretože tí vás pripravujú na reálny život,“ povedal predseda TTSK.

Posledná zastávka predsedu TTSK bola na Strednej priemyselnej škole stavebnej Dušana Samuela Jurkoviča v Trnave. Riaditeľ školy Ján Godály v príhovore vyzdvihol, že pre žiakov maturitných ročníkov nastáva slávnostná chvíľa. Ako prví sa budú môcť pochváliť, že všetky štyri roky štúdia absolvovali v škole s novým názvom, pretože čestný titul jej bol udelený pred tromi rokmi. Tento fakt vyzdvihol aj predseda TTSK. „Jurkovičove diela zdobia Slovensko. Bol by som rád, aby ste sa aj vy priblížili tomuto velikánovi architektúry a svojou prácou dokazovali, že škola nesie tento čestný názov právom.“

Ďalší predstavitelia TTSK otvárali školský rok v školách v Trnave, v Holíči a Dunajskej Strede. Vo Veľkom Mederi na Gymnáziu Mateja Korvína počas slávnostnej akadémie riaditeľka odboru školstva a telesnej kultúry TTSK Viera Suchánová odovzdala riaditeľke gymnázia Zuzane Véghovej Ďakovný list predsedu TTSK za celoživotnú prácu v školstve.

Ivan KRAJČOVIČ
Foto archív TTSK

rilo dostať na modernú úroveň interiéry niektorých škôl aj ich technickú vybavenosť. Súčasnosť a zmeny systému financovania však nútia zriaďovateľa v týchto zámeroch pribrzdiť. „Stratili sme možnosť prerozdeľovať časť finančných prostriedkov medzi ‚slabšie‘ školy. Možnosť investovať majú len tie, kde vďaka vysokému normatívu vzniká určitý prebytok. Možnosť, ako si pomôcť, vidíme v niektorých odborných školách, ktoré by mohli rozšíriť svoju podnikateľskú činnosť o práce a služby pre zriaďovateľa. Zamestnanci v rámci podnikateľskej činnosti, ale aj žiaci v rámci produktívnych prác by sa mohli uplatniť pri jednoduchých stavebných prácach, maľovaní, oprave omietok, inštalatérskych prácach. Dosiahli by sme na jednej strane to, že finančné prostriedky ostanú v našom systéme, na druhej strane, že žiaci nadobudnú potrebnú prax a budú zaujímavejší pre zamestnávateľov. Dnes totiž mnohí pri hľadaní práce stroskotajú na tom, že nemajú požadovanú prax,“ dodal Zdenko Trebuľa.

KSK očakáva, že v novom roku sa zmenia aj legislatívne podmienky pre školy. Ministerstvo školstva pracuje na novelizácii troch zásadných právnych noriem: zákona o štátnej správe v školstve a školskej samospráve, zákona o financovaní škôl a zákona o odbornom vzdelávaní. Právne normy by mali do systému vzdelávania vniesť viac transparentnosti, efektívnosti, mali by znamenať aj istý posun smerom dopredu za predpokladu dostatku finančných prostriedkov. Zámerom ministerstva je aj zmeniť pomery v školských radách tak, aby zriaďovateľ mohol zásadnejším spôsobom vstupovať do ich činnosti. „Netreba to vnímať ako ohrozenie samostatnosti či zníženie právnej subjektivity. Ako zriaďovateľ však chceme, aby dianie v školách bolo zosúladené s našou filozofiou a možnosťami,“ povedal predseda KSK.

Zuzana BOBRIKOVÁ

Tému pripravil (tm)

Kominárstvo

REMESLÁ

II.

Kominári by sa dali obrazne nazvať aj majstrami ilúzie šťastia. Veď dodnes u nás pretrváva zvyk chytiť si gombík, keď človek zbadá kominára, lebo to vraj prináša šťastie. A hoci nevedno, odkiaľ a kedy k nám táto povera prenikla, isté je, že príslušníci kominárskeho remesla sa začali vyskytovať v zápisoch o nadobúdaní meštianstva v našich mestách od 17. storočia. Historik Anton Špiesz poukázal pritom na zaujímavú skutočnosť, že išlo takmer výlučne o Talianov pochádzajúcich z oblasti Milána alebo z talianskej časti Švajčiarska. Odtiaľ k nám prichádzali buď ako kvalifikovaní majstri, alebo ako tovariši a učni, ktorí si fortiele kominárskeho remesla osvojovali u svojich krajanov usadených vo väčších mestách Uhorska.

Hlavnou náplňou kominárskeho remesla bolo a vlastne doposiaľ zostalo čistenie domových komínov, aby sa predchádzalo požiarom. K neodmysliteľnej výbave kominárov oddávna patrila dlhá stočená vymetacia kefa, nazývaná štosák, malá vymetacia kefa (čimperlík), ďalej dlhšia pevná šnúra s guľou a škrabačka.

Kominári sa združili do samostatného cechu roku 1748. Bol to celouhorský cech, do ktorého vstúpili majstri z Prešporka, Malaciek, Pezinka a Trnavy, ako aj zo zadunajských miest Magyaróvár, Pápa, Stoličný Belehrad (Székesfehérvár), Šopron a Ráb (Győr), kde bolo spočiatku hlavné sídlo cechu. Neskôr sa sídlo cechu prenieslo do vtedajšieho Prešporka, dnešnej Bratislavy. Členmi kominárskeho cechu sa už po piatich rokoch od založenia stali kominári z ďalších takmer 15 miest.

Roku 1828 boli v Bratislave len dvaja kominári, no každý mal po päť tovarišov. V súvislosti so stúpajúcou výstavbou mestských murovaných domov vzrastal aj počet kominárov nielen v metropole vtedajšieho Uhorska, ale aj celokrajinsky. Na prelome 19. a 20. storočia bolo v Bratislave 24 kominárskych majstrov a v ostatných mestách a mestečkách Bratislavskej župy ďalších vyše päťdesiat. V Košiciach roku 1910 pôsobilo 21 a v Komárne 18 kominárskych majstrov; v jednotlivých župách vtedy evidovali napríklad tieto počty kominárov: Zemplínska – 65, Nitrianska – 62, Gemersko-malohontská – 40, Spišská – 38, Novohradská, Tekovská a Trenčianska – po 35, Užská – 30.

Kominársky účet na slovenskom tlačive, ktorý 31. októbra 1881 vystavil kominársky majster Ján Hrdina pre Petra Vanoviča z Dražkoviec za ročné vymetanie komínov v sume 80 grajciarov.

Neprerušená kontinuita

Kominárstvo patrí medzi nemnohé remeslá, ktoré pretrvali dodnes. Po zániku monarchie boli aj bratislavskí kominári členmi Zväzu kominárskych majstrov Slovenska a Podkarpatskej Rusi, založeného roku 1922, pričom je povšimnutiahodné, že od roku 1929 začal vychádzať vestník *Slovenský kominár*.

Roku 1950 zanikli všetky kominárske súkromné živnosti a na Slovensku vznikli krajské kominárske podniky. V polovici 60. rokov 20. storočia boli nahradené podnikmi komunálnych služieb, ktoré však popri kominároch zamestnávali aj iných remeselníkov či pracovníkov služieb a patrilo tu napríklad holičstvo, čistiarne, kaderníctvo, práčovne, sklenárstvo. V súčasnosti sú kominári združení v Komore kominárov Slovenska, ktorá vznikla v marci roku 1993. Má vyše 100 členov organizovaných v rámci ôsmich krajských odbočiek, na ktorých čele stoja krajskí cechmajstri.

Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.
Reprofoto autor

Zhmotnené do detských altánkov

SOŠS ŽILINA

Program celoživotného vzdelávania Európskej komisie, ktorého súčasťou je aj podprogram Leonardo da Vinci, dáva možnosť inovovať a modernizovať štúdium i samotný vyučovací proces, získať a rozšíriť pracovné a odborné spôsobilosti a zručnosti žiakov, zvýšiť ich záujem o dianie v škole a prilákať nových záujemcov o štúdium. Neoddeliteľnou súčasťou programu je podpora a rozvoj osobného rastu žiaka, aby sa po absolvovaní školy zamestnal vo svojom odbore a zapojil do európskeho trhu práce.

Žiaci Strednej odbornej školy (SOŠ) stavebnej v Žiline študujúci v odbore tesár a stolár sa v uplynulom školskom roku zúčastnili medzinárodného nemecko-česko-slovenského projektu *Mladý tesár 21. storočia*. Témou projektu bol odborný tréning žiakov a zahŕňal teoretickú (vyhotovenie návrhu) a praktickú prípravu (prejsť rôznymi procesmi práce s drevom). Žiaci získali špeciálne odborné kompetencie v tesárskom remesle a prehĺbili si svoje jazykové kompetencie v nemeckom jazyku, ako aj sociálne a interkultúrne kompetencie. Vyhotovili tiež dokumentáciu jednotlivých pracovných krokov pri zhotovovaní výsledného produktu vo forme pracovného zošita a takisto malý odborný tematický nemecko-česko-slovenský slovník.

Najskôr stavbu starostlivo naplánovať...

Vo Frankfurte i v Liberci

Trojtýždňové kontinuálne študijné a poznávacie pobyty absolvovali žiaci pred rokom v nemeckom Frankfurte nad Odrou i v Strednej odbornej škole strojníckej, dopravnej a stavebnej v českom Liberci v apríli 2013. Na stáži v Českej republike zbieralo skúsenosti 13 žiakov školy s pedagogickým sprievodom Evy Zaťovičovej a Richarda Juska. Rozšírili si predovšetkým zručnosti a vedomosti potrebné pri stavbe altánkov. Museli pritom potvrdiť aj svoje teoretické vedomosti pri výpočtoch kubatúry hranola.

Svoje praktické vedomosti predviedli pri vytváraní čapových spojov zhotovovaných ručným rezaním, dlabaním a raspľovaním jednotlivých prvkov. Pokračovali lepením a čapovaním do konštrukcie a osadením stojok do väznice, spájaním krokiev a námetkov pomocou drevených kolíkov. Na záver vytvorili maketu altánku podľa výkresu.

Žiaci pracovali v skupinách, prípadne vo dvojiciach spolu s českými žiakmi, čím si rozširovali svoje sociálne kompetencie, potvrdili schopnosť prijať názor druhého partnera, vyjadriť svoju mienku, správne argumentovať. Počas odbornej stáže si osvojili novú slovnú zásobu týkajúcu sa pracovných postupov, nástrojov a strojov, s ktorými pracovali. Pri komunikácii opadla čiastočná jazyková bariéra, pretože zistili, že český a slovenský jazyk sú si príbuzné aj v odbornej oblasti. Ocenením ich schopností a zručností bolo odovzdávanie certifikátov a europasov na záver pobytu.

... a potom slávnostne otvoriť.

Neodmysliteľnou súčasťou pobytu žiakov bolo spoznávanie spôsobu života predovšetkým mladých ľudí. Žiaci sa zoznamovali počas voľnočasových aktivít s českými priateľmi, zahrali si futbal, stolný tenis, bowling. Nevšedným zážitkom bol paintball na kopci Veterná hôrka nad Libercom, počas neho sa prejavila chlapčenská duša žiakov, keď triafali do cieľa, strážili svoju vlajku pred ukradnutím a pod. V rámci poznávania kultúry a histórie navštívili závod Škoda Auto Mladá Boleslav, zámok Frýdlant, baziliku v Hejniciach, hrad Grabštejn, zámok Sychrov, zoznámili sa s prácou psovodov vo vojenskom útvare Chotyně. K nezabudnuteľným spomienkam bude určite patriť návšteva hlavného mesta Čiech Prahy a Drážďan v Nemecku, ktoré sú nazývané Florenciou na Labe.

Zúročenie znalostí v praxi

Zručnosti získané počas obidvoch pobytov zúročili žiaci školy nakoniec v máji pri stavbe dvoch altánkov pre deti v Materskej škole na Jarnej ul. v Žiline. Odovzdali sme ich za účasti predstaviteľov mesta a Žilinského samosprávneho kraja, čo bolo verejným ocenením práce našich žiakov a podporilo význam takýchto činností v rámci projektov celoživotného vzdelávania nielen pre školu, ale predovšetkým pre osobný a profesijný rast žiaka.

Pobyty žiakov umožňujú zvýšiť ich flexibilitu na trhu práce, vychovávajú ich k samostatnosti. Tak sa z nich stávajú absolventi, ktorých odborná zdatnosť pritiahne pozornosť stavebných firiem, čím sa zabezpečí možnosť získania práce v odbore. Naša škola má záujem rozširovať spoluprácu s organizáciami z ďalších európskych štátov, a tak zabezpečovať vysoko kvalitnú odbornú prípravu svojich žiakov, ktorí neustále dokazujú, že dobrý remeselník sa v živote nikdy nestratí.

Janka ORAVCOVÁ
Foto archív školy

Bez zásahu regulátora nemôžeme očakávať pozitívne zmeny

ROZHOVOR

Hovoríme s Ing. Jaroslavom Kapitanom, riaditeľom Strednej odbornej školy technickej v Michalovciach.

Roku 2007 sa v Michalovciach spojilo päť stredných škôl: stredné priemyselné školy (SPŠ) elektrotechnická a stavebná a strojnícka, stredné odborné učilištia (SOU) strojárske a stavebné a stredná poľnohospodárska škola. Vznik terajšej veľkej školy sa však rodil oveľa skôr v predstavách riaditeľov piatich samostatných právnych subjektov. Aké boli začiatky jej formovania?

Nebola to ľahká cesta, na spoločných stretnutiach často padali ostré slová. S myšlienkou sme sa začali pohrávať okolo roku 2002. Ing. Miloš Luterán, vtedajší riaditeľ Gymnázia a Strednej priemyselnej školy na Ulici Ľ. Štúra, vypracoval projekt na vznik spoločnej školy, ktorý bol roku 2005 aj schválený. V projekte spolufinancovanom z Európskeho sociálneho fondu bol okrem iného navrhovaný aj iný postup pri prijímaní žiakov na štúdium a prepracovaný bol tiež vzdelávací program. Podľa pôvodného návrhu bol prvý ročník spoločný pre všetky učebné i študijné odbory (elektrotechnika, strojárstvo, stavebníctvo). Našli sme prienik predmetov zo všetkých odborov a na základe výsledkov v prvom ročníku si žiak mohol vybrať, alebo sa mu odporúčalo, ktorou cestou sa bude uberať. Prišla do toho však zmena školskej legislatívy, takže v nastúpenej ceste sme nemohli pokračovať.

Čo bolo hlavným dôvodom vzniku združenej školy?

Predovšetkým klesajúci vývoj populácie. Pri všetkých problémoch, ktoré školské vzdelávanie prinášalo, sme na prvé miesto v hierarchii hodnôt postavili žiaka. Keď sme chceli v regióne zachovať technické školstvo, bola to jedna z ciest. Nenechávali sme to na zriaďovateľa, ale sami sme boli iniciátormi uvedeného postupu. Michalovce boli prvé na Slovensku, kde sa racionalizácia začala zo strany škôl, nie zo strany zriaďovateľa. Prvého septembra 2007 bola do siete zaradená Združená stredná škola, neskôr Stredná odborná škola a od 1. januára 2009 Stredná odborná škola technická. Vtedy sme mali viac ako tisíc šesťsto žiakov, v tomto školskom roku je ich niečo nad tisíc dvesto. Keby však nebolo došlo k spojeniu škôl, niektoré z pôvodných by boli zrušené.

Keďže pri zrode združenej školy stáli všetci riaditelia dovtedy pôsobiacich škôl s technickým zameraním, aká bola filozofia spojenej školy? Predpokladám, že každý chcel zachovať svoje študijné odbory. Na druhej strane, život iste priniesol zmeny zámerov...

Snažili sme sa o to, aby väčšina odborov z bývalých škôl ostala zachovaná. To bolo aj jedným z cieľom spájania. Čas však ukázal, že niektoré odbory sa už viac rokov neotvorili. Niektoré sú pritom na trhu práce žiadané, iné boli pre nezáujem žiakov už vyradené. Sú medzi nimi odbory biotechnológia a farmakológia, technické a informatické služby v strojárstve, v elektrotechnike a v stavebníctve, agropodnikanie – poľnohospodársky manažment, poľnohospodárske služby, agroturistika, ekonomika pôdohospodárstva, technicko-administratívny pracovník, kamenárstvo, základy techniky, technik v strojárstve – stavba strojov, operátor ekologických zariadení, klampiar – stavebná výroba, lakovník, strojný mechanik, autoopravár-karosár, elektromechanik – úžitková technika, gumár-plastikár – spracúvanie plastov, operátor stavebnej výroby, tesár, montér suchých stavieb, kamenár, technik v stavebníctve – pozemné staviteľstvo, škola podnikania, pracovník marketingu, umeleckoremeselné spracúvanie dreva – stolárske práce, umelecký kováč a zámočník, umelecký stolár a technicko-ekonomický pracovník. Naopak, do siete boli zaradené odbory mechatronika, geodézia, kartografia a kataster, agropodnikanie – kynológia, praktická žena, výroba konfekcie a stavebná výroba.

Ing. Jaroslav Kapitan, riaditeľ SOŠ technickej v Michalovciach.

„Veľká škoda, že odbornému vzdelávaniu sa venuje málo pozornosti zo strany spoločnosti. Spejeme do stavu, keď bežnému obyvateľovi nebude mať kto poskytnúť odbornú pomoc pri riešení akýchkoľvek technických problémov. Až potom však zistíme, že sme niekde urobili chybu. Nečakajme, až to ‚praskne‘, ale už zajtra urobme opatrenia, ktoré zabezpečia normálne fungujúcu spoločnosť so všetkými jej potrebami. Kompetentní, včera už bolo neskoro!“

Na jednej strane komplexnosť školy (stravovacie zariadenia, športový areál, dobré vybavenie štandardných a odborných učební, robotizované pracovisko, nízke percento nezamestnaných absolventov), na druhej strane škola pôsobí v troch budovách na Partizánskej, Kapušianskej i Močarianskej ulici. Čo jedno i druhé prináša?

Škola momentálne skutočne pôsobí na troch miestach, pričom prevádzkové náklady sme znížili uvoľnením priestorov po SOU stavebnom a po SPŠ. Každé z pracovísk je komplexom budov, kde sú samozrejmosťou odborné učebne, dielne, vlastné kotolne, stravovacie zariadenia a športové areály. Viaceré objekty už potrebujú rekonštrukciu. Najväčším problémom je zatvorená veľká telocvičňa na Kapušianskej ulici pre porušenie statiky strechy. Už štvrtý rok máme podanú žiadosť o riešenie havarijného stavu, kde sú potrebné kapitálové výdavky približne 100-tisíc eur, a veľmi ma mrzí, že sa doposiaľ nenašli, hoci hovoríme o dôležitosti zdravého pohybu mladej generácie. Z pohľadu riadenia je súčasný stav s tromi objektmi náročnejší, ako keby bola škola na jednom mieste, ale využitím techniky, skúseností a šikovných zástupcov, kolegýň, kolegov škola neustále napreduje. Od roku 2009 je držiteľom certifikátu kvality riadenia ISO.

V októbri 2009 ste pri škole otvorili Centrum odborného vzdelávania a prípravy (COVP) pre elektrotechniku, automatizáciu a informatiku. Čo ponúka, aký prínos má pre žiakov?

Medzi hlavné úlohy centra odborného vzdelávania a prípravy patrí zabezpečenie praktického vyučovania žiakov strednej odbornej školy v blízkom regióne v totožných alebo príbuzných odboroch, zabezpečenie akreditovaných rekvalifikačných kurzov, služieb pre zamestnávateľov, príprava učiteľov odborných predmetov a majstrov odbornej prípravy, ich preškolenie na nové technológie, príprava odborníkov na funkciu majstra výroby na základe požiadaviek firiem, zabezpečenie súčinnosti procesu výchovy a vzdelávania so strednými odbornými školami podobného zamerania, vyhľadávanie talentovaných a nadaných žiakov prostredníctvom súťaží, poskytovanie odborného poradenstva vo vybraných odboroch, v ktorých sa zabezpečuje praktické vyučovanie, garantovanie koncepčnej a odbornej činnosti v oblasti kvalifikácie učiteľov a majstrov odborných predmetov v spolupráci so zamestnávateľmi. Pre pracovníkov školstva sú to akreditované kurzy kontinuálneho vzdelávania: základy sieťovej infraštruktúry, minimum správcu školskej siete, interaktívne vzdelávacie technológie, elearningový vzdelávací systém Moodle, programovanie CNC strojov, programovanie PLC automatov a programovanie robotov. Ponúkame tiež akreditované programy ďalšieho vzdelávania určené pre širokú verejnosť. Program Počítačová gramotnosť ponúka moduly základy informačných technológií, operačný systém MS Windows, textový procesor MS Word, tabuľkový kalkulátor MS Excel, databázový systém MS Access, prezentačný program MS PowerPoint, internet a elektronická pošta. V programe Strojárska výroba si možno vybrať medzi modulmi nástrojár, strojný mechanik, obrábač kovov-univerzál, sústružník, frézar, brúsič a vŕtač, autoopravár, tekutinové mechanizmy a programovanie a obsluha CNC strojov. A nakoniec program Stavebná výroba ponúka tradičné moduly murár, tesár, maliar, stolár, pomocný robotník a železobetonár.

Aká je spolupráca s firmami pri technickom vybavovaní COVP?

Centrum odborného vzdelávania a prípravy pozostáva zo štyroch laboratórií. V laboratóriu automatizácie sa uskutočňuje vzdelávanie z oblasti automatizácie výrobných procesov. S podporou firmy Festo je to výučba riadenia na báze pneumatiky, hydrauliky a po inštalácii robotizovaného pracoviska aj robotiky. Modely, ktoré sa v laboratóriu nachádzajú, sú reálnymi riadiacimi prvkami z výrobného procesu. Laboratórium sieťových technológií je orientované na získavanie teoretických vedomostí a praktických zručností z oblasti technológií počítačových sietí. V spolupráci s firmou Cisco Systems pracuje v centre lokálna Cisco sieťová akadémia, ktorej úlohou je naučiť žiakov konfigurovať a spravovať zariadenia firmy na zabezpečenie internetovej komunikácie. V laboratóriu aplikovanej matematiky a elektroniky je venovaná pozornosť teoretickým základom a matematickým popisom reálnych dejov. V prostredí systému Matlab dochádza k matematickému popisu prírodných javov a ich simulácii na dosiahnutie správnych výsledkov. Súčasne je laboratórium využívané v oblasti grafických systémov s orientáciou na elektrotechniku a strojníctvo (AutoCAD, Eagle). A laboratórium informatiky je orientované na vzdelávanie v oblasti informačných a komunikačných technológií. V spolupráci s firmou Elfa sme vybudovali vzdelávaciu a skúšobnú miestnosť na získanie európskeho „vodičského preukazu“ na počítač (ECDL) a súčasne je laboratórium školiacim strediskom na vzdelávanie učiteľov v projekte *Modernizácia vzdelávacieho procesu na základných a stredných školách*.

Ďalšou technickou novinkou, ktorá slúži na vyučovacie účely, je robotizované pracovisko firmy Festo, ktoré ste otvorili v októbri 2010. Môžete nám ho trochu priblížiť?

Roku 2013 na súťaži SYGA obsadili žiaci Filip Holub a Peter Gažik s prácou Energetický blok riadený PLC celkové štvrté miesto a získali cenu mesačníka ATP Journal. Na snímke s moderátorom súťaže.

Pracovisko sa skladá z troch častí: robot, montážna stanica a triediaca stanica riadená programovateľným automatom. Vlastný robot váži sedemnásť kilogramov, má päť stupňov voľnosti a je schopný s akčným rádiom 410 mm efektívne manipulovať so zaťaženiami do dvoch kilogramov. Maximálna rýchlosť manipulácie je 2 153 mm/s a presnosť polohovania plus/mínus 0,02 mm. Na programovanie riadiacej jednotky robota, ktorá je založená na 64-bitovom procesore, sa používajú programovacie jazyky Movemaster Command II a Melfa Basic IV. Montážna stanica so vstupnými a s výstupnými zásobníkmi spolu s podávačmi komponentov skladaného výrobku je navrhnutá z prvkov, ktoré využívajú pneumatické a elektrické princípy automatizačnej techniky. Montážna stanica poskytuje vhodné pracovné prostredie na naprogramovanú činnosť. Triediaca stanica zabezpečuje triedenie hotových výrobkov podľa farby a druhu použitého materiálu pri výrobe

daného komponentu (kov, plast). Triediaca jednotka je samostatná, s vlastným riadiacim systémom, v ktorom sa využíva programovateľný automat Siemens S7-300. V našich podmienkach robotizované pracovisko bude slúžiť na vyučovacie účely. Žiaci sa ho naučia polohovať a programovať, zoznámia sa s princípmi pneumatických, elektrotechnických a elektronických prvkov automatizačnej techniky. V neposlednom rade sa oboznámia s modernou informačnou technológiou a naučia sa programovať a aplikovať programovateľné automaty typu Siemens S7-200/300 v praxi.

Vzhľadom na nezáujem žiakov sa vám opakovane nepodarilo otvoriť niektoré študijné odbory. Ale malý je aj záujem o učebné odbory určené žiakom so slabším prospechom. Ako v tejto oblasti ďalej?
S týmto problémom sa boríme už viac rokov, a obrat nenastáva. Nie je to len problém našej školy, ale celej spoločnosti. Vyše dvadsať rokov sme to nechali len na rodičoch detí končiacich základnú školu a za krátky čas budeme plakať, že nemáme stredné technické kádre a remeselníkov. Som technik a vnímam túto skutočnosť ako regulačný obvod, ktorý v našom školstve chýba. Bez zásahu regulátora do regulovanej sústavy len ťažko môžeme očakávať požadované výsledky. Aj napriek tomu sa snažíme zo strany školy robiť maximum. Konkrétne propagujeme možnosti štúdia v škole organizovaním Dňa otvorených dverí medzi výchovnými poradcami a žiakmi základných škôl za účasti zamestnávateľov z regiónu, medzi rodičmi na rodičovských združeniach v základných školách. Ďalej sa pravidelne zúčastňujeme burzy informácií stredných škôl pre okresy Michalovce, Humenné a Trebišov, pri propagácii školy medzi žiakmi a rodičmi spolupracujeme s firmami, dávame o sebe vedieť tiež prostredníctvom reklamnej stránky v regionálnej televízii a propagáciou centra odborného vzdelávania a prípravy.

Môžete nám priblížiť výraznú prezentáciu školy na súťažiach za posledné dva roky? Osobitné úspechy tradične žnete na súťažiach SYGA, SOČ a ZENIT...
Najvýraznejšie úspechy sme dosiahli v súťaži Siemens Young Generation Award (SYGA) 2012 a 2013. Je to celoslovenská súťaž určená žiakom stredných odborných škôl elektrotechnického a strojníckeho zamerania. Témou deviateho ročníka súťaže roku 2012 bolo *Zvyšovanie kvality a efektivity výroby v potravinárskom priemysle*. Celkovými víťazmi sa stali žiaci našej školy Martin Jančo a Matej Molnár pod vedením Ing. Jána Pirčáka. Žiaci zostrojili triediacu linku na triedenie téglikov v potravinárstve podľa výrobného materiálu a farby, napísali vlastný riadiaci a vizualizačný program pre riadiaci systém, ktorého základ tvorí malý riadiaci počítač Siemens S7-200. Tento rok si žiaci Filip Holub a Peter Gažík v jubilejnom desiatom ročníku súťaže na tému *1 + 1 = 3, alebo Nové riešenia starých problémov* s prácou *Energetický blok riadený PLC* odniesli štvrté miesto a získali cenu mesačníka ATP Journal. Vo finále súťaže bola aj práca žiaka Ondreja Salaja s názvom *Model inteligentného železničného priecestia riadeného PLC* s vizualizáciou. Do finále SYGA každý rok postúpi len desať najlepších prác.
V marci 2013 v rámci 35. ročníka Stredoškolskej odbornej činnosti súťažilo v našom školskom kole 229 žiakov s 218 prácami. V krajskom kole boli hodnotené štyri práce. Na prvom mieste sa umiestnili Filip Holub, Peter Gažík a Matúš Cuprík (práca *Energetický blok riadený PLC*), na druhom Filip Turanský (*Elektrónkový zosilňovač*) a na treťom mieste Marián Latta (*Frekvenčný menič*). Branislav Fecko, Peter Hrabovský, Ľubomír Vyšín (*Virtuálny energetický blok*) postúpili do celoštátneho kola.
A žiaci školy sa každoročne zúčastňujú tiež súťaže odborných vedomostí a zručností v oblasti strojárstva a elektrotechniky ZENIT. Krajské kolo v elektrotechnike sa uskutočnilo v Strednej priemyselnej škole elektrotechnickej v Košiciach a jeho suverénnym víťazom sa stal náš žiak prvého ročníka študijného odboru mechanik-elektrotechnik Adam Lassak, ktorý na celoštátnej súťaži v Senici obsadil druhé miesto.

Ako hodnotíte vašu účasť na projektoch zabezpečujúcich materiálno-technické vybavenie školy i rast vzdelanosti pedagógov a žiakov?
Cieľom všetkých projektov bolo získať pre školu materiálne vybavenie a pre zamestnancov nové zručnosti, ktoré pomáhajú využívať vo vyučovacom procese nové moderné vyučovacie metódy a modernú techniku. Úspešní sme boli v projektoch spolufinancovaných Európskym sociálnym fondom, štátom a zriaďovateľom. Na projekt *Učiteľ a počítač* sme získali takmer 42-tisíc eur, na projekt *ECDL v škole* takmer 194-tisíc eur, na *Virtuálne elektrotechnické laboratóriá* 163-tisíc eur, na *Racionalizáciu a reformu technického odborného vzdelávania a prípravy v Michalovciach* 75-tisíc eur. Úspešní sme boli aj vo viacerých menších projektoch. V súčasnosti očakávame vyhodnotenie ďalšej výzvy projektov z Európskeho sociálneho fondu, kde je „v hre“ projekt v celkovej sume pol milióna eur.

Aj z uvedeného vyplýva dobrá spolupráca so zriaďovateľom a so zamestnávateľskými firmami. Môžete ich konkretizovať?
Spolupráca školy s Košickým samosprávnym krajom je na vysokej úrovni. Vysoko profesionálny prístup zriaďovateľa nás neustále tlačí efektívne používať pridelené finančné prostriedky pri správe škôl a na druhej strane zabezpečovať vysokú odbornú úroveň všetkých zamestnancov, aby absolventov školy pripravili na nástup do rýchlo sa meniaceho spoločenského a ekonomického procesu. Svedčí o tom množstvo zamestnancov, ktorí absolvovali vzdelávanie na zvýšenie svojich profesijných kompetencií. Spolupráca so zamestnávateľmi sa postupne zlepšuje, pretože sami pociťujú nedostatok odborných zamestnancov. Spoločnosť BSH má zriadené stredisko praktického vyučovania pre vlastné potreby a aj pre potreby iných firiem v regióne. Škola pre ne pripravuje žiakov z teoretickej stránky a odborný výcvik sa realizuje v podmienkach reálnej firmy. Veľkou výhodou tohto systému je, že žiaci sú počas štúdia finančne motivovaní a po skončení školy majú pracovné miesto, čo je dnes raritou. Spolupracujeme aj pri vzdelávaní kmeňových zamestnancov firiem. V tomto je najaktívnejšia Syráreň Bel Slovensko, kde sme realizovali testovanie zamestnancov a následne na základe výsledkov sme dohodli ich vzdelávanie. Škola má zamestnávateľom čo ponúknuť, čo začína napĺňať nový rozmer spolupráce. Aktívna je spolupráca aj so spoločnosťou Východoslovenská energetika. Každoročne organizuje súťaže pre žiakov so zameraním na energetiku. Jedna kategória je pre žiakov 1. a 2. ročníkov, druhá pre žiakov 3. a 4. ročníkov. Práce v druhej kategórii majú vysokú odbornú a technickú úroveň. Každej škole zapojenej do súťaže venuje spoločnosť okrem hodnotných cien pre súťažiacich i finančný dar na zakúpenie učebných pomôcok na energetiku.

Aké je teda miesto michalovskej Strednej odbornej školy technickej v región Zemplína?
Má špecifické postavenie. Vzdeláva perspektívnych technikov, pričom reaguje na aktuálne požiadavky. Niekdajší záujem o strojárske a stavbárske povolania však výrazne poklesol. Aj keď si ich trh práce žiada a usilujeme sa o komplexný rozvoj osobnosti našich žiakov, nedarí sa nám tieto odbory naplniť. Pritom dôkazom dobrej a všestrannej prípravy žiakov je fakt, že bývalí absolventi školy pôsobia v našom regióne na mnohých významných postoch (riaditelia a vedúci firiem, prevádzok, starostovia a podobne). Aj o nových absolventov majú podnikateľské subjekty záujem, pričom mnohí si rozšíria vedomosti štúdiom na vysokých školách.

Marián ŠIMKULIČ
Foto autor a archív školy

Relax pod talianskou oblohou.

Európske skúsenosti vo floristickom päťlístku

SOŠ PRUSKÉ

Stredná odborná škola (SOŠ) Pruské realizovala od začiatku júla 2012 do toho istého mesiaca tohto roku projekt pod názvom *Flornet's Mobility for Students 2012*. Boli v ňom naplánované pracovné stáže pre žiakov a učiteľov školy u partnerov v Českej republike (Česká zahradnická akademie Mělník), v Slovinsku (Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje), Maďarsku (Magyar Gyula Kertészeti Szakközépiskola és Szakiskola Budapest) a Taliansku (European Athenaeum of Floral Art Bugnara).

Do každej mobility boli zaradení traja žiaci školy a jeden sprevádzajúci učiteľ. Keďže vo floristike dochádza k neustálym zmenám, hlavným cieľom projektu bola inovácia a doplnenie odborného vzdelania v danom odbore. V oblasti floristiky získali účastníci mobilít nové profesionálne kompetencie a využívaním komunikačných médií vyššiu úroveň, ktorá im môže pomôcť zamestnať sa. V neposlednej miere si zlepšili svoje jazykové zručnosti, pretože v zahraničí museli komunikovať s učiteľmi, majstrami, so žiakmi i s verejnosťou. Zanedbateľné nie sú ani skúsenosti v novom kultúrnom prostredí a získaný prehľad o tom, ako funguje vzdelávanie v partnerských štátoch. Účastníci mobilít sú flexibilnejší pri uplatnení sa na trhu práce nielen v Slovenskej republike, ale aj v Európskej únii.

Tvorivé čarovanie v prírodnom prostredí.

Kvalifikačné certifikáty

Každý účastník mobility mal vopred stanovený pracovný program, ktorý bol s ním a národným koordinátorom v jednotlivých inštitúciách podrobne prediskutovaný a spresnený tak, aby naplnil všetky stanovené ciele: rozvíjať jeho remeselné zručnosti, estetické cítenie vo floristickom remesle, kreativitu, adaptovať sa v danom prostredí, stretávať sa s učiteľmi, so žiakmi, zákazníkmi a s občanmi v prijímajúcej krajine, rozvíjať jeho poznatky v cudzom jazyku (bežná hovorová konverzácia aj odborný jazyk), využívať moderné komunikačné prostriedky (internet, Skype, e-mail, Facebook). Z každej mobility žiaci vypracovali prezentáciu v PowerPointe, kde zúročili svoje znalosti informačno-komunikačných technológií (IKT), fotografie zo svojho pobytu umiestňovali na sociálne siete. Do tímovej práce a využívania IKT boli podnecovaní, keď potrebovali riešiť drobné problémy, napríklad miestne cestovanie.

Osobné skúsenostné zisky

Všetky ciele, ktoré sme si v projekte spoločne so školami stanovili, boli splnené. Účastníci v každej mobilite získali certifikát vydaný prijímajúcou organizáciou, europas vydaný Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a potvrdený prijímajúcou organizáciou a v mobilite realizovanej od 19. mája do 2. júna 2013 získali ešte osvedčenie o absolvovaní špeciálneho kurzu Land Art 2013, ktorý bol v tomto čase realizovaný talianskou prijímajúcou organizáciou v Bugnare. Všetky tieto doklady sú uznané vysielajúcou organizáciou a sú pridanou hodnotou vzdelávania.
U talianskeho partnera sa naši zišli spoločne s účastníkmi z Holandska a Maďarska. Prednášal im švédsky odborník Mikael Soerensen. Boli to skvelé štyri dni, keď sa učili pracovať v prírodnom prostredí a priamo v ňom získali materiál na svoje diela. Výborní ľudia navzájom komunikovali a pomáhali si. Výsledkom bola prezentácia vytvoreného diela v anglickom jazyku, kde každý musel vysvetliť myšlienkový zámer, popísať daný materiál, techniku spracovania. Účastníci, ktorí mali problém s komunikáciou v anglickom jazyku, napríklad Taliani a naši žiaci hovoriaci po nemecky, si museli nájsť tlmočníka do tohto jazyka.
Počas mobility v slovinskej škole v Celje sa konala medzinárodná slovinsko-švajčiarska konferencia o klimatických zmenách. Hlavná prednášateľka Lučka Kajfež Bogotaj pracovala v skupine nominovanej na Nobelovu cenu za oblasť životného prostredia.

Obohatenie vzdelávacích programov

Realizáciou projektov v rámci medzinárodnej organizácie Flornet, ktorej je SOŠ Pruské aktívnym členom, dochádza k posilňovaniu nadnárodnej kapacity spolupracujúcich organizácií. Týmto spôsobom je zrealizované zvyšovanie osobnej prípravy v oblasti floristiky a záhradníctva, čo pozitívne prispieva k inováciám v oblasti celého odborného vzdelávania. Udržateľnosť výsledkov projektu je zabezpečená zapracovaním nových inovačných prvkov do systému odborného vzdelávania v SOŠ Pruské v oblasti viazania a aranžovania, konkrétne do školských vzdelávacích programov 4-ročného odboru záhradníctvo – viazačstvo a aranžérstvo, a 3-ročného odboru viazač-aranžér kvetín.
Aj z týchto dôvodov je nevyhnutné vysielať žiakov a učiteľov na zahraničné pracovné stáže, pretože získajú významné podnety nielen pre seba, ale aj pre školu, daný odbor, odbornú aj širšiu verejnosť a vôbec pre Slovensko.

Ing. Janka FEDOROVÁ,
riaditeľka SOŠ Pruské a koordinátorka projektu, foto archív školy

Práca v projekte podporenom Nadáciou Volkswagen Slovakia.

Úspešná škola, záruka úspechu absolventa

SOŠ NOVÉ MESTO NAD VÁHOM

Stredná odborná škola (SOŠ) v Novom Meste nad Váhom zapustila korene roku 1949, roku 1974 sa sťahovala do nového areálu na Bzinskej ulici 11. To bola už niekdajšia priemyslovka jednou z najmodernejších škôl vo vtedajšej Československej socialistickej republike. Fasáda školy sa odvtedy neveľmi zmenila, o to viac sa však zmenilo jej vnútorné vybavenie technikou. Po niekoľkých transformáciách sa dnes škola môže pýšiť ocenením Európska značka pre jazyky 2012. V školskom roku 2012/2013 v nej študovalo 352 žiakov, voči ktorým si výchovno-vzdelávacie poslanie plnilo 35 pedagogických a 14 nepedagogických zamestnancov. V areáli školy sa nachádzajú rozľahlé dielne, kde sa realizuje odborný výcvik a praktické vyučovanie, športový areál s dvoma telocvičňami, posilňovňou, krytým bazénom, tenisovým kurtom či futbalovým ihriskom. Súčasťou školy je školský internát.

Úspešným patrí svet

„Do tejto školy som sa hlásil preto, lebo tu bola dobre zastúpená telesná výchova, areál na športové aktivity, škola bola dobre vybavená informačnými technológiami. Využívali sme ich na sto percent," zdôveril sa mi počas Dňa otvorených dverí novomestskej školy maturant Matej Hricko. Školu reprezentoval aj vo florbale a volejbale. A hoci v tomto školskom roku bude azda už študentom Slovenskej technickej univerzity v Bratislave na jej Fakulte informatiky a informačných technológií, za úspechy z predošlého pôjde na jeseň ešte do Štrasburgu, kde v Európskom parlamente v projekte Euroscola predstaví svoju strednú školu.

Iný maturant Patrik Beňo postúpil z 1. miesta na tohtoročnej celoštátnej súťaži ZENIT v Senici na medzinárodnú súťaž do Francúzska. Maturant Patrik Kukučka školu reprezentoval na celoštátnych súťažiach Enersol a Siemens Young Generation Award. Na skúsenosti z Nového Mesta nad Váhom by chcel nadviazať štúdiom techniky na vysokej škole u nás, v Anglicku alebo Nemecku. Na Ľubomíra Opatovského, víťaza celoštátnej súťaže ZENIT v odbore strojárstvo, čakalo pozvanie na exkurziu do popredného európskeho výskumného pracoviska CERN v Ženeve.

Cez stavebnice k reálnemu prostrediu

S učiteľkou Ing. Gabrielou Perejdovou som v učebni automatizačnej techniky a priemyselnej informatiky oslovil druháka Martina Dodeka. Pracoval so stavebnicou, ktorú ako grant vo výške 2 000 eur škola

Mgr. Peter Rebro, riaditeľ SOŠ na Bzinskej ul. v Novom Meste nad Váhom.

získala cez projekt od Nadácie Volkswagen Slovakia. Martin skonštruoval robota a práve ho programoval: „Máme stavebnicu od firmy Merkur. Je to robot, ktorý dokáže vykonávať rôzne operácie. Má šesť osí, pohybuje sa rôznymi smermi. V praxi slúži vo firmách na linke na výrobné účely. Môžeme si na ňom kombinovať pohyby, prenášanie predmetov a podobné operácie. Čo bolo pre mňa pri konštrukcii najťažšie?! Oživenie elektroniky."

Ing. Perejdová pripája ďalšie zaujímavé podrobnosti: „Nadácia Volkswagen Slovakia vyhlásila v školskom roku 2012/2013 grantový program Stredné školy a technika. Hlavným cieľom nášho projektu, ktorý získal grant, je vytvoriť žiakom podmienky, aby teoretické vedomosti z odborných predmetov mohli aplikovať priamo pri riešení praktických úloh, ktoré sú čo najbližšie reálnej situácii priemyselného prostredia. Výučbové stavebnice Merkur nám umožnia využívať v odborných predmetoch problémové, heuristické a výskumné metódy práce. Žiaci navrhnú riešenie úlohy z automatizácie, naprogramujú riadiaci systém, zo stavebnice si vytvoria model, na ktorom priamo overia funkčnosť programu. Model môžu navrhnúť v počítači v 3D a zároveň ho prakticky zostrojiť."

Najväčší ostatný úspech školy

Zástupkyňa riaditeľa SOŠ v Novom Meste nad Váhom RNDr. Anna Homolová netají, že aj ostatný najväčší úspech školy je zadosťučinením pre pedagogický kolektív: „Úspech, ktorý sme zaznamenali ako škola, je víťazstvo v celoštátnej súťaži Office Arena, ktorú organizuje spoločnosť Microsoft. Stredoškoláci a deti základných škôl súťažili v samostatných kategóriách v práci s balíkom Office. Víťazom sa stal náš Marek Marcinech, dnes druhák, ktorý v celoštátnom kole nechal za sebou aj starších študentov. Ako víťaz postúpil do medzinárodnej česko-slovenskej súťaže, v ktorej šlo o obhajoby prezentácií z celoštátnych kôl. Nezvíťazil síce, ale ani sa nedal zahanbiť. Bol vo finále!"

Uplatniteľnosť absolventov a záujem zo základných škôl

Záujem o absolventov SOŠ zo strany zamestnávateľov je väčší, ako je škola schopná pripraviť. Konkretizuje zástupkyňa riaditeľa pre odborné vzdelávanie Ing. Viera Školudová: „Dnes sa mladým ľuďom pracovať nechce. Jednoducho idú na odbory, ktoré si nevyžadujú fyzickú prácu a ani nadmieru rozmýšľať." Riaditeľ školy Mgr. Peter Rebro na vysvetlenie dodáva: „My sme pre žiakov základných škôl náročná škola, pretože u nás musia absolvovať aj odbornú prax. Zamestnávateľ si nemôže dovoliť postaviť nezapracovaného a nezorientovaného absolventa k stroju v hodnote niekoľko miliónov eur."

O zápisoch na stredné školy riaditeľ hovorí: „Nešťastím pre všetky stredné školy na Slovensku je terajší systém, keď si žiaci môžu podať prihlášku na dve školy. Prakticky do 15. septembra škola nevie, či žiak v nej zostáva, alebo sa poberie inam. Pritom školy musia pripraviť plány výkonov a úväzky pre učiteľov na budúci školský rok už do letných prázdnin. Zmenou počtu žiakov sa menia aj nastavené výkony a škole sa môže všetko rozpadnúť ako domček z kariet."

Škola verzus zamestnávateľ

SOŠ v Novom Meste nad Váhom spolupracuje s dvadsiatkou menších i väčších zamestnávateľov, kde každoročne umiestňuje žiakov na odborný výcvik alebo odbornú prax. Zmluvní zamestnávatelia sa snažia pomáhať pri materiálnom zabezpečení školy príspevkom z dvoch percent z daní či finančným príspevkom pre najlepších žiakov. Firma Hella oceňuje už dva roky najúspešnejších žiakov školy napríklad notebookom, tabletom, fotoaparátom. Firma TRW tretí rok finančne dotuje súťaž o najlepšieho absolventa školy, Emerson každoročne zabezpečuje ceny do súťaže zručností žiakov základných škôl uskutočňovanej v SOŠ na Bzinskej ulici.

Leto so vzdelávaním pedagógov

Nepozerajme na letné obdobie očami tých, ktorí závidia učiteľom iba prázdninový čas voľna, a nie ich prácu, poslanie a plné nasadenie. „Práca koncom školského roka sa pre pedagógov nekončí. Musíme sa pripraviť na ďalší školský rok tvorbou nových školských vzdelávacích programov či úpravou tých predošlých tak, aby korešpondovali so štátnymi vzdelávacími programami platnými od 1. septembra 2013. Všetko sa spája so zmenami v počte hodín, s úpravou učebných osnov a plánov," vysvetľuje Viera Školudová

A postretla novomestských pedagógov počas prázdnin aj práca na sebe či letné kurzy? „Samozrejme. Nedávno som skončila vzdelávanie v oblasti programovania CNC obrábacích strojov na frézovanie. Tým, že chceme zabezpečiť absolventov pre okolité firmy, ktoré si vyžadujú moderný systém vzdelávania, sa my učitelia musíme vzdelávať ešte predtým, ako začneme pripravovať svojich žiakov."

Skúsenosti zo zahraničia

V posledných dvoch rokoch SOŠ realizovala projekt v programe Školské partnerstvá Comenius. Spolupracovalo v ňom sedem stredných škôl z Fínska, Nemecka, Talianska a francúzskeho Martiniku. Zaoberali sa problematikou trvalo udržateľného rozvoja a najzaujímavejším výstupom bola počítačová ekohra. „Za úspešné realizovanie projektu s názvom *Cooler World* získala naša stredná škola ako jediná na Slovensku prestížne ocenenie Európska značka pre jazyky 2012," hrdí sa právom úspechom školy A. Homolová. „Na tento projekt sme nadviazali ďalšími dvoma v programe Leonardo da Vinci. V rámci školských partnerstiev sú našimi partnermi stredné školy z Nemecka, zo Španielska, Švédska, z Veľkej Británie a Maďarska. Prvé stretnutie bolo v nemeckom Mönchengladbachu koncom septembra 2012, ďalšie v decembri u nás v škole, tretie v apríli 2013 v mestečku Williama Shakespeara Stradford upon Avon. A už teraz sa pripravuje stretnutie

Ľubomír Opatovský, víťaz celoštátneho kola súťaže ZENIT 2013.

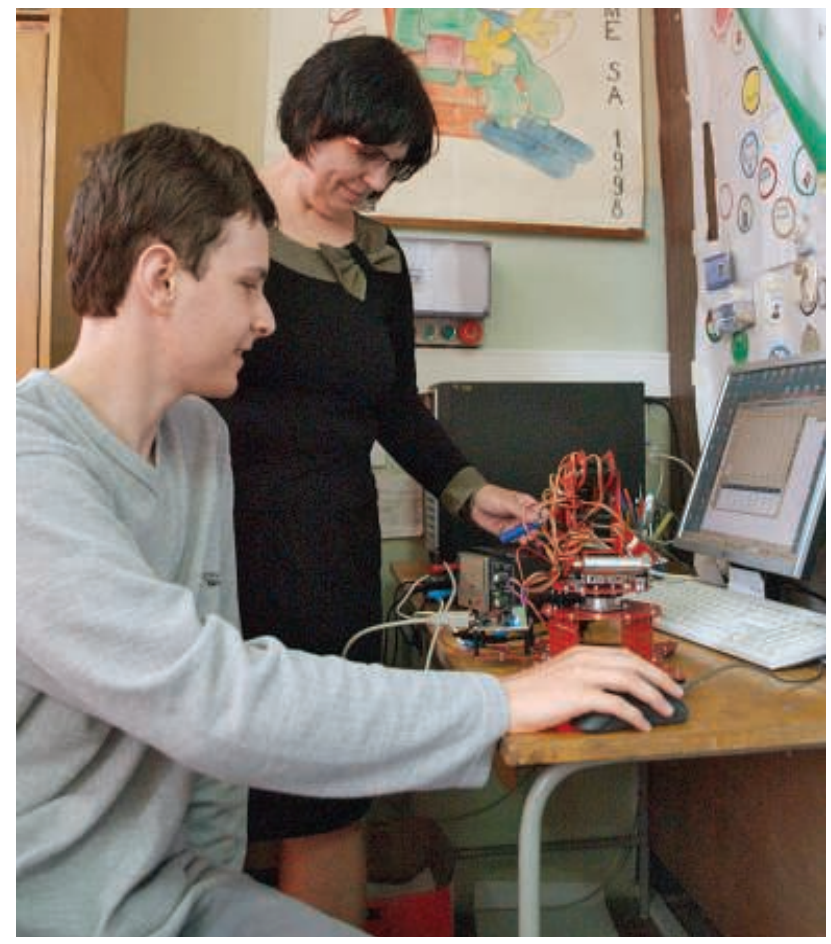

Ing. Gabriela Perejdová a druhák Martin Dodek s modelom robota, ktorý vznikol vďaka projektu podporenému Nadáciou Volkswagen Slovakia.

Študenti novomestskej školy v mestečku Williama Shakespeara Stratford upon Avon vo Veľkej Británii, v záhrade dramatikovej manželky Anne Hathawayovej.

vo švédskom Malmö. Projekt sa zaoberá problematikou učebných štýlov žiakov stredných odborných škôl."

Vďaka mobilitám projektu Leonardo da Vinci 10 žiaci spolu s dvoma učiteľmi absolvovali v októbri 2012 dvojtýždňovú odbornú stáž v strednej škole v laponskom Rovaniemi vo Fínsku. A pripravujú aj zaujímavé projekty v programoch Comenius, eTwinnig či Euroscola – s cieľom zvyšovať motiváciu žiakov a učiť sa rozvíjať interkultúrne komunikačné zručnosti.

Fasáda odhaľuje vek školy, nie jej ducha

Škola patrila svojho času medzi najmodernejšie v republike, jej duch sa však ani časom nevytratil, nezvetral. Fasáda trochu ošumela, iné školy, aj mladšie od nej, sú už zateplené. Čo podľa Petra Rebra škola dostať azda už mohla alebo mala? „Jej materiálne vybavenie je zabezpečované skôr cez rodičovské združenie a sponzorské dary, dve percentá z daní firiem, s ktorými úzko spolupracujeme. Zatepliť však školu isto-iste bude treba. Žiaľ, objekt je veľký, vlastné zdroje na dofinancovanie projektu zo zdrojov Európskej únie nemáme."

Čo najviac riaditeľa školy tlačí? „Myslím si, že to isté, čo tlačí gro všetkých riaditeľov na Slovensku v školstve, teda financovanie. Sme hlboko poddimenzovaní. Nuž musíme robiť obrovské úsporné opatrenia, či sa to týka materiálneho vybavenia, alebo personálneho zabezpečenia. Preto musíme šetriť na všetkom, aby sme vôbec mohli fungovať."

A čo ho najviac teší? „Že aj pri súčasných podmienkach naši žiaci dosahujú vynikajúce výsledky a úspechy. Naše ľudské a pedagogické investície do vzdelávania, do dôkladnej prípravy študentov na život a prax v strojárstve, automobilovom priemysle či elektrotechnike, sa nám vracajú v podobe ich úspechov."

My nie sme dvojka, my sme priemyslovka... Ak chceš byť zamestnaný, študuj u nás! Vaše zamestnanie je prioritou našej školy... Tak a podobne by určite mohli znieť slogany učiteľov z novomestskej Strednej odbornej školy na Bzinskej ulici, ak by chceli vystihnúť méty, ktoré pedagogický zbor chce dosiahnuť. Pritom škola ponúka svoje služby aj samotným pedagógom z vlastných radov, aj učiteľom z iných škôl celého Slovenska. Okrem žiakov vzdelávajú aj učiteľov v rámci kontinuálneho vzdelávania. Spolu s Metodicko-pedagogickým centrom bola v škole zriadená učebňa kontinuálneho vzdelávania. Nachádza sa v nej 25 počítačov. Každým kurzom prejde maximálne 24 učiteľov, mesačne sa v škole uskutočnia minimálne dva.

Milan SOUKUP
Foto autor a archív školy

ŠTUDIJNÉ ODBORY

2675 M elektrotechnika
- zameranie na automatizáciu a priemyselnú informatiku

2675 M elektrotechnika
- zameranie na informačné technológie a počítačové siete, súčasťou je aj vzdelávanie v lokálnej akadémii NetAcad (Cisco)

2381 M strojárstvo
- zameranie na počítačom podporované technológie v strojárstve, vo vyšších ročníkoch možnosť špecializácie na konštrukčný alebo technologický smer

3917 M 02 technické a informatické služby v strojárstve
- technicko-ekonomické činnosti, možnosť vytvorenia skupiny so športovou prípravou na futbal

2411 K mechanik-nastavovač
- zameranie na programovanie a obsluhu CNC strojov, výučný list v odbore

2697 K mechanik-elektrotechnik
- zameranie na elektrotechniku v priemyselnej výrobe, výučný list v odbore

UČEBNÉ ODBORY

2464 H strojný mechanik
- montáž, výroba a oprava v prevádzke

2683 H 11 elektromechanik
- silnoprúdová technika, zameranie na obsluhu a montáž elektrozariadení

NADSTAVBOVÉ ŠTÚDIUM

2675 L 02 elektrotechnika
- výroba a prevádzka strojov a zariadení

Nevychovávame neraz pre úrady práce?

DISKUSIA PEDAGÓGOV

Patrí u nás medzi služobne najstarších špecialistov na odborné školstvo. Predovšetkým praktik a človek s bohatými skúsenosťami s prípravou žiakov na prácu v službách a strojárstve. Ján Hoško z Bardejova strávil 34 pedagogických rokov v pozícii zástupcu riaditeľa pre praktické vyučovanie a krátky čas i na poste riaditeľa školy. Po celé toto obdobie pôsobil v Strednom odbornom učilišti strojárskom a Strednej odbornej škole služieb v Bardejove, ktorej zriaďovateľom je Coop Produkt Slovensko (do roku 2007 Slovenský zväz výrobných družstiev).

Ako hodnotíte vývoj nášho odborného školstva za posledných 35 rokov, v akom je stave a aká je jeho budúcnosť?

Myslím, že dlhodobo najvážnejším problémom stredných odborných škôl je napĺňanie trojročných učebných odborov. To je kľúčový problém drvivej väčšiny našich odborných škôl, kde takéto odbory otvárajú alebo chcú otvárať. Väčšina mladej populácie po základnej škole odchádza na gymnáziá, na niektoré priemyslovky či obchodné akadémie. Na trojročné učebné odbory však žiaci jednoducho nezostávajú... Práve preto sú triedy, kde by mali sedieť, dnes prázdne. Situácia je skutočne kritická a vyžaduje si zásadné riešenie, inak na to doplatí celá spoločnosť. Negatívne dopady môžeme cítiť už dnes.

Vytvorili sme celý rad štvorročných študijných odborov. Som rád, že ich v našom školskom systéme máme, ale musia byť zmysluplné. Nemôžeme fungovať s odbormi, ktoré nepripravujú žiakov na zmysluplné uplatnenie sa v praxi. Napríklad ešte aj po vstupe do Európskej únie a schengenského priestoru učíme colného deklaranta. To nemá perspektívu, žiak je vychovávaný pre úrad práce. Takých príkladov je viac. Podobné nezmyselné študijné odbory sa musia zo sústavy čím skôr odstrániť. Na to musí mať svoje nástroje najmä ministerstvo, aj keď si uvedomujem, že väčšina stredných škôl je dnes v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov. Aj tie musia robiť ešte premyslenejšiu a pragmatickejšiu politiku, najmä pri stanovovaní plánov výkonov škôl, teda pri rozpise otváraných odborov štúdia s príslušnými počtami žiakov. Súčasne treba vytvoriť mechanizmus, aby tento systém nerozkladali súkromné školy otváraním najmenej finančne náročných a súčasne populárnych odborov bez väzieb na uplatnenie absolventov na trhu práce. Ministerstvo by malo v riadení omnoho viac využívať finančné nástroje na zmenu priorít v prospech odborov, kde nám dnes na trhu práce radikálne chýbajú odborníci. Ak si niekto chce otvárať odbory bez previazania s trhom práce, musí to robiť vo vlastnej réžii, za vlastné finančné prostriedky. To platí tak o verejných, ako aj o súkromných a cirkevných školách.

Čo by mohlo podľa vás pritiahnuť žiakov k odborom stredoškolského štúdia, kde dnes chýbajú, teda najmä trojročných?

Myslím si, že by sme sa mohli vrátiť k dobrej praxi z minulosti a žiakov finančne podporovať. Voľakedy žiak prvého, druhého i tretieho ročníka dostával finančnú odmenu, najmä vo vyššom ročníku, za svoj podiel na produktívnych prácach. Dnes žiak obyčajne nedostáva nič. Možno by práve tento krok pomohol pritiahnuť niektorých do učebných odborov. Okrem toho treba kvalitne a materiálne i technicky moderne vybaviť odbornú prípravu žiakov. Samozrejme, nesmú chýbať kvalitní pedagógovia s dobrým vzťahom k mladým ľuďom.

Niektoré školy dnes otvárajú odbory štúdia, na ktoré nie sú dostatočne vybavené. Podmienkami by však každá škola mala spĺňať normy stanovené legislatívou. Každá musí vedieť materiálne i technicky zabezpečiť výučbu. Ak nie, potom nemôže vyučovať príslušný odbor. A je tu ešte jedna dôležitá vec – každá škola by

Ján Hoško.

mala argumentovať a vecne preukázať, že absolventi jednotlivých odborov štúdia budú mať uplatnenie na trhu práce. Výchova pre úrady práce je pre spoločnosť mimoriadne drahý špás. Nejde totiž len o to, aby škola otvorila triedu, musí jestvovať aj zmysluplná príprava žiakov.

Napĺňajú školy skôr sny rodičov ako potreby trhu?

Zdá sa mi, že po roku 1989 mnohé školy skôr zachraňovali pedagogických pracovníkov a nezmyselné študijné odbory, ktoré učili... Aby sme zachránili učiteľa, majstra, otvárali sme napríklad v jednom meste s tromi strednými školami aj v dvoch tie isté odbory štúdia. To nemôže fungovať. Myslím si tiež, že školy otvárajú odbory štúdia najmä podľa dopytu rodičov, podliehajú ich módnym želaniam. Rodičia často vyberajú pre dieťa odbory, ktorými ho vystavujú mimoriadne vysokému riziku nezamestnanosti. Robíme v tomto smere len málo osvety, aj v tom by bolo treba zlepšiť stav.

Ako hodnotíte situáciu v otázke kvality a odbornosti pedagógov zabezpečujúcich odborný výcvik, teda majstrov odbornej výchovy?

Situácia, aspoň v našom regióne, nie je najlepšia. Treba však povedať, že celkovo odmeňovanie týchto odborníkov zaostáva za potrebami i náročnosťou ich práce. V našom kraji je ich odmeňovanie vzhľadom na celkovú situáciu udržateľné. Keďže však klesajú počty žiakov, mnohí postupne prichádzajú o zamestnanie. Viacerí majstri si rozšírili pedagogické vzdelanie, urobili si bakalára, niektorí aj magistra, a dnes musia odísť pracovať mimo školstva. To je dosť negatívny moment. Kto raz odíde zo školstva, zvyčajne sa doň už nevracia. Slovensko nie je veľmoc, aby mohla hazardovať s dobrými odborníkmi. A majstri odbornej prípravy nimi sú. Ak škola neotvára päť rokov odbor stolár, lebo nemá dostatok žiakov, musí prepustiť nielen majstrov, ale aj učiteľov. V tomto sú v odborných školách učitelia a majstri spojené nádoby. Takto narušená kontinuita narúša stabilitu v personálnom zabezpečení práce škôl, ktorá je mimoriadne dôležitá pre kvalitu ich práce.

Ktoré z manuálnych robotníckych profesií na východnom Slovensku chýbajú najviac, ktoré sú nedostatkové? Na podporu ktorých odborov by sa mali orientovať základné školy, aby ich žiaci po absolvovaní strednej školy boli na trhu žiadaní?

Chýbajú predovšetkým stavebné profesie. Murár, tesár, obkladač a podobné profesie sú na trhu práce žiadané najviac. V regióne sa pomaly prebúdza aj strojárstvo, odborníkov treba aj pre túto sféru, a očakáva sa oživenie poľnohospodárstva, najmä na juhu nášho regiónu. Žiaľ, mnohé školy, ktoré v minulosti pripravovali odborníkov v týchto oblastiach, medzičasom rozpredali stroje a technické vybavenie a na nové NC stroje peniaze nemajú. Myslím si, že aj ich zriaďovatelia by mali viac myslieť na budúcnosť.

Najväčší záujem je stále o gymnáziá, hotelové akadémie, z robotníckych odborov je atraktívny automechanik. Zaujímavosťou je, že dnes sa dievčatá už príliš neorientujú na voľakedy preferované odbory kozmetička či kaderníčka. Po minulé roky sa v školách otvárali pre tieto odbory aj po dve triedy, dnes sa naplní ledva pol triedy.

Čo by podľa vás pomohlo skvalitniť prácu škôl?

Zdá sa, že všetkých pedagógov treba odbremeniť od zbytočnej administratívy v školách. Taktiež treba jasne stanoviť kritériá a podmienky práce škôl. Školy by mali mať právo meniť podľa potrieb svojho regiónu 20 až 30 percent obsahu vzdelávania, základ však musí byť celoslovensky rovnaký.

Väčšiu aktivitu a väčšiu zainteresovanosť by mali smerom k odbornému školstvu vyvíjať profesijné cechy a združenia, ktoré musia budovať svoju prestíž a kvalitu aj cez starostlivosť o dorastajúcu mladú odbornú generáciu. Mali by mať väčší záujem o spoluprácu so školami aj študentmi a najmä by sa mali snažiť viac pracovať s absolventmi odborov, ktoré spadajú do ich profesijného spektra. Som presvedčený, že vyššiu kvalitu by mohla priniesť aj zmena v oblasti financovania – z financovania „na žiaka" treba prejsť na financovanie „na triedu".

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto autor

Svedectvá zo skladateľovej aktovky

EUGEN SUCHOŇ

Pred viac ako tridsiatimi rokmi, ešte za života hudobného skladateľa Eugena Suchoňa (1908 – 1993) vyšla kniha *Podmanený svet*, roku 2005 v rozšírenom vydaní druhá, nazvaná *Život plný hudby*. Obe boli publikované vo vydavateľstve pre deti a mládež, a teda určené mladému čitateľovi. Treťou je perfektný *Denník z notovej osnovy*, o ktorej prof. Ferdinand Klinda napísal, že nepozná podobné zápisky skladateľa u nás, ktoré by poskytovali taký komplexný pohľad na seba a na svoje vnútro, na okolnosti umeleckej tvorby aj postoje k realite života. Významným ocenením koncertného umelca, organistu a organológa je konštatovanie, že Suchoňovo dielo žiari na obzore slovenského kultúrneho Olympu rovnocenne vedľa Hviezdoslava a Benku.

Ako spomína Danica Štilichová-Suchoňová, jej otec si písal denník viac ako polstoročie. Začal roku 1930 ako dvadsaťdvaročný a posledné záznamy doň vpisoval, keď mal sedemdesiatsedem rokov. Stávame sa svedkami toho, ako sa v Bratislave zo skromného žiaka Hudobnej školy (klavír u Frica Kafendu) v druhej polovici 20. rokov stáva študentom Hudobnej a dramatickej akadémie v Bratislave (u Frica Kafendu študoval aj kompozíciu, u Josefa Vincoureka dirigovanie). Vtedy začal komponovať. Po absolvovaní školy roku 1931 pokračoval dva roky štúdiom kompozície na Majstrovskej škole pražského Konzervatória u prof. Vítězslava Nováka. Cestuje nocou do Prahy, ponáhľa sa späť do Bratislavy, kde už pôsobil ako učiteľ spevu na Československej odbornej škole pre ženské povolania, v rokoch 1933 – 1941 učil hudobnú teóriu a obligátny klavír na Hudobnej a dramatickej akadémii, potom do roku 1948 bol profesorom kompozície na Štátnom konzervatóriu v Bratislave a do roku 1950 profesorom Katedry hudobnej výchovy na Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity, nasledujúce desaťročie profesorom na Katedre hudobnej výchovy na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave a celé 60. roky (až do roku 1974) na Katedre hudobnej vedy na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského a predsedom skúšobnej komisie pre skladbu na Vysokej škole múzických umení.

Dvadsiateho piateho septembra uplynie 105 rokov od narodenia Eugena Suchoňa. Jeho rodný Pezinok sa mu stal pevným zázemím počas jeho aktívnej mladosti, kde vytvoril svoje prvé skladby, založil salónny orchester, hral i dirigoval, venoval sa športu a priťahovalo ho i maľovanie. V tomto meste je i pochovaný, zomrel 5. augusta

1993, návrh na jeho pomník vytvoril akademický sochár Alexander Ilečko.

Eugen Suchoň spolu s Alexandrom Moyzesom a Jánom Cikkerom tvorí trojicu moderných slovenských hudobných skladateľov, ktorých skladby patria k nosným pilierom slovenskej hudobnej kultúry 20. storočia. Ctil si tradíciu, inšpiroval sa národnou ľudovou melodikou, medzi prvými našimi skladateľmi ho uvádzali na koncertných pódiách a operných scénach v zahraničí, popri európskych štátoch v USA, Japonsku, Austrálii či na Blízkom východe. Vytvoril stovku hudobných diel, popri jeho *Baladickej suite* sa najvyšších uznaní dostalo operám *Krútňava* a *Svätopluk*.

Práve autorský a spoločenský príbeh *Krútňavy*, inšpirovaný prózou Mila Urbana *Za vyšným mlynom* (libreto napísal spolu so skladateľom Štefan Hoza, sólista Opery Slovenského národného divadla v Bratislave), je vrcholom Suchoňovho spomienkového *Denníka z notovej osnovy*. V jeho fantázii a tvorivých plánoch sa rodila už na začiatku 40. rokov minulého storočia, premiéru mala roku 1949, teda vo výrazne sa meniacej spoločenskej a politickej klíme. Prvýkrát ju diváci videli 10. decembra v historickej budove SND, nasledujúci rok súbor Opery SND uviedol *Krútňavu* na Pražskej jari. Opakovane však zasadala komisia významných umelcov, hodnotiaca operu tendenčne ideovo, čo viedlo k jej obsahovým zmenám, a tak 4. decembra 1952 odznela nová verzia diela. Nasledujúcich desať rokov operu hrali na mnohých svetových javiskách, v januári roku 1979 v meste Lansing v štáte Michigan v Spojených štátoch amerických. Suchoň vtedy dostal okrem početných pozvaní na tlačové besedy aj ponuku prednášať na jednej z najväčších amerických univerzít o svojom najnovšom teoretickom diele *Akordika od trojzvuku po dvanásťzvuk*.

Roku 2008, pri storočnici narodenia skladateľa, uviedli vo zvolenskom Divadle J. G. Tajovského originálnu verziu *Krútňavy*.

Vojvodcovia v slovenských dejinách

HISTÓRIA

Vladimír Mináč, Milan Rúfus a popri nich ďalší spisovatelia opakovane zdôrazňovali charakteristiku slovenského národa bez kráľov a bez vojvodcov okupujúcich cudzie územia. Socha jediného s týmto prívlastkom, kráľa Svätopluka na nádvorí Bratislavského hradu, vyvolala búrlivý nesúhlas časti súčasných politikov a historikov. Nie však preto, aby esejisticky rozvíjali myšlienky spomenutých osobností, ale aby posúvali neoboznámenej verejnosti najmä ideologické, podstatne menej vecné výklady histórie (podobne, ako to robili ich predchodcovia počas dvoch predchádzajúcich storočí).

Aktuálnym knižným príspevkom k poznaniu celých dvoch tisícročí je publikácia PhDr. Tomáša Kluberta, PhD., *Veľkí vojvodcovia na Slovensku*. Predložka „na" v názve diela historika, ktorý sa sústreďuje na vojenskú problematiku, potvrdzuje skutočnosť, že mnohé vojnové udalosti sa diali na tomto území, ale bez výbojnej účasti pôvodného obyvateľstva. To bývalo takmer výlučne v pozícii obrannej, neraz si chránilo doslova holé životy, alebo ho „tvorcovia dejín" nútili proti jeho vlastnej vôli a presvedčeniu bojovať za ich mocenské záujmy. Vydavateľ publikácie *Veľkí vojvodcovia na Slovensku* v jej úvode píše: Otváranie nových okien do našej histórie je stále aktuálne, pretože je bohatá na udalosti a historiografia dlhuje Slovákom a záujemcom o našu minulosť množstvo faktov, ktoré čakajú na objavenie (dodajme – neraz na prvotné zverejnenie s vecným zhodnotením). Patria sem i rozprávania o slávnych vojvodcoch, ktorí žili a bojovali na našom území. Nech bola ich prítomnosť pre národ prospešná, alebo zanechali po seba neľudskú spúšť, mali by sme si cez nich obohatiť poznanie o našej minulosti o ďalšie skutočnosti dokresľujúce doterajší historický obraz.

Tomáš Klubert publikuje profily štyridsiatich z najvýznamnejších. Začína v časoch Rímskej ríše, ktorá sa vpísala do našej histórie cisárom Markom Aureliom (121 – 180). Schopného vojvodcu a vojenského organizátora charakterizuje aj ako vynikajúceho učenca a filozofa (čo prejavil práve na Slovensku, na brehu rieky Hrona, pri písaní prvej časti svojho filozofického diela *Myšlienky k sebe*). Rímske vojská sa v boji proti barbarským Sarmatom, Markomanom a Kvádom v rokoch 178 – 179 zmocnili veľkej časti územia dnešného Slovenska (ďalší významný záznam na Považí je zachovaný v latinskom nápise na skale pod Trenčianskym hradom).

V 4. storočí sa v našich dejinách spomína ešte rímsky cisár Valentinián I., ale podstatnejšie je pôsobenie Sama (okolo 595 – 658), kráľa slovanského kmeňového zväzu. Autor publikácie mu pripisuje popredné miesto medzi európskymi panovníkmi včasného stredoveku. Uvádza, že pôvodom bol Galoromán a jeho meno pochádza zo starej keltčiny. Charakterizuje ho ako zjednotiteľa slovanských kmeňov v strednom Podunajsku, ktoré úspešne viedol do bojov proti Avarom a Frankom. Ostáva iba konštatovať, že po Samovej smrti sa jeho ríša siahajúca k polabským Srbom v dnešnom Nemecku, slovanským kmeňom na juhu Poľska, k východným Alpám či na sever Slovinska rozpadla na viacero malých kniežatstiev.

Po Samovi predstavuje Klubert prvého z uhorských panovníkov, knieža a kráľa Štefana I. (975 – 1038). Charakterizuje ho ako vzor ideálneho stredovekého panovníka – prezieravého štátnika, múdreho zákonodarcu a horlivého kresťana a zároveň schopného vojvodcu, ktorý ubránil integritu svojej krajiny pred početnými nepriateľmi. Po ňom venuje pozornosť vynikajúcemu vojvodcovi a schopnému politikovi poľskému kniežaťu a kráľovi Boleslavovi I. Chrabrému (967 – 1025), ktorý vnikol na prahu prvého roku nového tisícročia do Nitrianskeho kniežatstva. Mongolský knieža Bajdar (1208 – 1246/7) vtrhol po pustošení Poľska roku 1241 na územie severozápadného Slovenska a už koncom roka jeho kruté vojsko dobilo uhorské hlavné mesto Ostrihom. Prokop Holý, nazývaný Veľký (1380 – 1434), „direktor táborských poľných obcí", vošiel do našich dejín šírením husitských myšlienok, jeho vojsko roku 1428 drancovaním západného Slovenska. Zo vznešených ideálov čoskoro zišlo a moravského „bratríka-zbojníka" katolíckeho vierovyznania Jána Jiskru z Brandýsa (1400 – 1469/70) autor charakterizuje ako typického vojenského dobrodruha z obdobia neskorého stredoveku, ktorý sledoval iba vlastné záujmy a ochotne slúžil každému, kto dobre zaplatil.

Literárne azda najznámejším sa stal uhorský kráľ Matej I. Korvín (1443 – 1490), syn slávneho vojvodcu Jána Huňadyho (doboví autori si však málo všímali, že vo svojom vládnutí bol neľútostný dobyvateľ a tyran). Už ako pätnásťročný musel čeliť útokom rímsko-nemeckého cisára, v stoliciach na severe vyčíňali lúpežné tlupy bratríkov, južné hranice napádali Turci. Mocensky a diplomaticky zvíťazil na všetkých frontoch, začal viesť dobyvačné vojny, roku 1485 za svoje nové hlavné sídlo ustanovil Viedeň a usiloval sa o získanie cisárskej koruny. Tam sa však všetky jeho ambiciózne plány skončili a krátko na to sa ocitol v medzinárodnej izolácii. Korvínovým rodiskom bolo rumunské mesto Kluž, hornouhorský hlavný kapitán Lazarus von Schwendi (1522 – 1583) pochádzal z Horného Švábska, cisársky najvyšší poľný maršal Charles Bonaventura gróf de Bucquoy (1571 – 1621) bol príslušníkom starobylého francúzskeho šľachtického rodu, francúzsky pôvod mali ďalší vojvodcovia pôsobiaci na tomto území. Gabriel Betlen (1580 – 1629), vodca najúspešnejšieho protihabsburského povstania, bol sedmohradský knieža, Ahmed Köprülü (1635 – 1676) osmanský veľkovezír, protiturecký bojovník Mikuláš Zrínsky (1620 – 1664) chorvátsky bán, Ján III. Sobiesky (1629 – 1696) poľský kráľ a litovský veľkoknieža, Sigbert Heister (1646 – 1718) habsburský cisársky generál a poľný maršal.

Na Slovensku sa narodilo iba zopár slávnych vojvodcov. Ladislav Berčéni (1689 – 1778) z Prešova ako jediný získal hodnosť maršala vo Francúzsku, kde vo výslužbe aj ukončil svoj život. O kariére Andreja Hadika (1710 – 1790), rodáka zo Žitného ostrova pochádzajúceho z turčianskeho zemianskeho rodu, stručne vypovedá, že bol cisársko-kráľovský generál, poľný maršal a historicky ako prvý uhorský šľachtic sa stal roku 1774 prezidentom Dvorskej vojenskej rady vo Viedni.

Aj do dejín Slovenska vošli na začiatku 19. storočia cisár Francúzov a taliansky kráľ Napoleon I. Bonaparte (1769 – 1821), jeho pokoriteľ ruský generál a poľný maršal Michail Kutuzov (1745 – 1813) a hrdinský obranca Bratislavy tých čias cisársko-kráľovský generál a poľný maršal Vinzenz Ferrerius von Bianchi (1768 – 1855). Uhorský generálporučík a minister vojny Artúr Görgey (1818 – 1916) sa v revolučných pohyboch v polovici 19. storočia ocitol vedľa radikálneho nacionalistu Lajosa Kossutha a mnohými úspešnými vojenskými stratégiami potvrdil priepastný rozdiel v porovnaní so zaslepeným politikárčením.

Dvadsiate storočie sa smutne preslávilo dvoma svetovými vojnami. Z prvej predstavuje Tomáš Klubert maršala Francúzska a národného hrdinu Ferdinanda Focha (1851 – 1929), ktorý sa vyznamenal obranou francúzskej metropoly a následne ťažkou porážkou nemeckých vojsk. Po vojne diplomaticky upevňoval vzťahy so strednou Európou, v máji 1923 navštívil Bratislavu a poklonil sa svojmu priateľovi M. R. Štefánikovi na Bradle. Československý divízny generál Rudolf Viest (1890 – 1945) začal svoju vojenskú kariéru už počas prvej svetovej vojny a tragicky ju ukončila účasť v Slovenskom národnom povstaní (SNP), kde padol do nemeckého zajatia a bol popravený. Slovenský generál II. triedy Jozef Turanec (1892 – 1957) sa počas druhej svetovej vojny zúčastnil nemeckej ofenzívy na východnom fronte, v deň vypuknutia SNP sa stal hlavným veliteľom slovenskej armády, ale hneď nasledujúci ho povstalecké jednotky zatkli a deportovali do Moskvy. Toto obdobie dotvárajú profily nemeckého generálplukovníka Gottharda Heinriciho (1886 – 1971) a maršala a ministra obrany Sovietskeho zväzu Rodiona J. Malinovského (1898 – 1967).

KALENDÁRIUM

Igor Kapišinský

(✻ 4. júl 1947 Bratislava) – astronóm a prekladateľ. Študoval na Prírodovedeckej fakulte UPJŠ v Košiciach a na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave odbor fyzika so špecializáciou na astronómiu. Od roku 1973 nepretržite pracuje v Astronomickom ústave SAV, venuje sa štúdiu medziplanetárnej hmoty. Zaoberá sa najmä dynamikou kozmického prachu a mikrometeoroidov, na ktorú majú vplyv už aj negravitačné efekty. Na Slovensku založil v spolupráci s americkým Národným úradom pre letectvo a kozmonautiku tzv. laboratórnu astrofyziku s cieľom dokonalejšej analýzy chemických a fyzikálno-optických vlastností kozmických mikročastíc. Takmer tridsať rokov bol riadnym členom 22. komisie Medzinárodnej astronomickej únie (IAU) a desať rokov jediným slovenským členom 51. komisie IAU. Popri svojej vedeckej práci sa venuje prekladateľskej činnosti v oblasti fyziky a astrofyziky (najmä prác Stephena Hawkinga).

Oldrich Benda

(✻ 18. november 1924 Kráľova Lehota – † 11. júl 1999 Bratislava) – elektrotechnik, špecialista vo fyzike feromagnetík. Po ukončení vysokoškolského štúdia na SVŠT v Bratislave roku 1947 pôsobil v odbore teoretická elektrotechnika na Katedre teoretickej a experimentálnej elektrotechniky Elektrotechnickej fakulty (dnes Fakulty elektrotechniky a informatiky Slovenskej technickej univerzity v Bratislave). Počas tohto obdobia zastával viaceré významné akademické funkcie.

Jozef Dekret Matejovie

(✻ 12. júl 1774 Dobroč – † 18. júl 1841 Banská Bystrica) – lesník, priekopník obnovy lesov, obhajca progresívnych myšlienok pri obhospodarovaní lesov. Absolvoval piaristické gymnázium v Brezne, roku 1787 nastúpil do lesnej služby, roku 1807 bol vymenovaný za hlavného horára a roku 1809 za lesného sudcu v Brezne. Založil tradíciu lesnej prvovýroby. Jeho zásluhou sa na Slovensku začalo s výsevom v lesoch z vlastných zdrojov, so spúšťaním dreva rigolmi a s používaním ručnej píly. Uskutočňoval vymeriavanie pozemkov a vypracoval štatút lesných osád v okolí Čierneho Hrona, ktorý platil ďalších takmer 150 rokov. Jeho hlavnou zásluhou bolo plánovité zalesňovanie hôr zdevastovaných niekoľkými storočiami ťažby dreva pre potreby miestneho baníctva, hutníctva a sklárstva.

Jozef Kvetoslav Holub

(✻ 1. jún 1820 Prietrž – † 12. júl 1899 Revúca) – pedagóg. Po nedokončených štúdiách medicíny pôsobil ako vychovávateľ, homeopatický liečiteľ. V rokoch 1865 – 1874 bol profesorom prvého slovenského gymnázia vo Veľkej Revúcej. Po zatvorení školy sa živil doučovaním a liečiteľskou praxou a venoval sa homeopatii a botanike, najmä zbieraniu materiálu na kľúč určovania rastlín a hmyzu. V jeho rozsiahlej rukopisnej pozostalosti sa nachádzajú práce z oblasti biológie, medicíny, prírodovedných disciplín a geometrie.

Ferdinand Gabaj

(✻ 17. december 1908 Liptovská Porúbka – † 12. júl 1974 Bratislava) – prozaik a pedagóg. Po absolvovaní Učiteľského ústavu v Spišskej Novej Vsi pôsobil ako učiteľ v Smrečanoch, Ladzanoch, v dnešnom Sliači, v Dunajskej Strede a od roku 1934 učil v Bratislave. Písal najmä romány z dedinského prostredia a rodinné kroniky. Osobitnú skupinu diel tvoria knihy pre rodičov a vychovávateľov, v ktorých spomienkami a zápiskami dlhoročného učiteľa sa im snažil pomôcť pochopiť detskú dušu. V tvorbe pre deti a mládež sa venoval najmä témam zo súčasného života detí. Jeho rozprávky sú plné bizarných nápadov, fantázie, vtipu, hravosti a humoru.

Anton Horváth (pseudonym Paduánsky)

(✻ 14. september 1846 Čavoj – † 17. júl 1923 Trenčianska Teplá) – pedagóg, osvetový pracovník a spisovateľ. Po štúdiách na učiteľskej prípravke v Banskej Bystrici a v Lučenci pôsobil ako učiteľ v Brezanoch a v rokoch 1870 – 1913 v Trenčianskej Teplej. Bol šíriteľom školskej a hospodárskej osvety, autorom článkov, úvah a krátkych poviedok z dedinského života s didaktickým zameraním.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ

Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania

v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2011/2012 (dokončenie)

1.2.8 Celoslovenské testovanie žiakov 9. ročníka

Dodržiavanie pokynov k organizácii a administrácii testov celoslovenského testovania žiakov 9. ročníka ZŠ vypracovaných Národným ústavom certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) sa kontrolovalo v 109 ZŠ. V kontrolovaných subjektoch písalo test 3 184 žiakov, z nich bolo 214 so zdravotným znevýhodnením. Testovania sa nezúčastnilo 104 žiakov, z nich 70 zo zdravotných dôvodov, 30 žiakov navštevovalo školu v zahraničí a 4 neoznámili dôvod svojej neprítomnosti. Testovanie v kontrolovaných subjektoch organizačne zabezpečovalo 129 koordinátorov a 381 administrátorov.

Zásielky testov boli takmer všetkým školám doručené úplné, neporušené a včas. Vo väčšine kontrolovaných subjektov riaditelia škôl, koordinátori a administrátori postupovali pri príprave a realizácii testovania žiakov 9. ročníka v ZŠ podľa pokynov, ktoré vypracoval NÚCEM. Usmernenie na otváranie testových zásielok, odporúčané časové harmonogramy ich otvárania, pravidlá administrácie testov a určené časové harmonogramy testovania boli v kontrolovaných školách spravidla dodržané. Testovanie sa realizovalo prevažne vo vhodne vybraných a pripravených triedach, odporúčaný počet žiakov v skupinách bol vo väčšine kontrolovaných škôl dodržaný. V niektorých subjektoch z organizačných, personálnych a priestorových dôvodov požiadali NÚCEM o výnimku. Po ukončení testovania administrátori zozbierali odpoveďové hárky a následne ich uložili na vopred určené bezpečné miesto v riaditeľni školy. Problémy sa vyskytli v dvoch ZŠ, kde originály odpoveďových hárkov neboli zoradené a uložené v zmysle pokynov NÚCEM. Pedagogický dozor počas prestávok bol v prevažnej väčšine škôl zabezpečený. Po ukončení administrácie testov vypísali koordinátori v prítomnosti riaditeľa školy, školských administrátorov a externého dozoru *Protokol o priebehu testovania T9-2012* a pripravili spätnú zásielku na odoslanie.

Priebeh testovania v 109 školách sledovali okrem ŠŠI zástupcovia krajských školských úradov a zriaďovateľov, rady školy, rady rodičov. Riaditeľom škôl, v ktorých boli zistené nedostatky, ŠŠI uložila opatrenia.

1.2.9 Kontrola plnenia opatrení

V ZŠ sa vykonalo 357 následných inšpekcií, z toho 325 v štátnych, 20 v cirkevných a 12 v súkromných školách. Inšpekcie sa vykonali v 157 subjektoch po komplexnej, v 173 po tematickej, v 3 školách po informatívnej a v 24 po následnej inšpekcii. Podľa závažnosti zistených nedostatkov bolo uplatnených celkovo 2 642 opatrení na ich odstránenie, z toho bolo 934 odporúčaní, 14 upozornení, 280 uložených opatrení, 4 záväzné pokyny. Riaditelia kontrolovaných subjektov prijali k zisteným nedostatkom 1 410 opatrení (tab. 6).

Opatrenia uplatnené ŠŠI smerovali najmä k odstráneniu nedostatkov v/vo:

- školských vzdelávacích programoch,
- riadiacej práci vedenia škôl,
- kontrolnej činnosti vedenia škôl,
- činnosti poradných orgánov,
- vedení pedagogickej dokumentácie vrátane dokumentácie integrovaných žiakov,
- výkone štátnej správy v prvom stupni,
- školských poriadkoch,
- zabezpečení odbornosti vyučovania,
- dodržiavaní metodických pokynov na hodnotenie žiakov,
- vzdelávaní žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- výchovno-vzdelávacom procese.

Výrazným pozitívnym zistením následných inšpekcií bolo, že z celkového počtu 2 642 uplatnených opatrení kontrolované subjekty akceptovali a splnili 91,9 %, čo priaznivo ovplyvnilo činnosť škôl (graf 36). Nesplnením opatrení sa nezosúladili ŠkVP so ŠVP, pretrváva neprehľadnosť organizácie vyučovania, spájanie ročníkov, nerešpektovanie stanoveného počtu žiakov v triede/skupine i výchova a vzdelávanie integrovaných žiakov v rozpore s právnymi predpismi.

Tab. 6: Akceptácia/splnenie uplatnených opatrení

Prehľad uplatnených opatrení	Akceptované/splnené	%	Počet spolu
Odporúčania	838	89,7	934
Opatrenia prijaté kontrolovaným subjektom	1 318	93,5	1 410
Opatrenia uložené ŠŠI	261	93,2	280
Upozornenia	7	50,0	14
Záväzný pokyn	3	75,0	4
Spolu			2 642

Graf 36: Akceptované/splnené opatrenia v % za školské roky

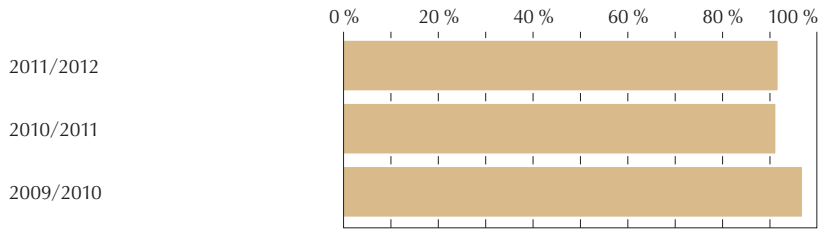

1.2.10 Výrazne pozitívne zistenia a oblasti vyžadujúce zlepšenie

Výrazne pozitívne zistenia:

- stanovenie reálnych cieľov výchovy a vzdelávania v ŠkVP,
- realizovanie aktivít a činností zameraných na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti,
- poskytovanie výchovného poradenstva,
- vytváranie podmienok na výchovu a vzdelávanie integrovaných žiakov,
- vytváranie priaznivej sociálno-emočnej atmosféry v triedach,
- zapájanie žiakov vrátane žiakov zo SZP do činnosti v ŠKD, do mimoškolských aktivít, projektov,
- vybavenie škôl didaktickou technikou vrátane IKT,
- vytváranie bezpečného a motivujúceho prostredia škôl.

Oblasti vyžadujúce zlepšenie:

- vypracovanie učebných plánov, ich modifikácia pre žiakov so ŠVVP,
- vypracovanie učebných osnov,
- dodržiavanie IVVP,
- vypracovanie vzdelávacích stratégií na rozvoj čitateľskej gramotnosti,
- účinnosť vnútornej školskej kontroly,
- vypracovanie stratégie prevencie v školách,
- zohľadňovanie rozdielnych vzdelávacích schopností a zručností žiakov,
- rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov,
- uplatňovanie didaktickej techniky vo vyučovacom procese,
- zriaďovanie špecializovaných tried,
- zabezpečenie odborného servisu pre žiakov so ŠVVP (asistentov učiteľa, špeciálnych pedagógov).

1.2.11 Podnety a odporúčania

Riaditeľom základných škôl:

- akceptovať rámcové učebné plány príslušných ŠVP,
- venovať pozornosť vypracovaniu učebných osnov,
- vypracovať vzdelávaciu stratégiu na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti,
- implementovať *Národný štandard finančnej gramotnosti* do príslušnej pedagogickej dokumentácie,
- vypracovať a stanoviť v jednotlivých predmetoch vlastné pravidlá a jasné kritériá hodnotenia žiaka,
- dôsledne realizovať vnútornú školskú kontrolu,
- zintenzívniť spoluprácu so zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie a dodržiavať ich odporúčania pri vypracovávaní príslušnej dokumentácie,
- upriamiť činnosť metodických orgánov na realizovanie interného vzdelávania učiteľov,
- zefektívniť spoluprácu školy, rodiny a komunitných pracovníkov,
- vytvárať multikultúrne edukačné prostredie rešpektujúce špecifické sociálne, kultúrne a jazykové danosti žiakov,
- umožniť žiakom aktívne pracovať v ŽŠR,
- sledovať a flexibilne zavádzať do praxe aktuálne zmeny vo všeobecne záväzných právnych predpisoch.

Metodicko-pedagogickému centru:

- prispôsobovať zameranie a organizovanie vzdelávacích aktivít regionálnym potrebám a záujmu pedagogických zamestnancov škôl,
- zvýšiť ponuku odborného vzdelávania pre pedagogických zamestnancov o formu kreditného vzdelávania zameraného na školskú integráciu.

Zriaďovateľom:

- dodržiavať platné právne normy pri výberových konaniach na vymenovanie riaditeľa školy,
- postupovať v zmysle všeobecne záväzného právneho predpisu pri uvádzaní názvu školy v zriaďovacích listinách,
- oboznamovať sa so strategickými zámermi škôl a napomáhať ich pri plnení stanovených cieľov v školských vzdelávacích programoch,
- zohľadňovať pri určovaní počtu žiakov v triedach počet žiakov so ŠVVP,
- metodicky usmerňovať riaditeľov a učiteľov v oblasti školskej integrácie a výchovy a vzdelávania žiakov so zdravotným znevýhodnením,
- utvárať školám podmienky na vytvorenie pracovnej pozície asistentov učiteľa, školského špeciálneho pedagóga.

Štátnemu pedagogickému ústavu:

- uvádzať v ŠVP všetky prierezové témy, ktoré sú povinnou súčasťou obsahu vzdelávania,
- vypracovať vzdelávacie štandardy pre jednotlivé predmety a ročníky v pevne stanovenom minimálnom rozsahu ich vyučovania.

Školským zariadeniam výchovného poradenstva a prevencie:

- podieľať sa na vypracovávaní IVVP v spolupráci s pedagogickými zamestnancami školy,
- zasielať škole písomné vyjadrenie k integrácii žiaka súčasne so správou o výsledkoch špeciálnopedagogického alebo pedagogicko-psychologického vyšetrenia,
- uvádzať v správe o odbornom vyšetrení konkrétne odporúčania, ktoré sa týkajú obsahovej úpravy učebných osnov pri jednotlivých vyučovacích predmetoch, k činnostiam, ktoré sú negatívne ovplyvňované zdravotným znevýhodnením žiaka, k uplatňovaniu konkrétnych kompenzačných pomôcok.

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR:

- zabezpečiť jednotné vzdelávanie žiakov základných škôl v rámci minimálneho rozsahu vyučovania jednotlivých predmetov v ročníkoch,
- jednoznačne vymedziť v právnych predpisoch skupinu žiakov zo SZP, ktorí patria medzi žiakov so ŠVVP, a skupinu žiakov zo SZP, ktorí medzi žiakov so ŠVVP nepatria,
- vyšpecifikovať v jednom právnom predpise všetky požiadavky týkajúce sa školskej integrácie,
- zabezpečiť dostatok a včasnú distribúciu učebníc a učebných textov,
- v § 11 ods. 10 písm. b) zákona č. 245/2008 Z. z. (školský zákon) text „ďalšiu dokumentáciu tvorí správa zo psychologického alebo špeciálnopedagogického vyšetrenia“ zmeniť na „ďalšiu dokumentáciu tvorí správa z psychologického a zo špeciálnopedagogického vyšetrenia“,
- uviesť v čl. 4 ods. 16 metodického pokynu č. 22/2011 na hodnotenie žiakov základnej školy, ktoré ďalšie dôležité skutočnosti súvisiace so vzdelávaním žiakov so zdravotným znevýhodnením možno uvádzať v doložke na vysvedčeniach,
- aktualizovať metodické usmernenie MŠ SR č. 7/2006-R k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach.

1.3 Stredné školy

1.3.1 Stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v strednej odbornej škole (SOŠ)

Kontrola stavu a úrovne pedagogického riadenia, výchovno-vzdelávacieho procesu a podmienok výchovy a vzdelávania sa vykonala v 46 subjektoch (9,7 % z celkového počtu SOŠ v SR). Súlad školského vzdelávacieho programu (ŠkVP) so štátnym vzdelávacím programom (ŠVP) posudzovali školskí inšpektori v ďalších 55 školách (11,6 % z celkového počtu SOŠ v SR). Zo 101 kontrolovaných škôl bolo 79 štátnych, 15 súkromných a 7 cirkevných. S vyučovacím jazykom maďarským a slovenským bolo 6 škôl a s vyučovacím jazykom maďarským 3 školy.

Riadenie školy

K silným stránkam v oblasti riadenia jednoznačne patrili služby školy nielen poskytovaním kvalifikovaného poradenstva rodičom, žiakom, učiteľom, ale aj ponukou širokej škály záujmových krúžkov, ktorá zabezpečovala a vytvárala jednotlivcom možnosti na aktívne využívanie voľného času s ohľadom na ich záujmy či nadanie. V motivujúcej klíme s prevládajúcimi korektnými, tolerantnými a otvorenými vzájomnými vzťahmi zvyšovali pedagógovia úroveň kultúry školy organizovaním aktivít, podujatí rozmanitého charakteru, podporovali ju zapájaním žiakov do súťaží, predmetových olympiád. Subjekty sa zviditeľňovali udržiavaním pravidelných kontaktov s inými školami, s firmami a organizáciami s cieľom zabezpečiť rozvíjanie kompetencií svojich žiakov v odbore a posilniť ich predpoklady na uplatnenie sa na trhu práce. Mnohé z nich mali vytvorené dobre fungujúce rady škôl a rady rodičov, zaangažované najmä do oblasti zlepšovania materiálno-technického vybavenia škôl. Celkovú úroveň pedagogického riadenia ovplyvnili nedostatky zistené v pedagogickej dokumentácii. Súviseli s protokolmi o komisionálnych skúškach z jednotlivých predmetov, ktoré vykonali uchádzači pripravujúci sa na maturitnú skúšku samostatným štúdiom – štúdium jednotlivých predmetov. Ani viaceré uzatvorené dohody na praktické vyučovanie či vypracované vnútorné predpisy, pokyny, usmernenia neobsahovali všetky potrebné náležitosti. Kontrolou dokumentácie sa potvrdila i neoprávnenosť školskej integrácie.

Prevažne bez vážnejších obsahových a formálnych nedostatkov bol kontrolovaný rozhodovací proces aj zabezpečenie prijímacieho konania. I napriek tomu, že neodbornosť vyučovania nebola vysoká (9 %), na sledovaných hodinách negatívne poznačila úroveň výučby. Zriadené poradné orgány v malej miere plnili svoje funkcie vo vzťahu ku kvalite výchovno-vzdelávacieho procesu. Formálnosť v ich činnosti sa prejavila aj v nedostatočnom zabezpečení medzipredmetových vzťahov v rámci teoretického vzdelávania a praktickej prípravy. Na internom vzdelávaní sa podieľali nevýrazne, skôr výnimočne zabezpečovali systematické odovzdávanie informácií zo vzdelávacích podujatí, ojedinele ich účasť na vzdelávaní prispela k zvýšeniu úrovne vyučovacieho procesu v škole. K značne negatívnym zisteniam patril malý záujem zo strany vedenia škôl využívať ich odborné a pedagogické skúsenosti.

Graf 37: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti riadenia školy

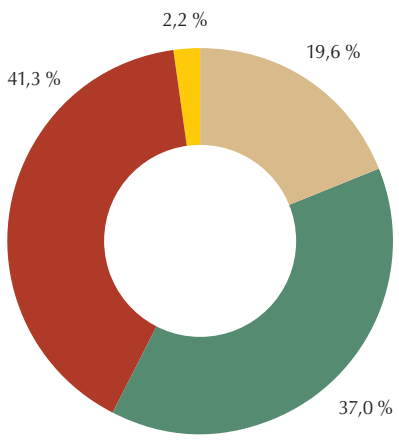

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná, nevyhovujúca.

Subjekty mali vyhotovené vnútorné systémy kontroly a hodnotenia (84 %), ale zväčša v nich chýbali vypracované nástroje hodnotenia vzdelávacích výsledkov žiakov, určenie stratégií, priorít, kontrolovateľných i merateľných cieľov hospitačnej činnosti zo strany vedúcich zamestnancov škôl vo vzťahu k žiakom a k pedagogickým zamestnancom. Formálnou sa javila kontrola kvality výchovno-vzdelávacieho procesu.

Školy realizovali výchovno-vzdelávací proces na základe vypracovaných ŠkVP. Štruktúra viacerých (40 %) nezodpovedala ustanoveniam školského zákona a neakceptovala príslušné ŠVP. Najviac závažných nedostatkov s priamym dopadom na kvalitu vyučovacieho procesu sa vyskytovalo v programoch smerom k učebným plánom

Graf 38: Riadenie školy

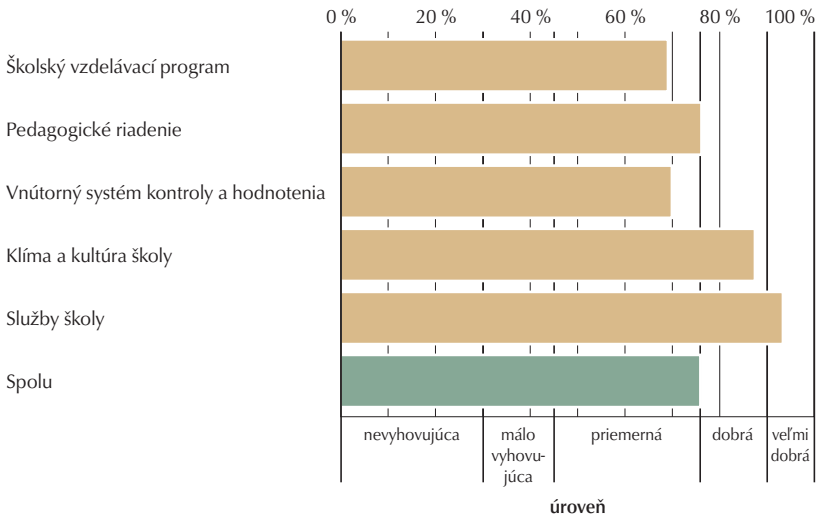

a k učebným osnovám, pričom úroveň niektorých bola nevyhovujúca. Akceptácia rámcových učebných plánov bola často nedostatočná, čo sa negatívne prejavilo najmä pri nezaradení (následne aj nevyučovaní) niektorých predmetov do učebných plánov školy, chýbali aktuálne vlastné poznámky, ktoré by jednoznačne informovali o špecifických podmienkach zabezpečenia procesu. Disponibilnými hodinami školy najčastejšie posilnili vyučovanie povinných predmetov. Ich využitie (95 %) vo veľkej miere ovplyvnila aprobačná štruktúra pedagogického zboru, menej sa uplatňovali pri zaradení voliteľných predmetov do učebných plánov, čo nekorešpondovalo s často deklarovaným zohľadňovaním špecifických záujmov žiakov. Učebné osnovy mnohých predmetov boli vyhotovené nedôsledne, pre niektoré predmety ich školy nevypracovali vôbec, niekde ich nevyhotovili v takom rozsahu, ako uvádzal konkrétny učebný plán, prípadne rozpracovanie výkonových a obsahových štandardov nezodpovedalo požiadavkám príslušného stupňa vzdelávania. Kvalitu ŠkVP znižovala absencia niektorých častí alebo ich neúplné či veľmi strohé rozpracovanie. Výsledkom prevahy prevzatého obsahu zo ŠVP bol zas formálny a neaktuálny charakter práve tých častí, ktoré si vyžadovali zhodnotenie a zdokumentovanie momentálneho stavu školy. K silným stránkam dokumentov patrilo zadefinovanie vlastných cieľov, ktoré korešpondovali s reálnymi podmienkami subjektov, posilňovali výchovnú funkciu školy, vychádzali z regionálnych pomerov, potrieb trhu práce, posilňovali výchovnú úlohu subjektov, formovanie pozitívnych hodnotových postojov žiakov.

Riadenie škôl bolo na priemernej úrovni (grafy 37 a 38).

Graf 39: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti podmienok výchovy a vzdelávania

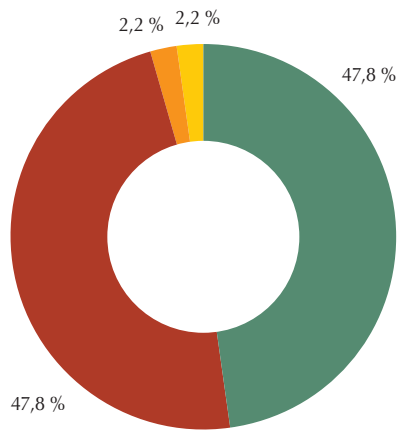

Legenda: dobrá, priemerná, málo vyhovujúca, nevyhovujúca.

Graf 40: Podmienky výchovy a vzdelávania

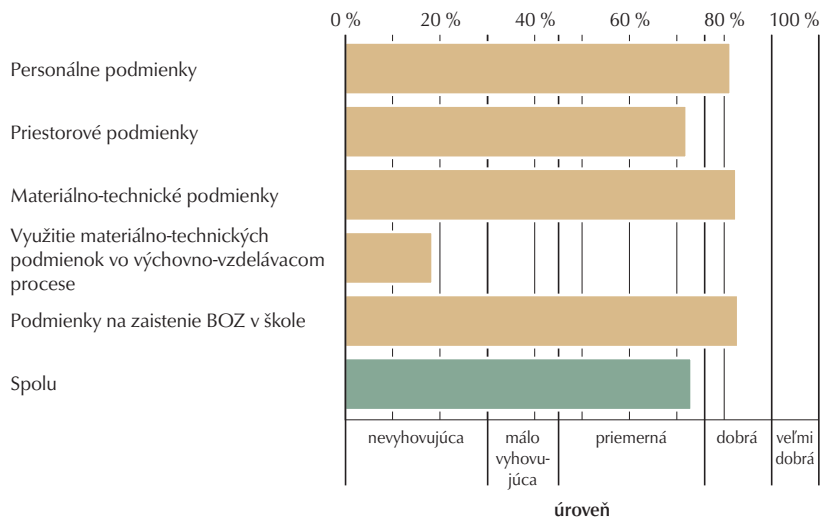

Podmienky výchovy a vzdelávania

Riaditelia 93 % škôl a 86 % ich zástupcov pre teoretické a praktické vyučovanie spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie. Podporovali, stimulovali, zabezpečovali odborný rast svojich zamestnancov. Ich potreby i záujem vo veľkej miere zohľadňovali aj vo vyhotovených ročných plánoch kontinuálneho vzdelávania, ktoré vychádzali z personálnych podmienok škôl. Vytvorené priestorové podmienky vyhovovali v 82 % požiadavkám všeobecného i odborného vzdelávania v zmysle ŠkVP. Školy využívali vlastné budovy so štandardnými i s odbornými učebňami, niektoré realizovali vyučovanie predmetu telesná a športová výchova mimo vlastných priestorov z dôvodu chýbajúcich telocviční a vonkajších športovísk. Praktické vyučovanie uskutočňovali v prostredí vlastnom i prenajatom, prípadne na zmluvných pracoviskách.

Úroveň materiálno-technického vybavenia znižovalo zabezpečenie učebnicami. Najmä v odborných predmetoch sa často využívali zastarané a zvyčajne ani novovydané učebnice neboli inovované, mnohé sa v ponuke vôbec nenachádzali. Subjekty charakterizovala veľmi dobrá vybavenosť didaktickou technikou vrátane informačno-komunikačných technológií (IKT) a väčšina z tých, ktoré vzdelávali žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP), disponovala i dostatkom kompenzačných pomôcok. K najvýraznejším negatívnym zisteniam patrilo neprimerane nízke využívanie IKT na teoretickom vyučovaní (2 %) v čase vykonaných hospitácií.

V oblasti podmienok na zaistenie bezpečnosti školského prostredia a ochrany zdravia si zlepšenie vyžadoval systémovo vykonávaný monitoring na odhaľovanie negatívnych javov, vypracovanie premyslených, pravidelných, účinných aktivít na prevenciu a riešenie šikanovania a agresivity žiakov. Pri zabezpečovaní organizácie vyučovania sa zväčša dodržiavali základné fyziologické, psychické a hygienické potreby žiakov a pedagogických zamestnancov. Podmienky výchovy a vzdelávania boli v školách na priemernej úrovni (grafy 39 a 40).

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa

V študijných a učebných odboroch sa výchovno-vzdelávací proces sledoval na teoretickom a na praktickom vyučovaní (vo všeobecnom vzdelávaní sa realizovalo 1 062 hospitácií, v odbornom vzdelávaní 1 365, z toho na teoretickom vyučovaní 736 a v praktickej príprave 629) – grafy 41 a 42.

K silným stránkam vyučovacieho procesu v študijných a učebných odboroch teoretického vzdelávania i praktickej prípravy patrilo prevládajúce primerané sprístupňovanie poznatkov, dostatočne náročné vo vzťahu k príslušnému odboru, prevažne aj odborne kvalitné, ale v teoretickom vyučovaní bez primeranej názornosti najmä s ohľadom na didaktické prostriedky (vrátane IKT), pričom didaktická technika bola nie vždy využitá efektívne. Zistené vážne nedostatky pri vysvetľovaní učiva boli spojené s nezrozumiteľnosťou výkladu, s mechanickým a neprimerane dlhým diktovaním učiva, s používaním nesprávnej odbornej terminológie, s nevyhovujúcou organizáciou hodiny, s úplnou absenciou učebných pomôcok aj v prípade, že si to charakter preberanej témy vyžadoval.

Sledované spôsobilosti rozvíjali vyučujúci na rôznej úrovni. Výrazne podporovali pracovné návyky a zručnosti žiakov, ktorí zvyčajne pracovné postupy aj poznali, mali ich primerane osvojené, vedeli ich aplikovať, dodržiavali pravidlá bezpečnosti a ochrany zdravia, akceptovali pokyny. Menej zručnejším venovali zvýšenú pozornosť, brali ohľad na ich rozdielne pracovné tempo, posilňovali ich sebadôveru. Učitelia pri rozvíjaní poznávacích kompetencií motivovali žiakov k aktivite uprednostňovaním úloh na zapamätanie a aplikáciu skôr osvojených vedomostí z iných predmetov, skúseností z praxe i z reálneho života, ktoré však žiadnym spôsobom neposúvali individuálne vzdelávacie schopnosti jednotlivcov. V prípade, že vytvorili prostredie na rozvíjanie kritického myslenia, ťažisko práce pri riešení úloh spočívalo na nich, a to často nielen v učebných odboroch. K negatívnym zisteniam prináležala skutočnosť, že na vyučovacej hodine neraz improvizovali, čo sa prejavilo v absencii škály úloh, ktoré by cielene vytvárali predpoklady na rozvíjanie logického myslenia, vecnej argumentácie žiakov, ich tvorivosti. Metódy a formy práce, ktoré využili, náležite nestimulovali rozvíjanie komunikačných kompetencií žiakov. Ich rečovým zručnostiam venovali učitelia nízku pozornosť, uprednostňovali vlastný verbálny prejav pred premyslene kladenými otázkami, ktoré by podnecovali žiakov do obsažnejších výpovedí. V učebných odboroch boli komunikačné spôsobilosti jednotlivcov zväčša nevyhovujúce. Neisté, málo spontánne prejavy, používanie nesprávnej odbornej terminológie, nezáujem zapájať sa do diskusie boli vo veľkej miere dôsledkom sporadickej prípravy na vyučovanie. V študijných i učebných odboroch vytvorené príležitosti na prácu so súvislými i s nesúvislými textami smerovali prevažne len k identifikovaniu dominantných kľúčových informácií. Občianske a sociálne kompetencie boli výraznejšie zabezpečované v predmetoch praktickej prípravy, kde sa na sledovaných hodinách vyskytovalo viac ponúkaných možností na prezentáciu výsledkov činností žiakov. V teoretickom vzdelávaní, najmä v učebných odboroch, niektorí jednotlivci nemali záujem vyjadriť svoje postoje, názory, zaujať stanovisko v rámci preberaných učebných tém k rôznym problémom bežného života.

Graf 41: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v predmetoch teoretického vzdelávania

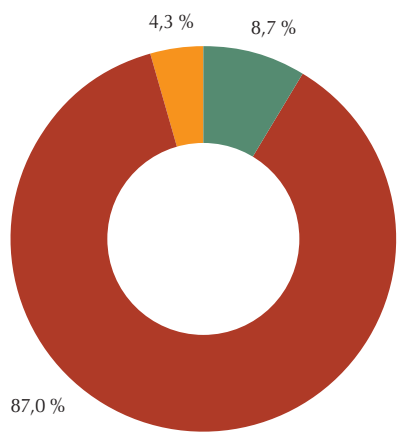

Legenda: dobrá, priemerná, málo vyhovujúca.

Graf 42: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v predmetoch praktickej prípravy

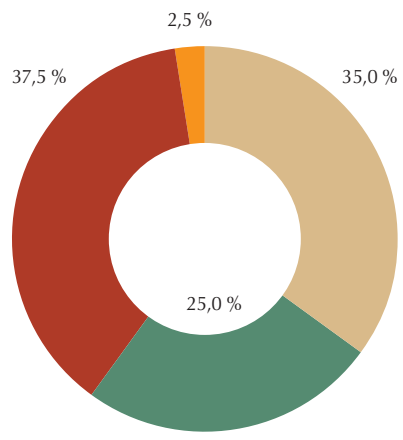

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná, málo vyhovujúca.

Graf 43: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v predmetoch všeobecného vzdelávania v študijných a v učebných odboroch

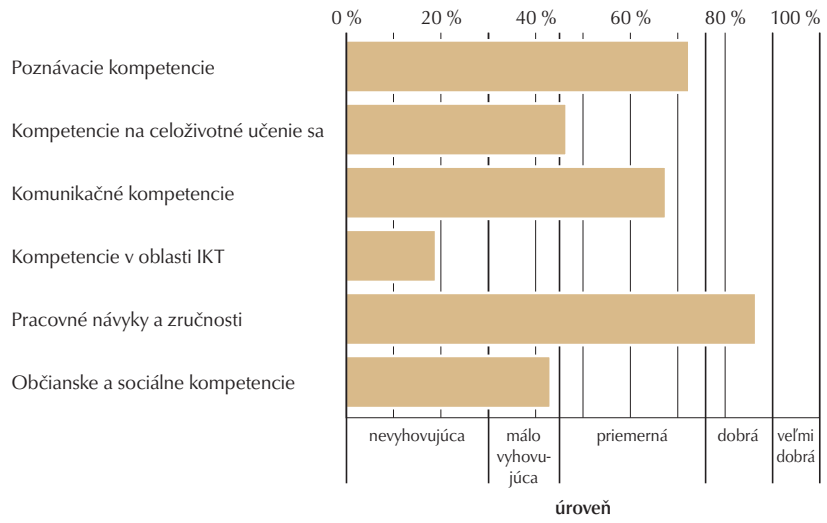

Graf 44: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v predmetoch odborného teoretického vzdelávania v študijných a v učebných odboroch

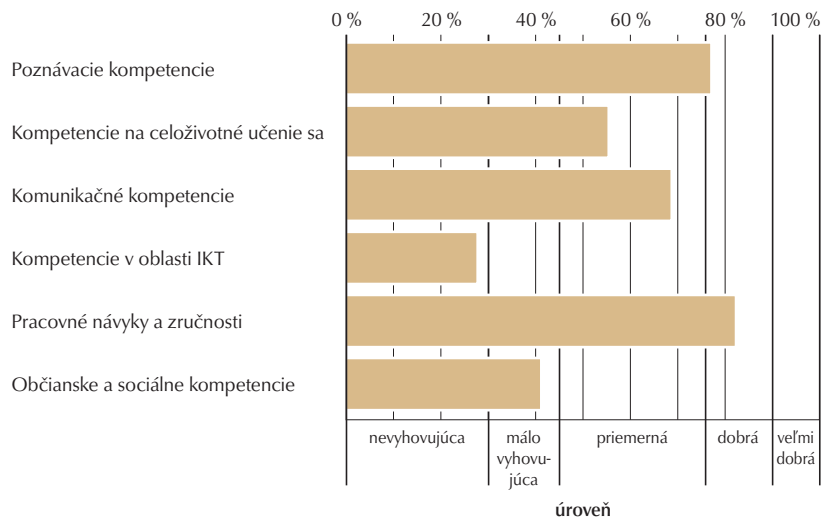

Graf 45: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v predmetoch praktickej prípravy v študijných a v učebných odboroch

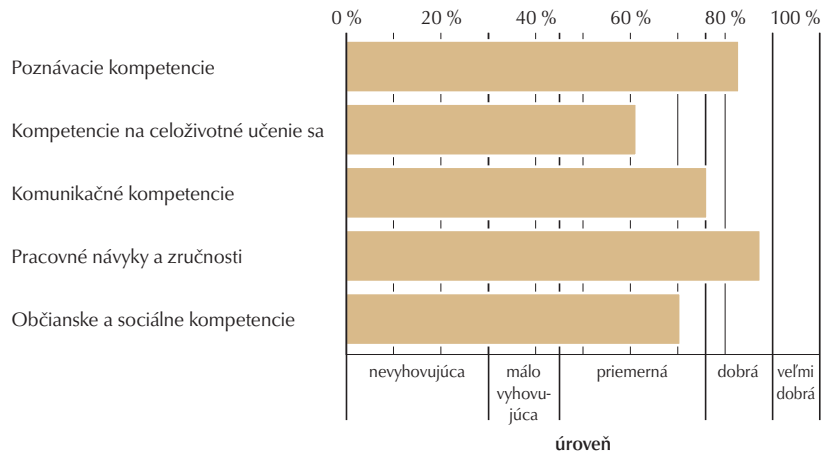

Primeranejšiemu rozvíjaniu sociálnych zručností bránila aj zvolená organizácia práce vyučujúcich, v ktorej dominovala individuálna a frontálna činnosť. Uplatnené kooperatívne vyučovanie v dôsledku ich slabej profesionálnej pripravenosti nemalo na hospitovaných hodinách primeraný význam a opodstatnenosť. Sporadický výber činností na aktivity vo dvojiciach alebo v skupinách bol menej vhodný, neviedol k vzájomnej komunikácii. Žiaci bez pomoci učiteľa len zriedka dokázali vzájomnou kooperáciou realizovanou rozdelením úloh medzi jednotlivých členov skupiny splniť všetky zadania a zároveň ich prezentovať na požadovanej úrovni, pričom v učebných odboroch výsledný efekt poznačili aj nepremyslené pokyny učiteľa, nadmerný hluk, nesústredenosť, nedisciplinovanosť. Ojedinele boli žiakom poskytnuté príležitosti na rozvíjanie kompetencií na celoživotné učenie sa vytvorením prostredia na uplatnenie sebareflexie, sebahodnotenia. Jednotlivci zvyčajne svoju zaangažovanosť v procese výučby nedokázali objektívne posúdiť a vo všeobecnosti chýbalo hodnotenie, ktoré by poskytlo reálny obraz o úspešnosti či neúspešnosti učenia sa učiteľom i žiakom. Zlepšenie si vyžadovalo rozvíjanie kompetencií v oblasti IKT. Kontrolované subjekty vytvárali veľmi dobré prostredie na uplatňovanie IKT vo vzdelávacom procese, ktoré však boli v čase hospitácií využívané v neprijateľne nízkej miere. Žiaci s nimi pracovali takmer výlučne len na hodinách tých predmetov, v ktorých táto činnosť priamo vyplývala z učebných osnov a charakteru predmetu. Rozvíjanie digitálnej gramotnosti bolo výrazne posunuté do roviny zadania domácej úlohy (grafy 43 – 45).

1.3.2 Školská integrácia v strednej odbornej škole

Inšpekcie sa vykonali v 17 školách, čo tvorí 4,5 % z celkového počtu kontrolovaných SOŠ s integrovanými žiakmi (IŽ). V SOŠ sa formou školskej integrácie vzdelávali 4 % žiakov, tri štvrtiny z nich tvorili žiaci s vývinovými poruchami učenia. Žiaci s intelektovým nadaním sa v daných školách nevzdelávali.

Za školskú integráciu väčšinou zodpovedal výchovný poradca, v menšej časti škôl školský špeciálny pedagóg alebo psychológ. Pri integrácii školy spolupracovali so zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie. Pedagogickí a odborní zamestnanci si zvyšovali odbornosť v oblasti školskej integrácie vo väčšine SOŠ, a to kontinuálnym vzdelávaním, prostredníctvom poradenských zariadení a individuálnym štúdiom odbornej literatúry. Problematikou integrácie sa časť škôl zaoberala aj v metodických orgánoch školy a v pedagogickej rade. V nízkom počte škôl upravili pre integrovaných žiakov prostredie a podmienky, pri umiestnení žiakov v triede väčšina zohľadňovala ich zdravotné znevýhodnenie. Vzdelávanie IŽ sa uskutočňovalo v triedach, odborných učebniach a na pracoviskách odbornej praxe väčšinou dobre vybavených učebnými pomôckami, didaktickou a výpočtovou technikou, ktoré zodpovedali zameraniu štúdia. V tretine škôl, napriek odporúčaniam poradenských zariadení, používali IŽ len tie isté pomôcky ako intaktní žiaci. Kompenzačné pomôcky mali k dispozícii žiaci len vo viac ako polovici škôl, špeciálne učebnice, učebné texty a pracovné zošity pre žiakov so zdravotným znevýhodnením v niekoľkých školách, ale na vyučovacích hodinách sa objavili ojedinele.

Školy vytvárali pre IŽ podmienky prostredníctvom individuálnych výchovno-vzdelávacích plánov (IVVP), mali ho vypracovaný všetci žiaci, i keď s nedostatkami, v časti škôl bola súčasťou IVVP úprava

učebných osnov. V polovici škôl ho vypracoval, v súlade s predpismi, triedny učiteľ v spolupráci so špeciálnym pedagógom a zapracoval odporúčania poradenských zariadení pre výchovno-vzdelávací proces. Ďalšia dokumentácia integrovaných žiakov nebola kompletná. Formulár *Návrh na prijatie žiaka so ŠVVP* založili a vyplnili vo všetkých školách, odpis doložky vysvedčenia zaznačili do triedneho výkazu. Riaditelia väčšinou vydali IŽ rozhodnutie o oslobodení od vyučovania konkrétneho predmetu, od povinnosti dochádzať do školy, o úprave podmienok prijímacieho konania, maturitnej alebo záverečnej skúšky v súlade s právnymi predpismi.

Teoretické vyučovanie intaktných aj IŽ sa realizovalo v škole, praktické vyučovanie bolo zabezpečené formou skupinového vzdelávania na pracoviskách odbornej praxe, v školských dielňach, vo výrobných prevádzkach strojárskych podnikov, u súkromných podnikateľov, v cvičných školách, v zmluvných sociálnych pracoviskách a kultúrnych ustanovizniach. Do 1. ročníka väčšinou prijali všetkých záujemcov bez absolvovania prijímacích skúšok, pričom zohľadňovali zdravotnú spôsobilosť uchádzačov na štúdium vo zvolenom odbore a na výkon povolania. Na základe odporúčania poradenského zariadenia upravili podmienky maturitnej skúšky 63 žiakom a záverečnej skúšky 9 žiakom.

V procese vzdelávania učitelia väčšinou pristupovali rovnako ku všetkým žiakom, vyučovanie sa uskutočňovalo bez pomoci asistenta učiteľa či špeciálneho pedagóga, ojedinele za prítomnosti osobného asistenta žiaka. Najčastejšie sa uplatňovalo frontálne vyučovanie a samostatná práca žiakov. Učitelia podľa potreby uplatňovali individuálny prístup, menej diferenciáciu učiva a spätnú väzbu. Integrovaných žiakov väčšinou zapájali do činnosti celej triedy, títo obvykle prejavovali primeraný záujem o učenie sa, boli disciplinovaní a pozorní. Vo vyučovacom procese využívali klasické učebné pomôcky pre všetkých žiakov, kompenzačné pomôcky sa používali zriedkavejšie. Overovanie vedomostí IŽ vychádzalo z odporúčaní poradenských zariadení len ojedinele, žiaci boli hodnotení ako ostatní slovne a klasifikačnými stupňami, sebahodnotenie žiakov sa nerozvíjalo. Atmosféra tried bola pozitívna. Mnohým učiteľom chýbala odborná metodická príprava na vyučovanie žiakov so zdravotným znevýhodnením, nedokázali informácie z IVVP preniesť do výchovno-vzdelávacieho procesu. V SOŠ pracoval malý počet špeciálnych pedagógov, nevyučovali, zameriavali sa na vedenie dokumentácie IŽ, spoluprácu s poradenskými centrami a prípadné individuálne konzultácie.

Integrovaní žiaci sa spolu s ostatnými žiakmi zúčastňovali rôznych školských aj mimoškolských aktivít.

1.3.3 Uplatňovanie výchovy k ľudským právam na gymnáziu a v strednej odbornej škole

V súlade s plnením úloh *Plánu výchovy k ľudským právam v rezorte školstva na roky 2005 – 2014* sa vykonali inšpekcie zacielené na zistenie stavu a úrovne začlenenia obsahu výchovy k ľudským právam do ŠkVP, do pedagogickej dokumentácie a ďalšej dokumentácie súvisiacej s organizáciou a riadením školy a na zistenie úrovne nadobudnutých vedomostí a postojov žiakov k ľudským právam. Inšpekcie sa vykonali v 39 gymnáziách a 41 SOŠ, z nich bolo 65 štátnych, 9 cirkevných a 6 súkromných.

Zameranie stredných škôl (SŠ) v oblasti humanizácie smerovalo k vytváraniu pozitívnej klímy s otvorenou komunikáciou, toleranciou, k formovaniu pozitívnych hodnotových postojov žiakov vrátane dodržiavania etických, morálnych a ľudskoprávnych princípov. Ciele a úlohy výchovy k ľudským právam (ĽP) tvorili neoddeliteľnú súčasť ŠkVP. V plánoch práce mali takmer všetky školy (95 %) rozpracovaný program prevencie a aktívneho predchádzania sociálnopatologickým javom a zapracované aktivity zamerané na plnenie úloh národných programov. Výchova k ĽP bola implementovaná do tematických výchovno-vzdelávacích plánov jednotlivých vyučovacích predmetov a do obsahového zamerania triednických hodín. Riaditelia škôl vydali aktuálne školské poriadky, ktoré vymedzovali predovšetkým práva a povinnosti žiakov, sankcie za nedodržanie stanovených pravidiel a deklarovali, že v prípadoch oprávneného podozrenia na porušovanie zdravého osobnostného vývinu žiakov budú bezodkladne zabezpečovať ich aktívnu ochranu a využívať účinné nástroje na predchádzanie a riešenie prvých príznakov záškoláctva, problémového alebo agresívneho správania, šikanovania, fyzického alebo psychického týrania, delikvencie, zneužívania návykových látok, sexuálneho zneužívania, prejavov extrémizmu. Členovia

Tab. 7: Počet škôl, počet žiakov a ich výsledky v teste

Školy				Výsledky v %				Výsledky v %	
		Počet G	Počet žiakov	Základné vedomosti	Praktická aplikácia poznatkov	Počet SOŠ	Počet žiakov	Základné vedomosti	Praktická aplikácia poznatkov
Zriaďovateľ	štátne	30	893	72,0	3,0	35	989	61,3	66,0
	cirkevné	8	212	68,4	71,0	1	30	53,8	59,3
	súkromné	1	12	70,1	69,7	5	124	57,7	63,7
Sídlo	mesto	39	1 117	71,3	72,6	36	1 126	60,8	65,6
	vidiek	0	●	●	●	1	17	57,6	62,8
Vyučovací jazyk	VJS	33	940	72,0	73,2	37	1 022	61,3	65,9
	VJS/VJM	3	90	67,6	69,0	4	121	56,3	62,8
	VJM	2	59	69,0	71,1	0	●	●	●
	iný	1	28	63,5	67,1	0	●	●	●
Chlapci		●	405	72,2	73,3	●	660	59,9	65,7
Dievčatá		●	712	70,7	72,2	●	483	61,9	65,3
Spolu		39	1 117	71,3	72,6	41	1 143	60,7	65,5

Graf 46: Úspešnosť žiakov G a SOŠ v teste

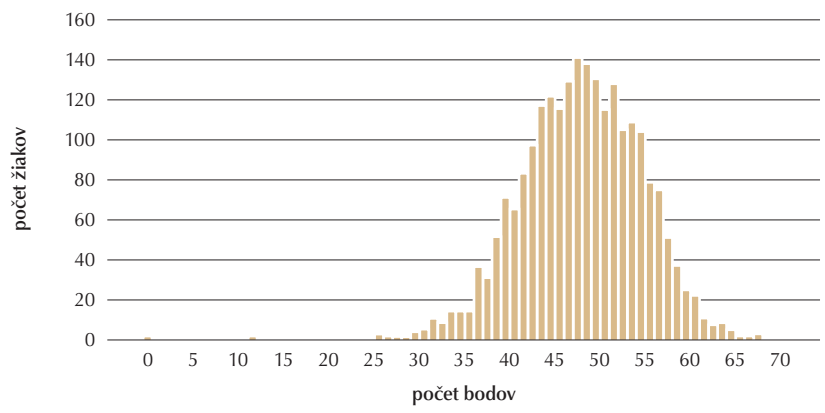

žiackych školských rád v 93 % škôl mali možnosť svojou činnosťou ovplyvňovať tvorbu a obsahovú náplň školských poriadkov. Napriek tomu školské poriadky v 14 % škôl vykazovali nedostatky, neboli vypracované dôsledne v súlade s ustanoveniami všeobecne platných právnych predpisov.

Činnosť výchovných poradcov sa zameriavala na poradenstvo v oblasti profesijnej orientácie žiakov. Spoločne s koordinátormi prevencie organizovali preventívno-výchovné programy a podujatia. V 87 % škôl realizovali monitoring zameraný na prevenciu a odhaľovanie negatívnych javov v správaní sa jednotlivcov. V 7 školách nemali vypracovaný jednotný systém výchovného pôsobenia na žiakov, čo malo negatívny dopad na prevenciu a ochranu mladých ľudí pred nežiaducimi vplyvmi prostredia. Vo väčšine škôl viedli pedagógovia žiakov k zmysluplnému využitiu voľného času najmä vytváraním príťažlivej ponuky aktivít výchovy mimo vyučovania. Ponúkali im možnosť realizovať sa v národných projektoch zameraných na environmentálnu výchovu, ľudské práva alebo na prevenciu sociálnopatologických javov. Rovnako boli žiaci motivovaní k účasti na charitatívnych a humanitárnych aktivitách iniciovaných občianskymi združeniami a organizáciami. Mimoriadna pozornosť bola venovaná ich zapájaniu do vedomostných a športových súťaží. Školské kolá Olympiády ľudských práv sa organizovali vo všetkých krajoch SR. Prostredníctvom aktívneho zapájania žiakov do medzinárodných projektov rozvíjali školy kontakty so subjektmi podobného typu v zahraničí. Nadobudnuté skúsenosti využívali pri plnení cieľov multikultúrnej výchovy. Priaznivú klímu

Tab. 8: Počet škôl, počet žiakov a ich výsledky v teste v troch cykloch

Vedomostný test v SŠ v školskom roku			Úroveň v %	
	Počet škôl	Počet žiakov	Základné vedomosti	Praktická aplikácia
2006/2007	117	3 166	65,1	66,8
2009/2010	80	2 104	64,9	67,8
2011/2012	80	2 260	66,0	69,1

a kultúru škôl posilňovalo podnetné vzdelávacie prostredie, korektné vzájomné vzťahy učiteľov a žiakov, rešpektovanie psychohygienických potrieb v organizácii vyučovania.

Úroveň nadobudnutých vedomostí a postojov žiakov SŠ k ľudským právam sa zisťovala zadaním testu z občianskej výchovy/náuky o spoločnosti. Na 39 gymnáziách sa testovania zúčastnilo 1 117 žiakov 4. ročníka (405 chlapcov a 712 dievčat) a v 41 SOŠ 1 143 žiakov posledného ročníka (660 chlapcov a 483 dievčat). Test vypracoval a kritériá stanovil Štátny pedagogický ústav.

Úspešnosť riešenia testu sa posudzovala podľa stanovených kritérií: slabá úroveň (0 – 39 %); priemerná úroveň (40 – 59 %); dobrá úroveň (60 – 100 %). Výsledky žiakov gymnázií a rovnako žiakov SOŠ v oboch častiach testu boli na dobrej úrovni (tab. 7).

V štátnych subjektoch boli žiaci pri riešení testových úloh úspešnejší ako ich rovesníci v cirkevných a súkromných školách. Celkovo možno konštatovať, že žiaci dokázali osvojené vedomosti o základných ľudskoprávnych pojmoch primerane uplatniť pri riešení modelových životných situácií v teste (graf 46).

V priebehu realizácie *Plánu výchovy k ľudským právam v rezorte školstva na roky 2005 – 2014* plnila ŠŠI úlohy podľa schváleného harmonogramu v troch monitorovacích cykloch, počas ktorých sa vykonalo 6 863 hospitácií v 217 SŠ. Hospitácie boli cielene zamerané na činnosť učiteľa, na jeho aktivity smerujúce k podpore osobnostného rastu žiakov, k ich zapájaniu do procesu sebahodnotenia, do kooperatívnych činností. Rovnako boli zamerané na žiakov – do akej miery vedeli zhodnotiť svoje výkony alebo výsledky spolužiakov, či dokázali pracovať v tíme, tolerovať a akceptovať iné názory, či vedeli sformulovať svoje postoje obsahovo súvisiace s výchovou k ľudským právam. K silným stránkam vyučovania v SŠ patrila pozitívna atmosféra charakterizovaná dodržiavaním pravidiel správania, prevažujúcim empatickým vzťahom učiteľov k žiakom. Charakteristickým znakom väčšiny vyučovacích hodín bola ich frontálna organizácia a uplatňovanie najmä výkladu a riadeného rozhovoru pri sprístupňovaní nového učiva. Výchova k ľudským právam bola primerane integrovaná do oblasti rozvíjania občianskych a sociálnych kompetencií žiakov. Zväčša absentovalo uplatňovanie tímovej spolupráce a kooperatívneho riešenia úloh v menších i vo väčších skupinách. V sledovaných SŠ venovali pedagogickí zamestnanci výchove k ľudským právam primeranú pozornosť. Jej obsah zakomponovali do ŠkVP, do plánov práce koordinátorov a výchovných poradcov i do plánov práce predmetových komisií. Žiakov zapájali do práce na projektoch i na aktivitách realizovaných mimovládnymi i vzdelávacími organizáciami, uplatňovali odporúčané preventívno-výchovné, kultúrne i vzdelávacie programy.

V troch cykloch monitorovania sa testovania v 277 SŠ zúčastnilo 7 530 žiakov 4. ročníka gymnázií a posledného ročníka SOŠ. Najvyššiu priemernú úspešnosť (dobrú úroveň) v oboch častiach testu dosiahli žiaci v školskom roku 2011/2012 (tab. 8). Rozdiely v úspešnosti žiakov v jednotlivých cykloch testovania boli málo významné a rovnako rozdiely v úspešnosti dievčat a chlapcov boli zanedbateľné.

1.3.4 Výchova a vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v strednej odbornej škole

Úloha s cieľom monitorovať dodržiavanie rovnoprávnosti prístupu k výchove a k vzdelávaniu žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP), vytváranie individuálnych podmienok vo výchovno-vzdelávacom procese a odhaľovať skryté formy diskriminácie a segregácie žiakov sa plnila v 46 školách. V 4 z kontrolovaných subjektov sa vzdelávalo 22 žiakov zo SZP. Školy pre nich spracovali kompletnú dokumentáciu v súlade s príslušnými právnymi predpismi, všetci mali vypracovaný individuálny výchovno-vzdelávací program.

Výchovu a vzdelávanie žiakov zo SZP zabezpečovali učitelia v spolupráci s výchovným poradcom, so školským psychológom, u niektorých i s asistentom učiteľa. Na jej skvalitnenie využívali kooperáciu s centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP). V Košickom kraji boli žiaci zo SZP včlenení do bežných tried a sledovaní triednymi učiteľmi i výchovným poradcom, ktorý dohliadal na správanie týchto žiakov, spolupracoval tiež s centrom špeciálnopedagogického poradenstva, v prípade potreby aj s odborom sociálnej starostlivosti úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a s mestskou políciou. V súčinnosti so zamestnávateľmi škola vyhľadávala pre uvedenú skupinu žiakov zamestnanecké príležitosti. V Banskobystrickom kraji žiaci zo SZP pracovali v rovnakom prostredí ako ostatní žiaci školy, bez rozdielu mohli využívať učebné pomôcky, pracovné náradie a pracovný materiál, v stavebných profesiách dostali zadarmo pracovné oblečenie a obuv. V Trenčianskom kraji mali niektorí žiaci v závislosti od miestnych podmienok upravený začiatok vyučovania, výchovno-vzdelávací proces bol často realizovaný v prítomnosti osobného asistenta žiaka alebo školského špeciálneho pedagóga. Využívali vytvorenú oddychovú zónu školy a upravené triedy. Žiačke SOŠ v Prešove upravili organizáciu výučby modifikáciou vzdelávania v jednotlivých predmetoch podľa odporúčania CPPPaP. Učitelia na zlepšenie výchovno-vzdelávacích výsledkov uplatňovali vo vyučovacom procese vo vzťahu k žiakom zo SZP individuálny prístup, uskutočňovali motivačné rozhovory, v prípade potreby poskytovali jednotlivcom doučovanie a konzultácie. Pomocou nedirektívnych alternatívnych metód rozvíjali u nich najmä tvorivé schopnosti v praktickej oblasti. V Trenčianskom kraji škola vykonávala sústavný monitoring vzdelávacích výsledkov žiakov a pri úspechoch ich motivovala pochvalou. SOŠ v Prešove umožnila žiačke zo SZP zúčastniť sa netradičných vyučovacích metód prostredníctvom štipendijného programu Nadácie otvorenej spoločnosti. V kooperácii so školským psychológom a s CPPPaP jej pomohla zapožičaním pomôcok a náradia na praktické vyučovanie preklenúť obdobie nedostatočného finančného zabezpečenia rodiny.

Školy pravidelne monitorovali dochádzku týchto žiakov, do školského poriadku zapracovali opatrenia na jej zlepšenie. Prínosom bol telefonický kontakt triednych učiteľov s rodičmi, pomohli tiež osobné pohovory so žiakmi a s ich zákonnými zástupcami. V Košickom kraji uskutočnili návštevu v niektorých rodinách, osvedčila sa spolupráca s kurátorom alebo s orgánmi územnej samosprávy, kontakt s ošetrujúcim lekárom. U viacerých žiakov zvýšená absencia na vyučovaní negatívne ovplyvňovala ich výchovno-vzdelávacie výsledky.

Vytváraním pokojnej a priateľskej atmosféry v školskom prostredí a prehlbovaním pocitu dôvery k učiteľom dosahovali školy dobrý výsledný efekt v práci so žiakmi zo SZP. Vyučujúci ich viedli k učeniu najmä s cieľom dosiahnuť zlepšenie prospechu, dôraz kládli na upevňovanie návykov na systematickú domácu prípravu. Táto snaha sa následne priaznivo preukázala v ich ochote zapájať sa do rôznych činností, v nadobúdaní kladného vzťahu k práci a plneniu si povinností. Pozitívne prejavy žiakov boli však často krátkodobé, ovplyvňovalo ich nevhodné domáce prostredie, nezáujem rodičov o spoluprácu so školou a zlá finančná situácia v rodine. Za nepriaznivé faktory vo výchove a vzdelávaní žiakov zo SZP (ale aj ostatných žiakov) považovala škola v Banskobystrickom kraji najmä nedostatok pozitívnych životných vzorov a deficit pracovných príležitostí v regióne (s tým súvisiaca vysoká nezamestnanosť v rodinách), čo znižovalo motiváciu žiakov k dosahovaniu dobrých študijných výsledkov.

1.3.5 Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na gymnáziu a v strednej odbornej škole

V stredných školách sa rozvíjanie čitateľskej gramotnosti (ČG) sledovalo na 46 komplexných inšpekciách, na ktorých školskí inšpektori sústredili svoju pozornosť aj na činnosti učiteľov priamo či nepriamo súvisiace s rozvíjaním ČG žiakov. Stav rozvíjania ČG sa kontroloval celkovo na 1 761 hospitovaných hodinách, vo všeobecnom vzdelávaní v predmetoch všetkých vzdelávacích oblastí okrem oblasti *Zdravie a pohyb* a v odbornom vzdelávaní sa nevenovala pozornosť predmetom praktickej prípravy.

K negatívnym zisteniam patrila skutočnosť, že na viac ako tretine vyučovacích hodín (35 %) sa nevyskytovala žiadna forma práce s textom v akejkoľvek jeho podobe, prípadne sa neúčelne obmedzila len na jeho prečítanie. Niekde ju nahradila neefektívne uplatnená didaktická technika, ktorá slúžila na odpisovanie poznámok. Niektorí učitelia dokonca nevyužívali ani dostupné učebnice, zamenili ich za časovo neprijateľne dlhé diktovanie novej učebnej témy. Prevládajúca absencia dôsledne premyslenej, systematickej a sústavnej práce s textom negatívne poznačila rozvíjanie niektorých kompetencií žiakov, najmä komunikačných, čiastočne poznávacích i sociálnych. Mnohí vyučujúci pri práci s textom improvizovali, preto dostatočná škála činností, ktorá by v primeranej miere podporovala uvedomelé rozvíjanie ČG jednotlivcov, absentovala. Neraz volili málo účinné postupy, ktoré neaktivizovali činnosť jednotlivcov, nevytvárali zodpovedajúci priestor na prejavenie tvorivosti. Nie vždy boli žiaci vopred dostatočne zaangažovaní do textu s cieľom vzbudiť ich pozornosť, motivovať ich. Väčšina učiteľov v SOŠ nebola profesionálne pripravená na rozvíjanie ČG žiakov a systematickému rozvíjaniu tejto spôsobilosti bránila tiež absencia ich vlastnej stratégie s rozpracovanými konkrétnymi cieľmi.

Graf 47: Vzdelávanie učiteľov v oblasti čitateľskej gramotnosti

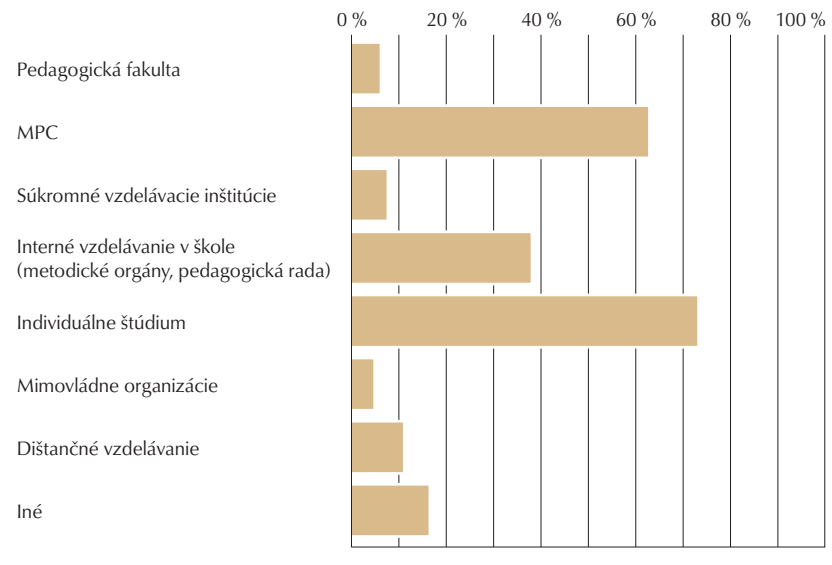

Graf 48: Dôvody, resp. problémy so vzdelávaním učiteľov v oblasti čitateľskej gramotnosti

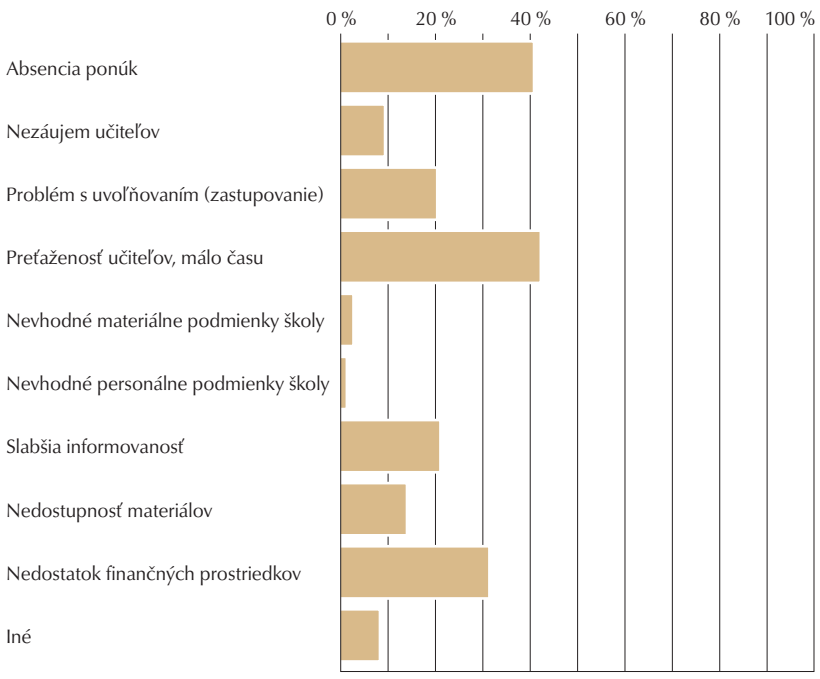

Žiaci zvyčajne mali vytvorené príležitosti na získavanie informácií z jednoduchých súvislých i nesúvislých, ojedinele i z jednoduchých kombinovaných textov. Vo veľkej miere chápali obsah prečítaných či vypočutých textov, požadovanú kľúčovú informáciu identifikovali, viaceré informácie samostatne integrovať nedokázali. V študijných odboroch vyučujúci častejšie vyžadovali aj interpretáciu textu, vyhľadávanie vzájomných vzťahov, zoraďovanie informácií podľa kritérií, posudzovanie ich významu na riešenie úlohy. Skôr výnimočne ponúkli priestor na hľadanie skrytých informácií a podnecovali žiakov využiť ich pri prezentácii. Nielen v učebných, ale vo veľkej miere aj v študijných odboroch jednotlivcom chýbala schopnosť samostatne argumentovať, zovšeobecňovať, tvoriť závery, skôr vedeli aplikovať nové poznatky s vyžitím vedomostí z iných predmetov. Dominantnou a kľúčovou postavou pri práci s textom, v ktorom sa hľadali súvislosti, vyvodzovali závery, bol najčastejšie samotný učiteľ. Dôvodom boli prevažne nedostatočne osvojené poznatky, zručnosti žiakov, niekedy i nedostatok ich záujmu. Pedagógovia často využívali obsah textov na podnecovanie do diskusie, do uvažovania, vyzývali na vyjadrovanie názorov, emocionálnych postojov, ale komunikačné zručnosti mnohých študentov, predovšetkým v učebných odboroch, boli na málo vyhovujúcej úrovni. Primerane a bez pomoci interpretovať obsah textu či dostatočne kultivovane, najmä však súvisle a ucelene vyjadriť vlastný názor alebo postoj v nadväznosti na prečítaný či vypočutý text dokázali len niektorí.

Informácie súvisiace so zabezpečením a s vytvorením podmienok na rozvíjanie ČG v SŠ boli získané formou rýchleho zberu prostredníctvom internetu. Zo 714 oslovených škôl na zaslaný dotazník s otázkami zameranými na podmienky ovplyvňujúce rozvíjanie ČG reagovalo 523 (73,2 %), z nich bolo 175 (33,5 %) gymnázií, 347 (66,4 %) SOŠ a jedno (0,2 %) konzervatórium, 50 (9,6 %) škôl bolo cirkevných a 78 (14,9 %) súkromných. Medzi zapojenými subjektmi prevažovali školy s počtom žiakov vyšším ako 201.

V dotazníku 71,1 % riaditeľov potvrdilo, že nemá vypracovanú stratégiu rozvíjania ČG, tejto oblasti nevenovali primeranú pozornosť. Značný dôraz však kládli na vzdelávanie podporujúce rozvoj ČG. Uprednostňovali vzdelávanie, ktoré zabezpečovalo Metodicko-pedagogické centrum (MPC), najviac sa ho zúčastňovali učitelia predmetov slovenský jazyk a cudzí jazyk, ale aj značná časť učiteľov odborných predmetov. Dôležitosť v tomto smere pripisovali tiež individuálnemu získavaniu poznatkov, rovnako aj internému vzdelávaniu prostredníctvom metodických orgánov a pedagogických rád (graf 47).

Z odpovedí na otázku, čo bráni vzdelávaniu (prečo sa nemôžu učitelia vzdelávať, aké sú problémy pri vzdelávaní), vyplynulo, že možnosť vzdelávať sa najviac obmedzovala preťaženosť pedagogických zamestnancov, nepriaznivo ju ovplyvňoval i nedostatok vhodných ponúk a negatívny podiel na tomto stave mali aj chýbajúce finančné prostriedky (graf 48).

Školské knižnice sú považované za významný faktor ovplyvňujúci čitateľské zručnosti. Zväčša boli v školách zriadené (75,9 %), ale vhodnosť ich priestorov pozitívne hodnotila približne iba polovica riaditeľov. V tejto súvislosti riaditelia kládli dôraz na doplňanie knižničného fondu s preferovaním odbornej literatúry. V nemalej miere (58,5 %) plánovali aktivity na podporu rozvíjania ČG. Vo vyučovacom čase vyhradili najväčší priestor rôznym formám vlastnej tvorby žiakov, stimulovali túto činnosť diskusiami k prečítaným textom. V čase mimo vyučovania zvolili ponuku krúžkov vhodného obsahového zamerania, zaradili tvorivé aktivity, súťaže, besedy o knihách. V nadväznosti na termín zberu informácií v prevažnej miere potvrdili realizáciu naplánovaných aktivít. Pozitívne treba hodnotiť skutočnosť, že prínos aktivít v prospech podpory rozvíjania ČG analyzovali najčastejšie na zasadnutiach predmetových komisií (PK) pre všeobecné vzdelávanie, menej sa ním zaoberali na zasadnutiach PK pre odborné vzdelávanie a primeranú pozornosť mu venovali pedagogické rady škôl (grafy 49 – 51).

Graf 49: Vyhodnotenie činností zameraných na rozvíjanie ČG na PK všeobecných predmetov

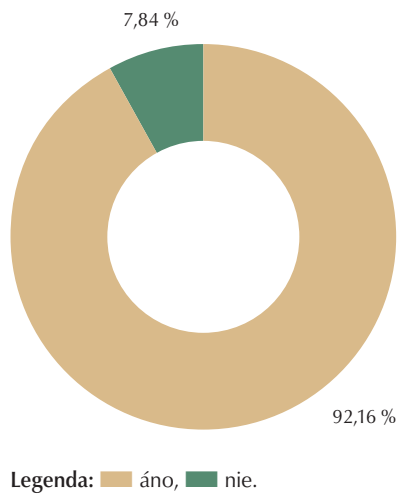

Graf 50: Vyhodnotenie činností zameraných na rozvíjanie ČG na PK odborných predmetov

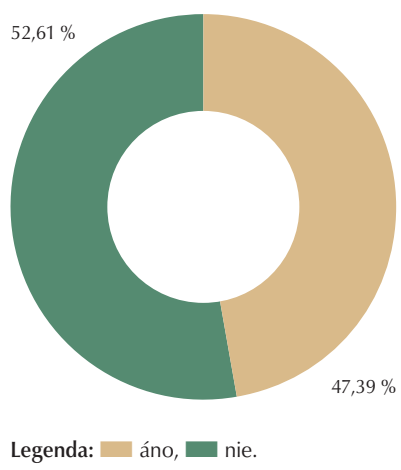

Graf 51: Vyhodnotenie činností zameraných na rozvíjanie ČG na pedagogických radách

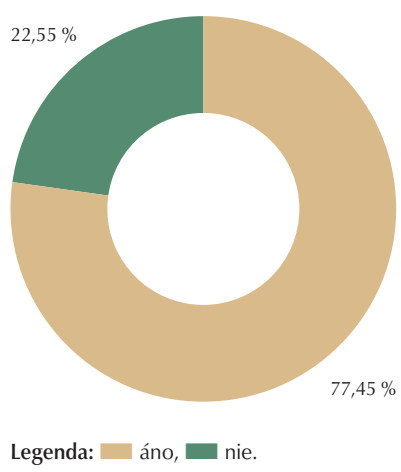

1.3.6 Finančná gramotnosť v strednej odbornej škole

Rozvíjanie finančnej gramotnosti vo vyučovacom procese sa sledovalo v 51 školách. Cieľom úlohy bolo zistiť zapracovanie *Národného štandardu finančnej gramotnosti* do školských vzdelávacích programov. Implementáciu kontrolované školy nezabezpečili rovnako dôsledne. V 26 (50,9 %) subjektoch pozornosť stratégii vzdelávania vo finančnej oblasti nevenovali vôbec alebo iba v obmedzenej miere. Školy, ktoré zaradili *Národný štandard finančnej gramotnosti* do ŠkVP, zapracovali témy – jednotlivé vybrané kategórie finančnej gramotnosti (FG) – v rôznom rozsahu a kvalite do učebných osnov viacerých predmetov. Vychádzali pritom prevažne z potrieb žiakov, ale aj z požiadaviek profilu absolventa pre jednotlivé študijné a učebné odbory. Vo všeobecnovzdelávacích predmetoch využili školy priestor na vytvorenie nových tém. Do predmetu matematika zaradili *Elementárnu finančnú matematiku domácnosti*, do etickej výchovy pridali tému *Príjem a práca, voľba a príprava na povolanie*. Cudzie jazyky obohatili o konverzačné témy *Dialóg v obchode, Cudzie meny, Obchodné dokumenty a zamestnanie*. Širšie možnosti na zapracovanie *Národného štandardu finančnej gramotnosti* poskytli predovšetkým odborné predmety ekonomického zamerania. Dôslednejšie sprístupňovanie poznatkov finančného vzdelávania umožnili viaceré pridané témy. V predmete technológia doplnili témy *Porovnanie cien surovín, Kalkulácia ceny*, právnu náuku rozšírili o tému *Zákon o ochrane spotrebiteľa* a predmet psychológia o *Vplyvy pôsobiace na kupujúceho*. Na vyššej úrovni boli poznatky z finančnej oblasti rozoberané prostredníctvom tematických celkov *Osobná finančná gramotnosť, Banková sústava, Písomná komunikácia* (písomnosti spojené s hotovostným a bezhotovostným platobným stykom). V hotelovej akadémii v Banskobystrickom kraji pracovali žiaci v rámci cvičnej firmy s finančnou hotovosťou, registračnou pokladnicou, vypĺňali účtovné doklady a hospodárili so zverenými prostriedkami. Školy v Košickom kraji deklarovali rozvíjanie zručností a skúseností žiakov na praktických cvičeniach predmetov ekonomického zamerania i na pracoviskách počas odbornej praxe (lekárne, obchodné organizácie). Zodpovednejšie pristupovali k vzdelávaniu vo finančnej oblasti v skupine študijných/učebných odborov 63, 64 *Ekonomika a organizácia, obchod a služby I, II*. V Trenčianskom kraji, v súlade so ŠVP, rozpracovali sledovanú problematiku najmä v odborných ekonomických predmetoch. V Žilinskom kraji okrem začlenenia tém *Národného štandardu finančnej gramotnosti* umožnili žiakom končiacich ročníkov absolvovať „realitný vodičák" na získanie základných informácií o nehnuteľnostiach. Vzdelávacie okruhy (ekonomika, účtovníctvo, právo, svet práce), ktoré obsahovo priamo vytvárali podmienky na rozvíjanie FG, definovali 4 subjekty v Prešovskom kraji. V obchodnej akadémii zapojenej do siete cvičných firiem v Košickom kraji efektívne a zaujímavou formou realizovali podnikateľské aktivity, ktoré pomáhali v implementácii *Národného štandardu finančnej gramotnosti*. V Trnavskom kraji bola v uvedených skupinách študijných odborov konkretizácia finančnej tematiky pozorovaná v 4 SOŠ, v Bratislavskom kraji sa jej venovala súkromná obchodná akadémia. Oblasť finančného vzdelávania rozšírili aj voliteľné predmety hospodársky týždeň a základy podnikateľského myslenia – tvorba projektov.

Zvýšenie záujmu žiakov o sledovanú oblasť vzdelávania podporili školy rôznymi mimoškolskými aktivitami vrátane krúžkovej činnosti. Na zabezpečenie informovanosti niektoré realizovali projekty podporované najmä mimovládnymi a bankovými subjektmi, v rámci čoho si zlepšovali svoju vybavenosť vhodnými učebnými materiálmi a pomôckami. Viaceré pracovali so školskými učebnicami, vo vzťahu k vyučovaným odborným predmetom využívali učebné texty, vzory tlačív, zmlúv, textové dokumenty a tabuľky používané na finančnom trhu. Prínosom boli metodické materiály (MPC, Štátny inštitút odborného vzdelávania), informačný a propagačný materiál finančných inštitúcií, odborné časopisy, videonahrávky, výučbové programy i vlastné prezentácie. V rámci projektu *Poznaj svoje peniaze* získali zapojené školy vzdelávací elearningový program. Najlepšou vybavenosťou v oblasti finančného vzdelávania disponovali študijné odbory s ekonomickým zameraním. Negatívom však bola skutočnosť, že v niektorých školách toto vybavenie chýbalo.

Slabšou stránkou bolo vzdelávanie učiteľov na podporu rozvoja FG. Väčšina škôl realizovala interné vzdelávanie pedagogických zamestnancov predmetovými komisiami, niektorí učitelia absolvovali podujatia organizované MPC. Ojedinele získavali odborné poznatky prostredníctvom finančných inštitúcií a v rámci školení organizovaných Štátnym inštitútom odborného vzdelávania. V školách, ktoré *Národný štandard finančnej gramotnosti* do ŠkVP neimplementovali, sa v tejto oblasti nevzdelávali.

Vzhľadom na aktuálnosť a závažnosť problematiky je zo strany škôl potrebné vytvoriť také podmienky na systematické finančné vzdelávanie, ktoré prispejú k nadobudnutiu vedomostí, zručností a schopností žiakov, umožnia im aktívne pracovať s finančnými informáciami, a tým primerane efektívne komunikovať a fungovať v danom prostredí.

1.3.7 Bezpečnosť školského prostredia a prevencia negatívnych javov v správaní žiakov v strednej odbornej škole

Úloha bola sledovaná v 46 SOŠ. Vyhodnotenie sa uskutočnilo na základe zistení z dotazníkov zadaných riaditeľom školy, žiakom a členom žiackej školskej rady (ŽŠR), ktorá bola ustanovená v 33 školách (180 respondentov), z rozhovorov a dokumentácie školy. Bezpečnosti školského prostredia a prevencii negatívnych javov venovali školy rozdielnu pozornosť. Vyše 80 % subjektov rozpracovalo podmienky na zaistenie ochrany pred diskrimináciou, násilím a šikanovaním v školskom poriadku, viaceré však nevymedzili účinné kroky na ich elimináciu. Napriek tomu, že skoro vo všetkých školách boli žiaci preukázateľným spôsobom oboznámení so školským poriadkom, značná časť nevedela posúdiť, či problematika bezpečnosti bola jeho súčasťou. Riešenie prejavov nevhodného správania žiakov v školskom poriadku potvrdilo v dotazníkoch viac ako 90 % členov ŽŠR, pričom skoro 80 % sa stotožnilo s deklarovanými pravidlami prevencie tohto javu, 7 % uviedlo, že ich nepozná (grafy 52 a 53).

V kontrolovaných subjektoch bola problematika zahrnutá v ŠkVP, v plánoch práce školy, koordinátora prevencie, výchovného poradcu, obsahovali ju aj plány triednych učiteľov. V učebných predmetoch mala zastúpenie najmä na hodinách občianskej náuky a etickej výchovy, zaoberali sa ňou i na triednických hodinách.

Prevenciu vykonávali školy prostredníctvom rôznych podujatí, ktoré sa u mnohých žiakov nestretli s pozitívnym ohlasom. Z ich vyjadrení vyznievala neúplná spokojnosť s obsahovým zameraním, deklarovali potrebu častejšie uskutočňovať zaujímavé a poučné netradičné aktivity s prínosom doplňujúcich informácií. Negatívnym zistením bolo, že až 28 % respondentov sa žiadneho podujatia nezúčastnilo. Menej pravidelne školy praktizovali monitorovanie rizikového správania žiakov s následným vyhodnotením situácie a prijatím potrebných opatrení. Pri predchádzaní nevhodnému správaniu zohráva podľa žiakov významnú úlohu otvorená komunikácia s učiteľmi a ich zodpovedný prístup k riešeniu náznakov šikanovania. Dôležitosť prikladali výchove v rodine, za závažný faktor považujú formovanie osobnosti prostredím, v ktorom žije (graf 54).

Preventívnu činnosť na rôznej úrovni zabezpečovali koordinátori prevencie v kooperácii s pedagogickým kolektívom. Ustanovenie tejto funkcie vo všetkých školách (s výnimkou jednej) vytváralo predpoklad dobrej spolupráce i so žiakmi. Nepriaznivým zistením však bola skutočnosť, že v prípade odhalenia prejavov šikanovania sa s koordinátorom prevencie kontaktovalo len veľmi málo žiakov, nepoznali ho ani mnohí členovia ŽŠR.

Pripravenosť škôl na prevenciu nežiaducich javov v správaní žiakov ovplyvnila informovanosť pedagogických zamestnancov. Nedostatky sa preukázali v organizovaní vzdelávania. V tomto smere využívali ponuku MPC i spoluprácu s kompetentnými odborníkmi, časť z nich sa sústredila na internú formu v rámci školy. Mnohé školy (35 %) však vzdelávanie s problematikou preventívnych aktivít neorganizovali. Efektivitu základných informácií o sledovanom jave, ktorú školy poskytli zákonným zástupcom žiakov predovšetkým na triednych aktívoch, znižovala ich nízka účasť. Pri riešení problémových situácií iniciovali školy nadviazanie kontaktu s rodičmi, sprostredkovali pre nich konzultácie s pracoviskami preventívnych a poradenských služieb, niektorí však neprejavili dostatočnú ochotu participovať na náprave.

Snahu škôl o vytvorenie bezpečného školského prostredia pozitívne hodnotilo v dotazníkoch 81 % chlapcov i dievčat, 12 % chýbal v škole pocit bezpečia, 7 % uviedlo strach z niektorého spolužiaka. Nepriaznivú skúsenosť so šikanovaním skoro zhodne potvrdilo necelých 10 % opýtaných chlapcov i dievčat, pričom aktérmi boli prevažne spolužiaci z triedy (grafy 55 a 56).

Graf 52: Riešenie problematiky násilia a šikanovania v školskom poriadku z pohľadu ŽŠR

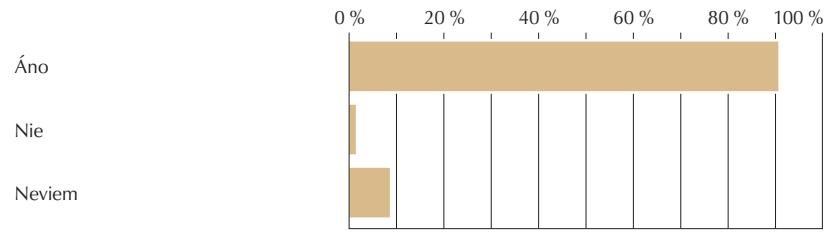

Graf 53: Vyjadrenie súhlasu s pravidlami školského poriadku, ktoré súvisia so šikanovaním

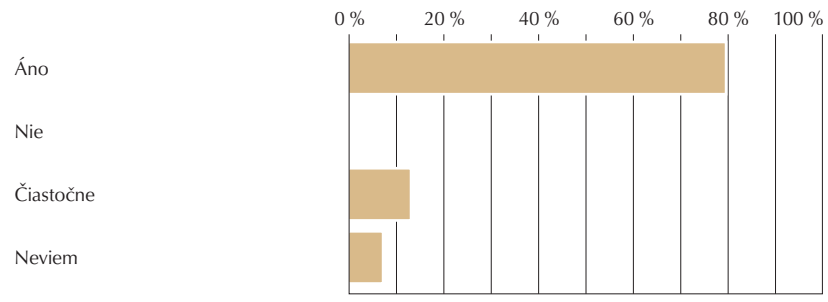

Graf 54: Čo by podľa teba pomohlo predchádzať šikanovaniu?

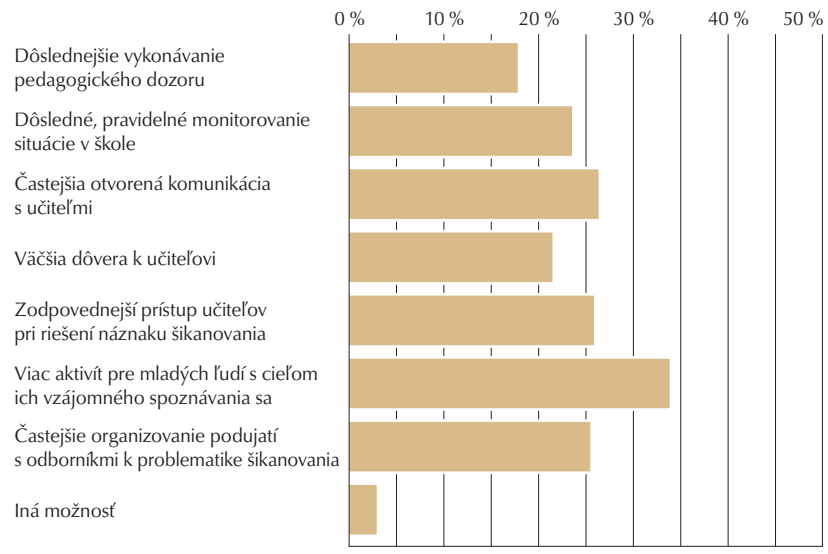

Graf 58: Príčiny nedisciplinovanosti žiakov na vyučovaní

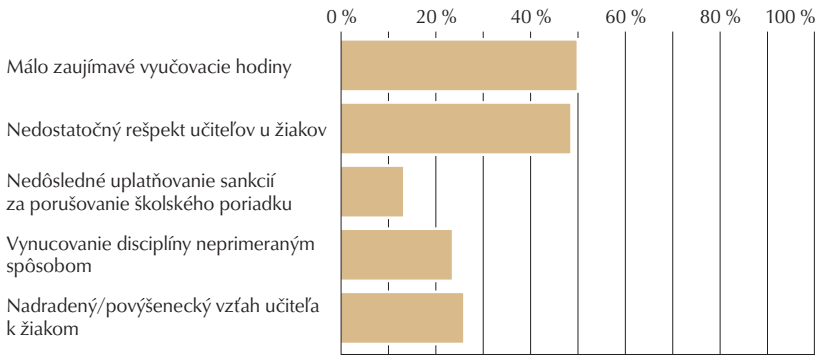

Graf 55: Máš v škole pocit bezpečia?

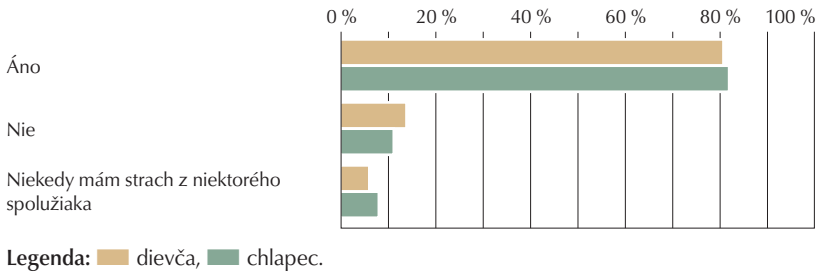

Graf 56: Bol/-a si v škole šikanovaný/-á?

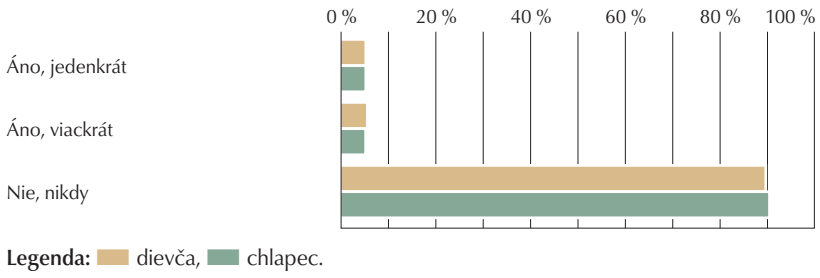

Graf 57: Miesto výskytu šikanovania

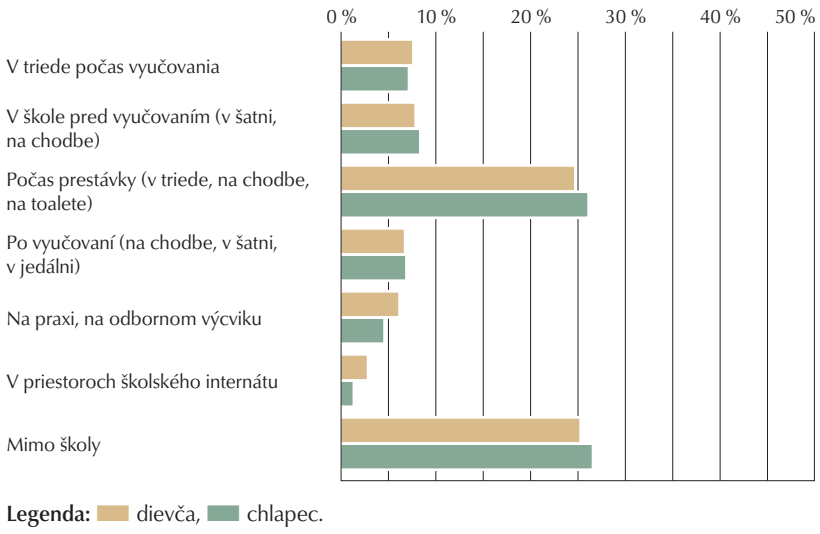

Až 45 % žiakov bolo svedkom šikanovania niekoho iného, viac ako 11 % sa na šikanovaní priamo podieľalo. Najčastejšie k nemu dochádzalo počas prestávok, vyše 5 % sa s ním stretlo na praxi či odbornom výcviku, niektorí v priestoroch školského internátu, značná časť ho zaregistrovala i mimo školy. Najpočetnejšie zastúpenie mali psychické formy, najmä verbálne urážky (graf 57).

V prípade identifikácie negatívnej skúsenosti žiaci prejavili najväčšiu dôveru k priateľom, spolužiakom, rodičom. Oveľa menej sa obracali na pedagogických zamestnancov. Je zarážajúce, že značná časť túto skutočnosť nikomu neoznámila. Náznaky šikanovania alebo iné formy nevhodného správania riešili školy najčastejšie pohovorom s agresorom a jeho rodičmi, niektoré prípady vyžadovali spoluprácu s políciou. V odpovediach respondentov pri uplatnení opatrenia voči šikanujúcim malo výrazné zastúpenie vylúčenie zo štúdia, zníženie známky zo správania, navrhovali aj preradenie na inú školu, viacerí dokonca uvádzali formu telesného trestu.

Riaditelia škôl vyjadrili prevažne iba čiastočnú spokojnosť so správaním žiakov. Najvýraznejšie prejavy nedisciplinovanosti si všimli počas prestávok, keď do popredia vystupovala vzájomná neúcta medzi žiakmi, časté používanie vulgarizmov a urážlivých vyjadrení v ich komunikácii. Žiaci najkritickejšie hodnotili správanie na vyučovaní, v ktorom prevažovalo vyrušovanie. Ako jeho príčinu uvádzali málo zaujímavé vyučovacie hodiny, menšia časť poukázala na nedostatočný rešpekt žiakov k učiteľom. Túto skutočnosť potvrdili aj výsledky hospitácií pri komplexných inšpekciách (graf 58).

Z uvedených zistení vyplýva, že odstránenie tohto javu z prostredia škôl si vyžaduje vypracovanie celoškolskej stratégie k prevencii rizikového správania sa žiakov s účinnými postupmi riešenia vyskytujúcich sa problémov, do ktorej budú zainteresovaní všetci pedagogickí zamestnanci.

1.3.8 Externá časť a písomná forma internej časti maturitnej skúšky na gymnáziu, v strednej odbornej škole a konzervatóriu

Inšpekcie sa vykonali v 102 školách, z toho v 44 gymnáziách, 54 SOŠ a 4 konzervatóriách. Z celkového počtu škôl bolo 13 cirkevných, 26 súkromných, 12 škôl bolo s vyučovacím jazykom národností. V 30 z nich sa testovania zúčastnili 59 žiaci (10 gymnázií, 49 SOŠ) so zdravotným znevýhodnením.

V prípravnej fáze postupovali školy podľa pokynov Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM), v potrebnom rozsahu poskytli informácie o organizácii a priebehu maturitných skúšok (MS) žiakom, učiteľom i rodičom. Pri určení administrátorov, pomocných hodnotiteľov a zapisovateľov tém z vyučovacích jazykov boli dodržané podmienky ich výberu. Negatívom pripravenosti bolo nesplnenie podmienky pri stanovení pomocného dozoru, nedodržanie počtu žiakov v skupinách a nezabezpečenie zapisovateľa tém. V jednom kontrolovanom subjekte neurčili pomocných hodnotiteľov úloh s krátkou odpoveďou zo slovenského jazyka a literatúry (SJL) a slovenského jazyka a slovenskej literatúry.

Externú časť (EČ) MS z vyučovacích jazykov kontrolovali školskí inšpektori v 45 školách, z cudzích jazykov v 28, z matematiky v 29 školách. Priebeh a organizácia administrovania testov EČ MS boli realizované podľa časového harmonogramu, vyskytli sa nedostatky v dodržiavaní pokynov. V 3 školách neboli administrátori k jednotlivým skupinám pridelení na základe náhodného výberu. V jednej škole koordinátor nezabezpečil rozdanie testov administrátorom tak, aby mohli skontrolovať ich úplnosť a bezchybnosť. Rezervy boli v 2 subjektoch (Trenčiansky, Trnavský kraj) v dôslednosti organizačnej práce administrátorov, predovšetkým pri zadávaní úvodných inštrukcií. Na regulárnosť administrovania EČ MS v jednotlivých skupinách a tiež na ďalšie činnosti, ktoré sa uskutočnili po skončení administrácie testov, dohliadali predsedovia školských maturitných komisií (ŠMK) a predmetových maturitných komisií (PMK).

Priebeh administrovania písomnej formy (PF) internej časti (IČ) MS bol plynulý, zabezpečený prostredníctvom internetu a rozmnožovacej techniky škôl. V jednej škole nebol spôsob prebratia tém a zadaní administrátormi v triedach zrealizovaný podľa pokynov.

Pri hodnotení odpovedí na úlohy s krátkou odpoveďou participovali školskí koordinátori, predsedovia PMK i ŠMK prevažne v súlade s požiadavkami na odborné a organizačné zabezpečenie. Zistilo sa, že 2 pomocným hodnotiteľom bol pridelený vyšší počet odpoveďových hárkov zo SJL. V jednej škole, z dôvodu neurčenia pomocných hodnotiteľov, vykonávala hodnotenie predsedníčka PMK a koordinátorka za spoluúčasti administrátorov. Predsedovia PMK dohliadali na priebeh opráv, s pomocnými hodnotiteľmi priebežne riešili vzniknuté nejasnosti. Odborné problémy telefonicky konzultovali s poverenými zamestnancami NÚCEM, následne realizovali potrebné korekcie hodnotenia. S výnimkou uvedených nedostatkov sa oprava úloh s krátkou odpoveďou uskutočnila v súlade s pokynmi.

V Súkromnej hotelovej akadémii v Považskej Bystrici sa pri tematickej inšpekcii, ktorá bola zameraná na kontrolu pedagogickej dokumentácie uchádzačov prihlásených na MS v štúdiu jednotlivých predmetov, zistilo, že 8 uchádzačov nesplnilo podmienky prihlásenia sa na MS. Na základe uložených opatrení ich škola nepripustila k EČ ani PF IČ MS.

1.3.9 Ústna forma internej časti maturitnej skúšky na gymnáziu a v strednej odbornej škole

Stav realizácie ústnej formy internej časti maturitnej skúšky na gymnáziu a v SOŠ sa zisťoval v 56 subjektoch, z toho v 25 gymnáziách (10,1 % z celkového počtu gymnázií v SR) a v 31 SOŠ (6,5 % z celkového počtu SOŠ v SR). Zo sledovaných škôl bolo 38 štátnych, 11 súkromných a 7 cirkevných, z toho dve školy s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským.

Predsedov ŠMK a PMK vymenovali krajské školské úrady na základe návrhov riaditeľov škôl v príslušnej lehote, pričom viacerí predsedovia ŠMK vykonávali zároveň funkciu predsedov PMK. V určenom termíne (s výnimkou jednej školy) ustanovili riaditelia kontrolovaných subjektov aj skúšajúcich PMK. Do viacerých maturitných komisií z dôvodu nedostatočného počtu interných kvalifikovaných učiteľov vymenovali pedagogických zamestnancov z iných škôl. Podmienky na vymenovanie nedodržali na gymnáziu v Košickom kraji a v SOŠ v Trnavskom kraji (skúšajúci nemeckého jazyka i slovenského jazyka a literatúry nespĺňali kvalifikačné predpoklady na vyučovanie uvedených predmetov). Príslušné stavovské organizácie vyslali svojich zástupcov do maturitných komisií odbornej zložky len v jednom subjekte (Prešovský kraj), delegovali ich z radov pedagogických zamestnancov školy. Odborníka z praxe na praktickú časť odbornej zložky po predchádzajúcom súhlase predsedu PMK prizvala rovnako iba jedna škola (Nitriansky kraj).

V určenom termíne, ktorý nedodržali 2 subjekty (Nitriansky kraj), schválili na návrh predmetových komisií riaditelia a následne predsedovia PMK vyhotovené zadania a témy. V 2 školách (Žilinský a Trenčiansky kraj) riaditelia a rovnako i predsedovia PMK konkrétny dátum schválenia zadaní neuviedli. Stanovený minimálny počet tém pre teoretickú a praktickú časť odbornej zložky a zadaní pre všeobecnovzdelávacie predmety kontrolované subjekty dodržali. Zoznamy učebných pomôcok boli v prevažnej miere úplné, absentovali pri jednom z predmetov v škole v Žilinskom kraji. Pri určovaní formy praktickej časti odbornej zložky MS riaditelia SOŠ akceptovali návrhy predmetových komisií.

K značne negatívnym patrilo zistenie, že predsedovia PMK schválili v jednej SOŠ (Banskobystrický kraj) témy teoretickej časti odbornej zložky, ktoré nevychádzali z cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti pre príslušný odbor (mechanik-elektrotechnik), a v jednom gymnáziu (Košický kraj) zadania zo slovenského jazyka a literatúry, ktoré obsahovali namiesto dvoch až tri úlohy.

Stavovské organizácie sa k obsahu odbornej zložky vyjadrili v polovici subjektov, v ktorých bola táto skutočnosť kontrolovaná. V niektorých školách riaditelia o vyjadrenie nežiadali vôbec, v 2 nebola určená pre príslušný študijný odbor vecná pôsobnosť stavovských organizácií a niekde na písomnú žiadosť oslovené organizácie nereagovali.

Výsledky klasifikácie EČ a PF IČ MS boli v gymnáziách i v SOŠ oznámené načas. V sledovaných subjektoch si zvolili ako náhradu MS z predmetu cudzí jazyk 4 žiaci so sluchovým postihnutím predmet matematika, 1 žiak predmet občianska náuka a 142 žiakom ako náhrada MS z cudzieho jazyka boli uznané jazykové certifikáty vydané oprávnenými jazykovými školami a inštitúciami.

Vo vyhotovených časových harmonogramoch pre jednotlivé PMK, podľa ktorých v školách zabezpečovali priebeh ústnej formy (ÚF) IČ MS, bol rešpektovaný predpísaný čas stanovený na trvanie prípravy a odpovede žiaka, akceptovaný povolený počet skúšaných v jednom dni a zapracované úpravy podmienok pre žiakov so ŠVVP. Úpravy zohľadňovali stupeň zdravotného obmedzenia (väčšinou ľahký a stredný stupeň obmedzenia v rámci vývinových porúch učenia), pri ktorom bol jednotlivcom primerane upravený čas skúšky. Individuálnym spôsobom vykonal MS žiak s viacnásobným postihnutím (na lôžku), 1 mal pri ústnej MS prispôsobenú veľkosť písma, na 1 gymnáziu čas skúšky pre žiaka so zdravotným znevýhodnením neupravili. V sledovaných PMK predsedovia dbali na dodržiavanie harmonogramu. V 1 SOŠ však bolo potrebné stanovené poradie skúšaných meniť z dôvodu oneskoreného príchodu jednotlivcov do školy.

V náhodne vybraných a následne kontrolovaných PMK viedli ich členovia so skúšanými žiakmi prevažne sústavný rozhovor, kládli doplňujúce a stimulujúce otázky, ktoré boli vo veľkej miere i primerane náročné. Zvyčajne citlivo využívali schopnosť jednotlivcov aplikovať naučené poznatky v samostatných a súvislých prejavoch, nabádali do prezentovania vlastných názorov a skúseností, umožnili žiakom pri odpovedi uplatniť písomnú prípravu a učebné pomôcky. Predsedovia PMK sa podieľali na skúšaní, riadili spôsob hodnotenia a klasifikácie tak, aby bol výkon všetkých objektívne posúdený. Nie vždy však dokázali dostatočne dôrazne eliminovať snahy skúšajúcich členov komisií nadhodnocovať preukázané vedomosti a zručnosti. Pri stanovení výslednej známky bol zohľadňovaný predchádzajúci prospech žiakov. K negatívnym zisteniam patrilo značné preceňovanie preukázaných výkonov jednotlivcov zo slovenského jazyka a literatúry v obchodnej akadémii (OA) v Trenčianskom kraji a v SOŠ v Trnavskom kraji. Žiaci neboli schopní monologickým spôsobom reprodukovať vedomosti z literárnej histórie a teórie literatúry na úrovni, ktorú stanovujú cieľové požiadavky na MS z predmetu. Zároveň v uvedenej SOŠ v Trnavskom kraji boli výrazne nadhodnocované i odpovede z anglického jazyka. V zmysle právnej normy nebol vypočítaný výsledný stupeň prospechu žiaka v 3 PMK slovenského jazyka a literatúry na gymnáziu v Košickom kraji.

jazyka. V SOŠ sa obsah jednej práce zásadným spôsobom líšil od zvolenej témy.

V 2 SOŠ (Trenčiansky a Trnavský kraj) zistené nedostatky súviseli s harmonogramom MS napriek tomu, že počet skúšaných žiakov za deň neprekročil stanovený maximálny počet. PMK však skúšali v jednom slede 10 až 12 žiakov bez akejkoľvek hygienickej prestávky, a z toho dôvodu niektorí členovia neboli prítomní v skúšobnej komisii počas skúšania všetkých žiakov. V procese hodnotenia teda nemohli navrhnúť stupeň prospechu z odpovedí na jednotlivé úlohy, čo v konečnom dôsledku malo vplyv na objektivitu hodnotenia.

Školskí inšpektori museli v PMK slovenského jazyka a literatúry (SOŠ v Trnavskom kraji) usmerniť proces stanovenia stupňa prospechu pri ÚF IČ MS. Členom tejto PMK nebolo jasné, akým spôsobom by mali zohľadňovať dosiahnuté výsledky žiaka z predmetu počas predchádzajúceho štúdia. V OA v Trenčianskom kraji pri komisionálnej skúške z jednotlivých predmetov nebola dodržaná náročnosť obsahu písomnej časti komisionálnej skúšky z ruského jazyka na jazykovej úrovni B1 Spoločného európskeho referenčného rámca (test s výberom odpovede obsahoval lexiku a overoval gramatické javy adekvátne úrovni A1 a A2). Vedomostná úroveň žiakov SOŠ v Trnavskom kraji, ktorí konali ústnu MS z predmetov slovenský jazyk a literatúra, anglický jazyk a nemecký jazyk, bola nedostatočná. Členovia PMK viedli so žiakmi dialóg formou kladenia jednoduchých otázok, na ktoré jednotlivci často žiadnym spôsobom nereagovali, prípadne ich odpovede boli len jednoslovné. Odpovede z cudzích jazykov pozostávali prevažne z vymenovania slov zo slovnej zásoby príslušného tematického celku. V tejto škole zároveň v dvoch maturitných zadaniach zo slovenského jazyka a literatúry sa opakovala rovnaká úloha a počas jedného dňa sa pri ústnej skúške časť zadania vyskytla dva razy.

1.3.10 Kontrola plnenia opatrení na gymnáziu a v jazykovej škole

Školskí inšpektori vykonali 69 následných inšpekcií na 64 gymnáziách, z nich bolo 14 cirkevných, 16 súkromných. Odstránenie nedostatkov sa kontrolovalo v 23 subjektoch po komplexnej inšpekcii, v 39 po tematickej a v 4 po následnej inšpekcii, pričom v 2 súkromných gymnáziách boli vykonané 2 následné inšpekcie. V Trenčianskom, Žilinskom a Prešovskom kraji boli po tematickej inšpekcii vykonané 3 následné inšpekcie v jazykovej škole. V rámci uskutočnených inšpekcií bolo uplatnených 569 opatrení (z nich 11 v JŠ) na odstránenie zistených nedostatkov, z toho 217 odporúčaní, 274 opatrení prijatých riaditeľmi kontrolovaných subjektov, 76 opatrení uložených školskou inšpekciou a 2 záväzné pokyny. Z nich bolo akceptovaných a splnených 524 (92,1 %).

Tab. 9: Akceptácia/splnenie uplatnených opatrení

Prehľad uplatnených opatrení	Akceptované/splnené	%	Počet spolu
Odporúčania	196	90,3	217
Opatrenia prijaté kontrolovaným subjektom	251	91,6	274
Opatrenia uložené ŠŠI	76	100	76
Upozornenia	●	●	●
Záväzný pokyn	1	50	2
Spolu			569

Počas konania ÚF IČ MS sa nevyskytli vážnejšie rušivé momenty. Predsedovia ŠMK sledovali priebeh a organizáciu skúšok, kontrolovali prácu predsedov jednotlivých PMK, ktorí si stanovené povinnosti zväčša plnili. V priebehu realizácie ústnych skúšok vznikli dôvody na zastupovanie predsedov ŠMK a PMK v 2 školách.

Ďalšie zistenia súvisiace s ústnou formou internej časti maturitnej skúšky

V 2 kontrolovaných subjektoch – SOŠ v Trnavskom kraji a OA v Trenčianskom kraji – bola neobjektívne, povrchne a nekorektne vykonaná oprava PF IČ MS zo slovenského jazyka a literatúry, zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry a z ruského

Uplatnené opatrenia smerovali najmä k odstráneniu nedostatkov týkajúcich sa:

- spracovania ŠkVP, jeho prerokovania a zverejnenia,
- organizácie vyučovania (spájanie žiakov z rôznych ročníkov na jednej vyučovacej hodine, prekročenie počtu poslucháčov v kurzoch v jazykovej škole, dĺžka trvania prestávok),
- vypracovania školského poriadku, jeho prerokovania v pedagogickej rade a v rade školy, zverejnenia a oboznamovania sa s ním,
- zabezpečenia prípravy a realizácie maturitnej skúšky,
- spĺňania kvalifikačných predpokladov a požiadaviek na výkon riadiacej funkcie,

Graf 59: Akceptované/splnené opatrenia za školské roky

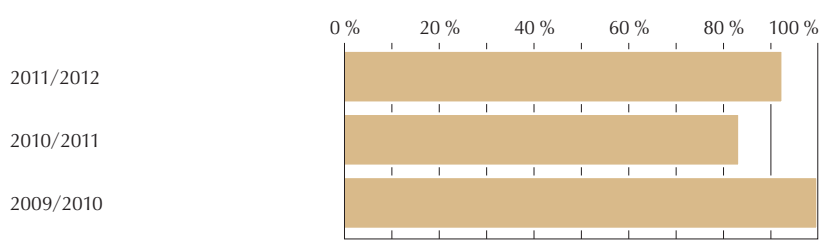

- vedenia pedagogickej a ďalšej dokumentácie (dokumentácia žiakov so ŠVVP, dvojjazyčná evidencia dokumentácie v školách s vyučovacím jazykom maďarským, zápis preberaného učiva z cudzieho jazyka nevedený v štátnom jazyku),
- vydávania rozhodnutí riaditeľom školy,
- systému vnútornej školskej kontroly,
- činnosti metodických orgánov.

Akceptované odporúčania a väčšina splnených opatrení mali v značnej miere priaznivý dopad na skvalitnenie podmienok realizácie výchovno-vzdelávacieho procesu. Neakceptovaním a nesplnením uplatnených opatrení pretrvávala nedôslednosť v oblasti výkonu a účinnosti vnútornej školskej kontroly, negatívom bolo nesplnenie prijatých opatrení vo veci kvalifikačného predpokladu na výkon riadiacej funkcie (graf 59).

1.3.11 Kontrola plnenia opatrení v strednej odbornej škole

Celkovo bolo vykonaných 110 následných inšpekcií v 100 SOŠ, z toho 71 v štátnych, 36 v súkromných, 3 v cirkevných. V 2 SOŠ boli následné inšpekcie vykonané dvakrát z dôvodu rozloženia termínov splnenia opatrení a v 8 školách boli vykonané opakovane z dôvodu pretrvávania zistených nedostatkov. Bolo uplatnených 778 opatrení, z toho 220 odporúčaní, 4 upozornenia, 412 opatrení prijatých kontrolovaným subjektom, 115 uložených školskou inšpekciou a 27 záväzných pokynov (tab. 10).

Tab. 10: Akceptácia/splnenie uplatnených opatrení

Prehľad uplatnených opatrení	Akceptované/splnené	%	Počet spolu
Odporúčania	182	82,7	220
Opatrenia prijaté kontrolovaným subjektom	372	90,3	412
Opatrenia uložené ŠŠI	86	74,8	115
Upozornenia	4	100,0	4
Záväzný pokyn	12	44,4	27
Spolu			778

Splnenie 15 záväzných pokynov nebolo možné vzhľadom na predĺženie ich termínu do 30. 9. 2012 vyhodnotiť.

Zistené nedostatky sa vyskytli najmä v/vo:

- ŠkVP, ktoré neboli v súlade so ŠVP,
- organizácii vyučovania (nedodržanie dĺžky prestávok, prekročenie maximálneho počtu vyučovacích hodín),
- vedení pedagogickej dokumentácie,
- realizácii komisionálnych, záverečných a maturitných skúšok,
- kvalifikačných požiadavkách na pedagogických zamestnancov v riadiacej funkcii,
- výkone štátnej správy v prvom stupni a rozhodovaní na neštátnych školách,
- začleňovaní žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Negatívnym dopadom nesplnených opatrení bolo pretrvávanie nedostatkov v ŠkVP, v pedagogickej dokumentácii, vo vydávaných rozhodnutiach a v kontrolnej činnosti vedenia škôl. Zvlášť závažné nedostatky sa vyskytli v Súkromnej SOŠ, Budatínska 61, Bratislava, na základe ktorých hlavný školský inšpektor predložil zriaďovateľovi návrh na odvolanie riaditeľky školy.

Graf 60: Akceptované/splnené opatrenia za školské roky

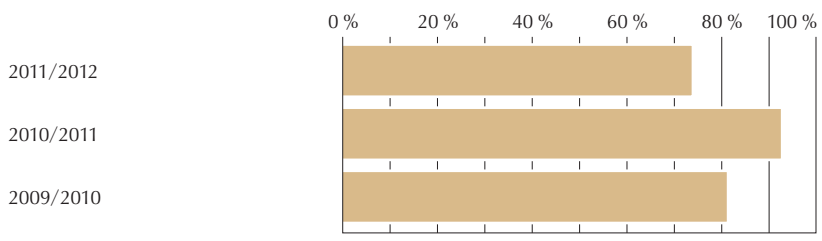

1.3.12 Výrazne pozitívne zistenia a oblasti vyžadujúce zlepšenie

Výrazne pozitívne zistenia:

- stanovenie reálnych cieľov výchovy a vzdelávania orientovaných na kvalitnú odbornú prípravu žiakov,
- zabezpečenie priestorových podmienok zodpovedajúcich požiadavkám vyučovania študijných a učebných odborov,
- vybavenie škôl didaktickou technikou vrátane IKT,
- spolupráca s právnickými a fyzickými osobami pri zabezpečovaní praktického vyučovania,
- poskytovanie kvalitných služieb školy prostredníctvom výchovného poradenstva i prostredníctvom ponuky rozmanitej záujmovej činnosti pre žiakov,
- vypracovanie individuálnych výchovno-vzdelávacích plánov pre integrovaných žiakov,
- zapojenie žiakov do národných a medzinárodných projektov.

Oblasti vyžadujúce zlepšenie:

- vypracovanie učebných plánov v súlade s rámcovými učebnými plánmi príslušných štátnych vzdelávacích programov a so zadefinovanými špecifickými aktuálnymi podmienkami výučby,
- vyhotovenie učebných osnov všetkých vyučovaných predmetov a ich rozpracovanie v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom a učebným plánom školského vzdelávacieho programu,
- využívanie odborného a pedagogického potenciálu poradných orgánov riaditeľa školy na skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu, na zabezpečenie účelne fungujúcich medzipredmetových vzťahov,
- vypracovanie celoškolskej stratégie na podporu rozvoja čitateľskej gramotnosti a stratégie prevencie negatívnych prejavov v správaní sa žiakov,
- zacielenie kontrolnej činnosti na rozvíjanie kompetencií žiakov v jednotlivých predmetoch,
- využívanie didaktickej techniky vrátane IKT vo vyučovacom procese,
- dôsledné uplatňovanie individuálnych výchovno-vzdelávacích programov,
- vytváranie pracovných pozícií školských špeciálnych pedagógov v SOŠ,
- spolupráca rodičov so školou.

1.3.13 Podnety a odporúčania

Riaditeľom stredných škôl:

- spolupracovať pri tvorbe ŠkVP s regionálnymi komorami stavovských organizácií a so zamestnávateľmi,
- vyhotoviť učebné plány v súlade s rámcovými učebnými plánmi príslušných ŠVP a spracovať v nich komplexne všetky aktuálne osobitosti s ohľadom na konkrétne podmienky a možnosti výučby,
- venovať pozornosť dôslednému vypracovaniu učebných osnov všetkých vyučovaných predmetov v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom a učebným plánom školy,
- implementovať *Národný štandard finančnej gramotnosti* do ŠkVP,
- rozpracovať v ŠkVP účinné vzdelávacie stratégie na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti smerom k učiteľom, žiakom aj rodičom,
- podporovať a následne cieľavedome využívať kompetencie predmetových komisií pri skvalitňovaní výchovno-vzdelávacieho procesu, pravidelne vyhodnocovať výsledky ich činnosti,
- zamerať ciele kontrolnej činnosti vo vyučovacom procese na využívanie dostupných učebných pomôcok, učebníc a didaktickej techniky vrátane IKT,
- zabezpečiť vzdelávanie integrovaných žiakov v súlade s ich špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami; zamerať kontrolu na proces v triedach s integrovanými žiakmi a na vypracovávanie ďalšej dokumentácie integrovaných žiakov,
- žiadať podľa potreby a úrovne dosahovaných vzdelávacích výsledkov rediagnostické vyšetrenie žiakov, ktorých závery správ diagnostických vyšetrení neobsahujú odporúčania na ich výchovu a vzdelávanie v SOŠ, prípadne odporúčania pre ZŠ sú už nepostačujúce,
- dôsledne oboznamovať žiakov so zásadami prevencie negatívnych javov a vykonávať systematicky monitorovanie školského prostredia, pri zistení výskytu nežiaducich prejavov v správaní žiakov stanoviť postupy riešenia a pravidelne ich vyhodnocovať,
- ustanoviť žiacku školskú radu, zabezpečiť komunikáciu a spoluprácu s jej členmi,
- zaradiť do plánu kontinuálneho vzdelávania pedagogických zamestnancov vzdelávacie aktivity s cieľom systematického rozvíjania finančnej a čitateľskej gramotnosti žiakov,
- dodržiavať právne predpisy pri výkone štátnej správy v prvom stupni a v rozhodovaní v neštátnych školách.

Zriaďovateľom:

- podporovať vytváranie bezbariérového prostredia,
- venovať pozornosť spolupráci škôl s regionálnymi komorami stavovských organizácií a so zamestnávateľmi,
- vytvárať personálne, priestorové a materiálno-technické podmienky na školskú integráciu,
- zabezpečovať prostriedky na zlepšovanie materiálno-technického vybavenia škôl.

Krajským školským úradom:

- pri vzdelávaní na získanie osvedčenia o spôsobilosti na výkon funkcie predsedu predmetovej komisie venovať pozornosť oblasti opravy a hodnotenia písomnej formy internej časti maturitnej skúšky a oblasti hodnotenia ústnej formy internej časti maturitnej skúšky.

Metodicko-pedagogickému centru:

- zvýšiť ponuku odborného vzdelávania pre pedagogických zamestnancov v oblasti právnych predpisov týkajúcich sa integrácie žiakov formou kreditného vzdelávania (pre špeciálnych pedagógov, učiteľov, výchovných poradcov a riaditeľov škôl), zamerať ho na vyplňanie dokumentácie, vypracovávanie individuálnych výchovno-vzdelávacích plánov, využívanie kompenzačných pomôcok a tréning stratégie učenia integrovaných žiakov,
- rozšíriť pre koordinátorov prevencie a ostatných pedagogických zamestnancov ponuku vzdelávacích podujatí v oblasti preventívnych aktivít a riešenia problémov šikanovania,
- zabezpečiť pre riadiacich zamestnancov a ďalšie skupiny pedagogických zamestnancov vzdelávanie obsahovo zamerané na tvorbu a realizáciu stratégie rozvoja finančnej gramotnosti a na tvorbu a realizáciu stratégie rozvoja čitateľskej gramotnosti,
- kontinuálne vzdelávanie učiteľov orientovať na ich schopnosť efektívne využívať modernú didaktickú techniku a IKT vo vyučovacom procese.

Štátnemu inštitútu odborného vzdelávania:

- poskytovať Štátnemu pedagogickému ústavu odborné poradenstvo pri tvorbe učebných osnov nových predmetov,
- poskytovať odborné poradenstvo pri tvorbe učebných osnov nových predmetov.

Školským zariadeniam výchovného poradenstva a prevencie:

- uvádzať v správach z diagnostických vyšetrení jednoznačne druh postihnutia/narušenia a návrh na formu vzdelávania,
- spolupracovať pri vypracovávaní individuálnych výchovno-vzdelávacích plánov predovšetkým s tými školami, v ktorých nie je ustanovený školský špeciálny pedagóg.

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR:

- v školskom zákone jasne a zrozumiteľne definovať
  - žiaka zo sociálne znevýhodneného prostredia,
  - žiaka zo sociálne znevýhodneného prostredia patriaceho do kategórie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- rozšíriť metodický pokyn č. 21/2011 na hodnotenie a klasifikáciu žiakov stredných škôl o prílohu s názvom *Zásady hodnotenia žiaka so zdravotným znevýhodnením začleneného v strednej škole*, porovnateľne s prílohou, ktorá je obsahom metodického pokynu na hodnotenie žiakov základnej školy,
- v právnej norme určiť maximálny počet žiakov v skupine pri vyučovaní predmetu telesná a športová výchova,
- v právnej norme zadefinovať pre orgány miestnej štátnej správy v školstve možnosť úpravy výšky finančnej odmeny pre predsedov predmetových maturitných komisií pri zistení nedostatkov v ich práci,
- určiť v právnom predpise zodpovednosť riaditeľov stredných škôl za organizačné zabezpečenie externej časti a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky,
- odporučiť vysokým školám, ktoré pripravujú budúcich učiteľov, aby do svojich študijných programov zaradili obsah zameraný na rozvoj jednotlivých gramotností žiakov s osobitným zreteľom na rozvoj čitateľskej gramotnosti.

1.4 Školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

1.4.1 Stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania na gymnáziu a v strednej odbornej škole pre žiakov so zdravotným znevýhodnením

Inšpekcie s cieľom zistiť stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania sa vykonali v 11 SŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, a to na 1 gymnáziu a v 10 SOŠ, čo predstavuje 57,89 % z celkového počtu SŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením (ZZ) v SR. Všetky školy boli štátne, s vyučovacím jazykom slovenským. Pre žiakov s telesným postihnutím bolo 5 škôl, pre žiakov so sluchovým postihnutím 2 školy a 4 školy pre žiakov s poruchami správania umiestnených v reedukačných centrách.

Graf 61: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti riadenia SOŠ pre žiakov so ZZ

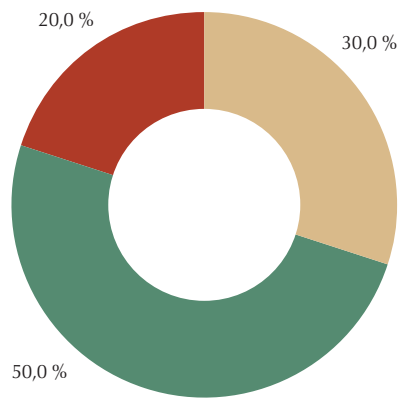

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná.

Riadenie školy

Veľmi dobré výsledky sa zistili na gymnáziách v pedagogickom riadení, v obidvoch druhoch škôl v poskytovaných službách. Jednotlivé ŠkVP rešpektovali vzdelávací program podľa druhu ZZ, subjekty zapracovali osobitosti a podmienky výchovy a vzdelávania žiakov so ZZ. Priemernú úroveň dosiahlo vypracovanie ŠkVP v SOŠ. Pozitívom ŠkVP vo všetkých školách bolo jeho vypracovanie, zverejnenie, stanovenie vlastných cieľov, zapracovanie osobitostí výchovy a vzdelávania žiakov so ZZ, zaradenie špecifických predmetov do učebného plánu, vypracovanie organizácie prijímacieho konania a ukončovania štúdia. Negatívnym zistením v niektorých SOŠ bol nesúlad štruktúry ŠkVP s požiadavkami školského zákona, vo viacerých nedostatky v učebných plánoch a osnovách. Odbornosť vyučovania na gymnáziách bola zabezpečená na 100 %, v SOŠ celkovo na 85 %. Pedagogická a ďalšia dokumentácia bola väčšinou vedená v súlade s právnymi normami, nedostatky sa vyskytli v rozhodovacom procese riaditeľov škôl, v nekompletnosti dokumentácie. Kritériá prijímacieho konania v gymnáziách a SOŠ sa prerokovali a zverejnili. V SOŠ pre žiakov s telesným postihnutím pri Inštitúte pre pracovnú rehabilitáciu občanov so zdravotným postihnutím v Bratislave bolo podmienkou prijatia žiakov povinné absolvovanie 5-dňovej poradne na voľbu povolania v zariadení. Prijímanie žiakov do učebných odborov v reedukačných centrách sa konalo počas celého školského roka na základe rozhodnutia súdu o umiestnení žiaka do zariadenia. Výrazným negatívom v 3 SOŠ bolo prijatie žiakov bez preukázateľného zdravotného znevýhodnenia. Vo všetkých subjektoch sa poradné orgány zaoberali výchovno-vzdelávacími otázkami. Kontrolný systém bol prevažne funkčný. Klímu a kultúru škôl umocňovalo ich prostredie, v reedukačných centrách bolo prispôsobené potrebám prevýchovného procesu. Iba v 64 % škôl považovali pedagógovia za príznačnú vzájomnú dôveru a súdržnosť v kolektíve, angažovanosť a riadenie v demokratickom duchu. Prístup pedagógov k žiakom bol humánny, spolupráca s rodičmi bola na rozdielnej úrovni. Prínosom škôl bolo zapájanie žiakov do nemalého počtu školských a mimoškolských aktivít. Účasť žiakov na predmetových, športových a výtvarných olympiádach či súťažiach priniesla neraz zjavné úspechy, a to aj v súťaži s intaktnými žiakmi. Poradenské služby žiakom, rodičom a pedagógom zabezpečovali výchovní poradcovia a odborní zamestnanci škôl priamo v škole (psychologické, logopedické, liečebnopedagogické, rehabilitačné a iné), sprostredkovali im aj kontakt s poradenskými zariadeniami. Viac ako polovica všetkých žiakov bola ubytovaná v internáte, v reedukačnom centre alebo v domove sociálnych služieb. Riadenie školy v gymnáziách bolo na veľmi dobrej úrovni, v SOŠ na dobrej úrovni (grafy 61 a 62).

Podmienky výchovy a vzdelávania

Riaditelia škôl spĺňali kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie, nedostatky sa prejavili v nesplnení kvalifikačných požiadaviek zástupcami riaditeľa. Vedenie škôl podporovalo externé vzdelávacie aktivity, metodické orgány väčšiny škôl sa podieľali na internom vzdelávaní. Školy mali prevažne primerané priestorové podmienky. Z piatich škôl pre žiakov s telesným postihnutím 4 vytvorili bezbariérové prostredie. Chýbali vhodné učebné texty na vyučovanie predmetov teoretického zamerania a odborný výcvik. Vybavenie učebnými pomôckami a funkčnou didaktickou a výpočtovou technikou bolo väčšinou vyhovujúce. Učebné pomôcky, stroje a nástroje sa využívali vo výchovno-vzdelávacom procese celkovo v 82 % škôl, didaktická technika len v 18 % škôl a pozornosť rozvíjaniu kľúčových kompetencií v oblasti digitálnej gramotnosti žiakov, napriek deklarovaniu v ŠkVP, nevenovali v žiadnej škole. Kompenzačnými pomôckami boli školy vybavené v primeranej miere, ale žiakom na hodinách neposkytli pomôcky, ktoré by im uľahčili prácu. Školské poriadky zahŕňali podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia. Školy väčšinou rešpektovali fyziologické, psychické a hygienické potreby žiakov, chránili ich bezpečnosť a zdravie, pričom predchádzali sociálnopatologickým javom. Žiacka školská rada bola ustanovená v 45 % škôl, ďalšie mali zriadenú internátnu samosprávu. Žiaci z gymnázií sa mohli dopraviť do školy škol-

Graf 62: Riadenie školy v SOŠ pre žiakov so ZZ

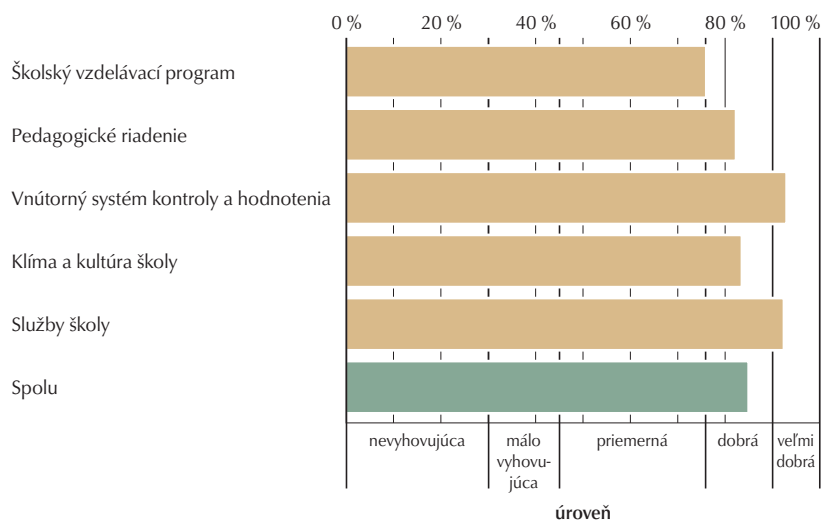

Graf 63: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v oblasti podmienok výchovy a vzdelávania v SOŠ pre žiakov so ZZ

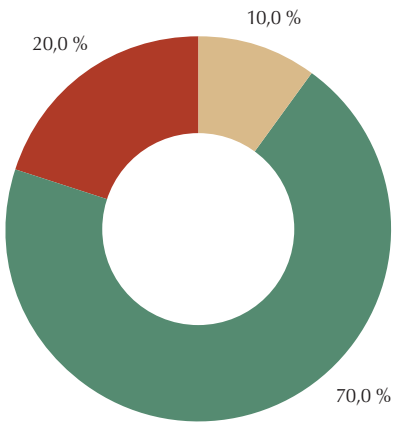

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná.

skými nízkopodlažnými autobusmi so špeciálnou úpravou pre invalidné vozíky. Podmienky výchovy a vzdelávania na gymnáziu a v strednej odbornej škole boli na dobrej úrovni (grafy 63 a 64).

Stav a úroveň vyučovania a učenia sa

Proces sa kontroloval z hľadiska rozvíjania kľúčových kompetencií vo vyučovaní učiteľom a v učení sa žiakov v gymnáziách na 23 vyučovacích hodinách, v SOŠ na 106 vyučovacích hodinách. Kontrola priebehu a výsledkov výchovy a vzdelávania v študijných a učebných odboroch teoretického aj praktického vyučovania ukázala, že najlepšie výsledky školy dosahovali v upevňovaní a rozvíjaní pracovných návykov a zručností, a to najintenzívnejšie v predmetoch praktickej prípravy. Dobré výsledky dosiahlo gymnázium aj v rozvíjaní poznávacích a komunikačných kompetencií žiakov. Priemerné výsledky sa dosiahli v obidvoch druhoch škôl v rozvíjaní kompetencií žiakov na celoživotné učenie sa, občianskych a sociálnych kompetencií. Najslabším článkom, zvlášť na gymnáziu, bol rozvoj kompetencií žiakov v oblasti IKT. Učitelia väčšinou oboznámili žiakov s cieľmi vyučovania, úroveň pochopenia a osvojenia poznatkov zisťovali prostredníctvom spätnej väzby, učebné témy boli v súlade s učebnými osnovami. K žiakom pristupovali individuálne vo väčšine škôl, nedostatočne diferencovali úlohy a činnosti, na 8 % hodín sa využila pomoc asistenta

Graf 65: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v predmetoch teoretického vzdelávania v SOŠ pre žiakov so ZZ

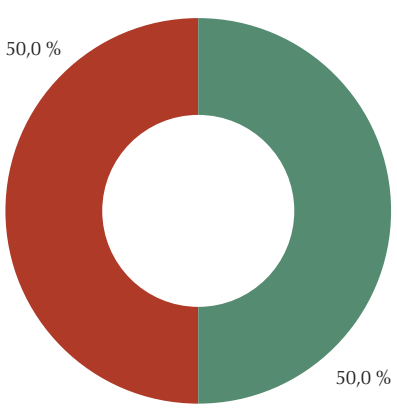

Legenda: dobrá, priemerná.

Graf 66: Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovní škôl v predmetoch praktickej prípravy v SOŠ pre žiakov so ZZ

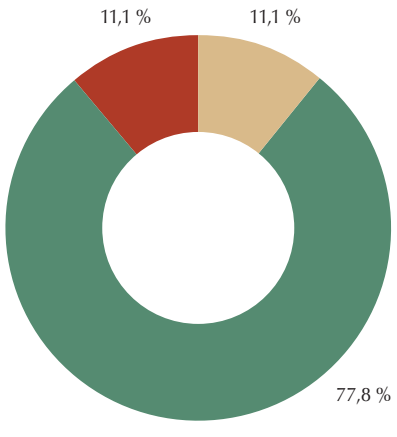

Legenda: veľmi dobrá, dobrá, priemerná.

učiteľa (osobného asistenta). K úspešnosti vzdelávacieho procesu prispelo zrozumiteľné sprístupňovanie poznatkov, zadávanie aplikačných úloh, úloh na rozvoj porozumenia a kritického myslenia. Na väčšine sledovaných hodín žiaci používali kompenzačné pomôcky, predovšetkým vlastné. Využívanie učebných pomôcok bolo najslabšie na gymnáziu, najlepšie zas v praktickej príprave SOŠ. Využívanie didaktickej techniky vrátane IKT bolo nedostatočné vo všetkých školách. Chybné odpovede a činnosti žiakov sa vždy nevyužili na spoločné hľadanie správnych riešení. Zlepšenie si vyžaduje výber praktických činností, ktoré umožňujú žiakom prejaviť vlastnú tvorivosť. Niektorí učitelia používali klasické formy vyučovania, frontálny výklad, samostatnú prácu, chýbala rôznorodosť, častejšia práca s textom. Žiakov prevažne hodnotili slovne, menej klasifikovali, ojedinele príliš benevolentne, zriedka podnecovali žiakov do sebahodnotenia a hodnotenia výkonov spolužiakov. V niektorých školách sa výrazne rozvíjali komunikačné kompetencie žiakov, v iných sa nemohla prejaviť ich aktivita, len zriedka boli vedení k aktívnemu vyjadrovaniu sa a k práci s textom. Pozitívom bolo používanie posunkovej reči zo strany učiteľov aj žiakov s ťažkým sluchovým postihnutím. Na niektorých hodinách cudzieho jazyka učitelia žiakov nepodnecovali do rozprávania, mnoho času venovali písaniu cudzojazyčných výrazov na tabuľu a ich prekladu. Nedostatkom vyučovacích hodín špecifického predmetu komunikačné zručnosti bolo spojenie žiakov z viacerých odborov a nedostatočná diferenciácia úloh podľa stupňa

Graf 64: Podmienky školy v SOŠ pre žiakov so ZZ

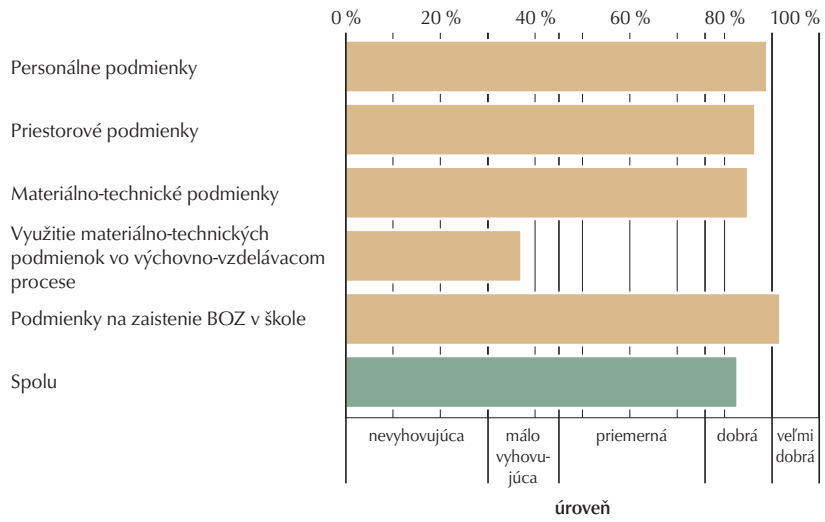

Graf 67: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v predmetoch všeobecného vzdelávania v študijných a v učebných odboroch v SOŠ pre žiakov so ZZ

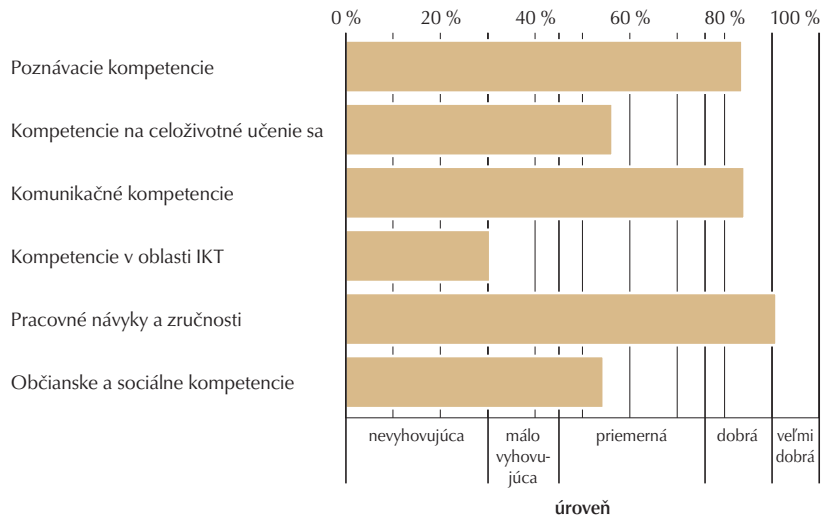

Graf 68: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v predmetoch odborného teoretického vzdelávania v študijných a v učebných odboroch v SOŠ pre žiakov so ZZ

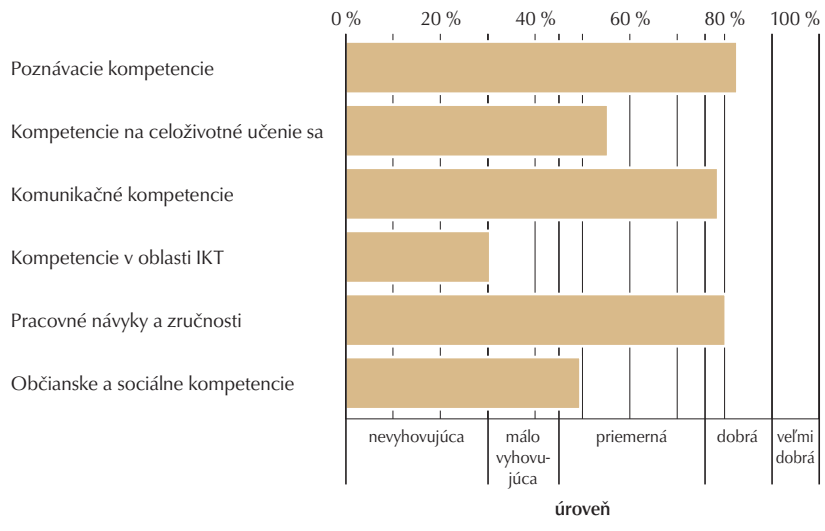

Graf 69: Rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v predmetoch praktickej prípravy v študijných a v učebných odboroch v SOŠ pre žiakov so ZZ

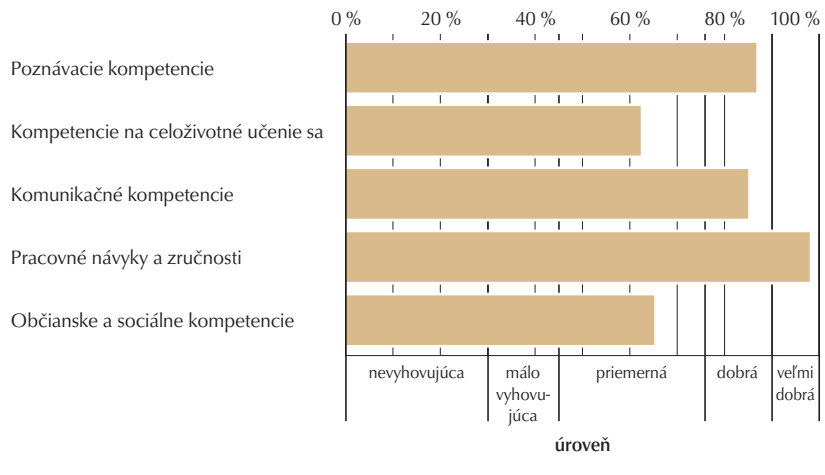

postihnutia. Žiaci pracovali prevažne so záujmom, aktívne, sústredene, vyjadrovali sa kultivovane. Veľký dôraz sa kládol na dodržiavanie správnych postupov pri práci a pravidiel bezpečnosti a ochrany zdravia. Pracovné návyky sa rozvíjali temer na všetkých hodinách, učitelia viedli žiakov k správnym postupom pri práci, najvýraznejšie v praktickej príprave. Tímová práca sa na vyučovaní uplatňovala zriedkavejšie (celkovo na 39 % hodín), častejšia bola príležitosť na prezentovanie postojov, názorov a skúseností žiakov. Atmosféra na vyučovaní bola priaznivá. Stav a úroveň vyučovania a učenia sa predmetov všeobecného vzdelávania na gymnáziu bola na priemernej úrovni, v strednej odbornej škole v študijných a učebných odboroch na dobrej úrovni (grafy 65 – 69).

1.4.2 Kontrola plnenia opatrení

Následné inšpekcie sa vykonali v 22 štátnych ZŠ pre žiakov so ZZ, prevažne v špeciálnych základných školách. V 21 subjektoch sa vykonali následné inšpekcie po komplexnej inšpekcii, v 1 po následnej inšpekcii. Uložilo sa 125 opatrení na odstránenie zistených nedostatkov (tab. 11).

Riaditelia kontrolovaných škôl (okrem jedného) akceptovali a splnili všetky uplatnené opatrenia. Zistené nedostatky sa najčastejšie vyskytli v/vo:

- výkone štátnej správy v prvom stupni (vydávanie rozhodnutí),
- absencii informovaného súhlasu zákonných zástupcov,
- vypracovaní ŠkVP a školského poriadku, ich zverejnení,
- prekročení maximálneho povoleného počtu žiakov v triedach a v skupinách,
- rozpracovanie učebných osnov v rozsahu stanovenom školským učebným plánom,
- vyučovanie bez spájania žiakov jednotlivých ročníkov a žiakov študijných a učebných odborov,
- podieľanie sa metodických orgánov na internom vzdelávaní pedagogických zamestnancov,
- bariérové prostredie SOŠ (aj pre žiakov s telesným postihnutím),
- využívanie učebníc, didaktickej techniky a informačno-komunikačných technológií vo výchovno-vzdelávacom procese,
- zaraďovanie rozdielnych činností vzhľadom na odlišné vzdelávacie možnosti jednotlivcov,
- rozvíjanie hodnotiacich a sebahodnotiacich kompetencií žiakov,
- rozvíjanie tímovej spolupráce žiakov.

1.4.4 Podnety a odporúčania

Riaditeľom základných a stredných škôl pre žiakov so zdravotným znevýhodnením:

- dodržiavať právne predpisy pri tvorbe a revidovaní školského vzdelávacieho programu, vnútorných školských dokumentov, pri prijímaní žiakov a výkone štátnej správy v prvom stupni,
- zabezpečiť odbornosť vyučovania,
- venovať v kontrolnej činnosti väčšiu pozornosť hodnoteniu žiakov učiteľmi, rozvíjaniu hodnotiacich a sebahodnotiacich kompetencií žiakov, uplatňovaniu tímovej práce a rozvíjaniu kľúčových kompetencií v oblasti digitálnej gramotnosti,

Tab. 11: Akceptácia/splnenie uplatnených opatrení

Prehľad uplatnených opatrení	Akceptované/splnené	%	Počet spolu
Odporúčania	54	98,2	55
Opatrenia prijaté kontrolovaným subjektom	61	100,0	61
Opatrenia uložené ŠŠI	8	100,0	8
Upozornenia	•	•	•
Záväzný pokyn	1	100,0	1
Spolu			125

- prerokovaní školských dokumentov v pedagogickej rade a v rade školy,
- formálnej kontrolnej činnosti vedenia škôl,
- nekompletnosti dokumentácie žiakov, nepovolených opravách v pedagogickej dokumentácii a jej vypĺňaní trvalým spôsobom,
- využívaní názorných učebných pomôcok, didaktickej techniky, IKT vo výchovno-vzdelávacom procese,
- diferencovaní úloh a činností žiakom s ohľadom na ich rozdielne vzdelávacie schopnosti a zručnosti,
- rozvíjaní hodnotiacich, sebahodnotiacich a sociálnych kompetencií žiakov.

Akceptácia a splnenie uplatnených opatrení sa pozitívne premietli do riadiacej činnosti, zlepšenia právneho vedomia zamestnancov škôl, do podmienok výchovy a vzdelávania, rešpektovania psychohygieny žiakov a ich ŠVVP, do skvalitnenia výchovno-vzdelávacieho procesu a rozvíjania kompetencií žiakov. Neakceptovanie odporúčania, poukazujúceho na nízku úroveň odbornosti výchovy a vzdelávania, fixovalo stav zistený pri komplexnej inšpekcii.

1.4.3 Výrazne pozitívne zistenia a oblasti vyžadujúce zlepšenie

Výrazne pozitívne zistenia:

- stanovenie vlastných cieľov vzdelávania v školskom vzdelávacom programe,
- vnútorný systém hodnotenia a klasifikácie žiakov, hodnotenia zamestnancov,
- organizácia aktivít spoločenského, kultúrneho, športového a tvorivého charakteru, účasť na olympiádach a súťažiach, záujmová činnosť v internáte,
- predchádzanie sociálnopatologickým javom, riešenie ich príznakov (najmä v reedukačných centrách), dôraz na bezpečnosť pri práci počas vyučovania aj v mimovyučovacom čase,
- využívanie alternatívnych foriem komunikácie,
- rozvíjanie pracovných návykov a zručností žiakov s postihnutím v praktickom vyučovaní.

Oblasti vyžadujúce zlepšenie:

- výkon štátnej správy v prvom stupni v SOŠ,
- prijímanie žiakov len na základe preukázateľného zdravotného znevýhodnenia,
- sledovať vydávanie učebníc najmä na odborné predmety, následne aktualizovať fond učebníc,
- spolupracovať so strednými školami podobného typu pre intaktných žiakov s cieľom získavať a vymieňať si odborné skúsenosti pri vzdelávaní žiakov v rovnakom alebo príbuznom študijnom/učebnom odbore, prijímať žiakov len na základe preukázateľného zdravotného znevýhodnenia.

Zriaďovateľom:

- zabezpečiť rokovaniami s MŠVVaŠ SR finančné a materiálno-technické podmienky na zriaďovanie oddelení v zmysle § 122 ods. 6 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, čo by pomohlo diferenciácii reedukačných centier v rámci Slovenska a vytvoril sa predpoklad na ich diferencované reedukačné pôsobenie (zvýšená starostlivosť, ochranný režim, otvorený režim).

1.5 Základné umelecké školy

1.5.1 Kontrola plnenia opatrení

Následné inšpekcie sa vykonali v 3 základných umeleckých školách (ZUŠ), z nich bola 1 súkromná. Dve následné inšpekcie sa vzťahovali na tematickú, jedna na následnú inšpekciu. V kontrolovaných školách sa celkovo uplatnilo 21 opatrení na odstránenie zistených nedostatkov (tab. 12).

Riaditelia kontrolovaných ZUŠ z celkového počtu uplatnených opatrení akceptovali a splnili 14 (66,6 %), neakceptovali a nesplnili 7 opatrení (33,4 %).

Prevládajúce nedostatky zistené pri inšpekciách boli prevažne v:

- ŠkVP,
- nedodržiavaní učebných plánov,
- neplnení učebných osnov,
- neuvádzaní časovej dotácie voliteľných predmetov,
- školských poriadkoch,
- ročnom pláne kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov.

Splnením opatrení bolo zabezpečené dodržiavanie učebných plánov a osnov z predmetov hudob-

Tab. 12: Akceptácia/splnenie uplatnených opatrení

Prehľad uplatnených opatrení	Akceptované/splnené	%	Počet spolu
Odporúčania	4	66,6	6
Opatrenia prijaté kontrolovaným subjektom	8	61,5	13
Opatrenia uložené ŠŠI	2	100,0	2
Upozornenia	•	•	•
Spolu			21

ného odboru, ktoré boli vypracované v súlade so ŠVP. Nesplnením uplatnených opatrení pretrváva nepriaznivý stav v dodržiavaní všeobecne záväzných právnych predpisov.

1.6 Centrá voľného času

1.6.1 Kontrola plnenia opatrení

Inšpekcie s cieľom zistiť stav a úroveň odstránenia zistených nedostatkov v centrách voľného času (CVČ) sa vykonali v 39 centrách, z toho bolo 28 štátnych, 3 cirkevné a 8 súkromných. S výchovným jazykom slovenským bolo 35 CVČ a 4 boli s výchovným jazykom slovenským a maďarským. V 39 subjektoch sa vykonali následné inšpekcie po tematickej a v 2 po následnej inšpekcii. ŠŠI zamerala kontrolu na akceptovanie a splnenie 206 uplatnených opatrení (tab. 13).

Tab. 13: Akceptácia/splnenie uplatnených opatrení

Prehľad uplatnených opatrení	Akceptované/splnené	%	Počet spolu
Odporúčania	56	86,0	66
Opatrenia prijaté kontrolovaným subjektom	89	93,0	96
Opatrenia uložené ŠŠI	30	100,0	30
Upozornenia	8	57,0	14
Záväzný pokyn	•	•	•
Spolu			206

Opatrenia smerovali k odstráneniu nedostatkov týkajúcich sa:

- splňania kvalifikačných predpokladov a požiadaviek na výkon riadiacej funkcie,
- stanovenia základného úväzku vedúceho zamestnanca,
- vyhotovenia výchovného programu, výchovného plánu, výchovných osnov,
- vypracovania školského poriadku,
- ustanovenia pedagogickej rady a rady školského zariadenia,
- vedenia pedagogickej a ďalšej dokumentácie (triedne knihy, rozvrhy pravidelnej týždennej záujmovej činnosti),
- dodržania vekovej hranice prijímaných osôb do záujmových útvarov,
- dodržania stanovenej dĺžky trvania priamej výchovnej činnosti,
- dodržania zásad bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchovno-vzdelávacej činnosti v záujmových útvaroch (ZÚ).

Z celkového počtu 206 uplatnených opatrení riaditelia CVČ akceptovali a splnili 175, čo predstavuje 91 %. Splnením prevažnej väčšiny opatrení sa posilnilo ich právne vedomie a vytvorili sa predpoklady na skvalitnenie práce v oblasti pedagogického riadenia. Riadiaci zamestnanci, ktorí neabsolvovali prípravu vedúcich pedagogických zamestnancov, sa prihlásili na vzdelávanie. Riaditelia zabezpečili dodržanie stanovenej dĺžky trvania priamej výchovnej činnosti ZÚ, bezpečnosť a ochranu zdravia členov pri činnostiach ZÚ, dodržanie vekovej hranice prijímaných osôb v súlade s platným právnym predpisom. Prínosom pre výchovno-vzdelávaciu prácu CVČ bolo dopracovanie jednotlivých častí výchovného programu, vyhotovenie výchovného plánu i výchovných osnov. Riaditeľmi realizovaná kontrola príslušnej pedagogickej a ďalšej dokumentácie viedla k odstráneniu nedostatkov, ktoré súviseli s fiktívnym vedením triednych kníh, s nepravidelnou a neprehľadnou evidenciou dochádzky. Zriadením pedagogických rád školských zariadení i vypracovaním ich rokovacích poriadkov sa zlepšila spolupráca pedagogických zamestnancov pri riešení aktuálnych úloh. Neakceptovanie 9 % opatrení riaditeľmi CVČ malo negatívny dopad na úroveň dopracovania výchovných programov a vedenia pedagogickej dokumentácie. Takmer polovica zriaďovateľov, ktorým boli zaslané upozornenia na nedodržanie právnych predpisov, písomne Štátnu školskú inšpekciu (ŠŠI) neinformovala v určenom termíne o stave riešenia zistených nedostatkov. Z tohto dôvodu budú v týchto subjektoch opätovne vykonané následné inšpekcie.

2. Podania vybavované ŠŠI

Počet sťažností a čas potrebný na ich vybavenie

V období od 1. 9. 2011 do 31. 8. 2012 bolo do centrálnej evidencie kancelárie hlavného školského inšpektora doručených 450 podaní, z toho 418 smerovalo voči školám a školským zariadeniam. Z uvedeného počtu bolo 277 klasifikovaných ako sťažnosť, z nich prešetrených bolo 141. Činnosť súvisiaca s prešetrovaním a vybavovaním všetkých sťažností si vyžiadala spolu cca 4 000 hodín (graf 70 a tab. 14).

Opodstatnenosť sťažností

Zo 141 prešetrovaných sťažností bolo 72 opodstatnených (51 %; v minulom školskom roku 53 %) a 61 neopodstatnených (43 %; v minulom školskom roku 45 %). Pri ostatných sťažnostiach sa opodstatnenosť nedala zistiť, príp. sťažovateľ požiadal o zastavenie prešetrovania sťažnosti, takže sa jej opodstatnenosť nevykazovala. Dlhodobý priemer predstavuje cca 50-percentná opodstatnenosť prešetrovaných sťažností (graf 71 a tab. 15).

Anonymné sťažnosti sa v súlade so zákonom č. 9/2010 Z. z. odkladali, ak však poukazovali na závažné nedostatky, ŠŠI ich využívala ako podnet na vykonávanie inšpekcií.

Graf 71: Percento opodstatnených sťažností v jednotlivých druhoch škôl

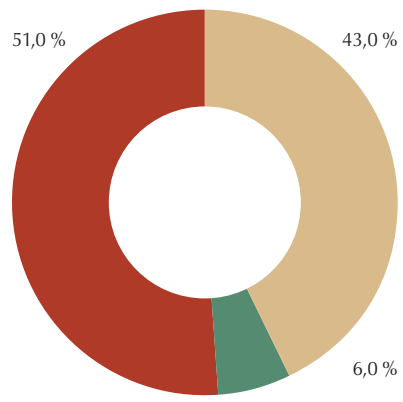

Legenda: neopodstatnených, nedá sa zistiť, opodstatnených.

vníma veľmi citlivo (prijímanie do škôl, ukladanie závažnejších výchovných opatrení, klasifikácia správania a pod.); druhou najpočetnejšou skupinou boli učitelia (tab. 16). Jednou z príčin podávania sťažností na riaditeľov škôl je aj neriešenie konfliktných situácií medzi učiteľmi a rodičmi, resp. učiteľmi a žiakmi.

Graf 72: Percentuálny pomer podávateľov sťažností

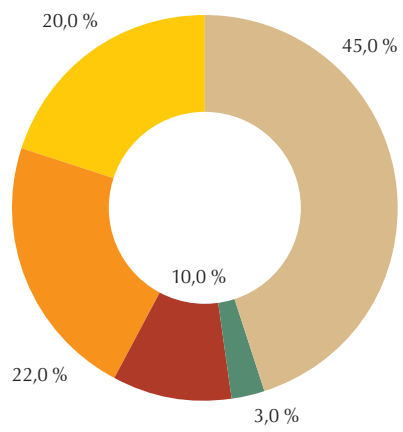

Legenda: rodičia, iné osoby, žiak, anonym, učitelia.

Graf 70: Počet sťažností vybavených prešetrením v jednotlivých krajoch SR

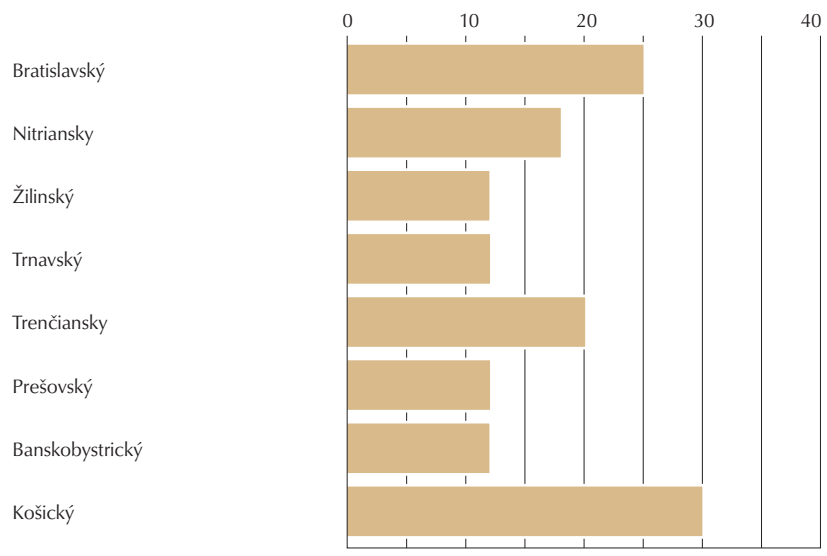

Pisatelia podaní

Z podávateľov boli najviac zastúpení rodičia, na druhom mieste anonymní pisatelia, na treťom pedagogickí zamestnanci a na štvrtom mieste žiaci. Zvyšné podania zaslali iné osoby (inštitúcie, nepedagogickí zamestnanci, starí rodičia a pod.). Údaje o podávateľoch sa týkali všetkých podaní, ktoré boli doručené do centrálnej evidencie ŠŠI ako sťažnosti, bez ohľadu na to, ako ich ŠŠI dodatočne klasifikovala a akým spôsobom ich vybavovala (graf 72).

Osoby, proti ktorým podania smerujú

Najviac podaní smerovalo proti riaditeľom škôl, čo je spôsobené aj tým, že riaditelia priamo zodpovedajú za veci, ktoré rodičovská verejnosť

Podania z hľadiska odosielateľa, resp. odstupujúceho orgánu

Pozri tab. 17.

Najčastejšie príčiny podávania sťažností

Oproti predchádzajúcim rokom neprišlo k podstatným zmenám.

Materské školy

Námietky smerujúce proti riaditeľkám materských škôl:

- neprijatie dieťaťa do materskej školy, nejednoznačné kritériá na prijímanie, nedostatky vo vybavovaní sťažností rodičov, nevhodná komunikácia s učiteľkami, neriešenie nevhodného správania detí, nedostatky v organizácii výchovno-vzdelávacieho procesu, nezabezpečenie dozoru.

Námietky smerujúce proti učiteľkám materských škôl:

- nevhodná komunikácia s rodičmi, zanedbávanie dozoru, nepedagogický prístup k deťom, používanie fyzických trestov, nekvalitný výchovno-vzdelávací proces.

Základné školy

Námietky smerujúce proti riaditeľom škôl:

- nedostatky v školskom vzdelávacom programe, neobjektívna klasifikácia správania, ukladanie výchovných opatrení, neinformovanie zákonného zástupcu o zhoršenom prospechu alebo správaní žiaka, neodučenie hodín, nedostatky pri realizácii komisionálnych skúšok (zloženie komisie, úlohy v rozpore s učebnými osnovami, kumulácia najnáročnejších javov v úlohách), nedostatky v organizácii vyučovania, porušenie psychohygienických zásad pri tvorbe rozvrhu hodín, nedostatky v správnom konaní (vydanie rozhodnutia v rozpore so zákonom, nevydanie rozhodnutia v prípadoch, kde to zákon ustanovuje), nezabezpečenie odbornosti vyučovania ako dôsledok prijímania zamestnancov bez odbornej a pedagogickej spôsobilosti, nesprávne prešetrovanie a vybavovanie sťažností rodičov, resp. ich neprešetrovanie, neriešenie aj vážnych prípadov šikanovania a iného agresívneho správania v škole, neriešenie problémov, ktoré spôsobujú žiaci s poruchami správania – nevyužívanie možností, ktoré poskytuje nový školský zákon, nevhodná komunikácia s rodičmi, nevhodná komunikácia s pedagogickými zamestnancami.

Námietky smerujúce proti učiteľom:

- neobjektívna klasifikácia prospechu, nízka úroveň výchovno-vzdelávacieho procesu, sčasti alebo úplne neodučené hodiny, nevhodná komunikácia s rodičmi, nepedagogický prístup (psychický nátlak, fyzické tresty, nadávky, ponižovanie žiakov), neinformovanosť rodičov o podstatnom zhoršení prospechu, neriešenie šikanovania, vyberanie peňazí od žiakov.

Stredné školy

Námietky smerujúce proti riaditeľom škôl:

- nedostatky v školskom vzdelávacom programe, nekvalitná výučba (osobitne cudzích jazykov), klasifikácia správania, ukladanie výchovných opatrení, najmä porušovanie zákona pri vylúčení žiaka zo štúdia, neodučené hodiny, nezabezpečenie odbornej praxe, neinformovanie rodiča neplnoletého žiaka o podstatnom zhoršení prospechu alebo správania, nedostatky v správnom konaní (nevydanie rozhodnutia, vydanie chybného rozhodnutia), komisionálne skúšky (zloženie komisie, náročnosť úloh, trvanie skúšky), neakceptovanie záverov psychologického, prípadne špeciálnopedagogického vyšetrenia, neriešenie šikanovania a iných foriem agresívneho správania žiakov, vyberanie peňazí od rodičov proti ich vôli (na nákup učebných pomôcok, na údržbu a pod.), protiprávne spoplatňovanie štúdia na štátnych školách.

Námietky smerujúce proti učiteľom:

- nízka úroveň vyučovania, neobjektívna klasifikácia prospechu, neobjektívna klasifikácia na ústnych a písomných maturitných skúškach, neplnenie učebných osnov, sčasti alebo úplne neodučené hodiny, nepedagogický prístup k žiakom (nadávky, psychický nátlak), nezohľadňovanie špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiakov.

Poznámka: Sťažnosti proti učiteľom v niektorých prípadoch ŠŠI prešetrovala z dôvodu, že smerovali súčasne aj proti riaditeľovi školy alebo autori podaní spochybňovali objektivitu riaditeľov pri vybavovaní, resp. uvádzali, že riaditelia v ich sťažnosti nekonali.

Naďalej sú podávané sťažnosti súvisiace s ukončovaním štúdia na stredných školách. Opodstatnené sťažnosti v niektorých prípadoch potvrdzujú neobjektívnosť klasifikácie a naznačujú minimálne pochybnosť o nezaujatosti učiteľov. Vzrastá tiež počet sťažností týkajúcich sa násilia v škole a najmä jeho neriešenia alebo nedostatočného riešenia a neprijatia adekvátnych opatrení. V posledných rokoch sa čoraz častejšie vyskytujú sťažnosti týkajúce sa zneužívania internetu a mobilných telefónov, čím dochádza k porušovaniu práv učiteľov i žiakov.

Kvantifikácia prijatých opatrení a pozitívne zmeny, ktoré nastali na základe prešetrenia sťažností

Riaditelia škôl (školských zariadení) na základe stanovenia opodstatnenosti sťažností prijali cca 300 opatrení, v rámci ktorých nastali najmä tieto pozitívne zmeny:

- odstránenie nedostatkov v ŠkVP,
- zmena organizácie vyučovania,
- výmena vyučujúceho,
- zmena klasifikácie prospechu,
- zrušenie výsledku komisionálnej skúšky a jej zopakovanie za prítomnosti školského inšpektora,
- zopakovanie ústnej formy internej časti maturitnej skúšky,
- zmena klasifikácie správania,
- zrušenie výchovného opatrenia uloženého v rozpore so zákonom,
- úprava školského poriadku,
- zrušenie výkonu nesprávnych rozhodnutí riaditeľov, ktoré porušovali práva žiakov,
- skvalitnenie práce riaditeľov škôl v oblasti kontroly dodržiavania právnych predpisov a vybavovania sťažností občanov,
- vyriešenie problémov žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, vypracovanie individuálneho vzdelávacieho programu,
- zintenzívnenie kontroly zo strany riaditeľov škôl ako prevencia voči nedostatkom,
- zabránenie opakovaniu nedostatkov, prehlbovanie právneho vedomia učiteľov i riaditeľov škôl.

Tab. 15: Percento opodstatnených sťažností v jednotlivých druhoch škôl

Druh školy	Školský rok 2011/2012	Školský rok 2010/2011	Školský rok 2009/2010
Materské školy	58 %	90 %	27 %
Základné školy	51 %	49 %	50 %
Stredné školy	51 %	49 %	54 %

Tab. 16: Osoby, proti ktorým podania smerujú

Osoby	Počet	Percento
Riaditelia	304	68 %
Učitelia	131	29 %
Školskí inšpektori	37	8 %
Iné osoby	10	2 %

Tab. 17: Podania z hľadiska odosielateľa, resp. odstupujúceho orgánu

Odosielateľ	Sťažovateľ	MŠVVaŠ SR	Zriaďovateľ	Iný subjekt
Počet	354 (78 %)	57 (13 %)	27 (7 %)	12 (2 %)

Pozn.: V stĺpci iný subjekt sú započítané podania odstúpené napr. od inšpektorátu práce, útvarov Policajného zboru SR, Úradu vlády SR, regionálneho úradu verejného zdravotníctva a pod.

Tab. 14: Počet sťažností podľa jednotlivých druhov škôl

	MŠ			ZŠ			SŠ			Iné			Spolu		
Podania spolu	43			229			121			25			418		
z toho sťažnosti	23			157			82			15			277		
Sťažnosti PVP	12			74			45			10			141		
Opodstatnenosť sťažností	O	N	NZ	O	N	NZ	O	N	NZ	O	N	NZ	O	N	NZ
Počet	7	4	1	38	32	4	23	21	1	4	4	2	72	61	8

Legenda: O – opodstatnená, N – neopodstatnená, NZ – opodstatnenosť sa nedala zistiť, PVP – priamo vybavené prešetrením.